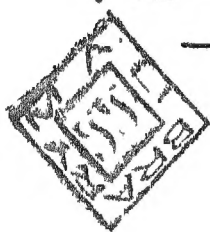

انتخاب
سیر المتأخرین
از بابرتاجمانگیر

به تصحیح
پروفیسر عبدالباقی عباسی سابق پرفیسر کالج ڈوبھو

مطبوعہ
تاج بک ڈپو

پروپرائیٹر

ملک احمد علی سید سید پویش

موہن لال ڈوبھو نوریہ واڑہ لاہور

۱۹۴۰ء

M.A.LIBRARY, A.M.U.

PE6742

GIFT OF
Prof Umaruddin,
Head of the Department of
Philosophy, University of
M. U. ALIGARH.

سیر المتأخرین

ذکر سلطنت ظہیر الدین محمد بابر بادشاہ سرخسہ سلاطین چغتائی ہندستان مجملہ از آبائے او

ظہیر الدین محمد بابر شاہ بن عمر شیخ میرزا بن سلطان ابوسعید میرزا بن سلطان محمد میرزا بن جلال الدین
میران شاہ مرزا بن صاحب قران امیر تیمور گورکان بر فتنان احوال و اخبار سلاطین و مترصدان
آثار بصداقت و آثار عواقب مخفی و پوشیدہ مانند کہ چون کار فرمایان قضا و قدر سلطنت اکثر اقلیم در وجود مسعود صاحب
قران امیر تیمور گورکان و دلچست نہادہ بودند و در ایام رضاعت انوار سحراری و سحرری از پیشانی حال استقبال
واضح بود۔ و رعیت پروری از آثار و افعال اولیٰ بود۔ بعد از آنکہ بس تہذیب رسید از حرکات و سکنات او
آثار سلطنت و جہان داری می تراوید۔ و از مجازی گفتار و کردار و بارقہ جہان بینی مے درخشید۔ اگر با
ہمزادان و ہمسراں دہ بادی بود۔ غیر از حکایات حکمرانی و فرمانروائی مے فرمود۔ دور سوار سیر و شکار
ہم لشکر کشی و صف آرائی منظوری بود۔ بہریت

ببازی آمد در سر آہنگ بود۔ حدیث زہدیم و اورنگ بود۔

القصۃ در خدمت شیریں خان والی توران از نسل چنگیز خان کہ ہمد م ہم بود بسر مے برد۔
و بہ مقتضائے شجاعت ذاتی و دلاوری فطری روز بروز بر تہ عالی مترقی می شد حتی کہ پایہ قدر و از جمیع
امراء عالی تر گشت۔ و بدرجہ امیر الامرائی رسید۔ امیر طراغان پدر او ترک امارت کردہ در گوشہ قناعت پناہ
رہب الالباب اشتغال داشت۔ چوں در گذشت صاحب قران و رعیت و بیج ساگی بود پس از آنکہ
یازدہ سال از ولایت پدرش در گذشت۔ در سنہ ہفت صد و ہفتاد و دو ہجری بیادری بخت پیدا
بعد فوت شیریں خان والی توران در خطہ بلخ بر سریر فرماندہی و تخت سعادت جہان بینی جلوس فرمودہ سکہ

خطبہ بنام خود و سمرقند اور السلطنت قرار دادہ ہوئے عالمگیری و گیتی کشائی پر افراشتہ و کوسر
مملکت ستائی و جہان آرائی بلند آوازه ساخت۔ و در اندک زمانے ولایت ماوراء النہر و خوارزم و
ترکستان و خراسان و عراقین و آذربائیجان و فارس و مازندران و کرمان و دیاربکر و خوزستان و
مصر و شام و روم و کابلستان و بلخستان و گرجستان و ہندوستان و دیگر ولایت مفتوح ساختہ اکثر
ممالک را در حوزہ تسخیر خود در آورد و رؤسنا میر و جوہ و مانیر بنام نامی خود مقرر و فرمانروایان ہفتے تین
را قرآن پذیر خویش گردانید **نظم**

ولایت مضبوط کرد از قاف تا قاف شتم گاران فروموند از اطراف

نماندند جہاں صاحب کلا ہے کہ در پیش گرفت از دیدہ راہے

کلاہ دارے کہ سرکش بود بیباک سرش را بے کلاہ افکند بر خاک

خسان را پاک گرفت از ہر دیارے بگلزارے زمین نگداشت خاکے

ہفت سی و پنج سال کمال استقلال سلطنت کردہ در سنہ ہشت صد و ہفت و ہشتاد و ہشت
ہفتاد و ہشتی سمرقند کہ متوجہ فتح خطا بود و در ہفتاد و یک سالگی بہ بیماری سخت حلت نمود **نظم**
سلطان تکر کہ مثل او شاہ بود در ہفت صد و سی و ہشت و راند بوجہ
در ہفت صد و ہفتاد و دوم کرد جلوس در ہشت صد و ہفت کرد عالم پذیر و

جلال الدین بن میراں شاہ میرزا اسپر سوم صاحب قرآن حکومت عراقین و آذربائیجان و دیاربکر
داشت در سنہ ہشت صد و دہ ہجری با قرا یوسف ترکمان در حوالی تبریز جنگ کرد۔ و در میدان آں
کشتہ شد سلطان محمد مرزا بن جلال الدین میراں شاہ میرزا در غنیمت خلیل سلطان مرزا برادر کلان خود
کہ فرمانروائی ایں بود بہ سپہ داری و سرداری میگذاشت۔ یا جمل طبعی درگزشت۔ سلطان مرزا ابوسعید میرزا
ولد سلطان محمد میرزا در عمر سیست و پنج سالگی سر بر آئے سلطنت گردید۔ بیچہ سال حکومت ترکستان
ماوراء النہر و خشتان و کابل و غزنین و قندھار و بعض حصہ ہندوستان نمود۔ در آخر عمر عراق برگرفت۔ و در سنہ
ہشت صد و ہفتاد و سہ ہجری ازا اتفاقی کہ ہوئے داد در قید آندون حسن ولد قرا یوسف خان حاکم آذربائیجان
افتاد و یادگار میرزا نبیرہ شاہ رخ مرزا کہ نوکر او بود۔ سلطان را بقتل رسانید۔ عمر شیخ میرزا اسپر چہارم
ابوسعید میرزا حکومت فرمانڈ ولایت اورکند و بخش داشت و خطبہ انجان کہ تخت گاہ فرمانڈ است بسبب

شکستین جیسے کہ عمارات سلطانی برآں بود در سنہ ہشت صد و نو دو و ہجری در عمری نہ سالگی راہ نور و عقی
 گشت الخ بیگ میرزا ہم برادر عمر شیخ میرزا خلف ابو سعید میرزا است در علوم نجوم کمال مهارت داشت
 بہمت بہ بہشتن رسید بر گماشت و با انجام رسانید چنانچہ اکثر باب تخیم الیوم استخراج تقویم از سنہ اہل
 می نمائند مگر بعضی کہ بر صدر راجہ جے سنگھ سوائی کہ در ہندوستان بسعی و اہتمام میرزا خیر اللہ بیگ
 مهندس انصرام یافتہ بروج جدید سعید محمد شاہی شہرت دارد و قوف یافتہ اندالغفلتے بروج الخ بیگ نے
 نماینہ بعد انتقال عمر شیخ میرزا سلطان احمد میرزا برادر بک خان او کہ سلطنت عمر قند داشت بر مراندجان
 لشکر کشیدہ شدتے محاصرہ نمود ازارا دت الی لشکر سربار لشکر یانش قلبہ آورد اکثر مردم و چار پائیہ کشید
 ازین جہت از پنج خائب و خاصر گشت ظہیر الدین محمد بابر بادشاہ بن عمر شیخ میرزا درد و زردہ سالکی و سہ
 ہشت صد و نو دو و ہجری در اندجان بر سر سلطنت جلوس نمودہ یازدہ سال را و الہا بر اسلاطین جغتو
 او زبک محال بات سخت نمودہ سہ نوبت بر سر سلطان احمد میرزا عموئی و غالب آتہ فتح سمرقند کرد اراخا کہ شہر
 انلی برآں فترہ بود کہ کشور ہندستان بر پرتو اقبال بابر یہ قرون گیر و نقش تسلط بابر بادشاہ در مالک سہ نوران
 درست نشست ناچار از سمرقند برگشتہ با معشے در بدخشان رسید و با خسر و شاہ جنگ نمود فتح یافت
 باز اراخا بکابل آمدہ از محمد مقیم ولد والنون ارغون کہ و بر عبدالرزاق میرزا زان الخ میرزا ابن سلطان ابو سعید
 میرزا عزادہ بابر بادشاہ طغی یافتہ مدکت کابل و در تصرف داشت استراخ نمود و محمد مقیم شکست خوردہ
 انکابل پیش شاہ بیگ برادر خود کہ حکومت قندھار داشت رفت و بابر استقلال یافتہ مسند آتہ
 کابل و بدخشان گردیدہ روزگار میگدانید اولاد و صاحبقران امیر تیمور و گکان را پیش ازین میرزا گفتند کہ
 از زمان بابر لقب پادشاہی دین سلسلہ رائج گشت ایام ہمار کابل بفرح و سرور گذشت و ہواست آں
 خطہ و لکشا با مزاج اوسانگاری نمود و فاکہ و آب گوارا افتاد کابل شہر است بزرگ و بازار بطور ولایت
 ایران مسقف خوش آب و ہوا با وجود شدت سرمایہ برف آرا چندان گزندہ نیست و فاکہ و انمارا بہرہ
 بہارش پسندیدہ چہن قامت بابر بادشاہ در کابل نہ نہ صد و یازدہ ہجری زلزلہ عظیم واقع شد فسیا بہ
 قلعہ اکثر منازل پادشاہ بالا حصار و عمارات شہر از شدت زلزلہ از پا افتاد و ہمانہائے بعض مواقع اہتمام
 اہتمام یافتہ و سی و نہ مرتبہ در یکسہ در زبایں و جنبش آمدہ و اساس عمر بسایہ مرموم و یگونی حیات و خیرت
 و نایکات و شبانہ و در یک مرتبہ زمین متزلزل می شد و بعضی جا پاریہ نوینے کہ غرض آں یک گز و طول

شخصت ورعه باشد بریده بقدر یک نیر اندازد و رفت و آنرا نجا چپته پیدا شد و در حاجت قریبش فرسخ
نوعی شگافت که بعضی از اطراف او برابر قامت قیل بلند شده بود و در آغاز زلزله از سر کوهها گرد و بار
بشتا تپه برخاست که آثار قیامت می نمود و در همین سال در هندوستان هم زلزله عظیم شده بود و بالجملة بابر
و کابل بود که خاقان سلیمان شان شاه اعیان صفوی بگوشتال محمد خان شیبانی که به شیبک خان اشتها
داشت فرغ افزائی مملکت خراسان گردید و شیبک خان را که بلند پروازیهای نمودن جمع فوج بسیار
طنع تنی آید از فو الفقار آثار و خراسان را صنیمه ممالک محروسه خود گردانید بابر میرزا با ذیال و دولت آن
ابا و شاه به مال توکل بسته باد و قوچ ظفر موج مستطیر گشت تبخیر بلخ و بخارا که مرتبت یسته مفتوح
ساخت و خطبه امامیه بنابر عرب سطوت سلطان مرتضوی نسبت بخارا خوانده شد اما بنابر لغات که
با امیر نجم سالار قزلباش و بابر بادشاه بهم رسید بعد چندی در یکی از حروب که با والیان توران اتفاق
افتاد و امیر نجم تغافل در جنگ نمود و بهر قوچ بابر پادشاه شکست افتاد و امیر نجم در میدان جنگ کشته
شد و بابر را جمال پادشاهی و بخارا رساند و بناچار بی برگشته باز فغان و کابل و بر خیز ممالک بلخ
نمود بعد چندین که فوجی آراست جمعیتی بهم رسانید بر خیز اوضاع هندو شنبه قاصد استخلاص آن شد بعد
استیذان از پادشاه مصطفوی نژاد و از ذون شدن ازان بارگاه سلاطین سجد گاه از کابل قاصد یورش
گردیده اول مرتبه در شته صد دوازده بهری تا ناله از لوالج ملتان مرتبه دوم در شته صد سیزده بهره خرو کابل تا
نواحی اقل عرف ملتان مرتبه سیم در شته صد بیست و پنج تا بهیره پنجاب مرتبه چهارم در شته صد سی و نه تا به
و دیپالپور و شته پنجم در شته صد سی و سه چول از بهلولکی قبیله سلطان ابراهیم لودی اکثر اهل رگشته و رکنان بلاد
هند لوائی قلمه و فساد برافراشتند و بر خیز از لولکان سلطان ابراهیم لودی در زینند دولت خان لودی از لاهور کابل
رسید و بر خیز بهشت بهرست و پلای نمود بابر پادشاه قصد به هندوستان فرموده بعضی امارا را پیش از خود بلا هو و اطراف
آن دیار فرستاد و خود بقائد پنجت و اقبال خود نصرت فرموده بر کنار آب سند رسید بعد ملاحظه سان
حد و سوار پیاده از سپاهی و سوار و اگر و کابر و مسافر ده هزار رسید و برین اشنا خبر آمد که دولت خان غازی خان
از حدود و مایشی رگشته چهل هزار سوار و پیاده جمع کرده مصار کلا فوراً متصرفت شدند و با هر سوار پادشاهی که
پیشتر در لاهور رسیده بودند قاصد جنگ اند و از هر دم پادشاهی سیالکوٹ نیز انتراع نمودند بابر باستماع این خبر
بسرعت متوجه رگشته بر کنار آب پنجاب ایلی قصبه بهلولپور نزل اجلال فرمود و فرمان داد که سیالکوٹ

را خراب کرده ساکنان آنجا را در بملول پورا گردانند. و آنجا روانه پیشتر شد بحسب اراده ازلی رونے
چند قبل ازین عالم خان و دیگر امر از سلطان ابراهیم لودی متحرف گشته لولے مخالفت برافراشتند و قریب
چهل هزار سوار یار او جنگ با سلطان ابراهیم فرام آورده بر سر سلطان بر طرف دہلی رفتند چون سلطان بمقابلہ
آنها برآمد صرفہ در جنگ میدان ندیده شد شب خان دندہ و روز دیگر در میدان محاربہ سخت منہزم گردیدند
و بسر ہند ریدہ خبر نزول رایات بابر شاہی شنیدند. باستماع این خبر مستبشہ گشته اوراک دولت ملازمتش مقیم
شمر دندہ. بعد وصول باین آستان مور و انتافت بیکراں گردیدند. بابر پادشاہ از سیالکوٹ متوجہ
پیشتر شدہ براہ پور سرور بکلا نور رسید. از آنجا کوچیدہ قلعہ بلوت بتسخیر در آورد. دولت خان کہ
از عہد برگشتہ بود. از روئے خجالت بحضور نمی آمد. چون نادم گشتہ رسید. بر وفق صلاح خیر خواہان
دولت خان باریقانش در قلعہ بلوت محبوس شد. دور ہماں حبس و حش از قفس یدن او پرواز نمود. و
بابر پادشاہ بانبالہ رسیدہ شاہزادہ ہمایوں میرزا را بتسخیر حصار فیروزہ شخصت فرمود. شاہزادہ اکی نواحی را
مسخر گردانید بلامت رسید. و در ہلدوی این خدمت حصار فیروزہ دیکہ کرد و تنگہ نقد بشاہزادہ حجت
شد. در منزل انبالہ خبر رسید کہ سلطان ابراهیم با یک لک سوار و توپ خانہ بسیار و ہزار فیل کوہ تنکوہ
بقصد جنگ از دہلی برآمدہ منزل بہ منزل می آید. بابر در انبالہ راضی باقاقت گشتہ در حوالی شہر پانی پت
نزول قبالی فرمود سلطان ابراهیم نیز در لاجی آس شہر رسیدہ مستعد بیکار گردیدہ ہر روز از طرفین جنگ قراولی
می شد. ویکہ تازان لشکر بابر می بتائیدات الی غالب آمدہ مور تحسین و آفرین می شدند. سلطان ابراهیم
باشوکت تمام بقصد جنگ بفیل سوار گشتہ رہبر کردہ آورد. افغاناں در آں کارزار فیلان کوہ کردہ
انتخاب کردہ بکچیم و دیگر یاق و سلاح آراستہ بر لشکر بابر می راندند. عفریت بیکیان مذکور از تند خوئی و غریبہ
جوئی بہر طرف کہ می دیدند صفوف مخلیہ از ہم می شکافت. و توڑک فوج ولایت ادا نظام می اتناؤ.
و اسپہاے مغلاں کہ ہر گزہ چنین جانولے مہیب ندیدہ بودند رم خوردہ پیش نمی توانستند رفت. و اگر
سولے دیری نمودہ پیش میرفت از خرطوم فیلان در جنگ اجل گرفتار شدہ بخاک ہلاک برابری شدہ
دیرین وقت بابر پادشاہ بیدلی لشکریاں دیدہ کلمات ترغیب تہدید متضمن نیم و امید بر زبان آوردہ تاکید
و تحریص بر پور شاہ نمود. بجانفشاناں را دل قوی تر گشتہ بر مخالفان حملہ آوردند. چوں مشیت قادر توانا بک
رشتہ لو کہ رشتہ اودیاں منقطع گردد. و مالک ہندستان در ظل رافت خاندان بابر می در آید بجد کشش

و کوشش بسیاریم فتح و ظفر از مهلب قبال و زید و غنچه مراد و گلبن آمال بابر سی شکفته گردید و سلطان
 ابراهیم در میدان کشته شد و لشکریانش نیز علف تیغ بیدار گشته پنج شش هزار آدم نزدیک نعلب
 سلطان مقتول افتاد و یقیناً السیف منزه گشتند باجمعه بتائیدات ایندی فتحی که مقدمه فتوحات
 تمام هندستان بود چهره ظهور برافروختند و برقی بارقه تیغ افواج بابر می خرمین و مرود دولت سلطان بنیم
 بودی پاک بسوخت. بعد فتح پادشاه جبین نیاز بر زمین عجز نهاده سجدات شکو و سپاس بدرگاه
 بے نیاز حقیقی بجا آورده و در دلی که تخت گاه سلاطین هند است رسیده سکه و خطب نام نویشتن کرد
 و برهائے خزانة که اندوخته چنان سلاطین بود کثوره هفتاد و یک تنگه سکندری بشا براده همایون میرزا
 و یک تنگه پادشاهی بے آنکه تحقیق شود غنیمت آن انعام فرموده و یک تنگه بامر و محبت شد و تمامی بیکه
 جوانان بلکه مردم اردو از انعام کامیاب شدند بشا براده هائے کامکار که و کابل بودند و پر دو گیاره شتابان قبال
 بقدر تفاوت در رجاء حال نقد و جنس روانه گردید. بعد از نظام امور دلی متوجه آگره گشت. دوران محمود که
 دارا سلطنت بود بنابر بن بست مالی و ملکی طرح اقامت انگند غیر از دلی و آگره که درید تصرف مازنان بابر
 بود و در جمیع ممالک اطراف افغانان و لائے مخالفت برافروشتند. آخر الامر بنابر صائبه و افکار ثبات پادشاه
 بمرو بایام اکثر مخالفان سر بر خطاطاعت و انقیاد نهادند و هر کس بقدر مراتب مشمول عواطف گردید
 و امرائے قدیم و جدید را در نور بیاقت اقطاع مرحمت شد. والده فرزندان و وابستگان سلطان ابراهیم
 را مشمول عواطف فرموده اموال و خزانة خاصه ایشان را مرحمت نمود و اضافه آن هفت یک
 تنگه بوالده سلطان بطریق سیور حال مقرر گشت. والده سلطان منون غنایت گردیده بقطعه لباس
 که هشت مشقال وزن داشت مبهران جوهر شناس قیمت آن زیاده از حد قیاس میگفتند از خزانه سلطان
 علاء الدین خلجی بود و او را از اولاد بکر با حیات پادشاه پیشکش بابر پادشاه نمود +

الفصل بابر در آگره نزول فرموده با نظام مهام پرداخت. و تمام ایام بعیش و عشرت گذرانید
 و بعضی و عدل گستری و بپرورداری بلاد را آباد و سکنته آنجا را خوشنود گردانید چون ایام بیست و نه
 انجاء میاید بابر پادشاه بحد و سهره که از ایجاد هندو است باستبصال مخالفان متوجه شد هم درین اثنا
 راناسا ناکه از راه هائے عظیم ایشان بهرستان بود باغوائے حسن خان میواتی بالشکر فراوان بجزایر بیکی
 تمام از راه هائے خود بنید و دیبانه که مشتمل آگره واقع است بقصد بخاریه بایام در رسید و نیز بجهت از راه هائے

افغانه که یا سلطان ابراهیم نیز مخالفت داشتند. با پنجاه هزار سوار و فیلان بسیار در لولج قفج خروج کرد
 پهلوان ولد دریاخان را بسلطنت برداشته سلطان محمد لقب نمودند. و شورش عظیم از هر طرف برخاست
 امرائے کابلی که خود پیر و یار سردیر بودند بستیوه آمده بچشمه از رنج گریه و دروب متواتر عظیمه و برهنه از
 بیدلی و خوف مخالفت اناسا لگا و افغانه معاودت را مرجع نموده در زمان کنگاش بعرض رسانیدند
 که چون مخالفت از هر طرف هجوم آورده اند و ملک تا حال بضمبطه واقعی در نیامده بهتر آنکه در اینجا قلمه چند
 احداث فرموده خود در ملک پنجاب اقامت پاید و زبید و مترصد لطیفه غنمی باید بود. بادشاه فرمود که
 چنین میسر میسر است و بیست و یک شصت تمام گرفته و خلق کثیری از قوم خود بکشین داده باشم. امروز از پیش
 بندگی که بدون جنگ بروم. پادشاهان زمان مرا چه گویند و نام من در محافل ملوک بچشمه نذکر
 شود؟ بیست و یک وقت آنست که عزیمت را با شجاعت همروش داشته کار را بجا باید نمود که پادگار ماند اگر
 بتائید الهی فتح می کنم غازی ام و اگر گشته می شوم در زمره شهداء محسوب خواهم شد. و دیگر سخنان مردانه
 شجاعت افزاین بر زبان آورده آن جماعت را دلبری نمود. دیگران بهت زیر را کشیده اند اگر برآمد
 رتقا با اتفاق دل بر مرگ نهاده صفوف مصاف آراستند. از آن طرف راناسا نگار نیز آماده پیکار گشت
 بهاداران قوی چون شیران زنجیر گسل برز مگاه درآمده کشته و کوشته نمودند که نظار گیان بیدل را بشاهد
 آن زهره از بیم آب گشت. و ذکر خروپ برستم و افرسیاب افسانه و خواب نظم

بجیش در آمد و لشکر چون کوه	از آن جنبش آمد زمین در ستوه
دولاد پو شان لشکر شکن	تن کوه لرزید بر خویشتن
ز باریدن تیر هم چون تگرگ	هر گوشه بر جاست طوفان مرگ
زهر جادیران زور آوران	کشیدند شمشیر کین از میان
ز خون جو بیا شد سبک تر از ان	یکه خان نشان و یکه جانتان

چون تائیدات الهی قرین حال اولیائے دولت بابرری بود صبح اقبال از مطلع فیوزی میدید
 راناسا نگار مضطرب الحوال رو به عزیمت نهاده بصدد محنت و مشقت افتاد و خیزال بیوت خود رسید
 لشکریانش علف تیغ بیدار شدند. بابر بادشاه بعد از فتح سجدات شکر نمائے بیکران ایزد
 منان بدرگاه واهب العطا یا بتقدیم رسانیده با گرامه معاودت نمود. و بتدبیرات رست خضر خان شک و جو

ارباب خلاف طغیان از عرصہ ممالک پاک کے فتنہ اطراف اکناف دہلی و آگرہ و رحیطہ تصرف اولیائے دولتش درآمد و ہنگامہ افغانان طرف فتوح نیز برہم خوردہ اور ہم شکستہ فرونشست امرائے کابلی از ظہور جنین فتوحات دل نہاد خدمت شدہ حسب المانع انقطاع یا فتنہ دول ارادۃ انصراف کابل بر گرفتہ درہندوستان سکنی اختیار افتاد و برہم خوردہ گیمہا انتظام یافت و مہام سلطنت بنظام آمد شہزاد ہمایوں میرا را برائے انتظام پرگند گیمہائے سنبھل فرستاد شہزادہ کامران مرزا را لاہور و ملتان فرجاگیر مرحمت فرمودہ از کابل طلب داشت شہزادہ از کابل بلاہور آمدہ ولایت ملتان را کہ مدتے از تصرف سلاطین دہلی بدر رفتہ بود بحسن تدبیر شمشیر بہت خود و اقبال بابری تہتیر درآمد +

برستخران آثار پوشیدہ نہاند کہ بعضے تازیہا چہین ای نمایند کہ آغاز ظہور اسلام در ملتان در سنہ ہودہ ہجری سبعی محمد قاسم در زمان تجاج بن یوسف است بعد از ان سلطان محمود غزنوی آرم لایت را از تصرف ملاحدۃ قرامطہ برآورده رواج اسلام داد پس سلطان شہاب الدین غوری برہندوستان ظفر یافتہ ولایت ملتان را نیز متصرف شدہ از ابتدا سنہ پانصد و ہشتاد و ہشت ہجری لغایت ہشت صد و پنجاہ و ہشت آں ولایت و تصرف سلاطین دہلی ماند بسبب ہستی سلطان محمد شاہ کہ از نژاد ریایات علی خضر خان فرمانروائے دہلی بود و برہندوستان ملوک طوائف گردیدہ و اطراف امرایہ از اطاعت برناقتند حاکم ملتان نیز از اطاعت سر باز زدہ ار حکم سلطان محمد شاہ احراف و زبید چوں نوبت سلطنت بساطان علاؤ الدین ولد محمد شاہ رسید از پدر ہم ہست تبرآمدہ از جنایات ممالک را زیادہ تر مختل ساخت و نقش امیرے کہ از محمد شاہ و پسرش علاؤ الدین در آنجا بود درست نشستہ مخدول و منکوب گردید +

ذکر سلاطین ملتان شیخ یوسف کہ حسب قسمت سلطنت سید

اعیان و اکابر ملتان مجلس مشورہ آراستندہ و از ہم دیگر استشارہ نمودہ کہ وجود حاکم سائس قابہ برائے انتظام امور بھمانہانی ضرور بدوین چہین کسے اوضاع ایں دیار مختل و حفظ عرض و ناموس و م مشکل است صلاح در چیست ؟ ولایت ایں مرتبہ کیست ؟ اتفاق رائے ہا بریں کہ دین و ولایت مثل شیخ یوسف قریشی کہ خدمت ایں ولایت است و لیاقت ریاست ظاہر و باطن ارجوہ دیگرے را نمیدانیم

چون این محقق گشت شیخ مذکور را بسلطنت برداشته بگه و خطبه بنام او کردند. و امور قرائن وائی را رونق و رونق تازه بهم رسید. و بعد چندنگاه راسی سنه که سردار جماعه لشکریان بود. و قصبه سیوی با او تعلق داشت شیخ یوسف پیغام نمود که سلطان بهلول لودی غالب آمده بگه و خطبه بنام خود کرد. و بر تخت دلی نشسته باطراف نیز تسلط بهم رسانیده. مبادا بر ملتان لشکر کشد. در چنین وقت بهوشیاری و حرارت ملک منور است. اگر امار از جمله دولت خواهان و لشکریان خود دانند. و جماعه لشکریان را که خدمت طلب و سپاهی اند. پیش آرند بتقدیم خدمات بجان کوشیده شود. شیخ این معنی را قبول کرده مشاور الیه را پیش آورد. و باین نظام امور جهانباتی رفیق گردانید. راسی سنه که خدمت بر میان جان بسته بران اظهار و استحکام نیک اندیشی و دولت خواهی و غیر خود را در لکاح شیخ در آورد و همیشه اتحاد لائقه با قدر اسالی می نمود. و گاه گاه بران ویدین و غیر خود در شبستان شیخ میرفت. و بجهت جمع مردم را در ملتان آورده التماس کرد. که جمیع ما را بنظر قریبی در آورده فرما. اس خدمت و رعایت فرمایند. شیخ ساده لوح از کبر و خدع او عاقل گشته تفکرات بسیار نمود. راسی سنه بعد ازاں که مردم خود را بنظر شیخ در آورد و باینک حدنگار بجهت ملاقات دفتر آمده نشست. خدمتکار بوجوب اشاره او بر غاله را تنها در گوشه پکار و دق کرده خون گرم اس را در پیاله پنهان آورد. اس عکار پیاله خون مذبح در کشید و بعد از زلانی از روستی فریب فریاد بر آورده اظهار درد و شکم نمود. زبان زمان بجزع و دق زیاد می کرد. قریب نیم شب ملازمان شیخ یوسف را بقصد و مسایا حاضر ساخته در حضور این جماعه خون استقرار نمود. و باین فریب خویشان و برادران خود را بجهت دفع و وصیت از بیرون شهر درون قلعه طلب داشت. چون ملازمان شیخ یوسف را بدین مثال دیدند. از آمدن مردم اودرون قلعه مضائقه نکردند. بدین تقریب اکثر مردم اوقلاعه درآمد. بعد از زلانی سر از بستر بسیاری برداشته منتظران خود را یکجا کرده معتقدان را بجز است بر چهار دروازه تعیین کردند تا نماندند که نوکران شیخ یوسف از قلعه شهر دیراک توانست آمد. آنگاه و غلوت سران شیخ رفته کسان خود به هر طرف نشانید و شیخ را مقید کرده بر سلطنت برداشت و سلطان قطب الدین خطاب با کرده بگه و خطبه بنام خود راسی ساخت. مدت سلطنت شیخ یوسف دو سال بود +

ذکر سلطان قطب الدین لنگاه

سلطان قطب الدین عرف ستمره لنگاه در سنه هشت صد و پنجاه و نه سکه و خطبه بنام خود کرده
 بامور فرمانروائی پرداخت و شیخ یوسف بقا بولسے دریافت. از قید قرار نموده پیش سلطان بهلول
 بدلی سلطان بهلول رسید بن شیخ مختتم دانسته خوش وقت گردید. و کمال احترام بجا آورده و خمر خود را در عقد
 مذاکمت شیخ عبد الله قطب شیخ مذکور آورد +

القصه سلطان قطب الدین فرمانروائی با استقلال تمام حسب المدعا نموده باجل طلیعی در گذشت
 مدت سلطنت او شانزده سال بود +

ذکر سلطان حسین بن سلطان قطب الدین لنگاه

سلطان حسین بن سلطان قطب الدین در سنه هشت صد و هشتاد و شش هجری قائم مقام پدر
 گشت. چون دلاور بود بقوت و نجاعت و مردانگی قلعه شور را از تصرف غازی خان بعد چندگاه چوت
 رانیز از ملک مانچی کھو کھر گاشته سیدخان گرفت. و در اسرع اوقات کروڑ کوٹ و وینکوٹ را بهم تفریق
 شد. سلطان لودی تھریک شیخ یوسف باریک شاه پسر خود را با تانار خان حاکم پنجاب. بر سر سلطان
 حسین فرستاد. بهم درین اثنا برادر حقیقی سلطان حسین بنی ورزیده خود را سلطان شهاب الدین
 خطاب کرده سر لشورش برداشت سلطان بمقابلہ برآمده بلند بخاریه برادر خود را و سنگیر گردانید.
 باریک شاه و تانار خان در نزدیکی ملتان رسیده صفوف پیکار را استند سلطان حسین باده هزار سوار و
 پیاده آماده کار را گردید. و هر یک از لشکریانش سه پیر تیر غنیمت زد. یکبارگی سی هزار تیر بشکر باریک شاه
 که رسیده تاب نیاورده بر فراز نهاد. و قاصبه جسوت اصلا عنان نکشید. و گماشته سلطان حسین
 را که در جھوت بود. بعد جنگ بدست آورده بخدمت خان فرستاد. درین ایام ملک سهراب داؤد
 زنی پدر را اسمعیل خان و فتح خان یا قوم و قبیلہ خود از لواحق کچ مکران بخدمت سلطان حسین آمد.
 سلطان مقدم او را مختتم دانسته کروڑ کوٹ تا وینکوٹ بمنگب سهراب جاگیر داد. و از
 شنیدن این معنی بلوچ بسیار از کچ مکران بخدمت سلطان حسین رسیدند. و بقیه ولایت

در پائے سنده به بلوچان مقرر گردید. و رفته رفته از سیب پورت تا دهنکوٹ بلوچان قرار یافت. چنانچه آنان ایام آن ولایت در تصرف اولاد ملک سهراب است. چون صیت نیکنامی سلطان حسین ممالک مشهور گشت. جام بازیید و جام ابراهیم از جام نند اعمام ولایت بٹکه رنجیده خدمت سلطان حسین پیوستند. سلطان آنها را پیش آورده بمانتها نمود. و فرار خورمال هر یک جاگیر مقرر کرد که طرفین بر ولایت خود قانع بوده برسد و یک دیگر یورش نکنند. چون پیرو ضعیف شد. پسر خود را سلطان فیروز شاه خطاب کرده خطبه بنام او کرد. ازین جهت که خلق آزار و تنگنا بود. عماد الملک وزیر او را زهر داده کشت. درین صورت سلطان حسین باز خطبه بنام خود کرده. سلطان محمود پسر سلطان فیروز شاه ولی عهد گردانید. و عماد الملک را با انتقام خون پسر خود با اتفاق جام بازیید بعدم خانه فرستاد. بعد پندر روز سلطان حسین با جمل طبعیه بر حمت حق پیوست. ایام سلطنت او بیست و دو سال بود.

ذکر سلطان محمود

سلطان محمود بن فیروز شاه بن سلطان حسین در سنه هشت صد و نود و نه هجری قائم مقام جد خود گردید. چون خور و سال بود ادا ذل پرست شد. او باش و اجلاف گرد او فراهم آمدند. و اوقات او بلبه و لعب و حرکات سقیمانه شبک مصروف می شد. ازین جهت اشراف و اکابر از صحبت او دوری جستند. هنگامی که ظهیر الدین محمد بایرا و شاه بقصد تسخیر هندوستان از کابل نهضت نمود. بعد رسیدن در پنجاب بمیرزا شاه حسین از غوغا حاکم بٹکه منشورے نوشت که ملتان در جاگیر او محرمت شد. آن را تصرف در آورده در آبادی ملک و رفاه رعایا کوشید. میرزا شاه حسین از غوغا بٹکه آگاه با سلطان محمود جنگید. و چندگاه در طرفین مقابله و محاربه ماند. درین اثنا سلطان محمود درگذشت. مدت سلطنت او بیست و هفت سال بود.

ذکر سلطان حسین بن سلطان محمود

سلطان حسین بن سلطان محمود سه ساله بود. امرائے دولتش او آن طفلک را در سنه صد و بیست و پنج هجری بر مستبد حکومت نشاندند. و هر اعم اطاعت بجا آوردند. بعد چند روز قوام خان و

لشکر خان لشکاه که سردار قوم و صاحب جمعیت بودند تحلف ورزیدند و اکثر حال ملتان را منصرف
 شدند و میرزا شاه حسین ارغون ملحق گشته با سلطان حسین جنگ کرده لولے فتح برافراشتند و
 ملتان به تسخیر در آورده شهر را غارت نمودند و شریای از هفت ساله تا هفتاد ساله در بند افتادند
 سلطان حسین نیز محبوس گشت و بعد چند گاه بار آخرت تنافت و ملتان آهنگین خراب شد که بخاطر
 پنج کس نبود که باز آباد خواهد شد و مدت سلطنت که محض بیست و هشت سال میرزا شاه حسین از بیرون
 نه صد و سی و دو حیرتی فتح نموده شمس الدین نام نوکر خود را بحر است ملتان مقرر کرده لشکر خان در کار مالی
 و ملکی از پیش پرده غالب آمد بعد چند گاه شمس الدین را از میان برداشت و لولے حکومت را فرشته
 و هم استقلال زد و درینو که لاهور و ملتان بجای که شاهزاده کامران میرزا مقرر گشت شاهزاده به بند رسیدن
 در لاهور لشکر خان را از ملتان طلب داشته جای دیگر مرست کرد و ملتان را بکسان خود سپرده چهار سال
 زمان حکومت میرزا شاه حسین ارغون بود با الحمد از ابتداء سنه هشت صد و پنجاه و هفت انابت سنه
 صد سی و هفت مدت هشتاد و سال ملک ملتان از تصرف فرمان دهان دلی بیرون بود و درین احوال
 ممالک محروسه فرمانروایان دلی گردید و شاهزاده کامران میرزا بجای مکان تسلط یافت و درین ایام بعض
 بابر رسید که شاهزاده بهما یوں میرزا را که بنظم و نسق و بابر سبیل مامور شده بود بسیار بی شکی صعب لاسحق گشته فرمان داد
 که از گزیده دریا بخصه و الا برسد شاهزاده به موجب تم لعلی آورده در آگره رسیده امراض مختلفه و اعراض
 متصاده که معالجه یکے باعث ازدیاد دیگرے می شد لاسحق بود طبیبان حاذق هر چند در مداوا کوشیدند
 سودے ندیدند و کار از معالجه در گذشت عوارض استعجاب و پاقت چون مدت بامتداد کوشیدند
 و آشوب ریاس ظاهر گردید بخلصان خیر اندیش معروض داشتند که در چنین اوقات که کار از مداوا گذشت
 باشد چاره منحصر بر تصدق و دعا است و او تعالی قادر و توانا و تصدق و فدیة نفس بهایونی چیز
 باید که بر ازال و تخراب سلطانی نتوان یافت بالفعل الماسے که والدہ سلطان ابراہیم گردانیده
 پنج چیز بآں برابر می کند مناسبت است که تصدق شاهزاده کرده آید تا بر و تعالی او را شفا بخشد
 بابر در جواب گفت که جان بهما یوں چنان عزیز است که پنج مال دنیا فدیة او نمی تواند شد من جان
 خود را فدائے اصرے گردانم و صلی گسترده نمائے خواند و عرض حاجت نمود که خداوند ابراهیم جان
 خود را فدیة جان بهما یوں گردانیده زود بگاہ تو آورده ام اسید و ارم که پذیرائی یافته بهما یوں را شفا کرامت

کئی بهمان وقت اثر خفت سبکی در مرض همایوں ظاهر گشته گران بدق عرض بیماری دیدن بامیدار
گردید. و موجب حیرت مردم گشته. و مبدع مرض همایوں در منزل و عارضه پابر و ترقی بود. تا آنکه
در کمتر زمانه که شاید زیاده از پنج شش روز نخواهد بود. همایوں شفا یافت و بابر در سن چهل و سه سالگی به عالم
آخرت شتافت. و نعش او را یکایک برده در گدازگاه برباب آهوجئے بخاک سپردند. مدت سلطنت
سی و هشت سال از انجمله در هندوستان پنج سال و پنج روز *

ذکر احوال نصیر الدین محمد همایوں باو شا بن ظهیر الدین محمد بابر بادشاه باجمال

میر نظام الدین میر خلیفه ناظم امور سلطنت و مدار علیه سلطنت از شاهزاده محمد همایوں میرزا بهینا که
هزار سال بود نمی خواست. که بوجود او سر سلطنت زینت پذیرد. مافی الضمیرش آنکه خواجہ مہدی
و او یابو شاه را که سخی باذل و صاحب بہمت در یاد دل بود. و بامیر خلیفه و بعضی اُمراء اتفاق داشت.
بسלטنت بر وارد. خواجہ مذکور بامید این محبت طمطراق بسیار بر روی کار آورده امیدوار چلو س
او رنگ جہان بینی بتوقع امداد و مہربانی اُمراء موافق بود. اما چون کاد با والہستہ مشیت بائی
عثمانیت الہی است. کارکنان قضا و قدر ہر کالائق سریر دافسر دانند. بایں عطیہ سرفرازی فرمانند.
بنابریں اعانت امیر خلیفہ و اتباع او خواجہ مہدی را سودے نداد. و اُمراء عظام با اتفاق در سنہ
وسی و ہشت ہجری ہمایوں پادشاہ را در سن بہت و چہار سالگی زینت افروز سریر جہان بینی نمودند. خواجہ
سپاہ بدستور سابق بحال داشتہ اکثرے را باضافہ سرفراز فرمود و ولایت کابل و بدخشان و بلخان
یا قلع برادران قسمت یافت. بعد از نظام امور بجانب کالجہ منصف شد. راجہ تا آنجا تاب نیاوردہ
مراحم انقیاد بجا آورده و دوازده من طلا بپیشکش گزید. چون سلطان محمود بن سلطان سکند لودی
بہمت جو پور علم خود سہری برادر شہ بود. لشکر با ستیصال او نامہ فرمودہ یا گمہ معاودت کرد.
سلطان محمود تاب صدمات عساکر نیاوردہ بہت پلٹہ و بگاڑ رفت. و بعد چند سال در ہماں
طرف بہر گب طبعی در گذشت. چوں محمد زماں میرزا و اما و بابر بادشاہ امداد یعنی داشتہ او را

بدست آورده و رقلعه بیانه مجوس نمود. و حکم فرمود که میل و چشم او بکشند. چون تقدیر برین رفته بود که
 مکفوف البصر نگردد. فرمان بپایست ظاهر کرده ازین بلیه محفوظ ماند و قابویانته از قید گنجیت و پیشین
 سلطان بهادر و الهی گجرات رفت. بهایول باستمع این خبر مکتوبی بنقضین و دوا و اتحاد سلطان
 بهادر نوشته اشعار نمود. که اورا بحضور فرستند یا از حد و خویش بدر سازد. سلطان بهادر گجراتی از
 پیروی جواب نام لائمه پزگاشت. و خود باغولے سلطان علاء الدین ولد سلطان بهلول لودی و
 تاتارخان سپیش که نوکر سلطان بهادر بودند بر قلعه چیتور هم کرد. و تاتارخان را بالشکر گران بطرف ملک
 پادشاهی فرستاد. و جبارت نموده قلعه بیانه تسخیر و آورده رو با گره نهاد. بهایول برائے دفع ایشان
 همدال میرزا برادر خود را بالشکر گران و مبارزان جانستان متعین کرد و هر دو لشکر با هم پیوسته کارزار نمودند
 باقبال بهایولی تاتارخان با کثرت از رقلعه خویش در محرکه گشته. سلطان که از سفاقت جواب برائے
 نام لائمه نوشته بود. بهایول پادشاه با قتلے غیرت ملوکانه گوشمال اولائمه دانسته اذ آگره
 نهضت نمود. سلطان بهادر هم از محاصره قلعه چیتور برخاسته بقصد سپیکار غلام گشت هر دو
 لشکر در ساحت منتهی مورهم پیوستند. و محاربان متواثری داد. سلطان بهادر تاب نیاورده
 منتهی گشت. و اکثر گویانیان در آن روز کشته و خسته شدند. بهایول قصبه استیصال و مهضم کرده
 تعاقب نمود. سلطان بهادر بیچ جا در مملکت خود اقامت نتوانست کرد. و در جزیره از جزائر دیا کشور
 رفته پنهان شد. بهایول تا کسباب رفته بلاد آن ولایت را بضمط خود آورده. و هر محله را بیکه از
 معتمدان خود سپرده بعد اظفرغ و الطینان این امور قلعه جاپانیرا که در ریحانت منات مشهور است
 گرد گرفت که سان سلطان بهادر در حراست قلعه و پانذاری امر و انگلی نمودند. چون محاصره با متداو شد
 رفته بهایول بهر پنهان شکار با محاصره پی آمده و بر آن قلعه مشاهد فرمود. ناگهان از گوشه نزدیک قلعه
 رسیده بیخ برائے فولادی بردیوار نصب کرده نفس نفیس خویش با چنگ از دلاوران بر قلعه صعود نمودند و آن
 رفت. و در دانه ریر رفته لشکریان خود کشت و تیغ از لشکر داهل قلعه گشته اهل قلعه را علف تیغ بیایغ
 نمودند. و آن حصن حصین بجهت محاربه سخت تسخیر و آید. و آن قدر خزانه و اموال بدست لشکریان
 پادشاهی افتاد که تا یک سال محتاج حاصل خود نبودند. بهایول بعد از آن محاصره بنسب سور رسیده
 ولایت گجرات را با جاگیر عسکری میرزا باور حقیقی خود مرصت فرمود. عسکری میرزا در آن

ولایت رفته بعیش و عشرت در ساخت. و به رفق و تفق مهمات ملکی نه پرداخت سلطان بهادر قابو یافته از جزیره آمد و باز در گجرات رسید عسکری میرزا با وجود بسیاری لشکر سامان سلطنت غلطی را که به ترویات موفوره بدست آمده بود بمحض پلے پستی مفتت از دست داده بدین جنگ رو بسمت آگره نهاد سخن سازان بعرض رسانیدند که میرزا خیال سلطنت در سردار و لهذا همایوں از مندر سوختن نموده برگشته آگره شد میرزا عسکری که از جانب گجرات می آمد قبل از ورود و خیرنگاهان در راه ملازمت نمود. همایوں بمقتضای الهیت ازین مقوله چیزی بر روی او نیاورد. محمد زمان میرزا باشاره سلطان بهادر از گجرات براه رگستان بجانب لامپور آمده شورانگیز گردید و بدعا که قاهره بر سر او متعین شد. میرزا تاب نیاورد و گجرات رجعت نمود. همایوں بار دیگر باسینصالی سلطان بهادر عازم گشته نه نصرت فرمود. و عساکر منصوره پیشتر معین گردید. و کمر مصافحه داد. سلطان بهادر شکست پلے فاش یافته در جزیره نزد فرنگیان رفت. چوں نقش غلغله و خلع از ناصیه حال آنهار خواند می خواست که بگریزد. و وقت سوار ساری بر عراب بدیده شور افتاده غرق لجه فنا گشت. و ولایت گجرات بتصرف ولبانی دولت همایونی درآمد. و آن حضرت از آن دیار خاطر جمع نموده بهر حال عساکر کار گزار و سپه سالار با فوج مناسب منصوب نموده با آگره برگشت. چوں شیرخان افغان به سبب بودن رایاست همایونی بسمت گجرات قابو یافت. ملک جوینور و بهار و رهناس و چناراه را متصرف گشته قوت و مکنت بهم رسانید. و بر ملک پادشاهی می ناخت. و در بزرگوار و جویع می گشت. لهذا اطفائے فتنه او لازم دانسته متوجه ممالک شرقیه شد. و قلعه چناراه را باندک محاصره از کسان شیرخان انتزاع نموده متوجه پیشتر گشت. شیرخان قبل از نصرت همایوں بسمت بنگاله رفت. و بجا کم آنجا جنگ کرده ورا شکست داد. و بنگاله متصرف گشته و راجا اقامت و زید نصیب شاه والی بنگاله زخمی گشته از شیرخان بهر سبب خور و. و بنگاله و لاریبده استغاثه نمود. همایوں پادشاه تسخیر بهار و بنگاله مصمم نموده کوچ بکوچ قطع منازل کرده بنگاله نزول اجلال فرمود. شیرخان تاب سلطنت او نیاورد و هلال خان سپه خود را در نواح بنگاله گذاشته خود به جهاژ کشت رفت. پسرش نیز تاب تصادم افواج پادشاهی نیاورد و پیش پدر گشت. همایوں بولے بنگاله را خوش نموده طرح اقامت انداخت. و بعیش و عشرت پرداخته غافل و بے پروای گذرانید. تا آنکه حکم کرد. که احاسے خبر ناخوشش بعرض نه رسانده و مدد

اسباب و باراد و ہمیں بود شیرخان باستمع این احوال فرصت غنیمت شمرده لشکر گراں فراہم آورد۔
 و اطراف ممالک بہ تصرف در آورده خلل عظیم برپا کرد۔ بعضی امرا از غفلت پادشاہ بے فرصت ہاگرہ
 آمدند۔ و باغوائے آہنا ہندال میرزا برادر ہمایوں در آگرہ بغی و زبیدہ خطبہ بنام خود کرد۔ چوں اخبار
 اختلاف ممالک و بغی میرزا در لشکر رسید چکس را بلایے آں نبود کہ بعرض ہمایوں رساند۔ آنوقت
 اندیشان ضرورت انتہ حقیقت شیرخان و بغی میرزا ہندال و اختلاف مملکت احوال رسیدن غلات و زور و
 مفصل التماس کردند۔ بعد از مذاکرات این اخبار در عین برسات از بنگالہ نہشت نمود۔ اما انطخیان دیرماخت
 سیلاب و کثرت آب نے راہ صحرای عظیم بر لشکر بیان و دواب اسباب گذشت۔ و اکثر چول و راہ ہا غرق شد
 بسببے از چار پا و در راہ تلف گشت چوں بہ ہوج پور پرتل بہتہ رسید۔ شیرخان با لشکر بسیار استعداد
 شائستہ رسیدہ فرو یک لشکر پادشاہی اقامت و زبیدہ و از بعضی مکر و خدایت پیغام اطاعت و تقیاد
 می فرستاد۔ چند گاہ ہمیں آئین در قلع قال گذشت۔ از آنجا کہ بسبب نارسیدن غلات و دیگر اجناس
 و تلفہ اسباب و دیگر چار پایان سپاہیان پادشاہی بے سامان شدہ استعداد پیکار نہ داشتند بایں
 حال در غفلت می گذشت۔ شیرخان براحوال لشکر پادشاہی توقف یافتہ و صورت غلبہ خود را تراضیہ
 احوال طریقین معاینہ کردہ بے خبر صحیح با استعداد تمام بر لشکر ہمایوں تاخت آورد۔ لشکر بیان پادشاہی
 را فرصت آں نشد کہ سپاہ را زین کنند تا بہ پیکار و پرداختن بکار از چہ رسد اکثرے علف و قیہ میدیخ
 شدند۔ و بسببے در و در غرق گردیدند و بقیہ سرور بیابان نہادہ بہر صورت کہ میسر آمد آب گذشتہ
 جان بسلا مت برونہ۔ ہمایوں حال بدیں منوال دیدہ ہماچار اسب را و در و بایے گنگ انداخت۔
 چوں دریا در طغیان و آب تند بود۔ پر کنار دریا از اسب جدا شد۔ بسبب بلندگی کنارہ و عمق و تندگی آب
 رسیدن یکبارہ و بیرون آمدن ازال در بایے ذخار و شواگشتہ گاہے غوطہ خوردہ در آب فرو میرفت
 و گاہے سرش برآمدہ بروے آب می نمود۔ در آں حال سقائے ملازم سرکار رسیدہ دست او گرفتہ
 بر آورد۔ فرمود چہ نام داری؟ گفت نظام و نوکر سرکارم۔ تقاول نمودہ فرمود کہ انشاء اللہ تعالیٰ
 کار من نظام خواہد گرفت۔

القصہ بدستیار می آں سقا از آں بلا برآمدہ بکنار رسید۔ و پرسید کہ چہ میخواہی؟ گفت چوں
 بدار سلطنت اگر نزول اقبال خود نیم روز بخت سلطنت مامور بکلاس شوم قبول نمودہ بہر راہ

تعجب و عناد را گره رسید. و خلاصه مخدرات استار سلطنت حاجی بیگم حرم خاص بهایوں پادشاه
 در قید شیرخان افتاد. او اهلینت و آدمیت بجای آورده با عزاداکرام تمام بعد مژگ بر خیز ارایام و
 معاودت از عراق بکابل بخدمت بهایوں رسانید. این واقعه در سنه نه صد و چهل و شش برکنار گشت و در
 بهشت به چور روئے داد. اندک غفلت و بیخبری که در نگال اختیار افتاد. این بلیه و دیگر حوادث عظیمه
 که پیش از آن مذکور خواهد شد نتیجه داد بهایوں در آگره رسید به یقینم آوردن لشکر و انتظام
 پراگت گیرمانه احوال اشتغال و زریه در آن وقت ستائے زکورا آمده حادث گشت بهایوں الغیائے
 عدم لازم دانست بهوجب قرار یک با و در میان آمده بود بر تخت سلطنت اجلاس داده سلطان نیم روز
 گردانید و حسب الامر نامی امر حاضر شده مراهم فرمان پذیری بتقدیم رسانیدند. او در زمان جلوس
 بر تخت هر چه بخاطر داشت. احکام خویش جاری کرد. گویند که چرم مشک خود را هم در دنا یر بریده و یک
 طلبه و فقره هم خویش بر آن نگاشته رانج گردانید. و این معنی تا حال زبان ز مردم است.
 پسندال میرزا که تخریک بعضی انامر البغی و زریه بود و شرمند و سرافکنده ملازمت نمود عسکری میرزا
 نیز از بیانه بخدمت رسید و کامران میرزا هم با شملع این چنین فترت از لاهور آمده چار و ناچار گردید.
 چون مجلس نگاش آراسته گشت. کامران میرزا که حسد و عداوت جلی داشت. اجلاس سقا
 را بر تخت دست آویز شکایت و ثنات گردانید. تعریف بسیار نموده آخر از چار از صحبت ظاهر کرده
 روانه لاهور گشت. و از جمله بست هزار سوار که همراه داشت. سه هزار سوار بخدمت بهایوں
 گذاشت و در چنین وقت که دشمنی قوی چو شیرخان چیره دستی داشت. و بایسته که مراهم اتفاق
 و یکدیگر بطور رسد توفیق رفاقت یافت بهایوں باز در سنه نه صد و چهل و هفت خود را آراسته
 با فوج بسیار از آگره بدین قنده مشیر شاهی متوجه شد. و تیر یا پنجاه هزار سوار و توذک و تحبیل بسیار
 و دیگر اسباب پیکارا را از طرف در رسید. در جالی قنوج هر دو لشکر با هم پیوست. و رایے نگالان
 وصول هر دو لشکر با یک دیگر بود. آخر شیر شاه پیغام کرد. که هر دو لشکر مقابل هم نشسته در انتظار
 انفصال تنگ گردیده یا پادشاه راه دهد این لشکر عبور نماید یا امر شود. که سر مجر بر خیزم و آن
 حضرت مع عساکر فرو آئیند تا آنچه در پرده تقدیر پنهانست آشکارا و عیان گردد. بهایوں از غیرت
 سلطنت راضی بگریختن نشده شیرخان را پیغام داد. که پس تر دو. و قبول نموده از مجر دور تر

نشست. و همایوں با فوج خود عبور نمود و محاربه سخت بود و جوانان کار و مردان کار گزار داد و می
 و جلادت دادند. باراده ازل و پادشاه لم نزل شکست بر لشکر همایوں افتاده انتظام افواج از هم نجات
 همایوں بذات خود دو سه بار نیزه و کف یصیف اعدا ناخت. و گرد و سیجا بر انگیخت. اما چون نجات یافت
 نبود. سودے ندیده ناچار از کارزار برگشت. فوکیل سواره از آب دریائے گنگ عبور کرده
 بکنار رسید چون کناره بلند بود. بدست یارشی میثیس الدین محمد غزنوی که از جمله نوکران کامران
 میرزا همراه بود بالا برآمد. و بجلد وی همیں خدمت میرزا را بر آنکلی شاهزاده محمد اکبر سر قرازی یافت
 و در عهد سلطنت شاهزاده مذکور رسید. مرقوم با اتهام قبیلہ خود بدولت عظیم کامیاب گشت.
 و در جائے خویش گذارش خواہد یافت بالجمله همایوں پادشاه با نیراں محن و مشاق در اگر رسید
 در آنجا توقف صلح ندانسته راہی شد. و بعد قطع مسافت در لاهور رسید. بایرادان مجلس مشو
 آراست. و هر گونه کنکاش در میان آمد. هر یک از برادران موافق رائے خود برخلاف رضائے
 همایوں سخنان و دراز کار کردند. همایوں فرمود. که فردوس مکانی یعنی بابر پادشاه ہندوستان
 را بچشمقت تسخیر کرده. اگر از این اتفاق شہاہروز از حیطہ تصرف برآمد. پادشاہان رائے زمین شمارا چہ
 خواہن گفت؟ و من ہر گاہ تنہا بر غنیم ہر دم. اگر بعنائیت اتی فتح و تصرف دے و بہ شہاچہ روم را خواہد
 دید. و اگر عیاذ باللہ معاملہ بطور دیگر شود. بشمارا در کنج ہندوستان بسر بران نہایت مشکل است.
 چون کامران میرزا را شیرخان از راہ مدحیت امیدوار کردہ بود. کہ ولایت لاهور بر مسلم داشتہ باشد.
 ایلم مذکور از معاونت همایوں پادشاہ اجتناب ورزیدہ صلح جنگ نداد. بلکہ بالتفاق عسکری
 میرزا را شاہ کابل گردید. بعد رسیدن بکابل غزنین و قندھار و بدخشان را متصرف گشتہ بکے و
 خطبہ بنام خود کرد و بزم کامرانی آراست. و میرزا حیدر کا شخری خالہ زادہ همایوں کہ در عهد بابر بادشاہ
 از کا شختر آمدہ در اگرہ بملکہ زمت فائز گشتہ بود. رخصت گرفتہ بکشمیر رفت. و اس ولایت را بزور
 شمشیہ و قوت شجاعت ستر گردانید. اولاً بصلح کشمیر پاں بکے و خطبہ بنام ناک شاہ والی آنجا
 بجال داشت. و بعد چند سال کہ همایوں از عراق معاودت نمود. رؤس منابر کشمیر و وجود
 در اہم و زمانیر خطبہ و سکہ ہمایونی مقرر ساخت. بالجمله چون همایوں دید کہ برادران ترک یارکا
 کردند و نوکران مسلک فانی پیچیدہ. توقف در لاهور بصلح ندیدہ بکنار آب چناب رسید. در آنجا

ہندال میرزا مع ناصر میرزا پسر عثم خود رسیدہ اور اک دولت حضور نمود۔ وہمایوں پادشاہ بالفاق
 اینہا متوجہ شدہ براہ ملتان در بھکر رسید۔ خواص خان غلام شیر خان ماعاگر گراں تالکان اچھ تعاقب
 ہمایوں نمودہ برگشت۔ بعد ازاں کہ ہمایوں در بھکر نزول فرمود۔ ہندال میرزا بے رخصت برخواست
 رفت۔ وہمایوں ملے در لواحی بھکر طرح اقامت انداختہ نشور عنایت بسطان محمود مرزا بن آغا
 نوشتہ رہنوں موافقت گشت۔ او توفیق اور اک این ثبوت نیافت و بلا لطف الحیل
 گزانیہ ناچار بہت ٹھٹھ متوجہ شد۔ بعد رسیدن نزدیکی ٹھٹھ مدتے با پادشاہ حسین میرزائے
 ارغون والی آغا جنگ در میان ماند۔ ارغونیاں را در سپدن غلہ در لشکر پادشاہی مسدود
 ساختند۔ و ہر مردم پادشاہی چناں کار تنگ شد۔ کہ اکثر بر گوشت حیوانات میگذازیدند۔ درین
 ضمن ولے ٹھٹھ از روئے قریب وضوں پیدا گار ناصر میرزا گوشت کہ چوں پیر و ضعیف شدہ ام
 و سوائے دھروارے نہادیم۔ چہ خوش باشد کہ صہیہ من رہن بنا کحت تو در آید۔ و درین وقت عصائے
 پیرئی من باشی۔ میرزائے سادہ لوح کہ عقل معاملہ شناس تناشت بایں اُمید باطل خاک بر فرق
 اعتبار خود انداختہ از ہمایوں جدائی ورزید۔ و بہات مذکورہ در انجام کلے از پیش رفت۔ بالضرور از
 ٹھٹھ عنان قومیت بجانہ لے مال دیو کہ از اہمائے بکثرت و جمعیت و مست لائیت ممتاز بود بر تات
 و از راو وچ و بیگانہ متوجہ خود ہو کہ از الایالت لے مال دیو بود شد چوں بدہ کہ دست خود ہو پور رسید
 معلوم شد۔ کہ لے مال دیو بمقتضائے پست فطرتی و خوف شیرخان خیال فاسد در سردارد۔ لہذا
 پیش اورفتن از خرم بعید دانستہ کسان معتبر را بر لے تحقیق مافی الضمیر او بطریق اخفا فرستاد۔
 خبر آوردند کہ فی الواقع ارادہ باطل دارد۔ بالضرور از انجام ماودت نمود۔ چوں راہ ریگستان طے پالینے
 کرد۔ بیشتر سوار براہ جسیلیہ روانہ گشت۔ در راہ سہ روز و شب آب میسر نہ شدہ از بے آبی فقہان غلہ
 اکثر مردم تلف شدند۔ بہتر ایاں تعب در حصار اہم کوٹ نزول واقع شد۔ راہ ہار شاہاکم انجام مقام
 ہمایوں متعظم دانستہ شرائط خدمت بتقدیم رسانید۔ بعد رسیدن در آں حصار بتاریخ پنجم رجب سنہ
 نہ صد و چیل نہ ہجری اخیر ہرج کامگار ہی از مطلع اسید و مید شاہزادہ جلال الدین محمد اکبر زطن جیہ بانو گیم
 کہ نسب آں عقیفہ بزبدہ اولیائے کرام حضرت زندہ فیل احمد جام میرسد وہمایوں پادشاہ بحر رسیدن
 بہ لواحی ٹھٹھ در عقدا ز دلچ خود آوردہ بود۔ متولد شد۔ منجماں صحیح نظر و ستارہ شناسان نیک

اختر مشاهده زانچه و پربیداری بخت و بلندی طالع و غلبه و سلطنت و ارتقائے جاه و دولت از یاد
 عمد و شوکت مستبشر گشته همایون را بشاز نهادند. آن حضرت مراجم حمد و سپاس بگاه و الهی
 بتقدیم رسانید. و چندگاه در آن سرزمین بسر برده دل را از آن حد و بر کند. و داعیه نمود. که
 بقصد صهارفته برگیاں در آنجا گذارد و خود قدم آرزو در راه تجرد نهاده روانه مکه معظمه گردد
 بنا برین با حاکم محطه صلح کرده راهی شد. چون در حوائی قندهار رسید. میرزا عسکری که از جانب
 کامران میرزا در آنجا بود. بقلعه داری کوشیده آماده جنگ گردید. و نظر بقلعت استعداد همایون نمود
 خواست که او را دستگیر نماید. همایون بمقتضائے وقت صلح در جنگ ندیده متوجه پیشتر شد
 چون یک منزل از قندهار دور تر رفت. میرزا عسکری از قلعه برآمده قصد همایون نمود. او
 باستماع این خبر سرعت رانده بالجنس متعلقان حرم سر بدر رفت. میرزا عسکری برخیزد گاه او خود سیه
 اردو را غارت کرد. و شاهزاده محمد اکبر را که پسر مستبشر آن پدر شریف افتاده بود. در قندهار آورده بعد
 چندگاه پیش کامران میرزا بکابل فرستاد. چون در استار حکمائے الی انواع مصالح و در پرده
 نامراد پیا مرادات بسیار مستوی باشد. وین انقلاب عیار مردم از افاریب خوانند و ملازمان
 گرفته آمد. همایون دل تنگ گردیده خواست. که قدم در بادی ترک تجرد گذارد و دامن مقصود
 حقیقی بدست آورد. یا گوشه عزت به سرساییده از دیده اجائے نان بر کران باشد لیکن بالحلح و سماء
 همرایان و استرضائے خاطر و فاکیشان که درین سفر خطر اسلم خلاص و جان سپاری بتقدیم رسانید
 بودند. فتح این اراده نموده خراسان و عراق شد. چون در حدود خراسان رسید. بامیر الامرئے
 سهرات از رود و خبر داشت. او در جواب نگاشت که درین حدود و بکام و آرام آسوده نامه به بادشا
 سلیمان جاه شاه طهماسب صفوی بنگارند. بعد و در جواب هر گونه مرضی او باشند بسلیمان بیاورد
 همایون بقلم خاص خود در لایحه بآپادشاه سلاطین پناه متضمن جوابی که رسد داد با بحال نگاشت
 استخراج نموده این بیت هم در آن مندرج فرمود.

بیت

بگذشت از سر آانچه بگذشت چه بکوه و چه بپه
 بگذشت از سر آانچه بگذشت چه بکوه و چه بپه

چون کتابت همایون بآل سلاله خاندان شرف و سیادت رسید بمقتضائے جوامع و جلی
 و عطف فطری فرمان بامیر الامرئے خراسان و جمیع حکام آن دیار و ملازمان و باره ضیافت

و مهماندار می‌بمایند با کمال احترام و عزت و احتشام بنمایند تمام نگاشته جمیع جزئیات امور
مهماندار می‌راند و رای می‌دهد فرموده و تاکید نمود که در هر جا خدمت کنای همایون پادشاه را از خود راضی
داشته نزدیک بایکام و آرام رسانند و چنان گفتند که هیچ وجه غبار ملائی بر خاطر عاشرش نه نشیند به همایون
پادشاه نیز نامه و جوابی متن تشریف آوردن و اگر در ملاقات در نهایت دلجوئی و مروت قلمی فرمود
و این بیت حافظ شیرازی را عنوان نامه گردانید **بیت**

همایون آویج سعادتمند یافتد اگر ترا گذر بر مقام یافتد

و تا بلیق شاهزاده که چنانشین و حاکم خراسان بود نوشت که چو همایون بدار السلطنت بهرات
رسد شایچه را با استقبال برده باد بپدیری و پسری بآن پادشاه و الایاه ملاقات بکنانند و هنگام
دخول شهر و در راه رفتن شاهزاده یضاً بطه پسران همکارب پادشاه راه رود پادشاه اگر نظر حاجت
در ملاقات و راضی رفتن تواضع نماید بخوبی عرض نموده انان قسم سلوکما باز دارد و همایون بعد وصول
جواب با جواب غره و لقمه سه نه صد و پنجاه هجری در بهرات رسید محمد خان حاکم بهرات بموجب
فرمان عالی نشان شاه طهاسب تهران ایران مرا هم مهمان داری و لوازم خدمتگزاری بجا آورد و حسب الامر
شاهی شاهزاده مراد میرزا را با استقبال برد و لوازم بزرگ داشت و در تجمیل و احترام بطور رسانیده با
همایون پادشاه ملاقات نمود و جمیع اسباب سلطنت و هر گونه بایحتاج سفر سرانجام کرد که تا
محل ملاقات شاه و الایاه هیچ احتیاج نه افتد همایون چندگاه در بهرات مقام فرموده بعد سیرتانی
باغها و یارت مرقد خواجه عبداللہ انصاری و دیگر مراقبات عظام کوچ کرده و در ایام یارت مراد حضرت
زنده نبیل احمد پیغام نمود و از انجا در شهر مقدس طوس رسیده بنیایارتی و مشرفه رضوی علی مشرفه السلام
و الحجه فائز گشت شاه قلی خان استیجا او حاکم آنجا بقدر مناسب و لوازم خدمتگزاری سعی نمود و همچنین
بموجب حکم شاهی حکام امصار و بلاد و قضایات که در راه بودند هر یک در وسیع امکان مقدور خود خدمت
می نمودند و در نیشاپور سیرکان فیروزه نمودند و در ایام متاک چشمه ایست بخلایه اش آنکه اگر چه پیرایه
در دین آس افتد و در اطوفان پیدا شود و از شورش باد و خاک هوا تیره گردد و این تماشا را نیز آنچه خود
مشاهده کرد بعد سیران مرقد متوجه و پیشتر شد چو نزدیک بدار السلطنت رسید اهل اردو
ارکان اعیان دولت و امرای نامدار و وزلای ذوی الاقدار و اکابر و اهلالی حسب الامر عالی شاهی

باستقبال برآمدند چوں ہمایوں نزدیک رسید شاہ سلیمان مرتبت نیز از شہر برآمدہ در میان بہرہ
وسلطانیہ ملاقات نمود۔ و از روئے مردمی و مرآت در تعظیم و تکریم دقیقہ فرو نگذاشت۔ و طوسی عظیم
ترتیب دادہ لوازم ضیافت و مہمانداری بنوعیکہ سزاوار طریقین تواند بود بوقوع آمد۔ و ہر روز مجلس تازہ
آراستہ و داد و اتحادی افزود۔ و در عیش و عشرت بنابر و لجوئی و خاطر داشت مہمان عزیمیداد۔ و انواع
تحف دہد۔ ایاز اسپان عراقی انتخابی بازینہائے طلا و عنایتہائے مہر و گوشت گاہائے فاخرہ و استرہائے
مرتب و شترہائے صبار قمار بدین پیکر یادہ و مرد و چندین شمشیر و خنجر و کمر صحرانچہ و ہمایوں ہائے نقوش
و قماشہائے نفیس پوشیدنی ہائے لائقہ اتقا تم و سمور و سحاب و خرد و غیر ذلک و جامہ ہائے پوشیدنی
از جنس زرباف و منسل و اطلس و شجر مرغی و پر دے و کاشے و چندین طشت آفتابہ و شمع دان زر و نقرہ
مرصع یہ یو اقیقہ و لآلی و چندین طبقہ ہائے طلا و نقرہ و مہر گاہ ہائے مزین و لباس طہائے عالی کہ در
کلانی و خوبی مادہ روزگار بود و سایر اسباب پاوشاانہ تواضع فرمود۔ جمیع ملازمان رکاب ہمایوں را
باعطائے نقد و جنس بقدر حال بہر یک جہاجہا تفقد فرمود۔ و ہر یک را رعایت بقدر حال نمودہ ہمایوں پادشاہ
بہم دران جشن عالی دولیت پنجاہ لعل گراں ہمائے بدخشان برسم از مخانی بنظر شاہ والا جاہ نوجے گذرانید کہ
بموجب مسرت طرفین گروید۔ و مجلس متعددہ بعیش و عشرت گذشت۔ ابیات

دو صا جنقراں در یکے بزم گاہ قرآن کردہ بہم چو خورشید و ماہ
دو سحر فلک در یکے برج جا دو دالا گہ را یکے دُرج جا
دو کو کہ پشیمان فلک راستیں بہم در یکے عرصہ چوں فزینیں
دو چشم جہاں ہیں بہم بہم عنان بہم چوں دو ابرو تواضع کنان
دو نور بصر چشم اقبال را دو عید مبارک مہ و سال را

و راتنامے مکالمہ شاہ والا جاہ پر سید کہ سبب شکست و برآمدن از ہندوستان
چہ شد۔ ہمایوں گفت کہ بے وفائی ہمایوں و نفاق برادران۔ بہرام میہرا برادر
حقیقی شاہ طہاسپ صفوی ازیں سخن آزرده خاطر گشتہ خواست۔ کہ بہم زن معاملہ
ہمایوں پادشاہ گرد۔ سلطان سلیمان شاہ بعید از مہمان نوازی و غریب
پروری دانستہ انتہائے بکلاتش نفروود و بدفعت بزم نشاط و انبساط کہ

لائق شان پادشاهان والا قدر بوده باشد راسته آمد و یہ نمودن تماشائے شکار قرعہ چندین بار رنگ سوائے
 دل گرفت و خاطر شکستہ مہمان گردید۔ قریب سہ سال ہمایوں پادشاہ دران سرزمین بعیش و عشرت
 گذرانید چون اس مدت منقضی گشت شاہ والا ہمت بعد ازلے مراسم خلاص و مہمانداری
 فرمود کہ مارا براہ بخور و خود تصویر نموده مہبتائے ابداد و اعانت دانند۔ و آنچه مطلوب باشد۔ بے
 تکلف انظار نمایند تا اُن قدر ملک کہ در کار و سوار باشد سرانجام دادہ آید۔ و اگر مارا باید رفت
 ہمراہی کنیم ہمایوں پادشاہ شکر الطاف بجا آورده استدعائے ملک نمود۔ شاہ سلیمان جاہ اسباب
 سلطنت جملہ مہبتا ساختہ شاہزادہ سلطان مراد میرزا خلف خود را با دادہ ہزار سوار خیسہ سار بہ ملک
 ہمایوں مقرر کرد و منزل اول تشریف آوردہ و دایع فرمود۔ و ہمایوں از انجا روانہ شدہ سیراویل و زیارت مراد
 بزرگان آں ینا کردہ بعد قطع مراحل طے منازل بال لشکر کی شاہی در حوالی قندہار نزول با سلال فرمود۔
 میرزا عسکری در قلعہ تحفین جبہ ہر اسقم قلعہ داری سعی بلیغ نمود۔ و بعد سببہ عاجز گشتہ بوسیلہ خانہ زاد بیکم ہشیر
 بابر پادشاہ کہ کامران میرزا اورا برائے سفارش اکابر قلعہ صاف فرستادہ یو بملازمت نمودہ مقابلہ قلعہ نظر
 گذرا پدید ہمایوں قلعہ را متصرف شدہ عسکری میرزا اورا قید نگاہ داشت۔ چون از پادشاہ طہا سبقت
 یافتہ یو کہ بعد فتح قندہار را بخارسان شاہی سپارند۔ بنا بر ایفائے عہد قلعہ را بدلغ خان کہ سر آمد امرائے
 ملک بود سپرد۔ و جب تقدیر شاہزادہ سلطان مراد میرزا پسر شاہ بر جہت حق پیوست۔ ہمایوں تہمت تمنگای
 و مروجہ آزادی بر بدلغ خان بستہ قلعہ قندہار را بیکر و حبیلہ از دست او انزعاع نمود۔ و بہ کسان خود سپردہ دیں
 خصوص معاذرت شاہ سلاطین پناہ نوشت۔ و آں والا ہمت از راہ فتوت پذیرفت۔ ہمایوں تنظیم و
 تنسیق مہمات قندہار متوجہ کابل شد۔ و کامران میرزا از قلعہ کابل آمد۔ و باندک جنگ رو بہ ہزیمت نماؤ
 بطرف غزنین رفت۔ و از انجا پیش شاہ حسین میرزا حاکم ٹٹھہ رسید۔ ہمایوں بفتح و فیروزی داخل قلعہ
 کابل گشتہ بدیدار فرزند دلہندہ خود شاہزادہ محمد البکر کہ پیش کامران میرزا در قلعہ کابل مقید بود و میرزا در
 نمان بر آمدن برائے جنگ اورا ہمانجا گذاشتہ بود۔ کامیاب بہجت و مسرت گردید۔ و جشن
 شادمانی ترتیب دادہ با متحان شہر نور و دیدہ خود والدہ اورا در میسان عفاف و دیگر ایستادہ کردہ
 فرمود کہ والدہ خود را بتناس۔ با آنکہ از میادی ولادت تا آن زمان چہار سال از عمر او گذشتہ۔ و دیں
 مدت از والدہ خود جدا بود۔ بمقتضائے شعور خدا داد و جزویت و عینیت خلقی و چندین نسوان بکسار

والده خود درآمد از مشاهدۀ این حال که خالی از غریبتی نبود غرور از عصایم حرم پرفاقت و همایون
در شکفت نامده الطاف ایزدی شامل حال آن تازه نهال چین اقبال تصور کرد +
القبسہ چند گاہ در کابل دوازده شہرت داده شاہزادہ را در کابل گزارشتہ متوجہ بدخشان گردید و بانیہ را
سلیمان حاکم آنجا جنگ کرد و بنظر و منصور گشت در آن حدود طبیعت ہمایون از مرکز اعتدال
مشرق گشتہ بعارضہ صعب مبتلا گردید چند روز غشی و بے ہوشی روی داد خبرائے ناخوش
زبان ہائے جاری گردید بعد چند روز اتفاقیہ عائد حال او گردیدہ بہ شفقتی تسکین یافت و بہر ہی
انتظام پذیرفت اما کامران میرزا کہ برادر ہمایون کہ دے سراسر کین و نفاق داشت باستماع ہما
اخبار یا ولین مسرور گشتہ از حاکم ٹھٹھہ کمک گرفت و سنجح استعجال را بہی گشتہ و بچہ در کابل سید قلعہ را
بتغیر در آورده اہل ظلم و ستم بہ مردم نمودہ اکثرے را بناحق کشت چون این منی بسبع ہمایون رسید
از بدخشان متوجہ کابل گشتہ قلعہ را محاصرو کرد و کار بہ تحصنات تنگ ساخت کامران میرزا دست
جور و جبار عیال اہلے پادشاہی کہ درون قلعہ ماندہ و اہلے مذکور در رکاب ہمایون بودند در آن کرد
وزناں را پستان بستہ از کنگرہ قلعہ در آویخت و بچگان صغیر را از تن جدا کردہ در مورچل ہائے
پادشاہی انداخت بر غم غلطش آنکہ شاید اہل از دیدن این حال از رکاب ہمایونی جدا شوند و نفہید
کہ این کار باعث اودیاد و عناد و سوخ عداوت او در دہائے اہلے غیرت شہار خواهد شد اہلے
مخلص و فانیستہ حیمت کیش را اعتنائے بہ پیمائی او نہ کردہ و در محاصرو قلعہ ثبات زریہ داد و فراگی
میدادند چوں کامران میرزا دید کہ باین صورت ہم کار از پیش نہیرو نہایت یسے جی و سنگلی را
کار قرآگشتہ شاہزادہ محمد اکبر برادر زادہ خود را کہ در کابل ماندہ بدست میرزا و اکمل بود مجاذی توپ خانہ
پادشاہی از کنگرہ قلعہ در آویخت و عن و صون ایزدی شامل حال فرخندہ کاش گردیدہ اصلاً ایسے
و گزندے با و رسد نظم

آں را کہ خدانگاہ دارد گرسنگ از آسمان ببارد
حاشا کہ با و رسد گزندے آزرده شود ز ناپسندے

کامران میرزا بہ وبال اعمال خود کاسے از پیش نتوانست برد آخر الامر دست پاچہ گشتہ از قلعہ
برآمد و بہ ہزیمت نہاد ہمایون بفتح فیوزی داخل قلعہ گشتہ شاہزادہ محمد اکبر باز در آن خوش رفت

گرفت. و نیز شادمانی برآراست. کامران میرزا بعد از سه روزه به پیر محمد خان دانی تودان التجا آورد
 پیر محمد خان بدخشانی را از میرزا سلیمان متخلص نموده کامران میرزا را در آنجا نصب کرد و بجای خویش
 برگشت. یعنی امرای اتفاق سرشت و اقله طلب از استماع تسلط کامران میرزا بدخشانی از
 همایون جدائی جست قریب سه هزار سوار از کابل فرار نموده بدخشانی رفت. همایون بعد از آن
 جماعه بدمال برلئے دفع شورش کامران میرزا قنادهیب امرای کافر نعمت از کابل روانه شد. در وقت
 عزیمت آن سمت یادگار ناصر میرزا که سر حلقه قتل اندر دال در قلعه کابل محبوس بود. مسافر
 ملکب عدم گردانید. **پایت**

آتش را که خلق را سوزد جز بگشتن علاج نتوان کرد

بعد قطع مراحل در نزدیکی طالقان رسیده بر کامران میرزا منظره منور شد. و میرزا اگر بخت
 در قلعه طالقان متحصن گشت. و همایون محاصره قلعه نموده کار بر تنگ کرد. و میرزا عاجز شده قبول
 اطاعت نمود و استدعائے رخصت که محظومه کرد. و از قلعه برآمد عازم شد. و امرای کابل فرار نمود
 بودند. همایون دستگیر نموده شمشیر برکشید و گردن هر کدام انداخته بچش آوردند. همایون شایع فوق رفعت
 و از روی محرمیت قلم غفور بر جراثم آن جماعه کشیده هر کدام را بغنایت سوزان فرمود. بعد پنج روز کامران
 میرزا که عازم کعبه بود. از راه معاد دت نموده بملازمت همایون استسعاد جست و در آن غنایت گشت
 همایون اولاد بای سلطنت میرزا را دریافت. بعد از آن برادران ملاقات نمود. و کنایه گرفته گریه کرد

چون ازاں یازده در لواحق الامور از هم جدا شده بودند مفارقت در میان بود. و بعد از نه سال ملاقات بهم
 داد و بزم عیش و عشرت آراسته شد و دوا انتعاش مستر و او آمد چون مجلس آفریند. گویا ب و بعضی
 از ولایت بدخشانی بکامران میرزا محنت فرمود عسکری میرزا که تا حال در قندهار بزدان مکافات
 گرفتار بود. خلاص نموده حواله میرزا کرد. و در همان طرف جاگیر داده بفتح و فیروزی بکابل معاد فرمود.
 بعد از نظام مهم کابل و حصول عیش و کامرانی در سنه نه صد و پنجاه و شش هجری تسخیر بلخ پورش
 فرمود. با جمیعت شائسته متوجه آن سمت شد. و نشورے متخصن طلب کامران را دیگر میرزایان که در
 حد بودند و در گشت میرزایان و امرایا لشکر شائسته آمده ملازمت کردند. مگر کامران میرزا بطاعت الجبل
 گذرانید همایون کج روانه شد. بعد رسیدن دران ملک بانگ جنگ قلعه را انتزاع نمود. بعضی

آں در لاجی بلخ نزول اقبال اتفاق افتاد. پیر محمد خان والی آنجا صفوف آراسته آماده مصاف گشت
جنگ عظیم در پیوست آخر شکست بد لشکر مخالف افتاد. و پیر محمد خان از معرکه برآمده منزه گشت. بهایوں
داعیه تعاقب مخالف و تسخیر بلخ مصمم داشت. انا از بلخ اتفاقی امراء استهرا بر عا الفت کاملان
میرزا و عزیمت او بهست کابل این اراده بطور رسیده کار صورت گرفته انجام نیافت. و بطور وقت
تسخیر بلخ موقوف دانسته روانه کابل شد. و داخل قلعه کابل گشته بعیش و عشرت اشتغال ورزید کاملان
میرزا از گولاب بر سر پادشاه و آں لاجی لشکر کشیده بامیرزا سلیمان و میرزا بهندال جنگ نمود از آنجا
کابل را ساخته و کابل آورده بهایوں باستماع این خبر متوجه دفع او گشته در شقاق متصل غور بند
دو لشکر با هم پیوست. و آتش کارزار متصل گشته. بهایوں با فوج قول ریخته بایستاده حال نوکران خود
می بینید. دید که اکثر اُمراء خاک ادبار فرق روزگار خود ریخته بجانب کاملان میرزا روانه شدند. و بعضی در
استعدا و رفتن هستند. و معالیه دیگر کول گردید. بمشاهده این حال از سر قهر و غضب و غلبه غیرتستان
جانشان بدست خود گرفته بر فوج مخالف تاخت. ناگهان تیرک براسپها خاصه رسید و لشکر غنیم
طالب آمد. و لشکر بایں بهایوں مغلوب شده رو بفرار نهادند. پریشان

چون بینی که لشکر بهشت تو تنها مد جان شیرین بباد
چو بینی که یارای تباشیر بهر تیرمیت زمیصال غنیمت شمار

بالقصر و عنان تاب گشته بجانب ضعیف روان شد و بنا بر ضعف که از بسیاری توده درافض
شد حبیب نامه از بلائے والائے خود فرو آورده پیکی از خدمتگاران سپرد. او از سادہ لوقی حبیب را در
راه اناخته ای گشت. چون نزدیک کمر در رسیده نزول اقبال واقع شد. شخفے اناں طرف آواز
داد. که لے کار و انیان در میان نمایم خبر پادشاه است. بهایوں خود فرمود که چه میگوئی و در میان
شما خبر پادشاه چگونه است؟ گفت که پادشاه زخمی از معرکه برآمده. دیگر کسی ایشان را ندیده. بهایوں
روسته خود باز نمود. و دیدن رخ پادشاه باعث تسلیم او گردید. و هم کاملان میرزا حبیب بهایوں را که در
راه بدستبیا از آنها آمد. پیش میرزا آوردند. او در گذشتن بهایوں ازین جهاں تصور نموده شادمانیها
کرد. و اناچار و کابل آورده قلعه را تسخیر و آورد. و شاهزاده محمد اکبر را مقیم ساخت. بعد سه ماه بهایوں
باز سامان لشکر کرده متوجه کابل شد. و کاملان میرزا باستماع این خبر کسان خود را در قلعه گذاشته

و شاهزاده محمد اکبر را مقتید با خود گرفته بقصد پیکار برآمد همایون از روی رافت مشورتی متصرف نصاب
 از چند که گوشواره گوش پوش او تواند بود اصمد فرمود. میرزا در جواب نوشت که چنانکه قدر با شما تعلق دارد
 کابل بمن باشد باین شرط مصالحه می تواند شد. باز همایون نوشت که اگر راستی و درستی را آهنگ
 مستقیم است صبیحه شود و در عقد مناکحت شاهزاده محمد اکبر در آرد تا کابل را با آنها عنایت فرموده در
 تسخیر هندوستان کمر بست بر بندیم. میرزا میخواست که این معنی را قبول ننماید. امری که منافق نگذاشتند
 بخار به انجامیده و در نزدیکی چار بکاران محاربه عظیم روی داد. و میرزا کامران تاب نیاورد و در بهریت
 نهاده و خود را در افغانستان کشید. و میرزا عسکری باز در قید آمد. **پهریت**

په پیروزی شاه لشکر شکن سپاه را در گرجان در آمد بهتن

شاهزاده محمد اکبر که در قید کامران میرزا بود بعد از مدت همایون مشرف گشت. موجب هزاران
 شاد و کامی گردید. و مقرر شد که من بعد شاهزاده از کابل اعلیٰ جدا نشود و از آنجا روانه کابل نشد و میرزا
 عسکری را مسلسل نزد میرزا سلیمان در بدشتان فرستاد که براه بلخ روانه کند معظه گرداند میرزا عسکری
 در نهایت تجلست روان کعبه شد گردید. در سنه ۱۰۵۵ و شصت و پنج هجری در میان که و شاه ایام
 حیالانش بشام مات رسید. کامران میرزا بعد از بهریت خود را براه تخر دزده قلندرانه از دوسه سیر بطرف جغتو
 شاهی کلحال بجلال آباد موسوم است روانه و با عانت افغانه خلیل و مهت دوسه مرتبه جمعیت
 یکی کرده با قوای پادشاهی که بر سر او منتعین شده بودند کارزار نموده شکست یافت همایون بمات و فتح
 شورش از کابل نهضت فرمود. چون نزدیکی گندمک رسید کامران میرزا با مداد بر حاشام افغانه
 شهنشون آورد. و کای ناساخته بدرفت. اما میرزا بعد از دران شهنشون از دست افغانه نادانسته قتل رسید
 و همایون را باعث غم و اوان گشت. و به نزدیک مزار پدر خود بابر با و شاه در گذرگاه کابل مدفون گردید
 باجمعه همایون در موضع بمسجود از توابع ملک بهار تا انقضای ایام زمستان اقامت فرمود. چهل
 باختر رسید و صولت سوار دگرگی آورد. و بر سر افغانه که کامران میرزا و پشاه آنها رفته بود یورش نمود. و در پیش
 ملایع پاسه از شب گذشته جنگ روی داد. اکثر افغانان بوحشت آباد عدم رفتند. کامران میرزا از آنجا
 گریخته بدر رفت. بعد از حمله از قندهار به کابل محاصره فرمود. کامران میرزا بسته آمده و به هندوستان
 نهاد. و پیش سلیم شاه و کد شیر شاه که بعد از فوت پدر تخت نشین هندوستان شده بودند

دوران وقت پنجاب بهم جوں اشتغال داشت. در مقام قصبه بن رسید سلیم شاه پسر خود آواز فل
 و مولانا عبد اللہ سلطان پوری دیگر امر با استقبال فرستاد و خود طلبید. بعد ان فراغ از مهم جوں میرزا را
 بہرہ گرفتہ عازم دہلی گشت و میخواست کہ در دستگیر نماید. میرزا بریں معنی آگاہ گشتہ و منزل را بھی و از
 فرصت یافتہ یوسف آفتابی را در جامہ خواب خود گذاشته فرار نمود. و براچہ بگھاٹ کہ سبت کرد ہی
 سر نہ واقع است پناہ بردہ از آنجا نزد راجہ کھلور کہ از راجہ ہائے کوہستان بکشت جمیعت و لائیت ساز
 بود رفت. جوں ادہم بہر دست پاچہ گشتہ بہر کوٹ رسید از آنجا در جوں آمدہ و رانجا ہم تنوانست اقامت
 ورزید بمشقت بسیار پیش سلطان ادہم بہر. در آن زمان بابا دشاہان نیایش داشت و بطور خود حکومت
 میکرد. سید سلطان ادہم میرزا لنگاہ داشتہ و عضد داشت متضمن استدعائے مقدم ہمایوں نمود و مع شاہزاد
 اکبر بریہ نگشتات متوجہ شدہ از آب سندہ گذشت. سلطان شہزادہ دولت خواہی بجا آوردہ کاملن میرزا را
 ہمراہ گرفتہ در مقام بہر ہالہ خدمت ہمایوں آورد. چوں میرزا مصدقہ تفسیرات عظیمہ شدہ بود و ہمایوں از
 بلاعتہ الی و نقائمتے متوالی اولنگ گجرات لشکر بان ہم بجان آوردند و محمد بابہ بادشاہ بہمایوں وقت
 مردن وصیت کردہ بود کہ برادران با تو بہر چندی نمایند قصد جان آہتا کنی. بنا برانتقال امر بہر قصد
 جان میرزا نکردہ میل در چشم او کشید و از نورینش عاقل بیکہ معطلہ را ہی گروانیدہ میرزا در آن مکان شریف
 و موضع بنیف رسیدہ بعد ازاں کسرج در سنہ ۹۷۵ و شصت و چہار ہجری ہاں طرف اوجیت حیات
 بخانقہ کاغذات سپرد. و ہمایوں بعد خصت میرزا بطرف مکہ در کابل رسیدہ بعیش و عشرت پرداخت
 و از بای دولت ہمایوںی کہ غبار آلود حوادث بود بہر چشمہ افضل الی شست و شویافت. اکنون
 شتمہ از احوال شیر شاہ تحریر و آوردن و برلے مترصدان انجبار سلاطین از معانی گذشتن
 ضرورت شدہ می نگارد.

ذکر شیر شاہ نامش فرید خان سہرازاو لوس افغانہ

در زمانیکہ سلطان بہلول لودی فرمانروائے ہندوستان بود. ابراہیم خان جد او کہ موگاری سپاہ
 کرھے از ولایت رود آمدہ بموضع نمائے تابع تار لول توطن گزیدہ در عمد سلطان سکندر بن بہلول
 لودی پیش جمال خان حاکم چوچور نو کہ گشت. بعد فوت او حسن خان خلف او کہ پدر فرید خان است در

خدمت جمال خان رشد و کاروائی خود ظاهر کرده ترقی یافت و گنجه سسرلم و نانده از توابع ربهتاس بجایگاه او
 و پانصد سوار همراہش مقرر گشت. حسن خان برکنینے مائل گشته اولاد او را عزیز میداشت. و فرید خان
 و برادر او را از نظر نداشت. فرید خان از قوط غیرت در شروع جوانی ترک مصاحبت پدر نموده بچوپور رفت
 و با جمال خان بسرمی برد. در غیبت بہ تحصیل علم عربیت نموده مقدمات نجوم و صرف یاد گرفت. پدر
 بہ چند طلبید رجوع بسر سسرلم نموده بے التفاتی او جمال خود و استیلائے کنیز و اولادش با جمال خان ظاهر
 نمود تا آنکہ پدر از انیشیدہ بچوپور رفت. و بعد از قال و مقال و نصیحت اقدام و اخوان فرید خان را باری علیہ
 معاملات جایگزین نمود و دانیدہ بسر سسرلم مخصص فرمود. فرید خان کہ از انصاف فکر و انوار عقل بہرہ ور بود
 نظم و نسق مہمات آنجا بواقعی کردہ و زنا و بیہ تحریب گردن کشان قلع و قمع مہمزدان کو شہید و
 رعایا را خوشنود و آباد گردانید. و چنان مساعی جہیلہ بکار برد کہ در اندک وقتے جایگاہ آبادان و محصول
 فراوان گشت. و سرکشان از بیم او بر خود لرزیدہ تن بہ مالگذاری و رعیت گری در دادند. بعد ازاں کہ
 حسن خان باز بچوپور آمد. کنیز کہ معشوقہ او بود بہ لالہ گری چنان کرد کہ باز کار بجایگزین دست فرید خان
 برآمدہ بدست پسر گلان آل کنیز سپردہ آمد. و فرید خان از ردہ گشتہ باز بچوپور رفت. چون حسن خان
 برود ریاست با وجود تسلط کنیز زادگان بفرید خان رسید. اما برادران علقاتی با او لفاق و رزیدہ قابو می
 طلبیدند. در آن زمان ہم از فرید خان جسارتہا لظہور رسیدہ مورخ حسین آشنا و بیگانہ می شد تا آنکہ
 ظہیر الدین محمد بابر از نگ آرائے سلطنت ہندوستان گردید و سلطان ابراہیم لودی در کارزار کشتہ شد
 فرید خان بجا کہ بہار کہ یکے از امرے لودیاں در آن زمان اسم سلطنت بر خود بستہ خطاب سلطان محمد
 داشت رفتہ تو کہ گردید و مصدقات پسندید گشت. نو بہت در حضور سلطان محمد و زکار گاہ از روی
 جرأت و دلوری شیرے را بشمشیر زد و او فرید خان را شیر خان خطاب دادہ پیش آورد. روز بروز رتبہ
 او بلند گردانید. بعد چند گاہ بوکالت پسر خود مقرر کرد. بعد چندے بنا بر بعض جہات شیر خان را سوائے
 ظن از وہم رسیدہ نزد سلطان جنید برلاس کہ از اعظم امرے باری خواہر بادشاہ در حبالہ نکاح او
 بود و رمانکیور رفتہ تو کہ گردید. اتفاقاً سلطان جنید برلاس از مانکیور بلالزمت پاوشاہ آمد. شیر خان
 ہمراہ او بود. و منہ و اطوار پادشاہی دیدہ با یاران خود میگفت کہ مثل با از ہندستان بگردن آسان
 است. چہ مغل خود بہ معاملات ہمیرسد بجیش و عشرت مشغول می باشد. و مدار معاملات بروز را.

میگنند در عیب افغانان همین است که با خود اتفاق ندارند اگر مر اتفاق قوم دست دهد با سانی
 معطل را بدرستی توانم کرد. بایان او این معنی در غیبت استخفاف او میکردند در آن روزها بابر پادشاه
 اطعام و انعام ملازمان محفوظ فرموده نوبت به نوبت بر امیر می را بار نقائے او برانده خاص احضار
 می فرمود روزی که نوبت سلطان جنید بود برانده پادشاهی حسب الامر حاضر شد شیرخان نیز در آن
 مجلس حاضر بود طبق آتش ماییم پیش شیرخان گذاشتند چون گل به بنیاد و نخوده بود خود را از خوردن
 آن عاجز یافته کار و کشیده پاره پاره کرد و تقاضای خوردن گرفت چون نظر پادشاه بر آن افتاد این حال
 تعجب نموده بنال و دروغ گریست و پرسید که از هر سیان کیست؟ سلطان جنید بر گزارد که همراه خدمت
 پادشاه گفت از چشم این افغان فتنه می بارد بهتر آنکه مثبته دارند جنید بر لاس معروض داشت که
 راه رجوع افغانه باستان دولت مسدود خواهد شد باین سبب درین تاخیر افتاد و شیرخان صد و
 حکم پادشاهی بفرس در بافته پیش از آنکه قید شود بدر رفت و باز بملازمت حاکم بهار شتافته صاحب
 گشت چو او میزد و پسرش بچلای او شست چون طفلی بے رشادت و از پیرایه یاقوت شتری
 عاری و شیرخان بداری علیهم امرا و از همین حیات پدر بود بعد فوت پدرش کمال استقلال یافته بهشت
 به شیراطراف و کثافت گماشت و بهیم و برین حیوان تلج خان افغان که قلعه چنار گره را متصرف بود
 گذشت او غیر از دن و ارثه نداشت پنج برادر از افغانه کار پرداز خانه او بودند یک را از آن
 با شیرخان آشنائی و یک تادی بود شیرخان درباره دادن قلعه اتمراج او نمود او به نوبت درین زودی که
 کار با اختیار باست اگر برسی ممکن است شیرخان با آنجا شتافته قلعه مذکور را بقبضه خود آورد و زن
 مشهوره را بهیم بچایه نکاح خود گرفت و نیز درین نزدیکی ظمیر الدین محمد بابر پادشاه راه ملک به لقا به بود و
 نصیر الدین محمد همایون پادشاه سر برائے سلطنت گشت سلطان محمود بن سلطان سکندر بلودی
 به پلته رسید مسند ازلے حکومت گشت شیرخان متااجبه او اختیار کرده با اتفاق یکدیگر به جو پور رفته
 آن نواحی را از ازلے پادشاهی ستخلص گردانید بعد چند گاه لشکر پادشاهی جو پور را از دست افغانه
 باز گرفت چون سلطان محمود در سنه ۹۵۰ و چهل و پنج هجری درگذشت شیرخان بلا مشاکت غیر به
 پلته و بنگاله تسلط یافته قوت و کثرت بهم رسانید و بر ملک همایون تا حقن شروع نمود بعد از آنکه
 همایون بدفع او متوجه شد شیر شاه صلح جوئے نموده پسر خود را با نواج در ملازمت گذاشت که د

خدمت حاضر شد چون همایون به تسخیر گجرات شناخت. پسر شیر شاه از آنجا گریخته پیش پدر آمد و همایون را به تمام گجرات درنگی روئے داد. شیرخان فرصت یافته باز تمبر و برخواست. چون از گجرات معاذت شد اول اقوای پادشاهی بر سر شیرخان متعین گردیده متعاقباً آن همایون نیز متوجه شد. در آن زمان شیر شاه در نواح قلعه رهناس سرگرم تدبیر تسخیر قلعه مذکور و متوجه تاخت و تاراج اطرافش بوده و براج چنتاسن خان قلعه رهناس بواسطت برهنه پیغام کرد که چون عقل در سپه من است اگر اندر روئے مردمی و مردوت اهل دعیال مراد درون قلعه بجائے دهی. احسانے عظیم تا باقی عمر برگردن تو خواهد بود و برهنه را با نعام نزد و سخن سازی چنان فریفته خود گردانید که او با راجه ساجست نوده آخر افضال کردین خود ترسانید. راجه پیاس مدح و نایب ناچار گشته با آنکه راضی نبود قبول نمود که اهل دعیال او در قلعه در آیند آنگاه شیرخان چند صد دلی ترتیب داده با هر دلی دو نفر افغانان بهادر را تا بحر قنطاریوس همراه فرستاد راجه که ستاره و دلفش نزد یکدیگر و بسیار بود از ساده لوحی فرمود که مزاحمت نکنند چون دویسها قلعہ ده آمد. راجه با سعد دے برائے مہمان نوازی و دلداری بر دروازه چایکده مقرر شده بود آمده امنیت بحرم سرسے شیرشاهی گفته فرستاد. افغانه قوی چنگ یکبار ششیر با علم کرده راجه بهر ایمان تیر تیغ بیدار گشتند. و غریه و غلغله عظیم از قلعه برخاست. شیرخان نیز با فرج مسلح خود را بدر واژه رسانید. افغانه در را بر روئے او کشیده اندرون گرفتند. اتباع راجه همه بقبل و تاراج رفته قلعه چنان مستحکم و رکال سهولت و آسانی بدست آمد شیرخان این قلعه را بدست آورده اهل دعیال خود را آنجا گذاشت درین مناسبت خبر مفتوح شدن قلعه چنانچه بدست او لیاسے دولت همایونی بشیرخان رسید. اگر چه محل شید اتا گفت که الحمد للہ از دقتی امداد این حصار رفعت اساس رهناس بآزان بخشید چون همایون پیش آمد شیر شاه هم قاصد بدگاه گردیده پیش میرفت آخر تاب مقاومت نیاورده خود را بکوهستان جهاڑ کھنڈ کشید و احوال برادرش از کوهستان به کور غالب آمدن بر همایون در شرح احوال همایون مفصل شد شیر شاه بعد از تالی بر همایون تالابو تعاقب کرده از آنجا خواص خان غلام خود را که مقدمه تاجش و قریب بازوئے او بود با لشکر گران تعاقب پادشاه فرستاد. او تا ملتان و اوج تعاقب نموده مساوت کرد شیر شاه خود هم در سپه او تا قلعہ کسکران رفته برگشت. و متصل کوه بال هم قلعه بنیاد نهاده بر تاسع سم گردانید. و در هزاره سوار برائے سید راه لشکر پادشاهی و مالش کسکران و از آنجا گذاشت. و سلام شاه

اس قلعہ را با ہتمام رسانید *
 القمۃ شیر شاہ بعد تنظیم و تسبیح مہمات اس دیار با گہ رسیدہ در نہنہ صد و چہل و ہفت ہجری
 سکہ و خطبہ بنام خود نمود و شیر شاہ لقب یافت . بعد ازان سہ راجہ پورن مل کہ شوکت بہم رسانیدہ
 تھم و سکہ و زرید و دو ہزار زنی سلمہ و ہندیہ و زر مرہ پاتران و قصمان گذاشتہ در حرم سرے خود داشت
 تا ختمہ باقیہ نمائے حیثیت اسلام و آئین سلطنت بنادہ بپا و بہت گماشت . و قلعہ را محاصرہ نمود .
 پورن مل را عاجز ساخت . راجہ استدعاے مصالحہ نمودہ بعد اخذ ہیمان بیروں برآمد علمائے افغانی کہ
 غولان بیابانی اندہ قتلے بلایانی بایں روش دادند کہ ہر چند عہد و پیمان بعہل آمدہ چوں ایں کافر
 زمانہ سلمہ در خانہ دارد . قتال او برابر مجاہد است بچارہ شیر شاہ پایائے اس بد قولال بقصد ثواب
 بجنگ برخاست . ہمراہیان اودست از جان شستہ کار را صعب نمودند . و زنان و اطفال خود را
 با صطلاح ہند جوہر نمودہ خود ہم در دنبال آنها شتافتند . و بلند نامی بیادگار گذاشتند . شیر شاہ بجاییں
 ماجرا و اگرہ رسیدہ ہمایا گشت و عارضہ صعب کشید . بعد حصول صحت برائے مالدیو حاکم اجیسر و
 جوہر و میوہ کہ نچاہ بزار سوار در ظل رایت او بود و پوش آورد . و مکر جنگا نمود . چوں دید کہ کار
 بجنگ پیش نمی رود تا بیسیہ اندیشیدہ مکاتیب چند در جواب لیا چوتال کہ اعیان عسا کہ الدیو بودند .
 منتہی اطاعت پادشاہی و انحراف از رائے مالدیو تحسین آنها دریں خصوص ہوا عید عنایا و فرمان
 مجوس کردن رائے مزبور بسا خشی نوشتہ عمداً اس خطوط را بخوے فرستاد کہ بدست مالدیو افتاد و
 بایں جیلہ دل رائے مالدیو را از اعیان و لش بد گمان گردانیدہ قلعہ عظیم در لشکر او انداخت . و
 علی التواتر جنگا کردہ فتح یافت . و اجیسر را بے تسخیر در آوردہ بدلی مراجعت نمود . چوں حاجی بیگم حرم خاص
 ہمایوں پادشاہ در جنگ بھوجو پہنچہ بدست شیر شاہ آمدہ بود . شیر شاہ از رائے نیک ذاتی اس عقیقہ
 را با عراز و خرمست محفوظ و مصون می داشت . بعد ازانکہ خبر معاونت ہمایوں پادشاہ از عراق و سن
 بکابل شنید . اس عفت قبا را با احترام تمام پیش ہمایوں فرستاد . نیک ذاتی و صفات حمیدہ
 عقل و تدبیری ملک گیری و جہان داری کہ ہما بود خصوص در قیوم افغانہ نظیر نہ داشت و در قیام علایا و سوگی
 خلایق بہت بسیار می گماشتہ در محکمہ عدالت خویش در گمانہ را بیک نظر می دید . گویند روزی شانہ و عادلان
 کاز ہرہ کلان بود و فیل سوادہ از کوچہ اگرہ میگذشت . بقال نمے در شانہ خود کہ دیوار ہانش پست بود و بہ

غسل میکرد چوں نظر شاهزاده بر آن زن افتاد بیژن پان بسوئے او انداخت و نگاہے کردہ ازان کچھ گذاشت ازانگاهے آن عورت صاحب عصمت و زن عقیقه بود ازیں حرکت نہ بیگانہ اور برہنہ دیدہ خواست کہ خود را ہلاک کند شوہرش واقف گشتہ مانع شد و او را از ہلاک باز داشتہ آن بیژن پان را بدست گرفتہ در جگرہ فرہادیاں رفت۔ و حقیقت حال بعرض شیر شاہ رسانید آن پادشاہ معدلت پناہ بر ماہر لائے بقال واقف گشتہ بر احوال اسپر سے تاسف کرد۔ و بمقتضائے معدلت کیشی حکم کرد کہ این نقال را بر قیل سوار کردہ زن عادل خاں را پیش او حاضر سازند تا مستغیث ہمیں بیژن پان را کہ بدست دارد بسوئے او اندازد۔ و زراء و اُمراء ہر چندہ در استعفا لائے ایں امر التماس کردند پادیرائی نیافت و گفت کہ نزدیک من در عدالت فرزند و رعیت برابر است۔ آخر الامر نقال راضی شدہ عرض نمود کہ بخیر خود رسیدم و از ظلم باز آمدم۔ و در زمان سلطنت خود اکثر اختراعات شائستہ در مہام جہانبانی نمود و بمنے قوانین سلطان علاؤ الدین خلجی کہ تاریخ فیروز شاہی بآں مشعر است پسندندہ مارکار ہائے خود بر آں عنوان بط گداشت۔ داغ اسپ را کہ پیش ازیں سلطان علاؤ الدین مقرر کردہ انا رواج نیافتہ بود۔ راج گردانید۔ و ہزار پانصد کردہ از ہنگالہ تارہتاس پنجاب بقاصلہ دو کردہ مہماں سرا با آباد کردہ و ہر سرائے دواسپ و یک نقارہ گذاشتہ ڈاک چوکی نام نہاد۔ و رسہ روز خبر ہنگالہ برہتاس مذکور سی رسید۔ و نیز مقرر کرد ہنگالہ سرائے و دسترخوان بگسترند نقارہ کو ازند و مجر د استماع آواز نقارہ دار السلطنت چوں سرا ہانز یک بود غریب نقاد و ہر سرائے بلند گشتہ از مقام پادشاہ تا ہتھلے مسالکب قلمرو او ہر جا سرا بود۔ و ساعت واحد صد نقابا بعباءہ پادشاہی رسیدہ آگاہی دست میداد۔ و در مہماں وقت از سرکار پادشاہی ہمسافرن سلیبن طعام و بہندواں آمد و دروغن و غیرہ ما یحتاج رسیدہ کام خواہش جمیع مترودین مسافرن از ماندہ فضل آں پادشاہ دریا نوال برآمد وے و مترودین تہید دست ہر یکے از فیض او بیاسوئے۔ و در عہد سلطنت او اعلیت ہمدے بود۔ کہ اگر مسافرن متمول در صحرا یا منزل گردندے حاجت پاسانی نبود ایسات

اگر یک تن برد چوں مہر انور ز مشرق تا مغرب طشتے از زر

نیاید بیچ عور از نوع و پرہیز کہ در طشت زہر او بنگرد و تیز

گویند چوں آئینہ دیدے۔ تاسف کرے کہ نماز شام بمقتصد رسیدم چوں اجلاس بسر آمد شیر شاہ را داعیہ تسخیر کاخورد دل رسوخ یافتہ قلعہ را محاصرہ نمود۔ و چاہائے رفیعہ کہ سرکوب قلعہ تواند بود از

تو ہائے گل و خاک آہستہ و حقہ ہائے باروت را آتش داود درون قلعه انداختن آغاز نہاد۔
 اتفاقاً حقہ بہرہ یوار قلعه خوردہ برگشت۔ و در دیگر حقہ ہا افتادہ آتش در گرفت۔ بسیارے از لشکریان
 نابود شدند۔ و شیر شاہ ہم چوں نزدیک بود۔ بہاں آتش سوخت۔ اتانار مقی داشت تاکید در تسخیر
 قلعه میکرد۔ و آخر ہاں روز قلعه مفتوح و روح شیر شاہ نیز از حصار بدن بیرون شد۔ سال تایخ او
 از بن قطعہ ظاہر میشود اپیات

شیر شاہ آفکہ از صلابت او شیر و بناب را بہم می خورد
 چونکہ رفت از ہماں بدار بقا یافت تایخ او را آتش مرد
 مدت حکومت او بہت سال و کسر از انجملہ پانزدہ سال در امارت و ملازمت پادشاہ
 پنج سال سلطنت ہندوستان *

ذکر اسلام شاہ پسر شیر شاہ کہ معروف بسلیثم است

اسلام شاہ پسر شیر شاہ معروف بسلیثم شاہ نام او قبل از سلطنت جلال خان بود۔ چوں واقعہ ناگزیر
 شیر شاہ رخصت داد۔ ارکان دولت و اعیان حضرت مشورت کردند کہ شاہزادہ عادل خان خلف بزرگ
 در قلعه رخصت ہو و در دست است۔ و دھود پادشاہ برائے پاسبانی سپاہ و رعیت ضرور۔ والا فتنہ عظیم
 بر قاستہ احتمال کلی درین دولت راہ می یابد۔ ناگزیر شاہزادہ جلال خان خلف خرداوار کہ در بعضی از
 مضافات پندہ بود۔ طلب داشتند۔ او بچیل استیعال بقلعہ کالجہ رسیدہ در سنہ صد و پنجاہ و دو ہجری
 بر تخت سلطنت جلوس نمود۔ و سکہ و خطبہ بنام او جاری شد۔ خود را اسلام شاہ خطاب دادہ پیرا و بزرگ
 بزرگاشت۔ کہ برائے تسکین فتنہ و آشوب و محافظت سپاہ بر این جماعت اقدام نمودہ ام۔ و در حقیقت بجز
 اطاعت امرے دیگر منظور نیست۔ شاہزادہ عادل خان در جواب نوشت کہ اگر این گفتار فروغ راستی
 دارد و خواص خان و غیرہ چہا را میر کہیر را بفریبند تا در بنجا رسیدہ و خاطر مرا مطمئن گردانیدہ ہرند۔ اسلام شاہ
 امرے مذکور را فرستاد کہ تسلیہ خاطر شاہزادہ نمودہ بیارند۔ بعد از انکہ کالجہ با گمرہ رسید۔ شاہزادہ عادل خان
 نیز از رخصت ہو آمد و قرار بر ملاقات طرفین افتاد۔ اسلام شاہ را ارادہ دگرگوں گشت۔ و غدرے در باطن
 اندیشیدہ مقرر کرد کہ زیادہ از دوسہ کس در قلعه ہمراہ شاہزادہ نیانند۔ چوں تقدیر

رفته بود که این اندیشه باین زودی ظهور یابد در وقت آمدن شاهزاده جمیع کثیر درون قلعه رفتند اسلام شاه
 بالضرورت اظهار القیله عهد نموده گفت که تاحال افغانان را از تفرقه نگاه داشته شد اکنون بشمل
 سپارم برادر بکلاں ازین کار انکار کرده دوست اسلام شاه را گرفته بر تخت نشانده و اول خود اسلام
 مبارکباد گفت بعد از انان دیگل کورنش و تنیت به تقدیم رسانیدند و شاهزاده عادل خان بهایان
 وقت رخصت شده در بیابان رفت اسلام شاه با وجود این به مطاعت که از برادر بکلاں بوقوع آمد
 مطیعین خاطره شد و از بے اتفاقی بعضی امر ترسناک و اندیشه مندی بود بنابر این ترغیب طلبا بدست
 غازی خان محلی فرستاد که شاهزاده را مقید کرده بسیار و شاهزاده بعد اطلاع باین معنی نزد خواص خان
 در میوات رفته از تقصیر عهد اسلام شاه او را مطلع گردانید خواص خان باین معنی بر آشتی رفیق او گشته
 بالشکر بسیار روا نه اگر گردید قطب خان و دیگر امر را که در عهد رفیق بودند از اسلام شاه بچیده شاهزاده
 عادل خان را ترغیب سلطنت نمودند اسلام شاه بتدارک این شورش پرداخته قطب خان و غیره را با خود
 متفق گردانید شاهزاده عادل خان با اتفاقی خواص خان و دیگر امر در لواحق اگر آمده صفو بیچاره است
 بارادب الی شاهزاده عادل خان شکست یافته بطرفی در رفت بعد از ان احوال او کس را معلوم
 نشد خواص خان و علی خان بزمیت خورده بجانب کوه کساؤں رفتند اکثر اوقات از کوه برآمده
 و امنه کوه که تعلق بیاد شاه داشت تاراج میکرد بعد چند گاه قطب خان با عساکر گراں بر سر آنها
 متعین گردید چون قطب خان هم در ترغیب آمدن شاهزاده عادل خان شریک بود بدین سبب
 همیغمه از اسلام شاه بهراس میداشت از انجا راه لاهور گرفته پیش عظیم بهایوں رسید و او قطب خان را
 بموجب حکم علی قید کرده در حضور فرستاد اسلام شاه او را با چهار کس دیگر در قلعه گوالیار محبوس گردانید
 اگر چه رعیت پروری و عدالت گستری داشت و در بعضی صفات حمیده دیگر هم پایدار همسال بود اما
 امر لے سپاهی پیشه را نهایت دلتنگ و آزرده می داشت بکے از ستم ظریفیائے او آن بود که انهم که
 آزرده می شد علوفه را موقوف داشته و جاگیر تشریف کرده فرمان میداد که با حیت خود حاضر بوده بدستور
 خدمات بیاد شاهی کرده باشد و در صورت تقاضا بلکه انی آنها را منور و عتاب بے حساب گشته
 مع سیاست میر سید نظم

سپه دار آسودگی خوش بهار که در حالت سختی آید بکار

سپید که کارش نباشد بزرگ کجادل ز مهر و ز بهیما بزرگ
 بهلئے سرخویشتن می خورد نه الصاف باشد که سختی برد
 چو دارند گنج از سپاهی در لعل در لعل آیدت دست بدون به تیغ
 بهماں به که لشکر بجاں پوری که سلطان بلشکر کند سرو می

از وقوع چنین امور بعضی امر منحرف شدند و اعظم بهایوں عرف بهیت خان نیز در لاهور را استعلا
 برافراشت. و خواص خان و علی خان از طرف کماؤں در انباله متصل سپهرند رسیده مشورت کردند که
 شاهزاده عادل خان را طلب داشته بسلطنت باید برداشت. اعظم بهایوں که خود اراده سلطنت
 داشت قبول نکرد و خواص خان بخرجیده بے جنگ برخاسته رفت و علی خان خود را پیش اسلام شاهزاده
 اعظم بهایوں و دیگر نیازیان متصل انباله صفوف آراسته با اسلام شاه آماده پیکار و بانک جنگ منظم
 گشته آواره دشت ادبار شدند. سید خان برادر اعظم بهایوں خواست در مردمانیکه مبارکباد فتح میداد
 رفته قصه اسلام شاه نماید فیلبان ازیں معنی واقف گشت و کارے از پیش رفت *

القصه نیازیان گرنجته در دهنکوٹ نزدیک رده اقامت ورزیدند و اسلام شاه تاربت اس
 تعاقب کرده محادوت نموده بگوایا رسید. روزے شجاعت خان را شخصی زخم زده بود. او سنج این
 واقعه را با اشاره اسلام شاه تصور نموده متوجه گردید و از حضور گرنجته بمالوه رفت. علی خان باست نذر
 سوار بتعاقب او متعین شد. او بخاربات متواتر نموده شجاعت خان را عاجز ساخت. بالضرورت شجاعت خان
 اطاعت کرده در حضور آمد. بعد چندگاه مورد عنایت گشته باز بکومت مالوه سرفرازی یافت. چوں ظاهر
 شده که اعظم بهایوں در دهنکوٹ اقامت ورزیده در آن نواحی مصدقنه و فساد است. بنا بر رفع این
 شورش خواجه اولیس را که از عمده امرئے والا شان بود. باست هزار سوار متعین نمود. خواجه در جنگ شکست
 یافته رو بفرار نهاد. اعظم بهایوں بعد فتح تاسریند تعاقب خواجه اولیس نمود. و لشکر پانش برقصبات و
 دہات پنجاب دست تطاول دراز کرده مال و مواشی و سکنه آن دیار غارت نمودند. شورش عظیم
 و حالت غریب بر ساکنان آنجا رخ داد. بنا برین اسلام شاه بالشکر گراں و توپ خانه فراوان
 از دہلی برآمده عازم دفع نیازیان گردید. اعظم بهایوں که رشتیں آن جماعه بود تاب مقابله نیا ورده در
 دهنکوٹ متحسّن گشت. و لشکر اسلام شاهی قلعه را اگر گرفته اسباب قلعه گیری مهیا کردند. و

شکست بر مخالفان افتاد. اعظم ہمایوں گرختہ در کوہستان کمکران رفت. و بسلطان آدم کمر پناہ برد. و اہل و عیال و مادرش در دست مردم پادشاہی اسیر شد. بعد ازاں اسلام شاہ بر کمکران لشکر کشید سلطان آدم آمادہٴ نیکار گشتہ بارہا منصف داد. آخر الامر سلطان آدم عاجز شدہ غدر با خواست. و اعظم ہمایوں را از پیش خود بدر کرد. و او فرار نمودہ بطرف کشمیر رفت. اسلام شاہ انا کے تعاقب نمودہ برگشتہ در ان سفر ازہ تنگہ اتفاق عبور افتاد شخصہ کمین کردہ شمشیر بر سر اسلام شاہ انداخت. انا کارگر نشد. پادشاہ چستی و چالاکي نمودہ برو غالب آمد. و بدست خود او را بقتل رسانید. بالجملہ اسلام شاہ اناں نواحی خاطر جمع نمودہ براہ دامنہٴ کوہ روانہٴ دہلی گردید. چون نزدیکی جموں بقصبہ بن رسید خبر انا کہ کامران میرزا برادر بنورد ہمایوں پادشاہ در کابل از برادر شکست یافتہ باستدعائے کمک آمدہ نزدیک خیمہ گاہ پادشاہی رسیدہ است. اسلام شاہ آواز خان پسر خود را مع مولانا عبداللہ سلطان پوری باستقبال فرستاد. آنہار رفتہ میرزا را آوردند. چون میرزا در حضور رسید اینتاوہ اسلام شاہ از روی رغبت استغفار او منظور داشتہ عداوت خافل کرد و حسب الایما میرتوزک با و از بلن گفت کہ قبلہ عالم مقدمہ زادہ کابل مجرای کند. و این لفظ سہ مرتبہ تکرار یافتہ موجب بے آبروی میرزا گردید. آخر الامر اسلام شاہ نیم قدیمہ با میرزا ملاقات کرد. و این حرکت زیادہ تر باعث خفت کامران میرزا شد. چون از انجا انصفت واقع شد میرزا را نظر بند ہمراہ برد. و اوقالو یافتہ از راہ گرختہ و براہ کوہ سوا لک بتجمل مشاق مالایطاق پیش سلطان آدم کمر رسید. سلطان او را دستگیر کردہ بہ نزد ہمایوں پادشاہ رسانید.

القصبہ چون اسلام شاہ در دہلی رسید شہرت یافت کہ ہمایوں پادشاہ برائے دستگیر کردن کامران میرزا از آب ستہ گزشتہ. باستماع این خبر اسلام شاہ از دہلی متوجہ لاہور گردید. نرگادان توپ خانہ برائے چرا با ماکن بعیدہ رفتہ بودند بنا بر عجلت برائے کشیدن الایما ہائے توپخانہ آدمیان مقرر شدند. ہر توپ کلال دو ہزار آدمی کشید. بعد رسیدن بلاہور خبر یافت کہ پادشاہ بعد گرفتاری کامران میرزا از دریائے سندھ باز بکابل مراجعت کرد. اسلام شاہ ازاں دیار معاونت نمودہ بخاطر داشت کہ لاہور شہریت بزرگ در اندک فرصت بمحلات پادشاہی و سامان لشکر باو سپاہی بزدی از و حاصل می تواند شد. و طریق درآمد مثل از کابل ہمیں راہ راست. باید شہر را تخراب کردہ مانکوسٹ را کہ د عین راہ واقع و قلعہ استوار کردہ اوست دال السلطنہ گرداند. و ان قلعہ البست متضمتن چہار قلعہ استوار

برقرار کرده. و کوهها مقامین بهم. و بهیئت مجموع آن قلع آسانی ارتفاع بنظر نظار گیاں از یک قلعه زیاده
نمی نماید. وصول لشکر بآیاں قلعه مشکل. و بر تقدیر وصول بر سکنه آنجا دست یافتن بے دشواری است
گوارا فراوان دارد. و آذوقه چند آنکه خواهند بیستری لیکن این اراده او پیرایه ظهور نیافت. چون بگوایا
رسید و با آنجا مقامات اتفاق افتاد. محرم تر تاریخ شیر شاہی که او ہم انا فاعنه است می نگار د. که فقیر
در زبان اسلام شاه پیدا آمد. که نام قید بود و لا ابالیانه می نیست. احتراز از منکرات چندانی نمی کرد و بهیئت
اغائی و صحبت منم گال اندات جوانی رغبت داشت. اسلام شاه که پاس ظواهر شرع بسیار
می نمود. بایسے اورا پیغام ممانعت از چنین محاسن از دعایم کرد و انشیت پیش خود بعنف طلبیده
تهدید کرد و گفت که اگر باز بر سر این کار بادی بستر خواهی رسید. و ترا خواهم سوزانید. فقیر
بکمال بے پروائی گفت. که اوّل تو خود را از سوختن باز رہاں. بعد از آن مارا بسوزان و برفت. قضایا
همان روز یا روز دیگر دانه نزد یک بمقتضای اسلام شاه بهم رسید و جدّته داشت که اسلام شاه می غلطید
می گفت که سوختم بهمین حال بعد یک دوسه روز خست هستی از دنیا برست برست گویند در تشییع
قوانین مملکت و قواعد سلطنت مانند پدر بدل چند می میباشند. در عهد او دست اقدیا بصحنه می رسید
از نیلاب تا بنگاله و در میان سر راه که شیر شاه احداث کرده بود. یک یک سر لے دیگر تعیین نموده بدستور پدر بر لے
مسافران طعام از سر کار خویش مقرر کرد. قانون گویان پرگنت بر لے نگا داشت سر رشته کاغذ از فقیر و
قطیر و بیان حال رعایا در تدبیر آبادی و افزونی زراعت و دیده بانی ضبط حاصلات و گذارش نیک
بدر چا اختر لرع اوست. ملک گیری و جهان داری و مراسم محبت و انصاف و انتظام مهمام و راقل
ایام نو عی که ازین پدر و پسر ظهور رسیده از سلاطین گذشته هند کمتر نشان می دهند. ملک سلطنت
او هشت سال دو ماه و هشت روز *

ذکر فیروز شاه بن اسلام شاه بن شیر شاه

بعد ولایت اسلام شاه ارکان دولت و اعیان سلطنت فیروز خان را که در عمده سالگی بود. بر
تخت نشاندند اسلام شاه در حین حیات باز وجه خود بی بی بائی می گفت که مرگ این فرزند تو بروست
مبارز خان برادر تست. اگر سلاطین پسر خود را میخواهی دست ازین برادر خود بردار. و بگذار که من او را

از میان بردارم. او جواب میداد که برادر من در دولت تو بعیش میگذازد. او را به پادشاهی کار نیست
 من یک برادر دارم. اگر او هم نباشد در سلطنت تو مراجع لذت زندگی خواهد بود. آخر آنچه اسلام شاه
 بنظر دور بین دیده بود زن اورا نیز مشاهده گشت. و بعد سه روز از جلوس فیروز خان بر تخت سلطنت
 مبارز خاں بطبع سلطنت قصد خواهرزاده خود کرده اندرون حرم سرانجامیکه همیشه میرفت درآمد. بی بی
 بانی آگاه شمرات از ناصیه حال او دیده هر چند عجز و الحاح و گریه زاری نمود که دست از قتل پسر من بردار
 و حقوق احسان من مرا که از دست اسلام شاه مگر ترار مانیده جان بخشی تو گنا نیده ام فراموش مکن.
 و طفل مرا به بخش که من دست او گرفته بهر جا که گویی بروم. آن بیحیای سنگین دل قبول نکرد و فیروز شاه
 را با قبح ترس و جوه گشت. و خسران دنیا و آخرت برائے خود انداخت. بت سلطنت آن طفل مظلوم رسد

ذکر سلطان محمد عادل شاه معروف بمبارنخاں برادر زن اسلام شاه

سلطان محمد عادل شاه عرف مبارز خان علی بن نظام خان برادر شیر شاه در سنه نه صد و
 شصت هجری بر تخت سلطنت جلوس نموده بکلمه و خطبه بنام خود و بسلاطین محمد عادل مخاطب گشت
 تا در لفظ افغانه بلفظ علی شهرت یافت. ابواب خزان کشود. و مانند سلطان تغلق دست بیدل اموا
 کشاده بشیر خان برادر خود خواص خان را که غلام زاده شیر شاه بود. وزیر اعظم و مدار علیه ممالک ساخت
 و همیون بقال ساکن دیواری پیش او اعتبار یافت. این همیون در ابتدائش کوچه بزاراں به منکی نمک
 شور فروخته بعد آن در اردوے اسلام شاه دکانداری میکرد. بعد چندے بطائف الحیل مودی مکار
 اسلام شاه گردید. چون طالع او امداد کرد اعتبار سے یافته از معتمدان گشت. و در اکثر امور ملکی و مالی
 دخل یافته. بعد از آن که سلطان محمد عادل پاوشاه شد. همیون معتمد علیه گردید. و رفته رفته بهیچ تمهات
 ملکی و مالی با و رجوع شد. چندگاه بخطاب سنت رانے مخاطب شد. بعد آن راهب بکما جیت خطاب
 یافته. کار سلطنت از پیش برود. و اگر چه اسم سلطنت بر علی بود اما کار و بار جهانیانی به همیون تعلق
 داشت. نظم و نسق مملکت و عزل و نصب حکام و اعطائے جاگیر و انتظام عساکر با اختیار او بود.
 فیلیخانه و خزانه شیر شاه اسلام شاه در قبضه او بود. گویند بدقیافه و کرمه منظر کوتاه قد و راز اندیشه بود.
 سوارئی اسپ نمیدانست و شمشیر و کمر نمی بست. همیشه سوارئی قیل میکرد اما ساجات و لاواری بمرتبه داشت

کہ از طرف سلطان محمد علی با افغانیکہ مدعی سلطنت ہو و لیست دو جنگ نمودہ مظفر و منصور گشت و
 انقض و دانش ہمچنان بہرہ داشت کہ تدبیر فرمانروائی و کشور کشائی آئینچہ بود بظہور رسیدہ۔ از رؤسائے
 افغانہ کسے نکرہ۔ جمیع افغانہ را بجوئے مطیع و متقا و خود نمودہ بودیکہ احدے را بحال سربازی و سرازخبط
 اطاعت او بیرون بردن میسر نمود *

القصہ بعد چند گاہ افغانہ از سلطان محمد علی برگشتہ ہر یک بہر حاجتے یعنی ورزید و فتنہ عظیم
 برخاست۔ شاہ محمد قلی و سکندر خان پسرش پیش روئے سلطان محمد عادل گفتگوئے نامہوار کردہ
 بسیاے را کشتند۔ و خود نیز کشتہ شدند۔ تاج خان برادر سلطان کلانی در دیوان خانہ سلطان عدول
 از اطاعت نمودہ از گوالیار بر کنار دریائے گنگ رفت و جمعیت فراسم آوردہ لوائے مخالفت برا فراشت
 ہیون بالمشکہ بسیار رفتہ اورا شکست داد۔ ابراہیم خان سور کہ خواہر او عقد نکاح علی داز بنی اعمام
 شیر شاہ بود۔ مخالفت ورزیدہ اکثر بر پگنات لواحق دہلی را متصرف گشت۔ و امراے بسیاے با خود متفق
 گردانید۔ علی تاب نیاوردہ بطرف قلعہ چناڑہ رفت احمد خان سور کہ برادر زادہ و داماد شیر شاہ و خواہر
 دیگر علی نیز و خانہ او بود۔ خود را سلطان سکنہ رملقب ساختہ بر سر ابراہیم خان رفت۔ لشکر ابراہیم خان
 ہفتاد ہزار سوار بود۔ و سکندر خان دو ہزار سوار داشت۔ بتائیدات سجانی سکنہ رخان غالباً مدہ آگرہ
 و دہلی را متصرف گشت۔ و از سند نادریائے گنگ بہ تصرف او درآمد میخواست کہ شرقی رو بہ رفتہ
 مدعیان حکومت را از میان بردارد و بسبب شہرت توجہ پادشاہ از کابل بہ سمت ہندستان در آگرہ
 متوقف گردید ہیون از جانب علی بالمشکہ بسیار و پانصد فیل نامدار و توپخانے بہ شاہ با ابراہیم خان
 جنگ کردہ مظفر گردید۔ بعد اطمینان از طرف او بہ سمت چناڑہ رفتہ رفیق سلطان محمد علی کہ ولی نعمتش
 بود۔ گردید۔ و از پیش او بر سر محمد خان سور حاکم بنگالہ را کہ حکم مخالفت برا فرشتہ عازم جونپور و کالپی و آگرہ بود
 رفت۔ و در موضع چیرکھ دوازده کروہے کالپی مجادلہ عظیم نمودہ مخالفت را شکست داد۔ و محمد خان در
 رزم گاہ کشتہ شد۔ و کار ہیون بلندی پذیرفت۔ اتانبار تسلط سکندر بر آگرہ وغیرہ ارادہ ایں طرف را
 مقرون بصواب ندیدہ بجانب بہار و بنگالہ را ہی گشت۔ بقیہ حال علی ہیون در ضمن سخاچ ایام کہ
 پادشاہ گذارش خواہد یافت۔ اکنون ذکر آمدن ہمایوں پادشاہ تخییر ہندوستان و مظفر و منصور شدہ
 او بر کندر و انقطاع رشتہ سلطنت افغانہ از ہند مناسب تر است۔ مآذت حکومت علی قریب

سال وابتداء شیرشاه تا عدلی مذکور شانزده سال +

ذکر آمدن بهایون شاه به بخیرستان و طفر یافتن برافغانه

چون بهایون در کابل شنید که در هندوستان بهر قطر از قطار افغانی اولی حکومت برافراشته بم استقلال میزند. ملوک طوالت شده نهضت بنشیند این مملکت عین مصلحت ویده در سینه نه صد و نهضت و دو بهری منم خاں را بجو کمیت و تراست کابل گذاشته بطرف هندوستان نهضت نمود و روزیکه میخواست روانه شود دیوان حضرت حافظ شیرازی که بے شبهه لسان الغیب و سرورش بے عیب است طلبید تفاؤل نمود و باین بیت بشکر گشت. **پیت**

دولت از مرغ بهایون طلب سیه او / ناکه بازغ درغن نشپ پیت بود

شاهزاده محمد اکبر را همراه گرفته با سوار سوار بر آه پیر روانه شد کوچ بکوچ قطع مسافت نموده ، بلاهور رسید. افغانه آنجا با ستیج صیت سطوت مرکب بهایونی پراکنده شدند و لاهور بے جنگ تصرف اولیائے دولت بهایون درآمد بعد رسیدن بلاهور افواج قاهره سرکردگی بیرام خان خانانان بجا آمدند و غیره متعین فرمود و دومتر در آن نواحی جنگ بسیار نمود و خانانان منفرد و منصور گردید. بعد از خانانان از دریائے ستیج عبور نموده و در حوالی ماچھیوایطو شتون برافغانه ریخت و جنگ عظیم نموده بتائیدات الهی افغانه را شکست داد و فیصله اسپه دیگر اسباب بدست بهادران غیر و دمنده آمد. خانانان بعد فتح در سرهند رسید. دیرین وقت سلطان سکندرا استماع خبر غلبه لشکر منصور و شکست یافتن لوکان خود از آن گره کوچ کرده با ششاد هزار سوار و فیل و توپخانه بسیار و در نزدیکی سرهند آمد و گرد معسکر خود خیمه کشیده مستعد کار را نشست. خانانان شهر را محکم کرده بمقدور در مدافعه میگوشتید و در افغان متضمن و دنا به بهایون گشته استماع مقدم او نمود. بهایون با وجود عارضه توفیق از لاهور نهضت فرموده بعد قطع مراحل در سرهند اول اجلال فرمود و صفوف پیکار را راسته بمقابل غنیم که اصحاب مضاعف لشکر او بودند نشسته هر روز جنگ و تفنگ در میان می آمد. بعد چیل روز یورش را تقصیم داده بر سر فوج مخالف ریخت. بتائید و نصرت ایندی فتح و طفر نصیب اولیائے دولت بهایونی گردیده شکست برافغانه افتاد و سکندرا از آن محرم برآمده روئے فرار در کوه سواک گذارشته بقلعه مانکوٹ اقامت در زید بهایون شاه ابوالحالی بالمشکر

گماں از سرسند بجانب لاهور متعین نموده فرمود کہ اگر سکندر را کوه بر آید مدافعت او نماید و نیز مہمات ولایت را تمشیت دہد۔ و خود بفتح و قیر وزی از سرسند روانہ شدہ بابل السلطنتہ دہلی نزول اجلال فرمود۔ و از ہر فو اکثر بلاد ہندوستان بقبضہ تصرف او درآمد۔ و امرائے کہ درین ہتم صدر ترددات شالستہ شدہ بودند۔ بجاگیرے لائقہ سرفرازی یافتند۔ و بکے و خطبہ بنام ہمایوں رائج گردید۔ آب رفته درجواند۔ بخت ہفتہ بیدار شدہ بستیہما کشاد یافت۔ و ختگیہما مدا پذیرفت۔ بقیہ این سال بعیش و عشرت در دارالملک دہلی گذرانید۔ درین اثنا بمرض رسید کہ سلطان سکندر از کوہستان برآمدہ بر پگنات پنجاب درست تصرف دراز کرد۔ و تا برگشتہما بکے و بٹیا لہ شروع تحصیل مل نمود۔ شاہ ابوالمعالی ازین حجت کہ با سپاہ ہمراسی کہ سلوک ناہنجار داشت مدافعت بنیم از دست او سرانجام نہ توانست شدہ ہمایوں تصرف این معنی نمودہ برائے رفع این شورش شاہزادہ کامگار فرخندہ اختر محمد اکبر را با ہر اہم خان خانانہا روانہ فرمود۔ و ہنگام رخصت انواع الطاف پذیری نسبت بحال شاہزادہ مصروف داشتہ این قطعہ بر زبان آورد ایات

چراغے چوں تواند رود و دامنم چرا روشن نباشد چشم بجام
بہر کاسے نیز دامن باریت باد ز عمر و ملک بنمور واریت باد

شاہزادہ جوان بخت بحد رخصت از حضور قطع مراحل نمودہ و رقبہ کلان نور نزول اجلال فرمود سکندر از آوازہ انتہای مرکب منصور دست از تصرف باز کشیدہ در قلعہ مانکوٹ کہ مامن او بود رفتہ متحصن گردید +

ذکر حلت ہمایوں پادشاہ

چوں بقا خاصہ آفریدگار۔ و ممکنات را روزے چند در دنیا برائے کار ہائے کہ باید بہرہ از وجود او بہرہ یافتہ طلبیدہ اند۔ ہمایوں را ہم زمان زندگی بسر آمد۔ یا علم نجوم و معرفت کو کتب شوقے داشت روزیکہ منظر طلوع مسائی بہرہ بود۔ وقت شام بعزم دیدن آں کو کب بر بالائے سقف کتاب خانہ برآمد۔ و لحظہ ایستادہ ارادہ فرود آمدن نمود مؤذن شروع بانگ نماز کرد۔ و بتعظیم اذان پرزینہ دوہا نشستن کرد۔ در جابت از نیمہ از شدت صفا لغزیدگی داشت۔ سہ عصا لغزیدہ و ہمایوں بسر دامن

غلطان غلطان بر زمین رسید و اعضا و مفاصل کوفته شده و ضربی عظیمی بشقیقه راست رسیده
به بیوشی منتهی گشت. هر چند اطباء و حکما بمعالجه پرداختند فائده برآں مترتب نگردید. بالاخر داعی
حق را بلیک گفته بجا بم باقی خرامید و نقش او در کیلو گری محترالدین کیتباد مقین گردید. و عمارت
عالی برداشت یافته. اکنون بزبان حال داستان عبرت بخواند شعر لے عصر و تاریخ وفات او اگر چه
اشعار بسیار گفته و در سخنوری داده اند اما این قطعه نادر افتاد و بیست

همایوں پادشاه آں شاه عادل	که فیض خاص او بر عام افتاد
بنائے دولتش چون یافت فیت	اساس عمرش از انجام افتاد
چو خورشید جهان تاب از بلندی	بپایان در نماز شام افتاد
جهان تاریک شد در چشم مردم	خلل در کار خاص و عام افتاد
قضا از بهر تارکینش رقم کرد	همایوں پادشاه از بام افتاد

مدت سلطنت او مرتبه اول ده سال و مرتبه دوم ده ماه +

ذکر الوافتح جلال الدین محمد اکبر پادشاه بن همایوں پادشاه

اگر چه احوال عجائب اشمال آں پادشاه قوی اقبال مختار انوار ایام مثل خواجه عطاسے قزوینی در
تالیخ اکبر شاهی و خواجه نظام الدین احمد در طبقات اکبری و شیخ عبدالقادر بدایونی و شیخ اله داد و
شیخ فرید مخاطب مرتضی خان و شیخ ابوالفضل بن مبارک محمد شریف معتمد خان در اقبالنامه همایوں
مفصل نگاشته یادگار گذاشته اند خصوص مجموعه فضائل صورت و معنی شیخ ابوالفضل بن مبارک
بنی الاصل هندی ناده داد انشاداده کتب لے مشتمل بر سه دفتر متضمن حالات و واقعات آں پادشاه
والاجاه بکمال شرح و بسط و احوال بزرگان سلسله تیموریه اند پر اکبر تا حضرت ابوالفضل علیه السلام
باجمال مناسب بتحریر آورده کتب موسوم به اکبرنامه درست نمود. و دو دفتر سمی را بآئین اکبری
سمی گردانید. و نصف و فتر اول متضمن احوال بنیان اکبری و نصف آخرش محتوی جلوس
اکبر برادرنگ جهانبانی و واقعات هفده ساله که با فرمان خود محاربات نموده آنها را گوشمال و اجی
داد. و دو دفتر دوم مشتمل بر تسمیه و لایق مالوه و گجرات و پلنه و بنگاله و اتریش و کشمیر و بھکر و ٹھک و قندھار

و بران پوره فانیس و مالک و دیگر استیصال فرمان پذیری حکام آن ولایات و واقعات از ابتدا
سال هجدهم لغایت سال چهل و دوم جلوس احوال پنجاه و پنج ساله اکبر و دفتر سوم که مستی بآئین
اکبری است بمنتهی بر خصوصیات عقائد و ضوابط و قواعد پادشاه و چگونگی صویرها و بلاد و هندوستان باقیمه
حدود اراضی و جمع آرماد و اسامی اصناف ملانان و بهره یابان از سرکار پادشاهی و درویشان و ریا
کیشان آن عصر و تفصیل مزار و پنجاه و معابد بلاد و هند و ارباب لغت و ساز و پیشه و ران هنر
پرواز و تهر و قیام و طوار و هندوستان و آئین و ادیان هندیان و عقائد و دقایق کتب و
علوم هند و اثبات این کتاب بمنتهی فوائد بسیار است بشرط الفصح و توضیح مطالبش با این حال
حاجت باز که احوال اکبر نیست. اما بنا بر انتظام سلسله ذکر سلطانین سلف مطهره و اخلاصه و واقعات
عظمی بقید تسطیر و آورده منتظران و قائل و اخبار را از مغلیه ساز کرده آمد *

الفصل پنجم که بهایوس پادشاه سمرقندگانی را در عرصه انجمنی جولان داد و شاهزاده همراکبر
باستیصال سکندر که از قلعه ناکوٹ برآمده بطرف لاهور آتش افروخته بود. بالمشکران در لواح پنجاب
بقصبه کلا نور بود چون این واقعه ناگزیر باور رسید بعد تقدیم مرکم تضرعیت و نصف التماس و درجه سوم
ریح الثانی سنده صد و شصت و سه هجری و درنگ سلطنت را بفرقه قدم خود بلند پاشی بخشید
دران ایام عمر اکبر پادشاه سیزده سال و هشت ماه و بیست و هشت روز بود. بیام خان خانان ملایک
وکیل السلطنت گردید. حل و عقد و مهات و قبض و بیط معاملات و رقبه اقتدار و کف اختیار و آباد
بعد انجام لوازم جشن جلوس برائے قلع و قمع سکندر از کلا نور نهضت نموده کوچ کوچ پایان قلعه ناکوٹ
رسید. بنا بر رسیدن برسات و دید که تدبیر قلعه ستانی باسانی پیش نمی رود و مراعات حال سپاه منظور
فرموده انصرام این هم چند روز موقوف داشت و از آنجا معاودت نموده حدود جاند هر منزل گزید *

در بیان آئین بهیون بقال بقصد اکبر و شکر گردن او و قتل حسین او

چون بهیون که سپه سالار و سردار علیه سلطان محمد علی لودیا با همراهم خان سوری و سلطان محمد حاکم بنگاله
و دیگر فاغنه که هر یک دعوی پادشاهی و بر حصه از بلاد تسلط داشت. محاربات نموده و قلع و قمع داشت و در
انک نکته کار نامها بطور رسانیده لولای استکبار برافراشت. باستماع خبر ارتحال بهایوس از شرع سلطنت

از دست اکبر اتباع او آسان شمرده علی را در پلنه گذاشته عازم آگره و دہلی گردید۔ چون با گره رسید۔ با سکندر خان و قباخان گنگ و دیگر امرائے پادشاہی مصافحہ سہلی دادہ آگرہ را منصرف گشت از انجا بدلیری و لاؤی تمام در دہلی رسیدہ ترموی بیگ خان را مع دیگر امرائے پادشاہی بانداک جنگے از پیش روئے خود برداشته گریز انید و پانچاہ ہزار سوار و ہزار و پانصد فیل و پنجاہ تکیہ توپ کلاں و پانصد ضرب زن و دیگر توپ خانہ گراں پائے ثبات و استقلال در دہلی افشرد۔ این خبر در مقام جالندھر بعرض اکبر رسید۔ چون دانش بزرگانہ باوجود خورد سالی عنایت ایزدی داشت۔ باستماع این خبر ہم سکندر ملوئی داشتہ بقصد استیصال ہیوں بقال نہضت فرمود۔ امرائے پادشاہی از اطراف و جوانب سب الطلب جانتر شدند۔ ترموی بیگ خان کہ از ہیوں شکست یافتہ بود در راحت سر نہد بملازمت رسید۔ بیرام خان خانجائاں کہ بنا بر بخشی وجود او نمی خواست دریں سانچہ اور اسکت داشتہ بمنزل خود برد۔ و تفسیر فرما از بقائے براو اثبات نمودہ بقتل رسانید۔ بعرض اکبر رسانید کہ نہریت امرافج ہیوں از قافل ترموی بیگ خان رسے داد و کشتن او بر لے یرت دیگران مسلح دولت بود۔ اکبر ہوشیاری واقف نمائے وقت اغماض فرمودہ چنینے بر رئے او نیاورد۔ از انجا متوجہ پیشتر گشتہ بعضے از عسا کمر مشغورہ بسر کردگی سکندر خان اوز یک برہم منتلا دستور ی یافت کہ چند کرہ پیشتر میرفتہ باشند۔ ہیوں کہ از نہریت امرافج خبر آگرہ و دہلی خیرہ و دلیر نہ شدہ بود باستماع نہضت اکبر از دہلی روانہ گشت۔ توپخانہ را بطرف فرد پیشتر از خود در حوالی پانی پت فرستاد۔ نادراں نواح در مکان مناسب نصب کردہ آوادہ پیکار باشد۔ فوج اکبر کہ برہم منتلا متعین شدہ بود جہارت نمود توپخانہ را از دست فوج ہیوں انتراع نمود۔ بقابلے خود و آدرو۔ این امر موجب دشمنی بقال و دلاوری لشکر اقبال گردید۔ ہم دریں اثنا ہیوں دل قوی داشتہ بہ پانی پت رسید و ہنگامہ کارزار گرم ساخت۔ فوج منتلا باقبال پادشاہی مستطہر گشتہ پائے ثبات افشرد۔ و ہمدراں قوی دل چون شیران زنجیر گسل از طرفین داو مرداگی دادند۔ شمار غلبہ از فوج ہیوں بطور رسیدہ بر فوج پادشاہی شکست افتاد۔ و اکثرے راہ فرار سپردند۔ ہیوں از ہرج فیل سر برآورده در صدر اجتہار فوج خود و تعاقب فراریاں گردید۔ چون خواہش ایزدی باستیلائے اکبر و اولاد او بر باد منہر رفتہ بود۔ قضا را تیرے از شست یکے از دلاوران مغلیہ کہ دران وقت پائے استقلال فشرده داشت جسٹہ در حلقہ چشم ہیوں نشست و از کاسہ سر او رگد شست۔ او

از غایت درو سر خود بر تنگیه گذاشت. همراہیان ہودج را خالی دیدہ راہ فرار در کمال اضطراب پیوہند و
 لشکرت بعد از فتح بر لشکر او افتاد. عساکر پادشاہی کہ مغلوب گشتہ ستر سیمہ حال بود بہ شاہدہ این
 عطیہ غیبی عطف عنان نمودہ بتالرج اسباب و اسلحہ و اسیر فیل لشکر غنیم برداشت گاہ شاہ قلی خان
 نزدیک فیل کہ ہاں بہیوں پنهان افتادہ بود رسیدہ خواست کہ فیل بان را کشتہ فیل با کہ با ساز نقرہ
 بود ہدست آورد فیل بان از سیم جان رمان طلبیدہ بہیوں را در حوضہ فیل نشان داد شاہ قلی خان از این شہادت
 شادمان شد فیل بان ہمراہی نمود آن فیل با فیلان دیگر گرفتہ روانہ حضور گردیدہ رلیات خاص اکبری از سوائے
 کردندہ کوچ فرمودہ ہنوز بہ لشکر منتقلانہ پیوستہ بود کہ نوید صبح و ظہر بعرض رسیدہ و بعد از زمانے
 شاہ قلی خان بہیوں را دست برگردن بستہ حاضر آورد. بہیوں بنا بر نصرت سائے متواترہ کہ ہر
 افواج در سائے افغانہ یافتہ بود. نہایت خیرگی و دلیری داشت. و باتکبار میگفت کہ ہر گاہ ہر
 چنین لشکر ہائے بیکراں افغان منظر ہاشم. این پادشاہ ہر دو سال با این قلت لشکر کجا تا مقامت
 تواند آورد. و تحت ادباعت زوال واد بار او گشت. بعد آمدنش در حضور ہر چند او سخن پرسیدند.
 جواب دادن توانست. بعضے از اہم التماس نمودند کہ پادشاہ ہدست خود بعقیدہ آہنا بقصہ فرما
 و نتیجہ ثواب آن ششیرے برآوردانند. اکبر جواب داد کہ تیغ بخون اسیرے آلودن از آئین مردوستیست.

بیرام خان پاس مرضی پادشاہ کردہ بعرض رسانیدہ **ہیت**

چہ حاجت تیغ شاہی بخون ہر آلودن تو بنشین اشارت کن بچشہ یا با بچہ

این بگفت و پیش دستی نمودہ بصد صام خون آشام تن او را ز بار سربساخت ہر او بکابل و
 تنش بدہلی فرستادہ ہر دار کشیدند بعد از قتل بہیوں باستعجال روانہ شدہ دار الملک دہلی نزول اقبال
 فرمود. و جشن شادمانی ترتیب دادہ ہر سر بر جہانپانی مجدد ا جلوس کردہ در فراہم آوردن پراگندہ گیسائے
 امور سلطنت تقلید و زریذہ سوا و اعظم ہندوستان از فروغ محدث شاہی رونق تازہ پذیرفت.
 امرائے کہ مصدر ترددات نمایاں و محاربات شایاں شدہ بودند بخطاب لائق و جاگیر مناسب فرما
 گشتہ برائے انتظام اطراف ممالک دستوری یافتہ مولانا ناصر الملک عرف پیر خان بھنٹ و لاٹ
 میوات متعلق گشتہ. پدر بہیوں کہ بہرشتا و سالہ بود از قصہ ریوازی مسکن او بدست آوردہ رہنائی
 دین اسلام کردہ او جواب داد کہ ہشتاد سال عمر گذاریدہں کیش لہر بڑہ بآئین خود آفریدہ کار بہرشتن نمودہ ام اکنون

دے بیش نیست چگونہ ترک دین خود نموده اختیار دین دیگر نمایم ناصر الملک جواب او بزبان شمیر
داہہ بیچارہ! از ہم گذرانید +

در بیان فتح مانکوٹ و اخراج سلطان سکندر و قطع سریشہ افغانان

چون بعرض اکبر رسید که سلطان سکندر از کوہستان برآمده در پنجاب شروع بشورش و عصیان
بعض پرگنات نموده در آن دیار فتنه برپاست. قلع و قمع او ضرورت است از دارالملک به بیست پنجاب
نهیست نمود. بعد قطع مراحل در قصبه دهمیری که اکنون منورپور مشهور است نزول اجلال نمود و با جمیع
مرزبانان مانکوٹ و دیگر راجه پواران کوهستان بملازمت رسیده که خدمت بر بستند. در آن وقت اکبر از
کتاب جناب حافظ بشیر از رحمة الله تعالی علیه تفاول نمود. این بیت برآمد **بیت**
سکندر را نمی بخشند آبی بزور و زیر میسر نیست این کار

از این ابشارت خوش وقت شده متوجه پیشه شد. و پایان قلع مانکوٹ که سلطان سکندر درون
آن محقق بود نزول نموده محاصره فرمود. جنگ تفنگ بیان آمد. سلطان سکندر با جمیع
شدن سپهسالار و فتح عساکر اقبال گشته خاطر شکسته یال بود و در نیو لاشید که عدلی که در لواتی چال
اقامت داشت خضر خان سلطان محمد خان سورسکه و خطبه بنام خود کرد. و سلطان بهاد و خطاب خود مقرر نمود
با تمام پدرویش که در جنگ سپهسالار گشته شده بود با عدلی جنگ کرده غالب آمد. و عدلی در روزمگاه کشته شد
سکندر بهادر اک چنین اخبار را فغانه را عاری از اقبال شمرده به دست و پاگردید. و عنان چرات از
دست داہہ زبان عجز و انکسار بر کشود. و استماع نمود که یک از بندهای درگاه و الاجاه دست گرفته مراد
حضور رساند. حسب الامتناس او میر شمس الدین محمد تکه خان و مولانا ناصر الملک بر اطمینان خاطر او
آوردنش و در حضور خصم یافتند. سکندر فرستاده بار ابعاد از دریافت الامتناس نمود که مصدر بر تفسیرات
عظیمه شده ام روئے آن ندارم که در حضور رسیده قدر خواهی نمایم. بالفعل اسپر خود را بعتبه فلک تبه
میفرستم. بعد چند گاه خود هم پنجاب و لاریسید ناصیه سائے عیودیت خواهم شد. التماس او در حضور
باجابت مقرون گشت. و حکم شد که سکندر بطرف پشته رفته آن لایت را از افغانان بر آورده متصرف
شود. و اسپرش در حضور و لاریسید خدمت بجا آورد. سلطان سکندر لبه خود را بدرگاه فرستاده

بہت پلٹہ رفت و بعد دو سال درہاں عدد و مسافر ملک نینتی گردید۔ و در شروع سال دوم از جلوس فتح قلعہ مانکوٹ و اخراج سکندر و اطفالے آشوب و رفتن ملک پنجاب صورت گرفت +

در بیان بے اعتمادیہائے بیرام خان و انجام عمر و اقبال او

چون اکبر بادشاہ بقاضائے عمر در امور جهان بینی کتراشتغال می ورزید بر شایعہات مالی و ملک پہ بیرام خاں خانخانان از عہدہ ہایوں بادشاہ معوض بود۔ اقتدار و شوکت خانخانان از مرتبہ لوکسی و درجہ و کالت و امیرالامرائی در گذشت۔ و دست تصرف او بر جمیع کارخانہ جات و تمامی معاملات بنوع قوی گذشت کہ بالاتر از ان منظور نیست۔ مستی دولت و اقتدار زور آورده مثل بیرام خاں کس را مغلوب و مسلوب العقل گردانید۔ و بعضی امور باللقہ از و ظہور پیوست۔ از جملہ آنکہ باقتضائے شہم شریکے مناصب عالیہ و جاگیر ہائے آبادان سیر حاصل برائے رفتہ خود گرفتہ بابتد ہائے پادشاهی ساکب ہائے ناپسندیدہ می نمود۔ اکبر را در سال تصور نمودہ غلبہ و ظفر بر خانان و نظم امور جهان بینی بر و قتل و باز دے خود میداشت۔ از گستاخی و بیباکی ہائے عظیمہ و آنکہ نزدی بیگ خاں را کہ از امرائے کبار کبار بود بے حکم اکبر بقتل رسانید۔ و مصاحب بیگ را کہ از ملازمان و الایو دینیرے اطلع اکبر گشت۔ و مولانا ناصر الملک را کہ از وابستگان اد بود و بنا بر خدمات پسندیدہ مورد عنایات اکبر گشتہ مقبول یادگار بود معزول النصب کردہ روانہ کعبۃ اللہ گردانیدہ و چہنیں با اکثر مخلصان اکبری درشت پیشی کاندہ روزے فیلہ از فیلخانہ سرکار دالبے اختیار فیلبان بر فیل بیرام و بیہ فیلبان او را گشت خان مراعات ادب ملحوظ نہ داشتہ فیلبان پادشاهی را بقتل رسانید۔ و نیز روزے بیرام خان در کشتی نشستہ سیر در پائے جنامی نمودیکہ از فیلمائے سرکار و الادب و جوش و خروش مستی بدیا درآمد۔ و سرکشی آغاز کرد۔ چون کشتی نزدیک رسید فیل بجانب کشتی دویدہ آگہ فیلبان آں فیل را بزد رنگہداشت اتا بیرام خان را ازین حرکت و اہمہ از طرف اکبر بہم رسیدہ آرزوہ خاطر گشت۔

اکبر باستمع ایں احوال فیلبان را بہتہ نزد خانخانان فرستاد و اظہار عنایات بسیار فرمود۔ چون تاہم او بارہا نزدیک رسیدہ بود پاس ادب و آدمیت را از دست دادہ فیلبان بے گناہ را بناحق کشت و ازین قبیل اکثر بار مصدربے ادبی ہا گردید۔ از صنوع چہنیں امور غیہ مستحسن مزاج

اکبر بہ آشفت۔ و ترک ہمارا نموده و نہ پیردا فدا افتاد و بعد از آنکہ زمانے پانچ صد کے از امرایہ بہمانہ لشکار
 از آگرہ برآمدہ و دہلی رسید۔ و لشہاب الدین احمد خاں صوبہ دار دہلی اس نا ز سرسلطنتہ در میان آورد و
 فرہین مطاعہ ہمارے کہ در اطراف بود نمادار یافت۔ متضمن آنکہ خاطر اقدس از بیام خاں متغیر گشتہ
 تمثیلت امور سلطنت بر وقت و ہمت خود گرفتہ ایم بہر کس ارادہ بندگی دارد و ہر گاہ آمدہ حاضر شود۔
 و میس الدین محمد خاں آنکہ از سہرند طلب راشتہ علم و تقارہ و من طوع و منصب بیام خاں باد
 محبت فرمودہ اکثر امرا از اطراف آمدہ حاضر شدند۔ و امرایکے نزد بیام خاں بودند نیز از وجہ داشتہ
 در حضور رسیدند۔ بیام خاں با شماع اس خبر عجیب و نیاز بسیار و معاذیر بے شمار نوشنت۔
 اکبر جواب داد آمدن اور در حضور مناسب نمیداشت۔ بہتر آنکہ روانہ گشتہ شود۔ و بعد از آنکہ مراجعت
 نماید مورد الطاف خواہد شد۔ بیام خاں چون نصرت سفر حجاز یافت از آگرہ برآمدہ پیرسیدان
 در میوات پسر سلطان سکندر افغان و غازی خاں سحر را کہ با او بودند مخص کرد۔ گویند کہ وقت
 خصت ایسا نہ گروہ کہ در ملک محروسہ قتل اندازند و خود ارادہ پنجاب نمود۔ اکبر با شماع اس خبر
 فرمائے متضمن مواظبت پیدہ انداز فرمود۔ بیام خاں با غوائے قتلہ پر دازاں و حسب جاہ و توقع
 و نوبت اقتداریکہ داشت در بیکانیر رفت۔ و چند گاہ پیش رائے کلیان مل نمیدار آنجا آمد و بہت
 پنجاب روئے آورد۔ پردہ از روئے کار برداشتہ بغی صریح در پردہ براہ بہند و تہارہ در پنجاب
 رسید۔ اکبر میس الدین محمد خاں آنکہ را ہمارے دیگر مدافعہ متعین فرمود۔ و خود نیز در سپہ اواز
 دہلی نہشت نمود۔ آنکہ خاں گرم و چست شتافتہ در ریب و در میان دریائے ستلج و بیہاہ در حوالی
 موضع کوما جورتاج پر گنہ وارد و ک تلافی عسکرین اتفاق افتاد و عمارت عظیم روئے واد بیام خاں غالب
 آمدہ بہ لشکر پادشاہی حملہ آورد۔ چوں زمین شالی نار و گل و لالے بسیار بود و ریائے لشکر بیام خاں در
 گل فرو رفت۔ و لشکریان آنکہ خاں حال مخالفان بدین منوال دیدہ اکثرے را تیر و قتل و سبائے را
 غلب تیغ بیدریغ نمودند و ہرنے را اسیر گرفتند۔ بیام خاں بمشادہ اس احوال تائب نہاد و نہنم
 گشت و در پناہ را گنجیش زمیندار و مارپور کہ در کوہ سوا لک واقع است رفتہ و در توارہ اقامت در نید۔
 خبر اس فتح در منزل سہرند بعض اکبر رسید۔ پادشاہ بعد از آنکہ اس نوید پلاہور قتلہ غیب برزد۔ بود چنہ روز
 از پنجاب مراجعت نمود۔ و در حوالی توارہ نزول اقبال فرمود۔ کوسیان هجوم آوردہ بعد جنگ بسیار کرد

بہر محبت نہادند۔ بیرام خاں چوں صورت اوبار و آئینہ احوال خود مشاهده کرد۔ - مندر تقصیرات و مذاہمت
 بسیار بحضور پادشاہ معروض داشت و استدعا نمود کہ معتمدی از حضور آید و دوست مرا گرفتہ باستان
 والا حاضر سازد۔ اولاً مولانا عبد اللہ سلطان پوری الشہور بخودم الملک بعداں منعم خاں متعین شدند۔
 فرستادہا با انواع دلاسا و دلہی بیرام خاں را آوردہ و روپاک و رنگرون انداختہ حاضر کردند۔ او بحضور
 رسیدہ گریہ بسیار کرد و اکبر از روی عنایت روپاک از گردنش دور نمودہ بدستور سابق حکم
 نشستن کرد۔ و در آخر مجلس بخوشنودی رخصت سفر حجاز داد۔ بعد تمام این مہتمم ریایات عالی متوجہ
 دہلی و بیرام خاں روانہ مکہ معظمہ گردید۔ این مقدمہ و رسالہ ششم جلوس روئے داد۔

القصہ بیرام خاں بعد قطع مسافت در شہر پٹن از مضائق احمد آباد گجرات رسیدہ روزی
 چند بنا بر رفیع ماندگی مقام نمود۔ مبارک خاں نامی افغان لوحائی کہ پدرش در جنگ ماچھی وارہ کہ
 افغاناں را با بیرام خاں در رقابت ہمایوں پادشاہ روئے دادہ بود کشتہ شدہ نزد موسی خاں حکم انجا
 قیام داشت۔ بنا بقام خون پدر خود قصد بیرام خاں بنماط آورد۔ اتفاقاً روزی بیرام خاں بسیر کوئلے
 بزرگ کہ در میان آل نشینہ بود بکشتی نشستہ رفت۔ ہنگام مراجعت چوں از کشتی برآمد۔
 مبارک خاں نہ کور با چہل افغان دیگر رسیدہ چنان نمود۔ کہ بقصد ملاقات میروہ۔ ہمیں کہ نزدیک
 رسید چنان چہ ہر بر پشت بیرام خاں زد کہ از سینہ برآمد و دیگر۔ شمشیر زدہ کارش تمام کرد۔ و جمعہ از
 فقر اقبال خوبی اورا کہ وجہ شہادت یافتہ بود۔ برداشتہ در حوالی مقبرہ شیخ نظام الدین بنجاک
 سپردند۔ بعد ازاں استخوانش مشہد مقدس رسید۔ شاعرے این رباعی در تاریخ
 شہادت او گفتہ۔

بیرام بطوف کعبہ چوں بست حرام نرسیدہ بکعبہ کارا و گشت تمام
 تاریخ وفات او بحسبتم از عقل گفتا کہ شبید شد محمد بیرام

میرزا عبد اللہ جیم لپہر بیرام خاں کہ سہ سالہ بود و حضور اقدس رسیدہ مورد الطاف گشت
 اکبر و ست نوازش بر فرقہ ادا گذاشتہ بخطاب میرزا خانی میخواند۔ چوں بہرین رشد و تمیز رسید
 مصدر خدمات پسندیدہ گردید بخطاب فرزند بر خوردار خاں خاناں سپہ سالار و منصب پنج ہزاری کہ
 در آن زمان زیادہ ازاں منصب و خطاب نبود۔ سر عزت برافراخت۔ چنانچہ فتح دلالت گجرات

وٹھٹھ و دکن کردہ۔ بعد رفت راجہ لٹوڈل نظم و نسق امور وزارت اعلیٰ یا تعلق یافت و خانخانانے کہہ کر دنی
و لطافت طبع و ہمت عالی و شجاعت فطری وجود پائے نمایاں در ہندوستان شہرت دارد
ہمیں خانخانان ست۔

القصہ چون بیرام خاں از میان رفت اکبر بنفس خود در سر انجام مہام سلطنت و
جہانداری و قلع و قمع مخالفان و اعادی متوجہ شد۔

در بیان تسخیر ولایت مالوہ

چوں باز بہادر ولد شجاعت خاں المشہور شجاع دل خاں افغان کہ از امرائے شیر شاہی
بود در ولایت مالوہ حکومت با استقلال داشت۔ از مستی نے جوانی مستلزمات نفسانی و صحبت زناں
و مجالست نسواں بسر بردے۔ و بسیارے از انات صاحب جمال و دلیران باغ و دلال فراہم آوردہ
اوقات و مشتہیات نفس گذرانیدے۔ از جملہ آنہا روپ متی نام معشوقہ داشت کہ از آواز ہ
حسین نغمہ و جمال او عالم مالا مال بود۔ نظم

بخند دل از تریانور میسخت	نمک از خند پُرشور میسخت
بگلزار رخس از مشک داغے	گرفتہ آشیان ز داغے بہاغے
نمک ز گش از سرمہ ناز	ز مژگان بر جگہ ہاناوک انداز
دو بولش از تبسم در شکر ریز	دہانش در تکلم شکر آمیز
بریز چرخ کس پیدا نگرود	کہ رویش بنید و شیدا نگرود

باز بہادر نقد دل و جان مجربتش فدا کردہ گرفتار دام عشق او گشتہ بود۔ نقشہائے بے نظیر
در سرود کہ زبان ہندی می بست نام خود و روپ متی را یکجا می آورد۔ و شبان روز باستماع نغمہ و
سرود اوقات عزیز را ضائع می نمود۔ و در شراب دام صبح و شام گذرانیدہ روز از شب نمی شناخت۔
و اوقات حیات را بنا بایست مصرف می ساخت۔ پیریت

بنائے دولت خود آں کسے خراب کند کہ شام میخورد و صبح گاہ خواب کند
چوں بستی پائے او در پراگندگیہائے ولایت بعرض اکبر رسید عا کہ منصورہ بسر کردگی

ادہم خاں بنا بر استیصال آں بد مال و غیر ولایت مالہ متعین فرمود۔ ادہم خاں بعد طے مرحل درتوالی
شہر سارنگ پور کہ دالالایہ ادو پور رسید۔ باز بہادر کہ غفلت و ہستی زندگانی میکرد و تے مطلع گر وید۔
کہ جیوش فیروزی شہر اورا محاصرہ کرد۔ بنا چار صفوف آراستہ آما دہ پیکار گر وید۔ وہاں تک
زود خورد و راہ فرار گرفت۔ ادہم خاں بعد بہر محبت اولشہر و آمدہ بفراہم آوردن خزانہ و دفاہین
گرہم گر وید۔ یہ خصوص درہم رسانیدن زناں سرانیدہ در قاصہ گرہم گشت۔ بعد ضبط نقد و جنس و
بدست آوردن اکثر زناں کسان را بحتجہ جوئے و پستی برگشاشت۔ چوں باز بہادر در ہنگام انہزام
کسان خود را برائے قتل زنہا سہ محبوبہ خود بہریم ہندوستان کہ در پایان حوادث عظیم عورت
را بہ تیغ بیدریغ میکند رانند و آں را جوہری نامند فرستادہ بود۔ آں سنگین دلال دیونژہ ادا کتر پری پیکار
را از ہم گدازانیدہ خون بیگناہان چند را بجاک ریختہ بودند۔ و لوبت قتل روپ متی رسیدہ۔ ظلمہ
بیکار نہ ختمے چند با دہم زوہ ہنوز کارش تمام نکر دہ بودند۔ کہ لشکر منصور در رسید۔ و انہا را آں
قدر فرصت نہ شد کہ کار روپ متی با تمام رسانند۔ اورا ہم پیش ادہم خاں حاضر آوردند۔ آں پختہ کار
التماس نمود کہ زنہا سہ کاری وارہم بالفعل مراد خانہ شخصہ نگاہ دارند۔ بعد بہ شدن سخن دست حاضر
مے توانم شد۔ ادہم خاں اورا و رفانہ شیخ عمر نام در رویشے کہ یہ تقویٰ وراں دیا شہور بود گذاشت و پستی
در عورت در ویش بسر بردہ معالجہ نمود۔ تا آنکہ شد۔ لیکن زخم فراق باز بہادر کہ
در ویش بود بہ نمی شد۔ مہصرع

روز خیم ہجران نہ شود بزرگد او اے لطیف

ادہم خاں از غایت شوق پیوستہ خبر او میگرفت۔ چوں روپ متی صحت یافتہ غسل
نمود و جائے عذرے نمائند۔ التماس مشک و عنبر و کافور و دیگر خوشبوہا سہ نمود تا خود را آراستہ
و تعطیر کردہ بخدمت شتابد۔ ادہم خاں کہ فریفتہ را و بودے انفور با خوشبوہا سہ مطلوب کافور را ہم چوں
خواستہ بود فرستاد۔ اورا دے حقوق عشق باز بہادر یک کف دست کافور خوردہ چادر بر سر کشیدہ چنان
خوابیدہ کہ دیگر بیدار نگدید۔ ابیات

زن ز آتش عشق پیش سوزد خاشاک ضعیف پیش سوزد
خوش آنکہ براہ عشق جان داد عشق است کہ جان با دو توان داد

ذکر احوال سلاطین مالوہ

بر مہتر صدان اخبار پوشیدہ نہاند کہ بلا مالوہ ملکیت وسیع۔ و ولایتیت فراخ و آباد۔ و ہمہ وقت حکام ذی شان درال دیار بودہ اند۔ و راجہ سائے کبار و رایان نامہ از مثل راجہ یکہ ماجیت و راجہ بھوج و امثال ذالک کہ تاحال حکایات عجیبہ و اوصاف حمیدہ انہما بر زبان عالم بیان جاریست بحکومت آل ولایت نام و نشان شایان گذارند۔ و زمان سلطان محمود غزنوی ظہور اسلام درال دیار شدہ۔ از سلاطین دہلی سلطان غیاث الدین بلبن برآں استیلا یافتہ۔ از ان زمان در تصرف سلاطین دہلی درآمدہ۔ چون سلطان محمد شاہ بن سلطان فیروز شاہ جمعہ راکہ در ایام اوبارش فاقہ و ہمراہی کردہ بودند بعد جلوس برادر نگہ جہانبانی رعایت کردہ چہار کس راجہار ولایت داد و ان چہار کس بسطت رسیدند۔ اعظم ہمایوں طغر خاں گجرات و خضر خاں بکلتان و بیالپور۔ و خواجہ میر خواجہ جہاں کہ خطاب سلطان الشرق یافتہ بود و بچہ پور۔ و دلاور خاں مالوہ۔ از ابتدا سنیہ ہنستد و دوشش ہجری ثلث اورخان حکومت قیام داشت۔ چون سلطان محمد شاہ رحلت نمود و در ہندوستان حرج و مرج روئے دادہ ہر یکے از امرا بہ ناجیت اول حکومت برافراشت۔ و دلاور خاں نیز از والی دہلی انحراف در زید بطریق سلاطین ملک داری خود نمود و مدت حکومت او بہست و پنج سال۔ سلطان ہوشنگ بن دلاور خاں سیزدہ سال سلطان محمود بن سلطان ہوشنگ یک سال و چند ماہ۔ سلطان محمد غلی امیر الامرائے سلطان ہوشنگ شاہ بود۔ و خواہار و درجہانہ نکاح سلطان محمود۔ سلطان را از ساقی زہر دہانیدہ بر مسند حکومت ممکن یافت۔ و تمام ولایت ہندی و مار واڑ پز و شمشیر گرفت۔ ایام حکومت اوسی و دو سال سلطان غیاث الدین بن سلطان محمود غلی سی سال سلطان ناصر الدین بن سلطان غیاث الدین چہار سال و چہار ماہ و سہ روز۔ سلطان محمود بن سلطان ناصر الدین بہست و دو سال و دو ماہ۔ سلطان بہادر شاہ والی گجرات سلطان محمود را در محضر کشتہ ولایت مالوہ بتصرف خود در آورد۔ ایام حکومت او شش سال۔ ملوک قادر شاہ از امرائے کبار سلاطین آل دیار بود بعد فوت سلطان بہادر شاہ چون ولایت مالوہ فرمانروائے نہداشت۔ غالب آمدہ سکہ و خطبہ بنام خود کرد۔ و زمانیکہ نصیر الدین محمد ہمایوں پادشاہ بطرف مالوہ نہضت فرمود۔ شیر شاہ درال ایام کہ آغاز عروج او بود۔ بہ

ملو قادر خان شاہ نوشٹ کہ بطرف آگرہ خلیل انداز دو مہر پر روئے نامہ نمود۔ اونیز جواب آں را
 نوشٹ مہر پر روئے جواب زد۔ شیر شاہ بدین جہت بر آنشت و بعد از استیلا بر سلطنت بمناعت
 اوبر خاست۔ قادر شاہ تائب مقاومت نیاوردہ ملاقات کرد۔ عوض مالوہ ولایت لکھنوتی بامقرر
 گشت۔ روزے از منزل خود سوار شدہ بملاقات میرفت۔ جمعے از مغل کہ در معارک بدست
 کسان شیر شاہ اسیر شدہ بودند۔ تعمیر گوالیار بیلداری میکرد۔ قادر شاہ ترسید کہ مسیاد شیر شاہ
 باسن ہمچنین سلوک کند ازین بہر از آگرہ بختہ بدر رفت۔ ایام حکومت او شش سال و پنج ماہ۔
 شجاعت خاں عرف شجاول خاں افغان نائب شیر شاہ دوازده سال و یک ماہ۔ باز بہار عرف بازی خاں
 بن شجاعت خاں دو سال و دو ماہ و بست و سہ روز۔ از ابتدا سنیہ مقصد و نو و شش لغایت
 سنیہ صد و شصت و ہفت ہجری مدت یک صد و ہفتاد و یک سال حکومت ولایت مالوہ از
 متبعتیت سلاطین دہلی بیرون ماند۔ اما درین مدت اکثر اشخاص اغلب مال اصالت و برنے در بعض
 احوال و کائنات و مال ولایت حکومت کردند۔ چون ادہم خاں کامیاب فتح و فیروزی گشت فرائض فراوان
 باچنین ولایت وسیع بدست او افتاد مغر و گشتہ سر از اطاعت پادشاہی بر تافت۔ و آنچہ از نقد
 و جنس و فیل خانہ و توپخانہ و زینہائے باز بہار بدست آورد۔ و ہمہ را متصرف گشتہ از انجملہ چیزے
 بدرگاہ والا ارسال نہاشت۔ و حق نعمت پروردگی بر طاق نیال نہادہ راہ پیمائے بغی و انحراف گردید۔
 لاجرم پادشاہ خود متوجہ مالوہ شدہ نزدیک قلعہ کار کردن کہ تا آن زمان مفتوح نشدہ بود رسیدہ و طرفہ امین
 آں قلعہ را تسخیر در آورد و متوجہ پیشتر گردید۔ ادہم خاں کہ از نہضت موکب والا بنجر قلعہ تسخیر قلعہ مذکور
 از شہر سارنگ پور بر آمدہ بود۔ ناگہاں طلیحہ ریا ت اکبری بنطرش درآمد۔ و عجلت تنہا پیشتر رفتہ از اسب
 فرود آمد۔ بشرف پائے بوس مشرف گشت۔ اکبر در سارنگ پور نزول اقبال فرمود۔ شب در منزل
 ادہم خاں بسر برد۔ او لازم پیشکش و نیاز بر تقدیم رسانید۔ روزے چند در انجا اقامت رویداد۔
 بعد جمیعت خاطر از نظم و نسق آں ولایت ادہم خاں را بدستور سابق بحال داشتہ معاودت
 مستقر الخلافہ آگرہ فرمود۔ بعد چندے عبداللہ خان بحکومت آں ولایت تعیین گردید و ادہم خاں
 در حضور رسیدہ۔ چوں مست بادہ دولت و جوانی و مدہوشی مئے نادانی بود۔ روزے در محل دیوان
 نام پادشاہی یا شمس الدین محمد خاں اتکہ گفتگو کردہ اورا بقتل رسانید۔ و بقصد پادشاہ

عازم حرم سرا گردید۔ پادشاہ در اس وقت راحت بود از شور و غوغا بیدار گشته بیرون می آمد و در راه او ہم حال بود
شد تیغ بر منہ خون آلود در دست داشت۔ اکبر از تفرس و ریافتہ بانگ بروے زد و گفت ای بچہ
لاوہ انکہ ما را چرا کشتی ؟ و چنان مشتہ بر سرش زد کہ او بیہوش افتاد۔ حاضران بموجب حکم آں بیباک
را بستہ از کنگرہ قلعہ زیر انداختند۔ او در دم قالبی تہی کرد۔

در بیان تسخیر ولایت کہکراں

ایں ولایت مابین دریائے سندھ و بھٹ واقع است۔ مرز بابان آنجا از ہماں جماعہ بطور خود
بودہ اطاعت فرمانروایان دہلی نکرده بودند۔ در بعضے از مسیر نوشتہ اند کہ آں ولایت از قدیم داخل کشمیر
بود۔ سلطان محمود غزنوی تسخیر نمود آورده بیکے از امرائے خویش کہ از نژاد گیکیان کہکرام داشت سپرد۔
از اں زمان ہبل او کہکراں معروف و براں ملک قابض بودہ حکومت با استقلال میگردند۔ شیر شاہ
و اسلام شاہ مدتے تسخیر آں ولایت کوشیدند۔ و قلعہ رہتاس نام بر سر حد احداتت کردند۔
تاجاۃ کہکراں عاجز شدہ مطیع شوند۔ اصلا کارے از پیش زرفت و مصالحہ در میان آمد۔ سلطان
سارنگ حاکم آنجا مع پسر خود کمال خان بارادہ ملاقات پیش اسلام شاہ آمد و ہر دورا دستگیر کردہ
بقلعہ گوالیار فرستاد۔ سلطان آدم برادر سلطان سارنگ بر مسند حکومت نشستہ متواتر جنگہائے
مردانہ نمود و بزور شجاعت ولایت خود نگاہداشت۔ و اسلام شاہ بے نیل مقصود برگشت۔ نوبتہ اسلام
شاہ فرمان داد کہ زندان خانہ گوالیار را کاواک کردہ و از باروت انباشتہ آتش زنند۔ فرمان پذیران
حسب الامر عمل آوردند۔ سلطان سارنگ با تمامی زندانیان در آتش باروت پریدہ و عالم بستی
شتافت۔ و بحفظ الہی کمال خان پسر سلطان سارنگ در گوشہ زندان خانہ از چنان بلائے بے
زینہار سلامت ماند۔ بعد انقطاع رشتہ دولت افغانان کمال خان از قلعہ گوالیار خلاص یافتہ
شابل ملازمان در گاہ اکبری گردید۔ در جنگ ہمیں دو دیگر محاربات ترو دات نمایاں کردہ مورد الطاف
پادشاہی گشت۔ چون پادشاہ را بحال خود متوجہ یافت استمداعے ولایت موردی خویش
نمود۔ فرمان والا بنام سلطان آدم صادر گشت۔ کہ چون او در دستگیر کردن کامران میرزا بحضور
ہمایوں پادشاہ جنت آرام گاہ نیکو خدمتہا بطور سائیدہ و دم اطاعت ایں خاندان میزنند بنا بریں

از روی فضل و کرم نصف ولایت بادستلم داشته شد۔ باید کہ نصف ولایت بعہدہ کمال خاں کنیز
وارثت آن ملک است و خدمات شائستہ بجا آوردہ و گذارد۔ سلطان آدم بہ مقتضائے ہشتگی بخت سراز
حکم بر یافتہ بموجب فرمان عالیشان بعل نیادرد۔ لہذا امیر محمد خاں برادر کلالان اتکہ خان دیگر امر مستحقین
پنجاب باستیصال سلطان آدم و اعانت کمال خاں مامور شدند۔ سلطان آدم قدم جرات از
اندازہ خود بیرون نہادہ تا قصبہ ہیلال این طرف آپ بھٹ رسیدہ بجا کہ پادشاہ جنگ کردہ
منہزم گشت۔ امیر محمد خاں متعاقب اورفت و تمام آن ولایت را لغبط خود در آوردہ داخل ممالک
مخروسہ خود نمود۔ کہ از روی عنایت تمام آن ملک بکمال خاں مرحمت فرمود۔ و سلطان
آدم اخراج یافت۔

در بیان سیدن نجم تیر باکیر پادشاہ

روز یک پادشاہ بزیارت روضہ شاہ نظام الدین معروف بادلیا تشریف بردہ ہنگام مراجعت
چوں بہو کہ رسید یکے از خون گرفتہ در کمین گاہ بودہ تیر باکیر بسوئے او انداخت۔ و بہ کتف راست
رسیدہ قریب یک وجب فرونشست۔ غریو از نہاد حاضران برخاست۔ آل بیباک راوشگی کردہ
حاضر آوندند۔ مردم در پیہ تفتیش شدند۔ حکم شد کہ تفتیش نکنند مبادا این بیچارہ مرم را ناحق در
بلا اندازد۔ چہاں را از لوث ہستی اوز و پاک سازند۔ بموجب فرمان ہماں دم اورا بقتل رسانیدند۔
و اکیر باوجود چہیں زخم منک ہماں طیرہ تمکین و قرار اسپ سوار بدولت خانہ آمدہ بمعالجہ پرداخت۔
دو عرض ہفت روز زخم اندمال یافت۔ بعد ازل ظاہر گشت۔ کہ آنکس قتل نام غلام شرف الدین
حسین میرزا بود۔ او تیر باکیر برائے آن زد کہ میرزائے مذکور اورا از عداوت بقصد پادشاہ
فرستادہ بود۔

در بیان کشتن شاہ ابوالمعالی

اور زمان ہمالیوں پادشاہ بوسیلہ جمال ظاہری از مقربان در گاہ شدہ بود۔ و خود را از فرزند این
پادشاہ می شنود اگر چہ حسن صورت داشت اما بدخود سیر بود۔ بہ پیٹ

حیف باشد کہ نکو روی نکو خو نبود رنگ آں گل بچار زد کہ درو بونود

وقتیکہ در خطہ کلانور سر پرچمیان بنی بود اکبر بادشاہ ذریب وزینت یافت جمیع اُمراء مجمع جشن حاضر شدند۔ ابوالمعالی بعضے سخنان دور از کار بر زبان آورده از آمدن حضور عند حاجت، بیرام خان خان خانان بہر صورت اورا دلا سادہ طلب داشت۔ و در ہماں انجن بہوجب حکم محبوس گشتہ بلاہور رفت۔ از غفلت کوتوال قلعہ از لاہور گرختہ بعد مدت باز دستگیر گردید۔ و در قلعہ سیانہ زندانی بود زمانیکہ بیرام خان روگردان شدہ در اں توحی رسید اورا باز زندانیان دیگرہ سرداد۔ او ہمکہ رفتہ بعد چند سال باز ہندوستان آمدہ گرہ شورش برانگیخت۔ چوں کارے پیش بردن نتوانست در کابل ماہ جو جگ بیگم والدہ محمد حکیم میرزا را بقصون و فسانہ بطرف خود کشید۔ و خیر اورا کہ ہمشیرہ میرزا بود در عقد نکاح خود در آورده در کابل مدار علیہ جمیع کار گشت۔ و مردم را بخود گردید وقت قابو بیگم را بقتل رسانید۔ دوم استقلال زدہ بر وریام اکثر اُمراء بیگم را بنہان خانہ عدم فرستاد میرزا سلیمان حاکم بدخشان بر حقیقت حال واقف شدہ بروفق استدعائے محمد حکیم میرزا بر کابل لشکر کشید۔ ازین طرف شاہ ابوالمعالی فوج آراستہ بقصد پیکار روانہ گردید۔ و برکنار آب غور بند و لشکر ہم پیوستہ آمادہ کارزار شدند۔ محمد حکیم میرزا کہ از و بسایت تنگ بود۔ در عین ہنگ خود را جلوی ریز میرزا سلیمان رسانید۔ شاہ ابوالمعالی از مشاہدہ این حال سرا سیمہ شدہ رولفر نہاد و بدینسان تعاقب کردہ در موضع چار پیکاران رسیدہ دستگیر نمودند۔ میرزا سلیمان بعد فتح در کابل رسیدہ بعضے از محال کابل اُمراء خود جاگیر دادہ صبیہ رضیہ خود را در جالہ محمد حکیم میرزا در آورده معاودت بدخشان نمود شاہ ابوالمعالی لا انجیر کردہ نزد میرزا فرستاد۔ از انجا کہ او حق نعت فراموش کردہ مصدرا موثر نشانستہ شدہ بود میرزا اورا بقصاص خون والدہ خود بخلق کشید۔ بیت

نہ ہرگز نہایم در عجز خویش کہ بدر در انکی آمد بہ پیش

در بیان تسخیر ولایت کر کہ آنرا کوند والا گویند

قبل از چپکس از خواتین اسلام براں دست تیاقتہ و تم قبول سلاطین مسلمین در اں دینار سیدہ دینولا چون راجہ دلیپ حاکم آنجا فوت شد ہر نائن پسر پنج سالہ او قائم مقام گردید۔ رانی در گاوتی

والده اولسبب خبر و سالکی پسر حکومت آس ولایت میکرد. آس عورت در شجاعت و فراست یکتا بود
 هنگام کارزار مروانه دارکار نامه بطهور رسانیده و در شکارگاه شیر را بر خاک هلاک انداخته و بارعام داد
 امور حکومت را بآیین مروان عالی قنطرت صورت انجام داد. و در لوازم ملکداری و مراسم سرواری
 تدابیر صائبه بجای آورد. چون حقیقت آس ولایت بعرض اکبر رسید. آصف خان و عبدالحمید
 وزیر خان برادرش از اولاد طغ زین الدین خوانی که امیر تیمور باو اعتقاد تمام داشت. به تسخیر آس
 ملک متعین شدند. آنها در آنجا رسیده صفوف مصاف قرار شدند. رانی در گاو قی مسلح گشته
 فیل سوار در محرکه آمد و جنگ مروانه نموده از دست خود تیر و تفنگ زد. و بسیاری را کشت. و کارها
 نمایان بطهور رسانیده. بالاخر آصف خان غالب آمده فیروزمند گردید. و لشکریان رانی اکثری
 کشته و خسته شدند. و بقیه السیف بیابان گردنبر میت گشتند. رانی احوال خویش بدین منوال دید
 بزنار و آس که بر فیل او بجائے فیلبان نشسته بود. گفت که از خنجر آهار کار بر تمام کن. او جواب داد
 که از من بر بخور و من خود جرات نمی توانم شد. آس عورت که بهر دست مروانه داشت بزبان آورد که
 مردن به نیک نامی به از زیستن بعارست. این را بگفت و بدست خود خنجر پتان کار خود تمام
 ساخت. و آس ولایت بشمشیر بهر دست آصف خان و وزیر خان همه مسخر گشت. صد و یک
 صندوق اشرفی طلا سولے زر سفید و نقره آلات و طلا آلات و اقسام هیاهل و قاشیل و اقسام
 طلا و دیگر انواع اجناس بیرون از حد شمار و قیاس و هزار فیل نامی بضبط درآمد. آصف خان همه
 را بتصرف خود آورده چیزه الا نخله بدرگاه اکبر فرستاد. و از ظفر یافتن بر چنین ملک وسیع و بدست
 آمدن این قدر دولت معجز گشته بغی در زید آخر کار چار و نایاب بدرگاه والا رسیده در مهم چیتور و دیگر
 مهمات مصد خدمات شائسته گشت. و آس ولایت بتصرف اولیائے دولت درآمد.

در بیان تعمیر قلعه اکبر آباد

در سال دهم جلوس و الامطابق سنه نه صد و هفتاد و سه هجری اساس نهاده آید بر نوچه
 بهر استاد کار از سنگ تراش و معمار و آهنگر و نجار و مزدوران بکار پرداخته بعضی سی و عمر بر آوردند
 و بنیاد آس از آب در گذشت و ارتفاع شصت و عمر رسیده تا سر کنگره از سنگ تراشیده

بنامہادہ اندہ پچیس بنایان چاکہ دست۔ و خارا تراشان قوی پنجہ و آہنگان و تاجران عمارات و دکشا و منازل فرخ افزاد دولت خانہ والا بہ ترتیب برآراستند۔ نقاشان جادوکار مصوران سحر طراز در تصویہ گلہا وغیرہ تماثلید برضیا نمودہ گویا نگار خانہ چین و گلزار بہشت آئین بر رویے کار آوردند و در عرض ہشت سال قلعہ متین و شہرے عظیم صورت نمائش یافتہ باکبر آباد موسوم گردید۔ این شہر در وسط ممالک محروسہ ہند واقع است۔ و آب و ہوائے او خوش و سیر و یاد دلکش +

در بیان قتل علی قلی خان بہادر خان

در زمانیکہ غفران پناہ ہمایوں پادشاہ از عراق معاودت فرمود۔ از جملہ لشکر ہائے عراق کہ شاد طہماسپ بکمک و امداد متعین فرمودہ حیدر سلطان مع ہر دو پسر خود قلی خان و بہادر خان نیز بود۔ حیدر سلطان بعد فتح قندھار در وقت بہریت ہمایوں از کامران میرزا در آٹمائے راہ بر حمت حق پیوست۔ علی قلی و بہادر پسران او در رکاب ہمایوں بودہ مصدر خدمات پذیریدہ شدند و خطاب خانی یافتند۔ بعد رخصت ہمایوں چون اورنگ سلطنت جلوس اکبر رخت پذیر گشت و ہیوں بقال و دیگر مخالفان بد مال مستاصل شدند۔ علی قلی خان بخطاب خان زمانی سرفرازی یافت و سرکار سنبھل بجائیرا و مقرر گشت۔ با قضاائے شجاعی کہ داشت بزور شمشیر از سنبھل تا او دھ بھتراف خود در آورد۔ بہادر خان برادرش نیز خدمات شائستہ بجا آوردہ وکیل السلطنہ و مدار الممالک گردید۔ خان زمان بمصاحبہ سفالہ طبعان و غرور بچاعت سر از اطاعت پادشاہی بر تافت۔ و آثار بغی و نافرمانی از و بروز نمودہ بعض اموریکہ خلاف مرضی پادشاہ بودہ بظہور میر سید۔ از جملہ افکندہان ہمایوں نام ساربان پسرے کہ حسن صورت داشت۔ و در سلک قورچپان ہمایوں پادشاہ ہنساک بود۔ خان زمان باو تعلق خاطر بہم رسانیدہ بعد رحلت ہمایوں او را بلایت و مدارا بسوشتہ و فو کشید۔ و شیفنگی بسیار ظاہر ساختہ کار بجائے رسانید کہ پیش او کرنش کردہ پادشاہ ہم میگفت چون این معنی بعض اکبر رسید فرمائے متضمن نصائح بسیار نوشتم حکم فرمود کہ ساربان پسر را بدر گاہ والا بفرستد۔ اس مست غرور متنبہ نگشتہ آثار بد مستیما زیادہ تر ظاہر ساختہ مزاج پادشاہ انحراف بسیار از دھم رسانید۔ بعد مبالغہ بسیار ساربان پسر مذکور را بظاہر از پیش خود راند چون آن را بہ

آرام جان نام لوئے در حرم خود داشت. و با استدعائے شایم بیگ آن زن نکاحی را باو بخشیدہ مدتی
 زیران شایم بیگ ہم بود. این نیز آن زنکہ را عبد الرحمن نامی از مخلصانش بود و بالوئے مذکور تعلق نام
 داشت بخشید. درینو لاکہ شایم بیگ از خان زمان بظاہر جدا گشتہ پیش عبد الرحمن مذکور در پرگنہ
 سر ہر لو کہ جاگیرش بود آمدہ روزگاری گذرانید. روزی در حالت مستی از عبد الرحمن طلب لوئے
 مسطور نمود. او عذر در میان آورد. شایم بیگ بغض و تعصب پیش آمدہ عبد الرحمن را مقید
 ساخت. و لوئے از خانہ او بدر آورد و متصرف گشت. برادران عبد الرحمن رسیدہ بمقتضائے
 حجت جنگ کردہ شایم بیگ را بقتل رسانیدند. اس خیر خان زمان رسیدہ موجب اشتغلی
 خاطرش گشت. چون بقوت شجاعت بر سر افغانہ غالب آمدہ تا ولایت او دمہ در تصرف داشت
 و مبارز خان سپہر سلطان محمد علی را کہ افغانہ اورا شیر شاہ خطاب کردہ سر لشورش برداشتہ
 بودند. نیز شکست دادہ فیروز گشتہ بود زیادہ تر مغرور گشتہ. قتل شایم بیگ را با اشارہ
 پادشاہ تصور نمودہ یعنی ورزید و صراحتہ سر از اطاعت بر تافت. و بہادر خان برادرش نیز رفتہ
 باو ملحق شد. و اس ہر دو برادر مصدر شورش گردیدہ باعث اختلاف ممالک محروسہ گشتند
 پادشاہ چند مرتبہ بنفس خویش بر سر آنہا رفت و جنگ ہا در میان آمد. اما بوساطت امرائے
 بزرگ تقصیرات آنہا معاف میگشت. چون قدر عنایت نہانستہ باوجود عفو جرائم متواترہ مصد
 حرکات ناشائستہ شدند. بالفرو را کہ باستیصال آن بدمالان ہازم گشتہ اذاکبر آباد بیلخارفہ بود
 و چند روز و شب قطع راہ نمودہ در حوالی پرگنہ سکر و ناگمان بر سر مخالفان رسیدہ و محاربتہ سخت رفتے
 داد آن ہر دو برادر دل بر مرگ نہادہ جنگ استمانہ کردند. دران وقت اگرچہ ہمگی پانصد سوار و چہار
 فیل در قتل را بہت اکبر بود. اما ہزاران لشکر تائب الی ہمراہ داشت. قضا در عین جنگ اسب
 بہادر خان چرخ پا گشت و او از خانہ زین بر زمین افتاد. بہادران لشکر منصور رسیدہ او را در شکیہ کردند
 و دست برگردنش بہتہ بحضور آوردند. اکبر پرسید کہ بے بہادر در حق تو از ما چہ ہا واقع شدہ کہ مصد
 اس ہمہ قتنہ و فساد شدی. او بیچ جواب نہاد. بعد مبالغہ بسیار بر زبانش رفت الحمد للہ علی کل حال
 دریں اثنا شہباز خان بموجب حکم والا اورا تبار سر سبکدوش گردانید. پس از ساعتی یکے از ہمراہان
 خان زمان را گرفتہ آورد. او ظاہر کرد کہ فیل یک دندان سرکار پادشاہی خان زمان را کشتہ و او در مکرکہ

افتاده است. حکم شد که هر کس سرهای حرام نمکان بیارد بحساب سر مغول یک اشرفی و هر سر بیهودنی
 یک روپیہ انعام باید. مردم سرهای لشکریان مخالف را بریده می آوردند و اشرفی و روپیہ می یافتند تا آنکه
 سرخان زمان آوردند. اکبر از پشت زمین بر زمین آمده جبهه نیاز را بجلالت شکریه نیاز بر زمین سائید و
 سران هر دو نمک حرام را بجانب اکبر آباد فرستاد. از ابتدای سال سوم جلوس اخایست سال یازدهم
 خلایا ازین هر دو برادر در مالک محروسه بود. در مبادی سال دوازدهم فتنه و آشوب آنها فرو نشست نظم
 حق صاحب نمک تبه کردن بشکند شخص را سر و گردن
 باولی نعمت ابرو و آئی گرسپهری که سرنگون آئی

ذکر بیان رش میرایان تا وین تخریب نهالتیخیر ولایت گجرات

ابراہیم حسین میرزا و محمد حسین میرزا و مسعود حسین میرزا و عاقل حسین میرزا پسران محمد سلطان میرزا که
 سلسله اولیها جقران امیر تیمور گورگان میرسد بمقتضای باطنی و سفلہ خونی مصدر رشورش های
 شدند و بهر خان زمان و بهادر خان یک دل بوده در مالک محروسه خلل می انداختند و محمد سلطان پدر
 آنها که پیرایه سال بود در پرتگاه عظیم پور سرکار سنبھل جاگیر خود می گذرانید. درینو لاکه خان زمان بهادر خان
 بمکافات کردار خود رسیدند. میرزایان فتنه و فساد بر دوش خود گرفته هنگامی پر دازی را بجد گرفتند
 چون رایات عالیات بسمت پنجاب نهضت فرمود. از سنبھل برآمده دست بتاخت و تاراج کشانند
 و بعضی از جاگیرداران را کشته مال و متاع آنها مع جاگیر متصرف شدند و در دہلی رسیده قلعه
 را محاصره نمودند و باعث آزار و اضرار خلایق و شورش عظیم گردیدند. اکبر باستمع این سانحه
 از پنجاب بسمت دہلی برگشت. میرزایان از خبر نهضت موبکب عالی دست از محاصره دہلی برداشته
 بطرف مالوہ رفتند و آن ولایت را از محمد قلی برلاس که یک از ارباب پادشاهی بود گرفته تا هندیه
 بتصرف خود درآوردند. بعد از دہلی رایات اقبال در دہلی جوڈ باستیمال میرزایان بدآل متعین گردید
 در آن زمان سلطان محمود گجراتی فوت شده بود و چنگیز خان غلام سلطان محمود در آن ولایت علم سیاست
 برمی افراشت. میرزایان تاب مقاومت عساکر پادشاهی نیاوردند و بودند خود در ولایت مالوہ
 از خیز تاب و تودان خود بیرون دانسته بچنگیز خان پناه بردند. از آنجا که اعتدال خان گجراتی که او هم از

امرائے سلطان محمود بود بر سر احمد آباد با چنگیز خان محاربه داشت. چنگیز خان رسیدن میرزایان غنیمت
 دانستہ بطریق جائیداد ایشان مقرر کرد. چوں جبالت خوش نداشتند. آنجا نیز در صحبت درنگرفت.
 و با چنگیز خان ہم جنگیدہ بطرف خاندیس رفتند. و از آنجا باز مالوہ آمدند. بعد از آنکہ جہاز خان حبشی
 چنگیز خان را کشت. و در ولایت گجرات غلے روئے داد. میرزایان از مالوہ باز بہمت گجرات رفتہ
 قلعہ جاپانیہ و سورت پے جنگ گرفتند. پس ازان قلعہ بطریق بہر روچ را منتصرف شدہ قوت و کمکت
 ہم رسانیدند. چوں ایں مقدمہ بعرض اکبر رسید. تسخیر ولایت گجرات و تادیب میرزایان در خاطر
 خود مصمم نمودہ بدولت و اتہال متوجہ آں سمت شد. بعد رسیدن در حوالی گجرات سلطان مظفر
 عرف منصور والی آں ولایت نا کہ از اولاد سلطان بہادر طفل خرد سال بودہ بسبب نموا مرئے خود و
 غلے اندازی میرزایان سر سپہ گشت. دستگیر کردہ آوردند. اکبر اورا در قید نگاہ داشت و بعد چند گاہ قابو یافت
 کہ سچیت. اعتماد خان خواجہ سرکہ مدار علیہ آں ولایت بود و دیگر امرائے آں دیار آمدہ ملازمت میکرد. و گجرات
 پے جنگ مستقر گردید. احمد آباد کہ مصر جامعیت بقر و دو اکبر و قی تازہ یافت. میرزا عزیز کوکلتاش ولد
 خان غلیم شمس الدین محمد انکہ را خطاب خان اعظم کہ موردی او بود. سرا فرا ز فرمودہ بہ صوبہ داری گجرات مقرر
 کرد و بعد انتظام مہام آںجا و رہنہار کھنیا بیت سی کر ہے احمد آباد تشریف بردہ سیر دیائے شور نمود. و
 از آنجا معاودت فرمودہ با ستیصال میرزایان متوجہ شد. و در قبضہ سرنال بنفس نفیس خود با میرزایان
 جنگ عظیم نمود. آن قبضہ گیشان تاب سطوت پادشاهی نیارودہ منہزم شدند. و ہر یکے بطریق روانہ شد
 اکبر بعد فتح بہمت سورت نہضت نمود. و بر وقت راجہ علی خان برادر محمد حاکم خاندیس ملازمت نمودہ.
 مصدیر حیات مودعنا یات گشت. و حوالی سورت روئے از شجاعت و مردانگی اچوتان سخن و بیان آید کہ ان
 پیش ایں کہ وقتے و قیستہ ندارد. چنانچہ بعضے اچوتان نیزہ را کہ بہر طرف سنان داشتہ باشد. بدست یکے میدہند کہ
 حکم گرفتہ بایستد. و کس از ایں جماعہ کہ ہم بلکہ یک دیگر باشند از ہر دو سوا آمدہ نو کملے سنان بر سپینہ
 خود گرفتہ و زور کردہ بر روئے ہم میدہند. و سنانہا از پشت ہر دو کس بیروں میرود. بایں صورت
 با ہمد گراں آویختہ تلا شہامی نمایند. اکبر بحیرہ استملع ایں سخن فی الفور سیضہ خود را علم کردہ قبضہ بدلو
 نہادہ نوک تیغ بر سپینہ نمود داشت و گفت ما خود ہمہ سندانیم کہ بروش اچوتان بعلل آوریم. بر نوک
 ہمیں سیف زدہ کردہ حملہ بردوار می کنیم. حاضران را غریب حالتے عارض گشت و کسے اجمال دم زد

بنو۔ راجہ مان سنگھ اترے اخلاص چالاکي نمودہ چناں دستے برشمیر زرد کہ از دست اکبر بر زمین افتاد
 قدے مابین انگشت نہ و سبایہ پادشاہ مجروح شد اکبر اترے ششم راجہ مان سنگھ را بر زمین انداختہ
 بر سینہ اش نشست بنظر سلطان گستاخانہ دست مجروح را تاب اداہ راجہ را خلاص گردانید و یک
 کشاکش زخم زیادتی پذیرفت۔ اتاد ماندک ایام بہ حایات جہاں اندمال یافت۔ بعد فتح قلعه
 سورت و حیت خاطر از سر انجام امور آں نواحی در احمد آباد نزول اقبال اتفاق افتاد۔ آب و ہوائے
 آں شہر با مزاج اکبر ناگوار آمد۔ فرمود و حیرتم کہ بانی آں شہر را کدام لطافت و خوبی بوم ملحوظ گشتہ کہ
 در چنین سرزمین بے فیض بدہر چیز شہرے بایں عظمت اساس نہاد۔ و بعد از دو دیکہاں راجہ فائدہ
 بنظر آمد کہ عمر گرانمایہ دیں خاکدان گذرانیدہ اند ہوا بش با جمیع طبائع مخالفہ آبش بہر ذائقہ ناگوار۔
 زمینش بہر ریگستان کم آب۔ گرد و غبار بحدے کہ در شدت پاؤں و لکناں بہمدگر راتواختہ دیدہ برخواستہ
 مشعل شہر غیر از ایام بارش بہر اوقات خشک۔ چاہہا اکثر شو و تلخ۔ تالابہائے سواد شہر بصابلین
 گا ذراں دوع آب می نہایت۔ مردم صاحب بضاعت در تہ خانہائے خود برکت تیار نمودہ تمام عمارات
 را چون گچ مصقا ساختہ چناں تعبئہ می کنند کہ آب باران پاک و صاف از تمام مواضع دران برکت
 می رسد۔ و تمام سال از ان برکت آب می خوردند۔ مضرت آبی کہ ہرگز نہ بخورد و دفعہ بخار ندا شستہ باشد
 ظاہر است۔ و در قنائے شہر بجائے سبزہ و ریاحین تمام صحرا از قوم زار است۔ ہوائے کہ بر صحرائے
 زقوم وزیدہ ببدن انسان رسد۔ و از ان استنشاق نہایت فائدہ اش معلوم کہ چگونہ است؟ گویا قلعہ
 دوزخے است کہ بر رے زمین آوردہ اند عجیب آنکہ بایں حال تمام آں مرز بوم از شدت حسن گویا
 جلنے است خوراکش پال۔ و ابالی آں دیار ہمہ دولت مند فرخندہ اطوار خوش معاش از اندیشہ
 افلاس و تنگدستی برکنار *

الفصل پنجمیکہ اکبر در احمد آباد نزول داشت۔ ابراہیم حسین میرزا و مسعود حسین میرزا فرصت
 یافتہ بہمت اکبر آباد آمد و در بدلی آوردند۔ از انجا بسنبھل رفتند۔ پادشاہ باستماع آں خبر از احمد آباد بجانب
 اکبر آباد نہضت فرمود۔ ابراہیم حسین میرزا مسعود حسین میرزا آباد از نہضت موکب والا از سنبھل روانہ
 شدہ براود بسنبھل پور و در پنجاب آوردند۔ حاکم پنجاب کہ مہم نگر کوٹ داشت و کار آنجا
 نزدیک با تمام رسانیدہ بود۔ بضرورت با راجہ آنجا صلح نمودہ باستیصال میرزایان روانہ گشتہ و

حوالی ٹھٹھہ تابع ملتان محاربہ نمود۔ وہاں تک جنگ مسعود حسین میرزا دستگیر گردید۔ و ابراہیم حسین میرزا
 گرچہ بطرف ملتان درخانہ بلوچی منواری گشت۔ بلوچان اور بدست آورده بسعدخان حاکم ملتان
 سپردند۔ و او برنجہ کہ درجنگ ٹھٹھہ رسیدہ بود۔ قالب تنی کرد۔ و مسعود حسین میرزا را خان چمان
 بحضور مقدس فرستاد۔ اکبر خان بخشی او نموده مجوس فرمود۔ بعد چند گاہ بزندان مرگ گرفتار شد
 و محمد حسین میرزا کہ درجنگ قصبہ سرنال منہزم شدہ بطرف دولت آباد دکن رفتہ بود۔ ازان سمت باز
 درگجرات رسیدہ شورش نمودہ بانفاق اختیارالملک گجراتی کہ اذام لئے آل ملک بود محاصرہ قلعہ احمد آباد
 کردخان اعظم کوکلتاش تاب مقاومت نیاوردہ متخصن گردید چوں ایں خبر بعرض اکبر رسید نظر بصلاح
 ملکی رسیدن بایلغار ضرور و لازم دانستہ ہرجاڑہ ہائے بادرتنا سوار شد۔ و چندے اندلیان را ہمراہ گرفتہ
 براہ فتح بایلغار روانہ گردید **نظم**

چو کوہے روان گشت بر پشت با عجب ہیں کہ بر باد کوہ الیستاد

یلاں بر شتر ز کش اندر کمر شتر چوں شتر مرغ در زیر پر

ایئمہ مسافت بعید و عرصہ نہ روز نور دیدہ قبل از وصول خبر ناگہاں در حوالی احمد آباد رسید
 مخالف کہ محاصرہ احمد آباد داشتہ۔ اصلاً از وصول موکب والا آگاہ نبود۔ ناگاہ خسروش نقارۂ رعد
 چو ش پادشاہی پردہ گوش و مغز ہوش محمد حسین میرزا را مع ہمراہیان بروردید۔ و با صنطار دست از
 محاصرہ قلعہ احمد آباد باز کشیدہ آمادہ پیکار گردید۔ و آتش کارزار اشتعال یافت۔ پادشاہ از فورطغیت
 دشجاعت و وفور دلادری و ہمت بنفس نفیس خود در محاربہ و مسالک درآمدہ کار ہائیکہ پادشاہان
 را بدول ضرورت و لاعلاجی مباشر آن گشتن روانیاب شد بنوع نمود و بنوعی با عادی و راحت
 کہ باعث حیرت تماشا شیان و عبرت معاندان گشت۔ یکے از دشمنان قومی چنگ در عین جنگ
 نزدیک رسیدہ شمشیرے بر اسپ سواری خاصہ زد و اسپ چراغ پاشد۔ اکبر بدست ہوشیاری
 و جرأت اسپ را درست داشتہ ہاں بیباک بجوے نیزہ زد کہ از بدن و سلاحش درگذشت۔ از پے او
 دیگر رسیدہ نیزہ حوالہ اکبر نمود۔ حاضران کار را و اتہام کردند۔ دشمن بست ہزار سوار بود۔ و عسا کبر
 منصورہ ہشت ہزار لشکر غنیمت دیر تری آمد۔ قضا را از جانب مخالف ہائے بطرف لشکر فیروزی می آمد
 بر توہم ناری تصادم نمودہ بلشکر خود باز گشت۔ و دشمن بیایے از لشکر یان میسرزا سوخت۔ و

فیصل ازل طرف بر مردم پادشاهی حمله می آورد. از صدمه همان بان رم خورده برگشت و انتقام لشکر خود
بر شکست. بنایید است الهی این هر دو امر باعث انکسار مخالفان و فتح و نصرت اولیائے دولت
پادشاهی گردید. و محمد حسین میرزا زخمی از مهر که برآمده و بقرار نرساد. و بدست یک از میزبانان لشکر
منصور گرفتار گردید. او دست بر گردن بسته در حضور آورد. از کثرت درو زخم و بسیاری
تردد و غلبت تاب سخن گفتن نداشت و از غلبه عطش نزدیک بود. که غالب نمی کند. اگر
ترجم نموده آب خاصه مرحمت فرمود. و میخواست که در قلعه محبوس نگه دارد. لبعی راجه بهگوان داس
بیاسار رسید. و نیز اختیار الملک که منشاء فساد و بولد بعد قرار از اسب افتاده اسیر گشت. بهر
اورا بجا کرده آوردند. و عاقل حسین میرزا و دیگر لشکریان مخالف پراکنده گشتند. و اکبر بفتح
و فیروزی داخل احمد آباد شد. و مجدداً نظام پراکنده گیسائی آن ولایت نموده بعد یازده
روز معاودت نمود. مدت چهل روز درین رفتن و آمدن و تقسم و نسق مهمات و رسیدن
بدار السلطنته فتح پور کشید. بعد چند سال گلبرخ بگیم صبیح کامران میرزا که در حواله نکاح ابراهیم حسین میرزا
بود در لفرقه میرزایان پسر خود مظفر حسین میرزا را همراه گرفته بطرف دکن رفته بود و بگجرات آمده مصد
شورش گردید. راجه لودر مل که برائے تشخیص جمع صوبه گجرات رفته بود جنگ نمایان کرده فیروز گشت.
و مخالف شکست خورده براه کهنابیت بدر رفت. اکثر مردان غنیم و عورتیکه در لباس مردان بود
جنگ بیکر دهند و شایر شدند. مظفر حسین میرزا بطرف دکن میرفت. راجه علی خان او را دستگیر کرده
بحضور اکبر فرستاد. مدت سه در قید ماند. بعد سه سال از قید برآمده صبیح خود در عقد ازدواج او در
آورد. از ابتداء سال یازدهم جلوس لغایت سال بست و سوم میرزایان جنگ در میان بود.
بعد دستگیر شدن مظفر حسین میرزا بالکل رفع فساد گردید. بعد چند سال که خان اعظم تغیر گشته
اعتماد خان گجراتی بحکومت آن ولایت مقرر از شد سلطان مظفر عرف متقد از اولاد سلطان بهادر
که سابقاً از قید اکبر گریخته بود. تا ولایت یافته سر لشکرش برداشت. و بجای فرام آورد. او با شان فتنه ساز
را دست آوردن فتنه پرداز گردید. و با اعتماد خان جنگ کرده غالب آمد. و شهر احمد آباد را غارت نمود.
و بران ولایت تسلط یافته سکه و خطبه بنام خود کرد. چون این خبر به عرض رسید. میرزا خان ولایت
خانان راجه حکومت آن ولایت تعیین فرمود. پیش ازل که میرزا خان در آن حدود بر سر

سلطان مظفر استیلا یافته تمامی آن ملک را متصرف شد. قطب الدین محمد خان که در بروج بود چون عاجز شد قول گرفته سلطان را دید. سلطان بدقولی را کار فرما گشته قطب الدین محمد خان و جلال الدین مسعود خواهر زاده او را مسافر ملک نیستی نمود. و خزانه و اسباب امارت و بسیاری از اخیال بدست آورد. در استنکبار افزود. میرزاخان بر سر اورفته ظفر یافت. و سلطان شکست خورده بهزیمت رفت. و کهنیایت رسیده باز لشکر فراهم آورد و میرزاخان بر سر او کهنیایت رفت. و محاربه سخت نموده نصرت یافت. سلطان مظفر بطرف دکن گریخت. و در جلد وی این فتح میرزاخان بخطاب پدر خود خانخانان و منصب پنج هزاری که در آن زمان زیاده این منصب نبود. سرفراز گشت. و بعد هشت سال سلطان مظفر بامداد و اعانت جام که عمده زمینداران آن ولایت بود و بجا داشت و دستان زمین را بر سورت و راجه کنکار سی هزار سوار فراهم آورده باز بطرف احمد آباد آمده شورش نمود. در آن وقت خان اعظم کوکلتاش از تیسر خانخانان بصوبه دارئی احمد آباد مرتبه دوم سرفرازی یافته بود. مکر با فتنه این فتنه و فساد محکم بست و جنگ عظیم در پیوست. هزار کس از مخالف و دود کس از خان اعظم در مکر که بقتل رسید. و پانصد کس از کوکلتاش زخم برداشتند. و هفت صد اسب بر زمین افتاد. بالاخر سلطان مظفر تائب و رو مع جام رو بفرار نهاد. و سال دیگر قلعه جونالگه و سومات و دوار کاو بنادر آن طرف بشمشیر بهت خان اعظم مفتوح گشت. و از آنجا متوجه کچه گردید. مرزبان آنجا زبان عجز و نیاساز بر کشوده اطاعت پادشاهی قبول کرده. بجای که سلطان مظفر سپاه شده بود. بکسان خان اعظم نشان داد و سلطان مظفر را از آنجا دستگیر کرده آوردند. خان اعظم میخواست که او را بجنور روانه سازد و بجه سلطان بهسانه و منوز بر درختی رفته استر که در زیر جامه خود پنهان داشت بر آورده بر گلوئی خوراند و جان بداد. بعد پنج شش سال دیگر به او نام پسر کلان سلطان مظفر در آن طرف آمده سرشورش برداشته بود. و در اندک فرصت خود را در نایه خول کشید **پیت**

پله بهر جاشود خود آشکارا نهرا از زنان بودن چه یارا

ذکر سلاطین گجرات

پوشیده نمائند که سلطان فیروز شاه در ایام سلطنت سلطان غیاث الدین تغلق شاه و علم خود

نوبت بطریق شکار از دہلی برآمدہ در پے سعید از لشکر جدا افتاد۔ تنہا اسپ سوارہ در رہے از دہلی تہ دور متصل تھا نیسر رسید۔ چون آثار سرداری و سروری از نا صیغہ اظہار بود۔ نہدا مقدم او مختم شمرہ مراسم قدسگزاری و مہانداری بجا آورد۔ فیروز شاہ شب با سائش گذرانیدہ از ندائے مذکور بے راضی گشت۔ چون بسطنت رسید۔ ندائے مذکور را بشرف اسلام مشرف ساخت۔ و وجہ الملک خطاب دادہ پیش آورد۔ رقتہ رفتہ وجہ الملک از اہرائے بزرگ گردید۔ بعد سلطان فیروز شاہ چون سلطان محمد شاہ پسرش تحت نشین سلطنت گشت۔ ظفر خان بن وجہ الملک را خطاب اعظم ہالوں دادہ بحکومت گجرات سرفراز کرد۔ و چتر و بارگاہ سُرخ کہ مخصوص سلاطین است مرحمت کرد۔ ظفر خان در ان ولایت رسیدہ بہ نظام مفرح الخطاب براستی خان حاکم آنجا کہ از ظلم او مردم داد خواہ بودند جنگ کرد و نظام مفرح در عرصہ کارزار کشتہ شد۔ ظفر خان بعد فتح تمامی بلاد گجرات تبصر ف در آوردہ و ہمائے جمہور سکنت آنجا را از خود راضی کرد۔ در ستم ہفت صد و نو دہ ہجری چون محمد شاہ رحلت کرد۔ و امور سلطنت احتمال پذیرفت تا تارخان بن ظفر خان کہ بوزارت سلطان ناصر الدین محمود بن سلطان محمد شاہ مقرر شدہ بود بسبب غلبہ اقبال خان از دہلی فرار نمودہ پیش پدر گجرات رسید۔ ظفر خان و تارخان در استعدا و فراہم آوردن لشکر برائے انتقام کشیدن از اقبال خان بودند۔ دیں اٹنا خبر رسید کہ صاحبقران امیر تیمور گورگان در نواحی دہلی نزول فرمودہ و فتور عظیمی در ان دیار راہ یافتہ و خلق کثیر ازین حادثہ گرہینہ بجانب گجرات میرسد۔ مقارن ان حال سلطان ناصر الدین محمود نیز از دہلی فرار نمودہ گجرات رسید۔ انا با یوس گشتہ از آنجا بطرف ماہہ رفت۔ بعد ان بقنوج آمدہ۔ صاحبقران بعد قتل و غارت ہندوستان متوجہ سمرقند شد۔ و اقبال خان دہلی را متصرف گشت۔ تا تارخان بہ پدر خود گفت۔ کہ بعنایت الہی لشکر فراوان داریم بہتر است کہ از اقبال خان انتقام گیریم و دہلی را از او مخلص گردانیم۔ سلطنت میراث کسے نیست۔ ظفر خان ان معنی قبول کرد و خود را از حکومت بازداشتہ گوشہ اختیار کرد و شتم و خدم و اسباب حکمت و ولایت بہ سپہ خود داد۔ سلطان محمد عرف تارخان خلع اعظم ہالوں ظفر خان در ستم ہشت صد ہجری سکے و خطبہ بنام خود کردہ بر تخت سلطنت جلوس نمود۔ و شمس الدین برادر اعظم ہالوں را و زارت بخشید۔ او سلطان را زہر دادہ کشت۔ مدت سلطنت دو ماہ چند روز۔ سلطان مظفر شاہ

عرف اعظم بهایوں بعد مسموم گشتن پسر خویش سکھ خطبہ بنام خود کرد و ایام حکومت سه سال و هشت ماه و سبت روز سلطان احمد شاه بن سلطان محمد تاتار خان بن سلطان مظفر شاه که احمد آباد بنا کرده است سی و دو سال و شش ماه هشت روز سلطان محمد شاه بن احمد شاه هفت سال و چهار ماه سلطان قطب الدین احمد شاه بن سلطان محمد شاه هفت سال و شش ماه و سیزده روز سلطان داؤد شاه بن قطب الدین احمد شاه هفت روز سلطان محمود شاه بن سلطان محمد شاه پنجاه و پنج سال و یازده روز سلطان مظفر شاه بن سلطان محمد شاه چهارده سال و نه ماه سلطان سکندر شاه بن سلطان مظفر دو ماه و شانزده روز سلطان محمود شاه بن سلطان مظفر شاه چهارده ماه سلطان بهادر شاه بن سلطان مظفر شاه از نصیر الدین محمد بهایوں پادشاه شکست یافته در جزیره دریائے شور پیش فرنگیان رفتہ بود فرنگیان انجا استند کہ او را دستگیر کنند از انجا اگر بختہ در غراب نشسته بجا است کہ بجا زدند و قضا در دریائے شور افتاده غریق بحر دنیا گردید مدت سلطنت یازده سال و یازده روز سلطان میراں محمد شاه خواہر زاوہ سلطان بہادر شاه کہ از جانب سلطان حاکم آسیر و برہان پور بود چون از اولاد سلطان بہادر شاه هیچکس نہ ماند او غالب آمدہ بر سند حکومت یک ماه و یازده روز نشست سلطان محمود شاه بن لطیف خان بن مظفر شاه سجدہ سال و چند روز سلطان احمد شاه عرف رضی الملک از اولاد سلطان احمد شاه باقی احمد آباد باتفاق امر ابرہ سند حکومت نشسته سکھ خطبہ بنام خود کرد مدت حکومت سه سال و چند ماه بقولے هشت سال سلطان مظفر شاه بن سلطان محمود شاه بن لطیف خان بن مظفر شاه چون از اولاد سلاطین مذکور کہ قابلیت سلطنت داشتہ باشند احدی نہ ماند اعتماد خان خواہہ سر کہ مدار علیہ سلطنت بود و حقو نام طفل خرد را در مجلس آوردہ قسم باو کرد کہ این پسر سلطان محمود شاه است مادر او جاریہ بود چون حاملہ گردید برائے اسقاط حمل حوالہ من کردند حمل از پنج ماه زیادہ شدہ بود لهذا اسقاط آں نشد و این طفل زائید من این را پہنمانے پرورش میگردم انحال کہ سولے این طفل وارثے نیست متابعت ناگزیر است بہم کس قبول کردہ اورا بسلطنت برادر شستہ سلطان مظفر خطاب دادند عاقبت الامر بدست خان اعظم کوکاتاش گرفتار آمدہ خود را خود کشت چنانچہ گذشت ایام حکومت شانزده سال و چند ماه از ابتدا سنے ہشت صد

هشتاد و یک هجری لغایت نه صد و هشتاد و سیه ولایت گجرات یکصد و هشتاد و چهار سال از تصرف
سلطین دلی بیرون بود در عهد اکبر داخل ممالک محروسه گردید و بتصرف اولیائے دولت بابر درآمد.

در بیان روشن شدن خان عظیم بک مظلوم

خان عظیم کوکلتاش بادی و تقدیم خدمات لائقه و شمول عنایات پادشاهی بے موجب از اکبر آزرده
خاطری بود و باباشیخ ابوالفضل خصوصیت بسیار داشت. اگر امری خلاف خواستش او در حضور
سر بر می زد. از در انداختن شیخ تصور نموده بسیار اشتفتگی میکرد تا آنکه درین ایام بموجب آزرده
خاطر گشته بعزم طواف بیت اللہ از گجرات روانه شد. و با جام و پهاژ که عمده زمینداران آن
ولایت بودند ظاهر ساخت. که داعیه آنست که از راه سند بارگاه آسمان جاه شتایم. چون بسو منات
رسید دیوان بخشی سرکار والا را که در آن صوبه بودند مجوس ساخت و بر لب آب دریائے شور رسیده
با فرزندان و اہلبیہ و نقد و جنس خود بر همان نشست. این خبر بعرض رسیده باعث آزرده گی خاطر اکبر
گردید. و فرمان عطوفت بنیان صادر گشت. خان عظیم از بسکه شوق طواف و در آن وقت شدت
انحراف داشت نصیحت پذیر نگشته روانه بیت اللہ گردید. بعد از آنکه این سعادت سال دوم
معاودت نموده گجرات رسید و بموجب حکم باستان سلطنت رسیده شرف ملازمت اندوخت
اکبر از کمال عنایت و نوازش که بر او داشت در آغوش گرفت. و در اندک مدت بمنصب عالی
وکالت سرفراز فرمود. و مہر خود خواہ کرد. و در آخر با بمنصب ہفت ہزاری سرفراز گشت.
در آن وقت منصب امر از یادہ از پنہزاری منابطہ نبود. اول شخصے کہ بمنصب ہفت ہزاری
سرفرازی یافت خان عظیم بود. اینہم عنایات بحال ازاں ہمت مصروف بود. کہ چچی آنکہ والدہ
او دایہ مرضیہ پادشاہ بود. پاس خاطر آن عقیقہ اکبر بسیار میکرد. و خان عظیم نیز از دانش و فرزانی
و شجاعت و مردانگی بہرہ وافر داشت. **بیت**

بدانش بزرگ و بہمت بانہ

بیاز و دلیر و بدل ہو شمنہ

ذکر در بیان تسخیر قلعہ چیتور

وزمانیکہ میرزایان در مالوہ شورش داشتند و اکبر بدفع قلعہ آہنا متوجہ بود در منزل دھولپور تالاب
پادہر زبان او گذشت کہ غیر از رانائما ہی زمینداران ہندوستان بسلازمت رسیدہ اند۔ بخاطر
ی رسد کہ نخستین استیصال رانانمودہ بعد از ان بطرف مالوہ نہضت فرمائیم۔ سکت سنگھ پسر رانا
دلان زمان بحضور بود بخاطر آورد کہ نہضت رایات پادشاہی اگر باں طرف نشود۔ پدر من این یورش
بسی من خواہد دانست باین واسطہ از لشکر فیروزی گنجیت چون فرار نمودن او بعرض رسید۔ تادیب و
تخریب رانا بطریق اولی لازم آمدہ از دھولپور بہ مت ملک رانامتوجہ شد۔ در حوالی قلعہ چیتور
اں حصار را کہ در حصانت و متانت شہرہ آفاق است محاصرہ کرد۔ چند ماہ علی التواتر جنگ
توپ و تفنگ در میان ماند۔ روزی اکبر برائے دیدن مورچہا سوار شد۔ بعرض رسید کہ ازین کوئی
قلعہ چند مرتبہ شخصے بندوق سردادہ و ہر بار آسپہ بابل مورچل رسیدہ۔ پادشاہ بندوق خاصہ
بدست خود گرفتہ بسوئے اں روزن سردادہ۔ و ہر زبان او گذشت کہ چنانچہ در شکار ہر گاہ بندوق
بشکار میرسد دست من احساس میکند کہ بہ نشان رسیدہ۔ الحال ہمچنین احساس شدہ میسدام۔
کہ تیر بندوق بہ نشان رسیدہ۔ بعد چندے خبر رسید کہ برادر زادہ راناجے مل اناں بندوق کشتہ شد
گوئے تفنگ بر نشان رسیدہ قطعہ

در حر کہ ایں تفنگ فیادرس است ختم افکن گرم خوسے و آتش نیست
موقوف اشارہ لیت در کشتن ختم سویش نگہ ز گوشہ چشمیں است

چوں محاصرہ بامداد کشد و کارے از پیش ز رفت بموجب حکم الاول لقب درون قلعہ رسانیدند
ہر دور از باروت پڑ کردہ کیلے آتش دادند و دیگرے موقوف بر حکم بود۔ چوں سر ہائے ہر دو لقب پایان
قلعہ با ہم اتصال داشت۔ قضا لا در ہر دو لقب آتش در گرفت و لشکر پادشاہی کہ طرف لقب دوم
نزدیک قلعہ غافل بود بیاہر کسان از آہنا ضائع شدند۔ آنا با قبایل پادشاہی قلعہ مفتوح گردید
بعد جنگ بسیار و تروہ و بیماریا راناجے مل مع پٹاکہ از امرائے بزرگ او بود کشتہ شد۔ اکبر بعد فتح و
نصب قلعہ دار بفرخی و فیروزی از انجا معاودت نمودہ بخطہ ولکشائے امیر زول اجلال فرمود۔ از ابتداء

نصف شهر یورماہ لغایت اواسط اسفندارماہ الہی کہ ہنگی شش ماہ ہووہ باشد این ہم انصرام یافت

ذکر بیان معاف کردن جزوہ طریقہ صلح کل و زین در ملک بنیدستان اختر دین الہی

شیخ عبداللہ بن شیخ شمس الدین سلطان پوری در عمد شیر شاہ بصدر الاسلام و در زمان ہمایوں
بنیخ الاسلام و در وقت اکبر نجد و م الملک ملقب و نہایت جاہ طلب متعصب و دنیا پرست بود.
چنانچہ شیخ عبدالقادر بدایونی باوجود اتحاد مذہب و مناسبت تمام در عمل و طبیعت در کتاب خود می
نگارہ کہ چون نجد و م الملک محتاتب پادشاہ گشتہ در گذشتہ خزائن و دفائن بسیار ازو پدید آمد.
از انجملہ چندین صندوق خشت طلا بود کہ از گورستان خانہ او کہ بہمانہ اموات خود دفن کردہ بود
برآوردند. و این ہمہ با جمیع اموال و کتب اندوختہ او داخل خزانہ عامرہ پادشاہ گشت. و شیخ عبداللہ
صمد کذلک مردے متعصب جاہ طلب از اولاد ابو حنیفہ کو فی در او اہل عبد اکبر اقتدارش بجائے
رسیدہ بود کہ یک دو بار پادشاہ خود کفش اورا پیش او گذاشتہ. و افاغنہ خود ملا پرست و در ظاہر
اسلام نہایت صلب بکمال تعصب می باشند. و ہمایوں مرتبہ ثانی بحجر و تسلط بر بلاد ہند از باہم افتاد
برآمد. و اکبر نہایت جوان و در طفلی سلطنت یافتہ الفصال و عادی عظیم بلکہ اکثر امور سلطانی برائے
درویش ہمیں ہر و کس و اشاہ و اتباع اینہا سپردہ خود ہمیش و طب و دوا و لعب میگذرانید.
اینہا بنا بر حبیب جاہ و نفس پرستی و شدت تعصب ہر کرا اندک مورد التفات پادشاہ و از مسلک
مشرک خود بیگانہ میدیدند بہر حیلہ و بہانہ کہ میتوانستند بنام حراست و حانت شرع و اسلام
بقتل او کمر بستہ نمی گذاشتند کہ سرے برافرازد و خصوص با کسانے کہ بظاہر ہم ہمیشہ آشنا ہووہ در
باطن نسبت با آنہا نہ داشتند اند نہایت عنادی و زہید چنانچہ شیخ ابو الفضل
و پدرش شیخ مبارک و شیخ فیضی نیز بدام آنہا افتادہ بتائید الہی
انان ہلائے ناگاہ ہزار دشواری و جگر خواری نجات یافتہ باورج عزت و
اختصاص رسیدند. و در ضمن احوال شیخ ابو الفضل این ماجرا پیرایہ ایضاح خواہد یافت. و کابر

بجائے رسیدہ بود کہ خلق زیادہ از حد حصر را بدست یاری سعی آن بے دینان خون ناخون ریخته شد و آنچه از
 مجموع حکایات و تقریبات نقلہ اخبار آن عصر مستفاد میشود و ہر دو مقتدائے مذکور نہایت منتصب و
 انظار تصلب آنہا در تطویر دینداری فقط برائے حب جاہ و نفس و ہوا پرستی بودہ بولے از ایمان
 بمشام جان اینہا و اتباعش مثل عبد القادر بدایونی وغیرہ رسیدہ بود و از شدت تعصب و خود رانی
 قتلہائے عجیب میداد و چنانچہ شیخ عبد القادر بدایونی می نویسد کہ مخدوم الملک فتیے داد کہ
 دیں ایام پنج رفتن فرض نیست چون پرسیدند گفت راہ مکہ مختصر در عراق است یا دریا در راہ
 عراق ناسرا از قزلباشان باید شنید و در راہ دریا عمد و قول از فرنگی گرفتہ زبونی باید کشید و در آن علمائے
 صورت حضرت مریم و حضرت علیؑ مصور کردہ اند حکم بت پرستی دارد پس بہر دو صورت سفر ممنوع
 است ارباب ذہن و ذکا ازین مقولہ مرتبہ اجتہاد آن مدعی فقاہت دینداری توانند نمید و بدایونی
 در احوال خود می نویسد کہ ہر چند شیخ مبارک را بحسب اتادی بر من حق عظیم است لیکن چون او پسران
 غلو در اشرف اندہب حنفی داشتند مرا آن جہت سابق نماند و نیز بر اے استشہاد و استحکام قول
 خود از مخدوم الملک نقل میکند کہ او برگاہ شیخ ابوالفضل را در اوائل عہد اکبر میرید میگفت کہ چہ ضلالت
 کہ ازین مرد در دین برنجیز و عیش جزاین بود کہ شیخ ابوالفضل و پدیش شیخ مبارک بنا بر عقل قدیرین
 مثل اینہا مولع و قتل ہندگان خدا بلکہ جوڑ قتل مرد و محض گمان تشیع یا پیروی عقل در مسائل مختلف
 فیما بودند و بطغیل آن بہر دو امرائے دنیا پرست مرتبہ تعصب عوام مجتہدے رسیدہ بود کہ در مقابل
 سال سی و سوم اکبر فولاد برلاس نام منصبدار متصبی ملا احمد ٹٹھی را کہ شیعہ مذہب بود و جہاد و کیش
 تشیع از ورنجیدہ شیعہ بہمانہ ملا را از خانہ اش برآورده بزخم خنجر محروح ساخت و اکبر کہ در آن ایام
 دین الہی اختراع نمودہ از قید عصیبت برآمدہ بود برلاس مذکور را پیائے قیل بستہ در شہر لاہور
 گردانید تا ہلاک شد و ملائے مقتول بعد از قتل بسہ روز در گذشت و بعد از دفن ملا احمد ٹٹھی فیضی
 شیخ ابوالفضل بر قبرش مستحفظان برگماشتند باوجود این ہمہ اہتمام مردم لاہور بعد از ہفت ار دے پانچا
 بشیر چٹہ ملا را بر آورده با تش تعصب و عناد سوختند و ملائے خود ذخیرہ انداختند +

القصبہ چون موتی الذولہ شیخ ابوالفضل بہمایت مرتبہ تقریب اکبر پادشاہ مخصوص گشت و
 علامہ لہان حکیم فتح اللہ شیرازی و دیگر امرا و علمائے عراق و شیراز بدر بار اکبر فراہم آمدند شیخ ابوالفضل

با علامه مرقوم و دیگر دانشوران همرای و همزمان گشته در تدارک ستمگاری و غیرینسی متعصبان معاند مذکور
 کمترین حکم است. چون بچاره گری نداشت. دید که پادشاه خود پرست و عالی جاهست از مذهب خود
 برگشته و بنابر روی نخواهد کرد. و باین مذهب که وارد بنائیکه از مذنبها است حکام یافته علی بیاد فنا
 خواهد رفت. ناچار اگر راستوده و فوق مزین که داشت و نموده دلائل و سبب و اسرار
 مذهب جدید مسمی بدین الی نموده از فید تعصب بر آورد. و بعضی ظل الی که صلح کل نتیجه است
 آنگی داده بنندگان خدا را از چنگال سفاکی بی باکان مذکور و اتباع آنها نجات. رستگاری بخشید.
 و بنائے آن بدین نمط گذاشتند. که پادشاه را اول آهسته آهسته پرورشیت آنها جمع مال و طلب
 جاس که در دل داشتند آنگی داده چنین و نمودند که پادشاه ازین بر عود بستگان نام ریاست الم
 بهمه وجهه لائق تر در مستحق این مرتبه و مقام است. چون این سخن دل نهاد پادشاه شد. در شروع
 سال بست و چهارم جلوس روزی در حضور پادشاه با قضات و علما گفتگوئے مسئله که مختلف فیہ
 مجتہدین می باشد در میان آورده سخن بدینجا رسانیده که سلطان را هم مجتہد می توان گفت یا نه ؟
 شیخ مبارک پدر بر مومن الدوله ابو الفضل که اعلم علمائے زمان خود بود. حسب الامر تذکره درین خصوص
 نگاشته و بهر خود مختوم گردانیده بعد از آن عصر که در اردو حاضر بوده اند سپرده فتوی خواست. علما
 مرتضی پادشاه از نحوه سوال دریافتند بعد از آنکه دامغان نظر و رعایتی آیه کریمه الطیوعا للذوالطیوعا الرسول و
 الامر منکم و دیگر احادیث و اقوال که درین باب ورود یافته بهی حکم کردند که مریه سلطان عادل عند الله
 زیاده از مجتہد است چه نص اولی الامر متبوعه و چون اطاعت سلاطین است علی رائم نه معاضد مجتہدین
 و حضرت پادشاه عادل و افضل و اعلم بالله است. اگر در مسائل دین که مختلف فیہ علما
 است. یک طرف را از جانبین اختلاف جهت تسهیل معاش بنی آدم و صلاح حال
 اهل علم اختیار نموده با سنجاب حکم فرماید. اطاعتش بر کافه ما نام لازم و ایضا اگر با جهناد خود حکم
 از احکام که مخالف نص نباشد. بنابر صلاحیت عام قرار دهد. مخالفت از ان حکم موجب سخط الی و
 عذاب آخری و ضرر دینی و دنیویست و همه با بران تذکره مهربانے خود کردند. بعد از ان مخدوم الملک
 و عبد البی صدر را احضار نموده مامور بهر دو مستخط گردانیدند. آنها نیز طوعاً و کرهاً هر دو مستخط خود نمودند
 و کان ذلک فی شهر رجب سنه سبع و ثمانین و تسعمائة من الهجرة المقدسه. چون محضر درست شد.

واحکام خاطر خواہ پادشاہ کہ مطابق بصلح خیر طلبان جمیع خلق اللہ ہو۔ شیئاً فشیئاً اجرا یافت۔ مخدوم الملک
 و شیخ عبد الباقی نامور بگزار دین حج گشتہ اخراج یافتند۔ و علمائے تعصب پیشہ دیگر ہمیں نج
 بشیخین قضاائے ولایات دور دست از حضور مہجور گشتہ از دار السلطنہ دور افتادند۔ و غیرہ
 طلبان خلق خدا اصلاح حال و عالم و اقلے جان و مال و عرض و ناموس اہلئے آدم و در مساو
 عقیدہ سلطان زمان و استہ اکبر را دامن و محدث دین الی گردانیدند۔ و دین الی عبارت است
 از صلح کل و جائے دادن جمیع عباد و رکعت حایت خود با قضاائے معنی ظلم الی۔ و حاصلش آن کہ
 با احدی تعصب و لفاق نہ باشد۔ و ہر کسے در سایہ رافت او آساید۔ بدین تہذیب جانیاں از دست
 ایذا و اضطراب خلق آسودند۔ و فارغ البال راہ زندگی پیویندند۔ و مخدوم الملک کہ مکہ معظمہ رسید۔
 شیخ ابن حجر مکی صاحب صواعق محرقہ راں زمان زندہ و مقیم مکہ بود۔ باعتبار مناسبت تعصب
 استقبال مخدوم الملک نمودہ احترام او بسیار نمود۔ و در ول شهر آورده در کعبہ در غیر موسم
 برائے او نشود۔ تا زیارت نمود۔ و آن جو فروکش گندم نہاکہ در صورت دینداری طالب دنیا
 بود۔ چون از پادشاہ و امرائے موافق نہایت کبیدہ بود۔ در مجالس و محافل نسبت بسپادشاہ و
 امراء سخنان ناخوش مثل ارتداد از دین و رغبت بکفر کہ اکثر افترا بود و ذکر می نمود۔ و این سخنان او
 بگوش پادشاہ رسیدہ باعث کمال از جاز خاطرش می شد۔ و شیخ عبد الباقی صدر ہم کذلک بعد از آنک
 مدت کہ خبر لغی محمد حکیم میرزا بردار اکبر شنیدند و خبر سفر شدن لاہور بدست میرزائے مذکور نیز رسید بطبع
 ریاست و حجت جاسکیم داشتند بنیاب گردید ہر دو معاودت ہند نمودہ با احمد آباد و گجرات رسیدند۔
 این آئنا بھنے بیگمات محل اکبر پادشاہ کہ کج رفتہ بودند نیز از راک سعادت طواف نمودہ برگشتند۔ و بہ
 بلدہ مذکور رسیدند۔ و آن ہر دو بعد و رود در ہند اکبر را باقتدار دیدہ بر نمودن رسیدند۔ بطوریت
 و ناچار می رجوع بہ بیگمات مذکور نمودہ در استشفاع جراثیم خود توسل با نہا جتند۔ و زہنائے سسطورہ
 بعد و رود سفارش از نہا کردند۔ اکبر کہ نہایت از انہا آزرده و انتقام الی نیز بہ انہا لازم افتادہ
 بود و در قاضی پاس نہا داشتہ مردم خود فرستاد کہ انہا را مخفی از ان سوال مسلسل کردہ بیارند۔ مخدوم الملک
 از کمال خوف و بیم در راہ قالب تہی کرد۔ و دوستانش نقش اورا مخفی در جالند ہر آورده دفن نمودند
 و مال بسیار از خانہ او برآمدہ بخزانہ پادشاہ رسید۔ و عبد الباقی را بعد و رود بیائے محاسبہ

در آورده حواله شیخ ابوالفضل نمود. در قیدبرد چهل اورا با شیخ عداوت دیرینه بود. شیخ ابوالفضل
 مستم شد که عمداً اورا کشته است. و این مذهب الکی که آسائش غیر متناهی خلق در آن بود. تا عسد
 جهانگیر و داج داشت. باز از عهد شاه جهان تعصب مذہب شروع شده در عالمگیر شدت پذیرفت.
 از تقریر شیخ ابوالفضل در ذکر احوال خودش و محافظت قبر ملا احمد گکباشی مستحفظان از شیخ ابوالفضل
 و برادرش که بعمل آمده و در ذکر کشته شدنش بدست فولاد برلاس گذشت. دلالت بر تشیع او و پدرش
 می نماید. و العلم عند الله و احوال ملا احمد مصطفی عبدالقادر پیدایونی در تاریخ خود چنین نگاشته که وفاروقی
 نسب بود. پدر آن اورا ملک سند حنفی مذہب بودند. او در عهد شاه طہاسپ صفوی پولات عراق
 ایران افتاد. و مذہب تشیع اختیار نموده. درین مذہب غلو داشت. چون شاه اسماعیل ثانی پسر شاه
 طہاسپ از سستی افیون سازش بارومی و تورانی میجو است. بر عکس پدر اندک طرفداری تسنن
 ظاہری نمود. دل تنگ گردیده بکے رفت. و از آنجا بدکن بعد از آن در سال بست و بمقام جلوس
 از دکن بہند آمد. ملازمیت اکبر پادشاه نمود. روزی اورا در بازار دیدم و بعض عراقیساں تعریف
 من کردند. گفت که نور بر رض و رحیم الیہاں عیاں می نماید. گفتم چنانچہ نور تسنن در چہرہ شما
 و ملائے مذکور حسب الامر اکبر تجریر تاریخ ہزار سالہ از ابتداء ہجرت تا زمان اکبر اشتغال ورزیدہ.
 تا زمان چنگیز خاں جمیع وقائع را در دو جلد با تمام رسانید و در سال سی و دوم بمقریبہ کہ مذکور شد.
 کشتہ گردید. بقیۃ احوال را آنصف خاں تا سال نہ صد و نود و ہفت نوشت. و آن کتاب بہ تاریخ افی
 موسوم گشت. و نیز بسبب اختیار نمودن ہمیں مذہب الہی و بلندی ہمت بسلطۃ خطیر کہ بطور تجریر عرض
 وصول درمی آمد. پادشاه خواست کہ تحصیل وجہ مذکور موقوف گرداند. بر زبان گزرائید کہ مقرر کردن
 جزئیہ بہت آسں بودہ کہ ہمارہ مبلغ معتد بہ در نزانہ موجود بودہ پشت پاہ اسلام ہاں قوی باشد.
 بہر گاہ بسیاں اقبال روز افزون ہزاراں گنجینہ مملو از زر و سہر و سفید و سرکار و الافراہم باشند و راجہا
 و رایاں ہندوستان سر بر خط اطاعت نہادہ باشند. چہ مناسب است کہ زیر وستان و سکینان
 ہند را آزادہ زرے انداختہ آید. گویا ملا شیلازی در مانیکہ راجہاں سنگھ بہ تسخیر ولایت کوہستان
 پنجاب و تادیب راجہ ہائے آس دیار متحین شدہ بوداں قطعہ خاطر خواہ پادشاہ بسلب نظم کشیدہ
 با ستر معنوں ہمیں قطعہ دل پادشاہ بر عانت ہندو مائل گردیدہ نظم

شہا! قرآن فرستادی براجمہ کہ سازد ہندوان کوہ را رام
چنان رونق گرفت از فضل تو دین کہ ہندو میزند شمشیر اسلام
پادشاہان پیشین بقوائے علمائے تعصب آئین ایذا و اضرار مخالفان مذہب ہوا و فتح ہزار
اجرو ثواب میداشتند و اخذ می نمودند و اموال و عیال و اطفال بیگانگان کہ فی الحقیقت اطاعت نفس
و ہوا پرستی است از پہلوئے قوائے ہمیں چہالت کیشان از جملہ اعظم عبادات رب الارباب
می شمردند اکبر کہ عقل خدا داد و نور شعور در طریقہ محاش و معاد داشت بساط صالح کل
گسترد و طوائف انام و طبقات خلایق را یکساں شمرد و گفت کہ خالق چہاں آرا بر مخلوقات
مختلف مشارب و متنوع المذاہب و در فیض کشودہ لطف عام او ہمہ شامل است پس بر پادشاہان
و الامکواہ کہ ظلال ایزد متعال اندیز واجب الادب است کہ مخالف و متنازع دینی منظورنداشتہ بندہائے خدا را
بیک نظر بینند و بر توبہ عنایت خود را مانند آفتاب کہ بر نیک و بد می تابد بر ہنگام یکساں اندازد
بعد این ولادہ گرفتار حکم فرمود کہ از تاریخ امروز ہیکس از حکام مالک محروسہ بحالت طلب جزئیہ کہ
ہشت سال بائین سلاطین پیشین بقبط درآمد مزاحم زیر و ستاں نشود و با ہند و سلم و گبر و ترسا
و دیگر ایل مذہب و مقام صلح کل بودہ با احدی در دین و آئین تعارض نکند و اگر دانا بر پیش
پیشیناں نحو ہر کس پرستان آفریدگار باشد میریت

در حیرت کہ دشمنی کفر و دین چنان است از یک چراغ کعبہ بتخانہ روشن است

و در ہمیں اوقات او اہل سال بست و موسم جلوس و از دم ریع الاول مطابق استمرار
مجلس مولود حضرت ختمی پناہ صلی اللہ علیہ آلم وسلم منعقد نمود و با حضار سادات و علماء مشائخ و امراء
صلائے عام دادہ طعام کشیدہ و ران روز تمام شہر از مواد احسان بہرہ یاب شدند و چون بعضی رسیدہ
بود کہ جناب سید المرسلین و خلفائے راشدین و اموی و عباسی خطبہ می خوانند و بعض سلاطین مثل امیر
تیمور صا جقران و الخ بیگ میرزا میر خواندہ اند بخاطر اکبر اند کہ در یکے از چہات بایں سفت خود ہم
عمل نمایند بنا بریں پرو مجہ و در مسجد جامع فتحپور از رہنہ ہائے منبر میرآمدہ قاصد خطبہ خواندن شد
و بیکبار حضور واقع شدہ بارزہ افتاد و بہتر اداں تشویش ایں ابیات شیخ فیضی ادا کردہ ہمیں
ابیات اختصار نمود انظم

خداوند کے کہ مارا خسروی داد دل دادا دیا ز شے قوی داد
 بعدل دوا داد مارا ہنوں کرد بجز عدل از خیال باروں کرد
 بود و صفقتش ز حد ہنم پر تر قتلے شانہ اشد اکبر
 و از منبر فرو آمد نماز جمعہ ادا فرمود و میں صلح کل را مذہب الہی نام تہادہ مقرر کرد کہ در ہر
 جمعہ دانشوران جمیع ادیان و مفلکائے اقلالے ملل از شتی و شیعہ و یہود و نصاری و غیر و ہنود و از منی
 و متحد و دہری و ہر اہمہ و سیوطہ و دیگر اہل مشارب و مذاہب و چہارایوان کہ بہیں قصد تعبیر یافتہ
 بود فراہم آمدہ ملاکرہ و مناظرہ نمایند و پادشاہ منصفانہ بلا تعصب مقالات آنہا شنیدہ
 عیار گفتار ہر یکے بچک خود پر سجدہ و در ہر جا نکستہ مناسب بخاطر رسد بحسن بیان خاطر نشان
 منکران نماید پست

جنگ ہفتاد و دو نکت ہمہ اعذر پائے چوں نمیدند حقیقت افسانہ زوند
 و ہمسایے دریافت حقیقت آئین ہند و کتاب سہا بھارت را کہ متفہن بر لبے مقالات و اکثر
 اعتقادات و حالات و مواظبات جماعت است و درین کشور از کتب تواریخ کتابے بزرگتر و معتبر تر
 از ان نیست حسب الحکم اکبر یا تہام غیاث الدین علی نقیب خان و سلی تاج محمد سلطان نقانی سری و شیخ
 عبد القادر بدایونی بفارسی مترجم گشتہ بزرگنامہ موسوم گردید و شیخ ابوالفضل دیباچہ آزاد و کمال
 القان نگاشتہ بہچین دیگر کتب ہندو شے نیز بموجب امر ترجمہ گردید و بار بار زبان اکبر سیکشت
 کہ از وزیدن تند باد تقلید چراغ خروخام و شش شدہ و ہمہ کس بے آنکہ غر و امتیاز در حقیقت نمایند
 ہر چہ از پدر و اسناد و استناد ہمسایہ و خویش و اقارب شنیدہ بآن گردیدہ تعصب می و وزند و
 عداوت و کین با یکدیگر مذہب گشتہ بہ نظر تحقیق اقبال مخالف خودئی شنوند و امتیاز حق و باطل در
 عقاید خود و دیگران نمایند با آنکہ اہم اہم تر ہمین است

گفتگوئے کفر و دیں آخر یکجا میکشد خواب یک خوابست باشد مختلف تعبیر
 و مقرر فرمود کہ در ہر سال دو مرتبہ یکے پنجم رجب کہ روز ولادت اکبر بود دیگر دوم ماہ امر داد خود
 را بہ بعض جواہر و طلا و نقرہ و انواع اقمشہ و گوناگون اجناس سفیدہ اشیائے موزوں را بفقرا و امیر
 احتیاج قسمت کند و نیز قرار یافت کہ از تاریخ ولادت خود چہند روز بحساب عدد روز ہستانی

ماہشی مرکب غذائے گوشت حیوانی نشود. و ہر سال بعد وزن آن قدر روز کہ موافق عدد سنین عمر او باشد گوشت تناول نکنند. و در ایام در ممالک محروسہ جانداران یا از انند. و بدین تقریب گاؤ کشی نیز از ممالک محروسہ منع گردید. و مکر میگفت کہ ترک گوشت بار بار بخاطر میرسد. چہ گوشت از شائع درخت بر نمی آید. و مانند نباتات از زمین بر نمی خیزد. از بدین جاندارانست. باوجود انواع اغذیہ و قسمی نعمائے ارفاقہ انعام الہی بہ آدمی عطا شدہ برائے اندک لذت کہ زیادہ از کئے بر زبان نمی نماید. قصد جانداران نمودن نہایت سخت جانی و سنگینی است. و صد و پنجاه دراکم مخزن اسرار این ولایت قبور حیوانات گردانیدن کمال نادانی و سبے عقلی. و نیز میفرود کہ شکار کار بیکاران و نمونہ جلادی و بیداری است. ناخدا ترسان ہلاک جانداران بیچارہ را تماشا قرار دادہ بیگناہان چند را تاج از جان میگذاشتند. و نمی دانند کہ این صورت غریبہ عجیبہ از بدائع صنائع الہی و ساختہ دست قدرت اوست. و سعی در انہماک آنہا نمودن کمال نادانی و شقاوت پست

میان از مومے کہ دادہ کشش است کہ جان دارد و جان شیرینش است

بنابر جسد و امثال این امور بعضی از مسلمانان متعصب اکبر را برگشتگی از دین منسوب ساختہ قاضیانہ ملاتش می نمودند. خصوصاً ملا عبد اللہ سلطان پوری کہ در عہد اسلام شاہ افغان خطاب شیخ الاسلامی داشت و در زمان اکبر مجدد مملکت مخاطب شدہ بود. و شیخ عبد اللہ بنی صدر کل زیادہ تر از دیگاران سخنان نا صواب میگفتند. و احوال آنہا مذکور شد.

ذکر بیان دختر گرفتار اکبر از راجہ ہائے ہندوستان

بنابر استخوان و اطہار تسلط و اقتدار خود بعد چند مدت از اہلوس و ظہیر بر عادی و انتزاع قلعہ چیتور از دست براناد استیصال او خواست کہ دختران راجہ ہائے عہدہ این ممالک بنی خود و ولولہ بگیرد. اول چوں عن خان بہاتی عہدہ زمینداران جوار دار الملک بود دختر برادر او درخواست. او بنا بہ است اسلام قبول نمودہ عقیدہ مسطورہ را بجرم سر لٹے سلطانی فرستاد. بعد آن برادر پڑا اہل کچھو اہم کہ عہدہ ترین راجہ ہائے ہند بود. ہمیں حکم شد. و اسبب مخالفت مذہب قبول نکند. و آخر الامر ناچار گشتہ تن در داد. و صبیہ خود را در عقبار دواج اکبر در آورد. و نظم

بروز یک طالع برومند بود نظر با سزاوار پیوند بود
چناندار بر زم آباء غولش پیری چہ را کرد سہتا غولش

ذکر ولادت شاہزادہ سلیم یعنی جہانگیر بادشاہ ورفتن اکبر در اجمیر بالیقائے نذر

چوں اکبر از سونے فرزند سعادت پیوند بسیار بود و صورت نمیکہ فنت. ز نہا عالمہ می شدند و اسقاط می یافت. اگر می زائیدند چند روز نمانده می مرد. با شکار دولت ثواباں با مید و وصول ایں مامل رجوع بخدمت شیخ سلیم کہ در ایں زمان از نزدیکان در گاہ کبریا مستجاب الدعائے مشہور بود. نمود. او در قصہ سیکری اقامت داشت بحسب الاشعار شیخ در نزدیکی قصہ مسطور عمارات شاہانہ احداث فرمودہ. بفتح پور موسوم کردہ دارا سلطنت قرار داد. بوسیلہ دعائے آں درویش عنایت آتی یا ور شد. و در سال چہار دہم جلوس والا مطابق سنہ نہ صد و ہفتاد و ہفت ہجری از بطن عفت سرشت صبیہ را جہ پسا اہل پسر فرخندہ اختر ولادت یافت یکہ غنچہ از باغ دولت و مید کرا انسان گل چمن گیتی ندید

نام آں مولود بمناسبت اسم درویش داعی سلطان سلیم گذاشت. آخر بعد پدیر چوں پادشاہ گشت جہانگیر بادشاہ موسوم شد. چوں اکبر را اعتقادے راسخ با خواجہ معین الدین چشتی بود و مزار اکی بزرگوار متصل شہر اجمیر است. اکبر عہد کردہ بود کہ ہر گاہ ایزد تعالیٰ اورا فرزندے عطا فرماید زیارت مزارش پیادہ پا قطع مسافت نماید. بعد ولادت شاہزادہ سلیم اکبر بالیقائے عہد از فقیر و سیکری تا اجمیر کہ ہفت منزل و ہر منزلی دو ازوہ کردہ است پائے پیادہ کئے مسافت نمود مراسم زیارت بتقدیم رسانید. اصل آنکہ اکبر بادل قوی قوت بدنی ہم بسیار داشت. و جرات کائے او انچہ مرقوم و شہوم است. اکثرے خارج از حد فجاعت و نزدیک بہ مرتبہ تہور است و از قانون خرد ویردن شیخ ابوالفضل در اکبر نامہ می نویسند. کہ روزے بقصد شکار و زور آزمائی پیادہ پا از مستقر روانہ شدہ آخر روز با کبر آباد کہ سجدہ کردہ فاصلہ دارد رسید. و از نزدیکان غیر از دو سہ کس دیگرے ہم پائے

نکرد و ہرنی نگار کہ در سواری فیل نمے مابرو بیایک بود کہ احدے از فیلبانان کار آزمودہ آن قد
مہارت نہداشت ہنگامیکہ فیل مست عریذہ کردہ و فیلبان را کشتہ باعث آشوب شہری شد
پادشاہ رو برے فیل بے اندیشہ پائے جرأت ہر ذلتش گذاشتہ سواری شدہ و اس را باہل
دیگر کہ ہمراہ بود و جنگ می انداخت و بار بار در عین جنگ فیلمان از اس فیل جستہ بر نیل دیگر نحوے
میرفت کہ موجب حیرت نظارگیان میگردد +

ذکر از دواج شاہزادہ سلیم با صبیئہ موتہ راجہ ولایت سُلطان خرم یعنی شہجہان بابشاہ

چون اکبر و ابلیہ انتساب باہلہ ہر دواج داد و باوجود مخالفت مذہب بدین نسبتا اتفاق چستند
بعد وصول شاہزادہ سلیم بمحل بلوغ اگرچہ اول دختر راجہ بھگونہ ولد بہاؤ المل کچھوہا بہ درجہ سالہ
نکاح شاہزادہ بود مرتبہ ثانیہ با دختر موتہ راجہ ولد راجہ مال دیو مرزا بن جودہ پور میرٹھ کہ وسعت ملک و
کثرت لشکر بہ آمد اکثر راجہ ہائے عمدہ بود و در عقیدہ دواج شاہزادہ مذکور در آورده اتان دریں کنڈانی
راہبر ہائے اندو باد اہر دے خود مجلس عالی ترتیب دادہ النہاس مقدمہ پادشاہ نمودہ اکبر پاس عزت
او فرمودہ النہاس اورا با جابت مقرون گر وایند و بمنزل اور فتنہ سر انتخار اورا یوج اعتبار
رسانیدہ و راجہ مراسم نیاہ و پیشکش بتقدیم رسانیدہ فخرس جمیع ہمراہیان پادشاہ و دست
نمودہ از شکر گیان نا شاگرد پیشہ ہمہ را فلان قارخہ پوشانید و امرائے عظام را اباداے رسم
ضیافت و گذرانیدن تحائف خوشنود گردانید و فیلمان کوہ پیکر و اسپان صبار قتار و پرستاران
و غلامان بسیار و انواع اقمشہ و اجناس و ظروف و اثاث البیت و جواہر گران بہا بطریق ہیز را بخام
داد بہ ہمیں آئین پادشاہ رابع دختر و داماد مرخص نمودہ قبل ایں سلطان سلیم را از دخت
رانہ بھگونہ داس پسرے سلطان خرم نام ہم رسیدہ بود بعد از ازل بطن صبیئہ موتہ راجہ
در سنہ سی و شش جلوس اکبر و ہزار ہجری سلطان خرم کہ بشاہجہان نامور گشت ولایت فیت
بزم پیش و عشرت و انجمن انبساط و مسرت آراستہ شدہ دست بزل و عطاکشادہ داد و جود و سخا

داود آمد - نظم

گلے بشگفت جان پر دریں باغ کہ بولش صد گلستان را کند داغ
 ازین شمشاد بن کا زاد برخواست ز بهمت اختر مبارک با برخواست
 نشاط آویخت باتار تراز نوا پیچید در مفر زمانه

در بیان عجائب سوانح که در زمان اکبر بوقوع آمده

در موضع بکسر راوت ٹیکانام مقدم بود شخصی که با او عداوت داشت قابو یافتند زخمی بر پشت و زخمی دیگر بر بنا گوش او زد و بهمان زخمها راوت مذکور قالب تہی کرد۔ بعد چند گاہ رام داس خویش اورا پسری بوجد آمد کہ بر پشت و بنا گوش او نشان همان زخمها بود۔ شهرت شد کہ راوت ٹیکا کہ از زخمها مرده بود۔ باز بطریق تناسخ دریں عالم بوجد آمد۔ و آل پسر نیز بعد رسیدن بحد شعو میگفت کہ من راوت ٹیکہ ام و نشانهای صحیح میداد۔ چون این سانحه غریبه بعض اکبر رسید اورا بحضور خود طلبیدہ براحوال اووقوف یافت۔ و گویند تصدیق اظهار او نمود۔ دیگر تابدینائے را آورند ہرچہ مردم بر زبان میگفتند او دست زیر بغل خود نہادہ بدست و بغل جواب میداد و بہین طور شعرا مینخواند مردم احتمالات میدادند لیکن او از کثرت ورزش کار بایں حد رسانیدہ بود۔ دیگر شخصی را آورند کہ نہ گوش داشت و نہ سولخ گوش و ہرچہ مردم گفتند بکم و کاست نمی شنید۔ دیگر شخصی را آورند کہ از یک نہ وجہ خود بست و یک پسر داشت و ہمہ زندہ بودند۔ دیگر دران ایام کوکبہ ذو ذنب نمودار شد از نخست آن در عراق و خراسان شور عظیم رویداد۔ دیگر از سانحه غریبہ کہ رو دادہ این است کہ فوجی از ملازمان سرکار والا برائے مالش سرتاباں نواحی اکبر آباد متعین شدہ بود یا مردان محار پر میان آمدہ دران فوج دو برادر از قوم کھتری تر و بسیار کردند یکے ازان ہر دو برادر دران کارزار کشتہ شد نفس اورا در خانہ او با کبر آباد آوردند۔ برادر دوم دران روز بکار مشغول ماندہ چون ہر دو برادر توانان زادہ ہر دو با ہم کمال مشابہت داشتند کہ امتیاز درانہا متعسر بل متعذر بود۔ بعد رسیدن نفس مذکور در خانہ چون عین نمی شد کہ کدام یک ازان برادر کشتہ شد نہنہائے ہر دو برادر مستعد سوختن گشتہ با ہم در گزارفہ نمودند۔ ہر یکے میگفت کہ شوہر من است۔ ہمراہی اور سوختن مرا می باید۔ این مقدمہ بکوتوال شہر رجوع شد و از دیہ پاوشاہ رسید۔ حسب الطلب در حضور آمدند۔

چون استفسار رفتن برادر کلاں که نیم ساعت قبل از دیگر بوی خود آمده بود گذارش نمود که البته شوهر من است. و شاید صدق مقال من آنکه یک سال منقضی شد که پسر ده ساله من فوت شده و باین مرد غم فرزند بسبار بود سینه این را چاک سازند. اگر بر جگر مرغ فرزند داشته باشد شوهر من است. بموجب حکم والایز امتحان جراحان سینه آن میت را شکافتند و شکافی مانند زخم تیر بر جگرش ظاهر گشت. چون این معنی رسید باعث تعجب گردید. آئین آن زن راستوده فرموده که حق بجانب اوست. سوختن و نه سوختن را اختیار دارد. آن زن مردانه دار با پیکر بیجان شوهر خویش همراهی نموده در آتش عشق او خاکسته گردید.

در بیان تسخیر ولایت پٹنه بنگاله

دران وقت سلیمان کلیانی که از امرای بزرگ شیر شاه و اسلام شاه بود حکومت آن ولایت داشت. و تا عهد اکبر مسلط بود. چون نعم خاں خانخانان حکومت آن دیار معین گشت. چند بار با سلیمان در کور جنگ با و میان آمد. و سلیمان عاجز گشته اطاعت پادشاهی قبول کرد. و با خانخانان ملاقات نمود تا زندگی خود از انقیاد بر نتافت. چون اوقالب تپی که در بازید پسر کلانش پرسند حکومت نشست. و بعد چندی رخت هستی بر بست. پس از و او و پسر و سلیمان حاکم گشت. دوم استقلال زده سرانز بندگی پادشاهی بر تافت. منعم خاں آماه جنگ شد و قلعه پٹنه را محاصره کرده با کسر ضد داشت. نمود و استاد عام مقدم او نیز کرد. و پادشاه در عین برسات که از کثرت آب راه ها مسدود بود و ریایات نهضت برافراشته در حوالی پٹنه نزول اجلال نمود. او در خود تاب مقاومت ندیده به تحریک سلسله صلح ایلمچی فرستاد. چون ایلمچی با تسلیم عقبه سرفرازی یافت. حکم شد که او و وازین شقوق یکدیگر را اختیار کنند. اول او و و تنهار و رزمگاه آید و وازین طرف ما بر می آئیم. با هم در مبارزت نمایم. هر که فیروزمند شود ملک از او باشد. و اگر دل بر این نه نهند از و فکای خود یکدیگر را که بجزید شجاعت معلوم باشد برگزیند. تا مایکی را از بهادران در برابر او بفرستیم. ازاں هر دو هر کس که ظفر یابد. فتح از جانب او. اگر این را هم قبول نکنند. یکدیگر از فیلمان نامی خود را که بوفور جرأت و عظمت جسته و توانائی ممتاز بوده باشد در موعر که بفرستند. و انیز فیله را انتخاب کرده بجنگ او فرستیم. هر کدام غالب آید. فیروزی همان طرف باشد. او پیروز یکدیگر

را پذیرفتن نتوانست. مقدارن این حال حاجی پور که آن طرف آب گنگ مجاری پلنه است به سعی بهادران
پادشاهی مفتوح و مسخر گردید و محاصره قلعه پلنه نیز بشدت انجامید. افغانان نقش او بار در آئینه احوال
خود دیده داؤد را که مست کشتی و سراب بود طوما و کربا در کشتی انداخته بوقت شب روانه بنگاله شدند
و شورشی و دوشمنی عظیم در قلعه پدید آمد. بعضی افغانان از اضطراب دران تاریکی دریا را از کشتی انداخته
غرق بجز فنا شدند. و فریق که خود را در کشتی انداختند از فرط هجوم مردم کشتیها غرق گشتند. و جمیع از کشت
انبوه بتلاش برآمدن پامال گردیدند. و زمره که راه بیرون برآمدن نیافتند خود را از برنج و دیوای قلعه در خندق
افکنده بگوزینیستی در شدند. سحرگاه اکبر و قوف یافته قلعه را با ولیای دولت سپرده خود در تعاقب لبواری اسپ
اندو ریای پنهان گذشته تاسی کرده را قطع کرد. درین تنگ و دو حسین خان سپر سلطان محمد علی گرفتار
گشته بقتل رسید. و دیگر مخالفان نیز دران راه دستگیر گردیده بصحرای عدم شتافتند. و اکثری که گریخته
جان بسلامت بردند. **اسپات**

مخالف گیران به راه گریز سپه در عقب رانده بانیق تیز
گریزان شدند آن لیرا همه چو از شب غرنده آمو روم

چون اناغنه بنیمت یافتند سپاه پادشاه از دولت غلیمت بے نیاز شد. از انجام منعم خاں
خانخانان را با لشکر گران باستیدمال داؤد و افغان تسخیر بنگاله متعین فرموده در پلنه معاودت نموده. راجه
لوڈرل که درین هم خدمات شائسته به تقدیم رسانیده بود. بعنایت علم و نقاره سرافراز گشته برفاقت
منعم خاں مقرر گردید. پادشاه بعد تسلیق امور آن دیار مراجعت کرده از راه اجمیر بزیارت مزار خواجه
معین الدین تبرک جسته بدارالسلطنه فتحپور نزول اجلال نمود. و حکم کرد که از اجمیر تا فتحپور در هر کوه چاه
پخته و مناره بلند احداث کنند. و لاندک فرصتی چاه و مناره بر طبق حکم مرتب گردید.

القصة منعم خاں در بنگاله رسید و با داؤد جنگ نمایان کرده نیمی گشت. اکثر امرا جاں نثاری کردند
اما داؤد مغلوب گشته بندگی درگاه والا قبول کرد. و پیشکشهای لائقه و فیالان نیکو منظر مصحوب پسرخود
بمحضور اکبر ارسال داشت. و راجه لوڈرل از هم بنگاله خاطر جمع نموده بمحضور رسید و بمنصب اشرف
دیوانی سرفرازی یافت. بعد چندگاه چو منعم خاں خانخانان بمرگ خود درگذشت داؤد قابو یافته از عهد
برگشت. و سر لشورش بر داشت. باز از محضور خاننهمان و راجه لوڈرل بر سر او متعین شدند ایشان بر بنگاله

بنگالہ رسیدہ بد فعات محاربات نمایاں کردہ میظفر منصور گشتند۔ داؤد دستگیر گشتہ قتل رسیدہ سر اورا
 بدر گاہ قدسی فرستاد و مور و عنایات شدند۔ و ازلان وقت فتنہ بنگالہ فروختست۔ پوشیدہ نمائند
 کہ در بنگالہ آغاز ظہور اسلام از ملک محمد مجتبیٰ را کہ از امرای بزرگ سلطان ایبک بود گردیده ازلان زمان
 آن ولایت در تصرف سلاطین دلی درآمد و در سنہ ہفت صد و چہل و ہفت ہجری قدر خاں را کہ
 از جانب سلطان محمد شاہ فخر الدین جوہان غیاث الدین تغلق شاہ بود فخر الدین سلاحدار بقا یوئیکہ
 یافتہ کشتہ بر مسند حکومت نشستہ۔ و سلطان فخر الدین ملقب گشت۔ مدت حکومت
 او دوازده سال۔ سلطان علاؤ الدین عرف ملک علی کہ بخشی لشکر قدر خاں بود با سلطان فخر الدین جنگ
 کردہ غالب آمد۔ و او را بقتل رسانیدہ و اسے حکومت برافراشت۔ چہار سال و چند ماہ
 سلطان شمس الدین عرف حاجی الیاس لو کہ سلطان علاؤ الدین سردار لشکر گردید و بر سر لکھنؤتی
 رفتہ تمامی سپاہ را بحسن تدبیر با خود متفق نمودہ از راہ برگشت۔ و بر سر علاؤ الدین آمدہ بعد جنگ
 آقاے خود را کشتہ بر مسند حکومت متمکن شد۔ دوران زمان سلطان فیروز شاہ اورنگ آراے سلطنت
 دہلی بود۔ مکرر لشکر بہ بنگالہ متعین کردہ۔ اما کارے از پیش نہ رفت۔ مدت حکومت بست و یک سال۔
 سلطان سکندر بن شمس الدین دوازده سال۔ سلطان غیاث الدین بن سلطان سکندر پانزده سال۔
 چند ماہ۔ سلطان السلاطین بن غیاث الدین پانزده سال۔ سلطان شمس الدین بن سلطان السلاطین
 پنج سال۔ راجہ کاش از زمیندار آن ولایت بود۔ چون شمس الدین رحلت نمود و وارثے از و نمائند۔
 راجہ مذکور بران بلاد خیرگی یافتہ بر مسند حکومت نشست۔ و پنج سال و چند ماہ حکومت کرد سلطان
 جلال الدین بن راجہ کاش بر اسے سلطنت اسلام قبول نمودہ خطبہ و سکہ بنام خود کرد۔ نوزده
 سال و چند ماہ سلطان احمد شاہ بن سلطان جلال الدین ہفتہ سال۔ سلطان ناصر الدین بن سلطان
 احمد شاہ ہفت روزہ۔ سلطان ناصر شاہ از احقاد سلطان شمس الدین و دو سال۔ سلطان باربک شاہ
 عرف ناصر غلام اوقا بلویافتہ۔ سلطان ناصر را کشتہ مسد نشین حکومت گشت۔ دیگران اتفاق کردہ
 او را گشتند۔ مدت حکومت نوزده سال۔ یوسف شاہ برادر زادہ باربک شاہ ہشت سال سلطان
 سکندر بعد چند روز با مرا اتفاق کردہ او را محضول کردند۔ فتح شاہ نہ سال و چند ماہ۔ نازک شاہ خواجہ سرا
 فتح شاہ را کشتہ بر مسند حکومت نشست۔ ہر جا خواجہ سرا بود طلب داشتہ پیش آورد۔ دو

ماہ پانزدہ روز۔ فیروز شاہ رسال و چند ماہ محمود شاہ بن فیروز شاہ رسال و چتر روز۔ مظفر شاہ
 حبشی خواجہ سر محمود شاہ راکشہ برست حکومت نشست۔ یک سال و پنج ماہ سلطان علاؤ الدین
 کہ از لوکران مظفر شاہ بود بقابلوئی کہ یافت آقا کے خود راکشہ بحکومت رسید بست سال۔
 نصیب شاہ بن سلطان علاؤ الدین بعد پدر برست حکومت قرار یافت۔ چہار دہ سال۔ بنگالہ کہ
 ظہیر الدین محمد بابر پادشاہ فتح ہندوستان نمود۔ سلطان محمود برادر سلطان ابراہیم لودی نصیب شاہ
 پناہ برد۔ بعد مدت چوں شیر شاہ غالب آمد۔ بنگالہ را از تصرف نصیب شاہ بر آورد۔ جہانگیر قلی خاں
 از امرائے کبار ہمایوں پادشاہ بود پادشاہ کن ولایت را از شیر شاہ بر آوردہ باد داد۔ شیر شاہ بعد فتح
 بر ہمایوں جہانگیر قلی خاں را بہ پیمان نزد خود طلبیدہ بگورنمستی فرستاد۔ محمد خاں مخاطب بہ
 بہادر خاں کہ از امرائے شیر شاہ و اسلام شاہ بود حکومت بنگالہ یافت۔ لوکرے باداد گری
 ہمدوش داشت۔ چوں در آدینہ مرز خاں درگذشت۔ پور او خضر خاں حکومت یافتہ بہ بہادر شاہ
 ملقب شدہ۔ در جنگ او مرز خاں نقد زندگی بسپو۔ خضر خاں تاج خاں حکمرانی کرد سپیش برادر خود
 اوسلیمان کلیانی کہ از امرائے مشہور اسلام شاہ بود۔ حکومت باستقلال یافت۔ اگرچہ سگہ و خطبہ
 بنام خود نکرہ اما خود حضرت اعلیٰ خطاب کردہ بود۔ بایزید بن سلیمان بعد پدر قائم مقام گردید۔
 سیزدہ روز و داؤد پسر دوم سلیمان دو سال۔ در سنہ نہ صد و ہفتاد و سہ ہجری خاں جہان و راجہ ٹوڈل
 داؤد را بقتل رسانیدند و بنگالہ داخل ممالک محروسہ اکبری گردید۔ از ابتدائے سنہ ہفت صد و چہل و
 ہشت ہجری لغایت سنہ مذکورہ کہ دو صد و سی و ہفت سال بودہ باشد۔ ولایت بنگالہ از تصرف
 سلاطین دہلی بیرون ماند۔

القصر راجہ ٹوڈل بعد اطمینان از مہات بنگالہ بحضور رسید و بعد از آمدن راجہ در اندک
 مدت خاں جہان بر حمت حق رفت مظفر خاں دیوان اعلیٰ از حضور بہ صوبہ داری بنگالہ متعین گشت۔
 ایں مظفر خاں کہ خواجہ مظفر مشہور بود در ابتدائے حال لوکرہ برام خاں بود کروی پرگنہ پر سرور تالچ
 پنجاب گردید۔ چوں حقیقت قابلیت و کاروائی او بر اک انکشاف یافت۔ بحضور خود طلب داشتہ
 دیوان ہیوات فرمود و مقتضائے کاروائی در اسرع اوقات بیابہ دیوانی اعلیٰ سرفرازی یافت۔ و
 مدتے باین درجہ رفیعہ ممتاز بود۔ دریں آوان بصوبہ داری بنگالہ مامور گشت۔ و دران ولایت رسیدہ

نظم و نسق امور آنجا پرداخت. بعد چندگاه معصوم خان کابلی جاگیر دار بهار در مقدمه دایر اسب که در آن نزدیکی مقرر شده بود. از فرمان عدول نموده شورش پیاکرو. بادیلوان بخشی سرکار والا گفتگو نموده سوار شد. دخانه هر دو قتل کرده بغارت در آورد. و سرخی برافراشت. و همچنین در بنگاله بسبب بازیافت زوائد جاگیر ریزه منصب داران یا بعضی آقسقالان یک دل و یک زبان گشته با مظفر خاں صوبه دار آنجا به بغی و مخالفت برخاستند. و با معصوم خاں کابلی همداستان گشته. جمعیت فراهم آوردند. و بپای امرای دیگر هم از مظفر خاں آزرده گشته. بمخالفتان متفق گشتند. و میرزا اشرف الدین یزدی که بپادشاه مخالفت داشت بقصد مکه معظمه روانه شده بود نیز خبر شورش بنگاله شنیده از راه برگشته آمد. و بمخالفتان ملحق گشت. باغیان قلعه را محاصره نموده محصوران را عاجز ساختند. و بمظفر خاں پیغام دادند که آمده ملاقات نماید. والا روانه مکه معظمه نشود. مظفر خاں شوق ثانی قبول کرد. چون دیدند که ترسیده است پیغام دادند که سوم حصه از اموال خود برآورده بگیرد. و تتمه برجا گذارد. مظفر خاں نهانی هشت هزار اشافی نزد معصوم خاں فرستاد تا از عرض و ناموس تتمه دوست یازد. و مخالفان ازین معنی دلیر شده در محاصره تنگ گرفتند. و قلعه ماند و مفتوح نشد. مظفر خاں را بدست آورده بقتل رسانیدند. و اموال او را هر یک از مخالفان بدست آورده متصرف شدند. و بر تمام آن ملک استیلا یافته هر کدام خطابی و منصبی برائے خود مقرر کرد و انجمن آراسته خواستند که خطبه بنام محمد حکیم میرزا برادر عم زاکر که در کابل بود بخوانند. در آن وقت ناگهان بادے لیشدت وزید و بلا آن سخت یاریده بساط انبساط آنجا راه را در نور دید. و انجمن تفرقه و پراگندگی گرانید. و آنچه مخالفان اندیشیده بودند بمنصه ظهور رسید همچنین در بهار بهار نامی پسر سعید بخشی علم بغی برافراشته. سکه و خطبه بنام خود کرد. چون این مقدمات بعرض اکبر رسید راجه توطر مل را که بعد مظفر خاں دیوان اعلیٰ مقرر شده بود بامرای دیگر متعین فرمود. راجه بهمناح استعجال رسید و بدفع شورش پرداخت. و بصلاح دولت خواهان در حوالی مونگیر حصار گلبن احداث نموده منزل گردانید. و حقیقت حال محرض داشت. خان اعظم که کلاتاش بالشرکران خصمت گشت. و عقب او شهباز خاں نیز متعین گردید. از آوازه آمدن خان اعظم و شهباز خاں و جمعیت مخالفان تفرقه افتاد. و دست از محاصره حصار گلبن راجه توطر مل ساخته بود برداشتند معصوم خاں با دیگر باغیان به طرف بهار رفت. افواج قاهره و بهار رسید. باستیصال باغیان

کمرت بر بست و چهارمین اثنا معصوم خان قرنجودی و ثابت خان عرف بهار که بطرف چنوپور دادود
 بغی ورزیده بودند بدوست آنها شهباز خان شکست خورده رو بفرار نهاد۔ اما همان وقت در عوام شهرت
 یافت که معصوم خان قرنجودی در معرکه کشته شد۔ لشکر یانش ازین شهرت پراگنده شدند۔
 شهباز خان ازین خبر خود را جمع ساخته جمعیت فراهم آورده در نزدیکی اودو رسید۔ و باز با معصوم خان
 قرنجودی جنگ کرده غالب آمد۔ و بعد چنان شکست چنین ظفر یافته رفع شورش نمود۔ و معصوم خان
 شکست یافته با صد کس بدر رفت۔ و بعد چندے بموجب التماس جراثم معصوم خان بسفارش شاهزاده
 معاف گشته جاگیر لائق یافت۔ راجه توڈرل بعد دل جمعی از مهمات آن دیار بحضور رسید۔ مورد الطاف
 فراوان گردید۔ و بعد چند گاه خان اعظم نیز از بنگالہ در حضور آمد۔ شهباز خان تنها با سنیصل معصوم خان
 کابلی و دیگر مخالفان مقرر ماند۔ چون بعرض والا رسید که مخالفان بد سرشت بدفعات با شهباز خان جنگ
 کرده غالب آمدند۔ و از ان نواح رفع شورش نمیشود بلکه روز بروز در افزونی است۔ لهذا بقصد
 استیصال آن جماعه بدآمال اکبر خود متوجه دیار شرقیه شد۔ و لشکار کسان و نخبه انگنان قطع منازل میفرمود۔
 در همین سفر راجه بیربل جشن عالی ترتیب داده دعوت پادشاه نمود۔ اکبر در آن مجلس تشریف برده پایه
 قدر او افزود۔ و نیز در منزل راجه توڈرل وزیر تشریف ارزانی فرموده سر فرازی بخش او شد۔ و بعد رسیدن
 در مکانیکه دریائے گنگا و جمنابا هم اتصال یافته پیشتر یک جانی روده۔ و باعث تقاضا اهل هند از امان تشریفه
 است بجای اتصال هر دو دریا قلعه محکم اساس نهاد۔ و شهر سے بتمازگی احداث فرموده الدیاس نام گذاشت۔
 و بندے مستحکم در طول یک کرده و عرض چهل گز و ارتفاع چهار دره مقرر گشت۔ و این عمارات
 در سال بست و هشتم جلوس اکبر با تمام رسید۔ درین مکان بعرض همایوں رسید که شهباز خان
 ب تقویت نهضت موکب همایوں با مخالفان جنگ مروانہ نموده مظفر و منصور شد۔ و معصوم خان کابلی
 بهار و دیگر مفسدان رجیم العاقبتہ ہزیمت خوردند و از ملک پادشاهی بدر رفته خود را در گنج خمول کشیدند۔
 بتابر آن معاودت فرموده بقصد دفع فتنہ محمد حکیم میرزا بسمت پنجاب روانہ شد۔

در بیان بغی محمد حکیم میرزا برادر عم زاد اکبر پادشاه

او در کابل بغی ورزید۔ و یارها از آب سترگه کشته باعث آزار و اضطراب اهل پنجاب میگردد۔ و از

صدقات عساکر متصوره منہزم گشتہ باز رو بکابل می آورد۔ نوبتہ بلاہور رسیدہ بستی و دور و ز قلعہ را محاصره نمود۔ راجہ بھگونت داس صوبہ دار لاہور پائے ہمت افترودہ قلعہ را محکم داشت۔ و کنورمان سنگھ خلیفہ راجہ مذکور کہ فوجدار سیالکوٹ بود احتشام کوہی فراہم آوردہ با جمعیست فرادان ناگہان رسیدہ بہ میرزا جنگ نمودہ غالب آمد۔ میرزا بے دست و پا گشتہ از دور قلعہ بر خاستہ بے نیل مقصود را ہی گشت۔ و بہرہ جلال پور محمود حافظ آباد از دریائے چناب گذشتہ در ہمزہ رسید و آن شہر را غارت و ویران ساختہ از راہ کھپ دریاے سندھ عبور نمودہ بکابل رفت۔ و کنورمان تا دریاے سندھ تعاقب نمودہ برگشت۔ چون این جزات و خسارت کنورمان سنگھ بعرض والا رسیدہ مورد الطاف بیکران گردید۔ و یکبارگی بمنصب پنج ہزاری سرفراز گشت۔ و رینولا میرزا از استماع خبر شورش امرائے ہنگالہ کہ سکہ و خطبہ بنام اومی خواستند بکنند ولیر گشتہ و لشکر آراستہ از کابل بہ پنجاب رسیدہ باعث فتنہ و فساد گردید۔ و اہالی آن دیار را آزار و اذیاء رسانید۔ اکبر انالہ اباس کوچ کردہ تقسیم این ارادہ نمود کہ این مرتبہ در کابل رسیدہ بمیرزا چنان تادیب نماید کہ آتش فتنہ او بالمرہ منطفی گردد۔ و نوبتہ برسم منتقل از خصمت نمود۔ میرزا از طغیانہ موکب پادشاہی اقامت نمود و در پنجاب متغیر دیدہ۔ و انہ کابل گردید۔ افواج قاہرہ کہ از عقب میرزا شتافتہ بود یا شادمان خان کہ از امرائے میرزا بود جنگ نمود و شادمان خان شکست یافتہ گریخت۔ و مال و منال لشکر یا لش آتش بدست بہادران لشکر فیروزی اثر در آمد۔ و نوشتہ ہائے چند بخط منشی میرزا از پرتل ہائے شادمان خان نیز بدست سردار فوج منصور افتادہ بود۔ آن نوشتجات را بجنسہ بحضور والا ارسال داشت۔ از انجملہ نوشتہ بنام خواجہ شاہ منصور وزیر بود کہ در جواب او نگارش یافتہ۔ اکبر از روئے فراخوصلگی و نیک ذاتی بر زبان نیادرد۔ و بنیاطش رسید کہ در چنین وقت مخالفان بچہت ہم اساس اعتماد دولت خماہاں این چنین نوشتجات می فرستند۔ بار دیگر بعرض رسید کہ کسان شاہ منصور کہ در پرگنہ فیروز پور جاگیر اومی باشند ارادہ دارند کہ بہ محمد حکیم میرزا ملحق شوند۔ چون این معنی از خواجہ استفسار یافت او انکار نمود۔ از و طلب ضامن کرد۔ و در دادن ضامن نیز عذر نمود۔ شک بظن غالب مبدل شد کہ فی الواقع قصد خواجہ بطور دیگر است۔ بنا بریں جہات بصلاح دولت خواہاں متصل کوٹ و کچھوئیہ کہ مابین شاہ آباد و انبالہ است خواجہ را بجلت کشیدند۔ این خواجہ شاہ منصور از اعیان شیراز بود خدمت خوش بچہ خانہ داشت و اکبر

بمقتضای آدم شناسی نظر بر قابلیت او داشته بسیار دوست میداشت۔ و مظفر خان دیوان اعلیٰ
نظر بکاروانی و دوفورانش او حمد می برد۔ ناگزیر ترک نوکری نموده پیش منعم خان فاسخانان رفته نوکری
گردید۔ نوبت منعم خان اور ابرارے عرض مطالب بنگال بحضور فرستاده بود در تقریر مطالب نقش
کاروانی او زیادہ تر بخاطر پادشاہ درست نشست۔ بعد فوت منعم خان طلب حضور فرمودہ بہ نیابت
منصب اعلیٰ وزارت سرفراز فرمود۔ و در کمتر زمان اصالۃ بایں پایہ رفیع رسید۔ چوں در
معاملات مردم راتنگ میگرفت بدین جهت چند روز تغیر گشتہ مقید بود۔ باز بہمان پایہ سرفرازی
یافت۔ و بدین ولایت مقتضای تقدیر باین حالت رسید۔ بعد دو روز از گشتہ شدن بہ تقصیری
ظاہر گشتہ باعث تاسف خاطر گردید۔ لیکن مردم از سخت گیری او نجات یافتہ مسرور شدند۔ نظم

نہاشی بکار جهان سخت گیر کہ ہر سخت گیری بود منت میر

بآسان گذاری دے میگزار کہ آسان زید مرو آسان گزار

بالجملہ بعد طے منازل بر ساحل دریائے سندھ اتفاق نزول افتاد و در مکانیکہ دریائے سندھ
و نیلاب رود کابل با ہم پیوند۔ حکم والا با صلاحت قلعہ متین صادر شد۔ و بر لب دریائے بسر قلعہ کوچہ
اساس قلعہ گذاشتہ عمارت حصار و برج از سنگ مقرر گشت۔ کار از ایشان چابک دست و بنایان
ہو شیار سال بست و ششم جلوس والا شروع این بنا نموده با ہتمام شمس الدین خوانی در دو سال حصار
رفیع و شہرے وسیع صورت انجام یافتہ بانگ بنارس موسوم گردید۔ شہر قش دریائے
سندھ دور ہائے ادبر روئے مخالفان بند۔ گویا بر ضعیفست در میان ہند و خراسان۔ پایاں آن قلعہ عبر
دریا مترو دین را بدون وصول دران قلعہ راہ عبور از دریا میتسہ نیست۔ بعد گذاشتن بنائے این قلعہ
متوجہ پیشتر شد۔ و ازین منزل فرماست منتظمن نصوح و پندیہ محمد حکیم میرزا صدر و یافت۔ خلاصہ مضمون
آنکہ وسعت آباد ہندوستان جائے چندین سلاطین صاحب سکہ بود تمام در قبضہ تصرف اولیائے
دولت درآمد۔ سرائے روزگار روئے نیاز بدین درگاہ آوردہ اند و امرائے این دو دمان بجائے سلاطین
پیشین نشستہ حکومت میکنند۔ آں برادر از چنیں دولت چرا بے نصیب باشد۔ اگرچہ بزرگان سلف کہیں برادر را
بمنزل فرزند شمرہ اند۔ اما حق آنست کہ وجود پسر ممکن است برادر بہم نمی تواند رسید۔ لائق عقل دانش آنکہ از خواب غفلت بیدار
گشتہ بملات خلیش مضر سازد۔ زیادہ برین کار از دولت پیدار مخرج ندارد۔ محمد حکیم میرزا با غولے خوش آمد گویان خانہ بر انداز

قضا را قرعہ بنام راجہ بیربل برآمد۔ لہذا راجہ مذکور و حکیم ابو الفتح را با مدد زین خاں رخصت فرمود۔
 زین خاں با اتفاق و استصواب راجہ تنسیخ بجز کہ ہمت بر بست کلاں تزلزل آنجا ربقہ اطاعت در
 گردن انداختہ پیشہ رعیت گری اختیار کردند بعد ازان بر سر سوار لشکر کشی شد۔ افغانان بر
 سرکوہ ہجوم آورده ڈالہ صفت تیر و سنگ می باریدند۔ زین خاں بزور شمشیر از گریوہ گذشتہ۔ قلعہ
 بنا کردہ باستیصال آن جماعہ بدآل پرداخت۔ ہمدین اثناء در میان زین خاں و راجہ بیربل مخالفت
 رودادہ شعلہ مخالفت بلند شد۔ و گفتگو ہای منازعت در میان آمد۔ ہر چند زین خاں خواست
 کہ جمعہ در قلعہ گذارند پیشتر روانہ گردد۔ راجہ بر این معنی لاف می گفت۔ و قرار یافت کہ از راہیکہ آمدہ اند
 مراجعت کنند۔ بضرورت معاودت روسے داد۔ راجہ پیشتر آمدہ جا یکہ قرار یافتہ بود فرود نیامد۔
 از انجا ہم پیشتر روانہ شد۔ کسانیکہ اول رسیدہ خیمہ ہاروہ بودند۔ ناگزیر بہ برداشتن خیمہ و بستن پرنال
 مشغول شدند۔ زین خاں از عقب آمدہ صورت حال بدین متوال دیدہ او ہم ناچار رو بہ انہا و افغانان
 سرسنگی لشکر معاند کردہ از ہر طرف ہجوم آوردند۔ و غریب شور شدہ پدید آمد۔ راہ بہ مرتبہ تنگ بود کہ دو سوار
 پہلوے ہم نمی توانستند گذشت فیل و اسب و آدم بر یکدیگر می افتاد۔ گویا نمونہ روز رستخیز بود۔
 چون افغانان از ہر طرف ریختہ غالب آمدند زین خاں از فرط غیرت و وفور شجاعت خواست کہ
 جان خود بر آب و در بازو۔ تا خیر خواہان جلدہ گرفته اورا ازان آشوب گاہ بر آوردند۔ دران تنگناے چند
 فیل و اسب و شتر و آدم بر روسے ہم دیگر افتادہ راہ عبور سوار مسدود گشتہ بود۔ ناچار زین خاں
 پیادہ شد۔ بہراہہ شافت۔ و بہزاران دشواری جان بہ منزل رسانید و بسایک از لشکریان را افغانان
 اسیر کردہ بودند۔ و آن قدر مال و اسباب بدست آوردند کہ از برداشتن آن عاجز شدند۔ دران روز چندین
 ہزار کس کشتہ شد۔ و دران زد و خورد راجہ بیربل از بلندی افتاد پیکر عنصرش در ہم شکست۔ اکثر راجہا
 متعین و دیگر بندگان روشناس پادشاهی بکار آمدند۔ راجہ بیربل در شعر ہندی وحدت فہم وجود طبع
 و مزاج دانی و خوش بیانی و سخن بجی و بذلہ گوئی بہ نظیر بود۔ و نوادر گفتار نکات دل آویز و کہ باعث
 انبساط خاطر ہا تواند بود تا حال زبان زور و زگار است ہمتی عالی داشت۔ گویند ادنی عطایای او پانصد
 مہر و ہزار مہر بود۔ چون از عمدہ مصاحبان بزم خاص و زبده محرمان انجمن اخلاص بود۔ بہ منصب سہ ہزاری
 سرفرازی داشت و قرب و منزلتیکہ بالکہ داشت دیگران را میسر نبود۔ از کشتہ شدن او عیش محفل اکبر متعص

دبر خاطر پادشاه سنوح این ساخته سخت گران آمد بهمجر استماع این خبر به اختیار آب از دیده فرو ریخت -
 و آه دردناک باواز بلند برکشید - تا دور و زو و شب بلا بدیات توجه نفرمود - و بر زبانش رفت که از ابتدائے
 جلوس تا حال که سال سی ام است غبار کدورت باین حد بر خاطر نشسته - روز سوم شاهزاده سلطان و
 و راجه توڈرمل را با بسیاری از بهادران شہاست کش برائے قلع قمع افانغہ یوسف زئی متعین فرمود - چون
 این خدمت در غور نشان شاهزاده رفیع مکان نبود از منزل دوم شاهزاده بموجب حکم معاودت نمود -
 راجه توڈرمل بتخریب انجاء مقرر شد - و راجه مان سنگم باستیصال افغانان تا نزدیکی در خیبر رسید - بود
 برفاقت اوتغین گردید - وزیر خان و حکیم ابو الفتح بحضور رسید - روز چند رخصت کورنش نیافته
 مورد عتاب گشتند - آخر الامر بشفاعت شاهزاده عفو تسخیرات آنها شده باریاب شدند - هر چند تلاش نقش
 راجه پیرمل حسب الامر نمودند بدست نیامد - چون او را بسیار دوست میداشت تا سبب بسیار کرد - همدین اشنا
 میر قریش ایلچی عبداللہ خاں پادشاه توران رسید - چون خاطر پادشاه از واقعه راجه پیرمل مکر بود ایلچی
 مذکور دوسه روز باز نیافت - بعد چند روز بحضور رسید - نامه عبداللہ خاں از نظر گذرانید - میر قریش را
 بانعام لائق سرفراز فرموده رخصت انصراف داد - حکیم بهام برادر حکیم ابو الفتح را همراه میر قریش نزد
 عبداللہ خاں بسفارت و خواجه محمد را به تحویل داری تحالف و هدایا و میر صدر جهان را برائے پیش واقعه
 اسکندر خاں پدر عبداللہ خاں فرستاد - بعد انتظام مهمان آن دیار و تنبیه سرکشان بدکردار از سائل
 دریائے سندھ معاودت بہندوستان گردید - و راجه توڈرمل را بحضور خود طلب داشته راجه مان سنگم
 را متعین کابل کرد - و باستیصال افغانان یوسف زئی اسماعیل قلی خان متعین گشت - او بواقعی
 تادیب آن جماعہ نمود -

ذکر در بیان رسیدن میرزاسلیمان و اخستان

در حضور پیر نور و تفرقه بدخشان

سلسلہ اولی صاحب قران امیر تیمور گورکان میر سید حکومت بدخشان باستقلال داشت -
 و بارها از بدخشان لشکر بکابل کشید - و ہر بار شکست خورد و رفت - ابراہیم میرزا خلف او در شجاعت

و لادری و فراست و دانشوری یکتا بود و در گذشت سلیمان میرزا را ازین جهت که بسیار دوست میداشت از فوت او غم جانکاه روداد و این رباعی مناسب حال اوست - رباعی

ای لعل بدخشان بدخشان رفتی در سایه خورشید درخشان رفتی
در دهر چو خاتم سلیمان بودی افسوس که از دست سلیمان رفتی

بعد فوت ابراهیم میرزا چون شاهسرخ میرزا پسر او کلالان شد میرزا سلیمان را با شاهسرخ میرزا انبیر خود صحبت در گرفت و کار به پر خاش کشید و بدفعات جنگ در میان آمد - آخر لاامر سلیمان میرزا هنریمت خورد و در کابل رسید - چندگاه پیش محمد کلیم میرزا که در آن وقت زنده بود گذرانیده بدرگاه اکبر التجا آورد و هزار روپیه نقد و سامان سفر از حضور مرحمت گشت - و فرمان متضمن استمالت بصدور پیوست میرزا بصحبت خاطر از کابل روانه گردید - چون نزدیک دارالسلطنت فتحپور رسید - حکم شد که امرای کابل با استقبال روند و نیز حسب الامر تاسه کردی فتحپور فیلاں کوه شکوه بسلاسل طلا و نقره و جواهرات و بیجا و زربفت آراسته ایستاده کردند - و در میان دوفیل ارا به یوز با با پوشش مخمل و زربفت و زنجیرهای طلا و قلاوه مرصع بازداشتند - و عقب فیلاں دور و پیسواران خوش اسب و یراق بالباس و ساز شایسته صفوف آراستند - و لیسادان صاحب اہتمام برگاشتند - که احدی از صف بیرون نتواند شد - و کوچی های شهر را جارب زده و آب پاشیده مصفا کردند - و دکانین رسته بازار را آئین بستند - و از رباف و نقشه متنوعه در گرفتند - طواف انام از شهر و لواحق و کوچی و بازار و طاقباز و اقبا و یاها با یک تماشا هجوم آوردند - پادشاه خود ہم باشا ہزارہاے والا شان بکمال چاہ و جلال بقصد ملاقات از شهر برآمد - چون نزدیک رسیدند اول سلیمان میرزا پیاده شده کورنش سجا آورد - بعد ازاں اکبر از اسپ فرود آمد - میرزا در بغل گرفت و بمہزل آورده ضیافت و مہمانداری نمود - و بہ بشارت کمک و تسخیر بدخشان خرسند فرمود - بعد چند روز صوبہ داری بنگالہ تجویز شدہ بود میرزا قبول نکرد - بقصد مکہ معظمہ رخصت گرفت - ہفتاد ہزار روپیہ خرج راہ یافت - میرزا بعد از راک سعادت حج بہمان راہ باز در بدخشان رسیدہ باشا ہرخ میرزا جنگ کردہ ہزیمت خورد - و بعد اللہ خاں پادشاہ توران پناہ برد - عبد اللہ خان طماع بمشاہدہ نفاق ایشان لشکر ہارستادہ ولایت بدخشان از تصرف شاہرخ ہارو و حوالہ کسان خود نمود - و سلمان میرزا و شاہرخ میرزا ہر دو مجروح گشتہ بکابل رسیدند - ہریت

دولت ہمہ ز اتفاق خیزد بید ولتی از نفاق خیزد

دران وقت محمد حکیم میرزا زنده بود۔ چند موضع از تومان لعان بسیدورغال میرزا مقرر کرد۔ و شاهرخ میرزا بوندن در کابل اختیار نکردہ نزد اکبر رسیدہ مورد انواع عواطف گردید پس از چند ہی سلیمان میرزا نیز بواسطت راجہ مان سنگھ بخدمت اکبر رسید۔ و بعد سہ سال مسافر ملک آخرت گردید اگرچہ سلیمان میرزا در زمان بوندن کابل با عنایت محمد حکیم میرزا لشکر فرام آورده بدفعات قصد بدخشان نمود۔ اما کاسے از پیش نہ رفت۔ در سال سی و چہارم جلوس محمد زمان نامی خود را فرزند شاهرخ میرزا و انمودہ در بدخشان گرد شورش برانگیخت۔ و او را با عبد المؤمن پسر عبد اللہ خان والی توران بدفعات جنگ داد۔ و ہر دفع فتح نمودہ بدخشان را متصرف شد و ندی حکومت آں ولایت نمود۔ و آخر الامر عبد اللہ خاں لشکرگران متعین کرد و محمد زمان را از بدخشان اخراج نمود۔ و آں ولایت را بتصرف خویش در آورد۔ محمد زمان از بدخشان برآمدہ در کابل رسید۔ بحسب ظاہر میخواست کہ روانہ حضور شود و در باطن قصد فساد داشت۔ دران وقت قاسم خان صوبہ دار کابل در حضور بود۔ محمد ہاشم پسر قاسم خان کہ بہ نیابت پدر در کابل بود از قصد او واقف شدہ بانکہ جنگ اورادستگیر کرد۔ ہمہ دین اثنا قاسم خان از حضور بکابل رسیدہ با محمد زمان ملازمنمودہ تملقات بسیاری کرد۔ اما او را نظر بند میداشت۔ و میخواست کہ روانہ حضور سازد۔ محمد زمان بقابل بیکیہ یافت قاسم خان را بقتل رسانیدہ در صدد کشتن محمد ہاشم گردید۔ و از قتل پدر واقف گشتہ کسان خود را فرام آورده محمد زمان را بقصاص پدر خود بسیارست تمام کشت۔ و تمامی بدخشاں کہ در کابل بودند علف تیغ بیدریغ شدند۔ و رفع شورش محمد زمان از آن دیار گردید۔ و در بدخشان عبد المؤمن خاں پسر عبد اللہ خاں حاکم مسنقل گشت۔ بعد تسلط بر بدخشان خواہش وصلت در خانہ اکبر نمودہ بدخواست صبیہ او ایچی فرستاد۔ چون ایچی از دریائے بہرہت میگزدشت کشتی از تہوج دریا غرق شد۔ و نامہء کہ درین خصوص نوشته بود۔ از نظر اکبر نہ گذشت۔ بر زبان مردم افتاد کہ باشاہ اکبر بود۔ و چہ عجب کہ ہمیں قسم بوقوع آمدہ باشد۔ عبد اللہ خاں باستماع این خبر مکتوبی متضمن معاذیر و لپیز مصحوب مولانا حسینی برائے اکبر ارسال داشت۔ اگرچہ مولانا حسینی بعد رسیدن در حضور با تہملائے امتناع در گذشت۔ اما جواب مکتوب عبد اللہ خاں باین شایستہ قلمی فرمود ارسال نمود۔ و اساس دوستی را استحکام داد۔

در بیان تسخیر ولایت کشمیر

یوسف خان والی آنجا همواره اظهار اطاعت و انقیاد نموده پیشکشهای لائقه ارسال میداشتند. در سال سوم جلوس والای یعقوب نامی پسر خود را با پیشکش فراوان بدرگاه والافرستاد. او چند نگاه در حضور قیام داشت. بنابر وحشیت که بخاطر داشت بخصرت از حضور گرفته بکشمیر رفت. چون این معنی بعرض رسید فرمائی بنام یوسف خان صادر شد که خیریت ذات و ولایت تو درین است که خود آمده بملازمت مشرف شود. یا پسر خود را باستان والای بفرستد. او عذرهای زمیندارانه پیش آورد و عرضداشت نمود. لهذا قصد کشمیر بخاطر اکبر معصوم گشت. بشاهرخ میرزا و راجه بھگونت داس شاه قلی خان محرم و دیگر امرا برین خدمت متعین شده بصلاح راه بران دولت خواه روانه شدند. و بسختی و عسر تمام قطع مراحل نموده نزد یک کشمیر رسیدند. یوسف خان در خود تاب مقاومت ندیده اراده داشت که بامرای پادشاهی ملاقات نماید اما از بیم کشمیریان نمی توانست. آخر الامر به بهانه دیدن مکان مجادله برگشته بامرای پادشاهی ملاقی شده کشمیریان باطلاع این معنی حسین چک را بجاگوشت برداشته آماده جنگ شدند. درین اثنا یعقوب پسر یوسف خان از پدر جدا شده بکشمیریان همراهی حسین چک گذاشته بر یعقوب جمع آمدند. و او را شاه اسماعیل خطاب داده و سرکوبها مستحکم ساخته بقصد محاربه بالشکر پادشاهی صفوف آراستند. چون این معنی بعرض اکبر رسید فرمان والا شان بنام شاهرخ میرزا و راجه بھگونت داس بصدور پیوست که اگرچه یوسف خان ملاقات کرده اما تا کشمیر تسخیر در نباید دست از دعا و هیچ باز ندارند بنابر آن لشکر فیروزی اثر کمر همت بسته منتوجه کشمیر شد. چون نزدیک رسید محاربه سخت در میان آمد کشمیریان مغلوب آمده ملاقات کردند و سگه و خطبه بنام اکبر جاری گردید. و زعفران و ابریشم و جواهران شکاری که خلاصه محصول آن ولایت است بجمعه در سرکاره والا مقرر گردید.

ذکر سلاطین کشمیر

یوسف بواسطت شاهرخ میرزا و راجه بھگونت داس بقصدی آستان رسید و او را که ملازمت نموده مورد عنایات گردید. بمنظران اخبار مستور نماند که در سنه هفت صد و پانزده هجری ساهونامی که خود

را از آل گرشاسپ بن نیکروز میگفت نوکر راجه مہدیو کہ از نسل ارجن پانڈوان بود گردید۔ مدت مدید ضیاء
 لایقہ بجا آورده اعتبار یافت۔ چون راجہ مہدیو در گذشت پسر او راجہ امین بحکومت مہتمن گشت۔ شاہ میر
 بن ساسوے نوکر اوراکیل السلطنتہ و صاحب مازگردانید و ہر دو پسر او کہ یکے جمشید و دیگرے علی شیر
 نام داشت پیش آورده در کار باوخیل ساخت۔ و شاہ میزداد و پسر دیگر بودیکے اشترانگ و دیگر ہنڈال نام
 و این ہر دو صاحب داعیہ بودند۔ چون شاہ میر و پسرانش اعتبار تمام یافتند غلبہ پیدا کردہ سپاہ و
 رعیت را بجانب خود کشیدند و ب تقریب از راجہ رنجیدند۔ و راجہ آنہا را از آمدن بجانہ خود منع کرد شاہ میر
 و پسرانش از روی تسلط و استیلا کے تمام پرگنات کشمیر را منصرف شدہ اکثر نوکران راجہ را با خود متفق گردانید
 و روز بروز قوت و مانت آنہا زیادہ گردید۔ و راجہ زبولن مغلوب گشتہ در سنہ ہفت صد و چہل و
 ہفت ہجری بمرگ طبعیہ در گذشت۔ زوجہ او کوکنا دیوی نام قائم مقام گشتہ خواست کہ باستقلال حکومت
 نماید۔ و بشاہ میر پیغام کرد کہ چند پسر مارا بحکومت بردار۔ شاہ میر قبول نکرد۔ رانی بر سر او لشکر
 کشیدہ جنگ کرد۔ چون ارادت الہی بران رفتہ بود کہ حکومت ہندو منقطع گردد و دین اسلام رواج یابد قضا
 را رانی کوکنا دیوی در جنگ مغلوب شدہ بدست کسان شاہ میر گرفتار گشت۔ و بضرورت اسلام قبول نمودہ
 و عقد نکاح شاہ میر درآمد و شاہ میر مظفر منصور شدہ دران ولایت سکہ و خطبہ بنام خود کردہ سلطان
 شمس الدین خطاب یافت۔ و از ابتدائے سنہ ہفت صد و چہل و ہفت ہجری در انجا اسلام
 رائج شد۔ مدت سلطنت او سہ سال و چند ماہ۔ سلطان جمشید بن شمس الدین عرف شاہ میر بحکومت
 آن ولایت بعد پرمہتمن شد۔ سہ سال و دو ماہ۔ سلطان شہاب الدین عرف میر اشاتک بن شمس الدین
 ہشت سال۔ سلطان قطب الدین عرف ہنڈال بن سلطان شمس الدین یازدہ سال و پنج ماہ۔ سلطان سکندر
 بت شکن عرف شیر شاہ بن قطب الدین در سنہ ہفت صد و ہشتاد و ہجری بر مسند فرمانروائی مہتمن گردید
 و بتکستن بت و انداختن بت خانہ غفل عظیم داشت۔ نسبت بت خانہ مہادیو را کہ در نزدیکی کشمیر بود
 انداخت۔ لوحے ازان برآمد و خط ہندی بران ظاہر گشت۔ نوشتہ بودند کہ بعد یک ہزار و یک صد سال
 سکندر نامے این بت خانہ را خواہد انداخت۔ سلطان بعد اطلال برین منی افسوس بسیار کرد و گفت کاشکہ
 این لوح بردارندہ می بود تا من بت خانہ را نمی انداختم و قول بانی باطل شدی۔

القہصہ سلطان خیلے متعصب بود۔ اکثر رہنماں را بعد بر انداختن بت خانہ بازو مسلمان کرد۔ و

بسبب شکستن تبها اور اسکندر بیت شکن گفتندے۔ وقتیکہ صاحبقران امیر تیمور گورگان درہندوستان
نزول اقبال فرمود۔ فیصلے برائے سلطان فرستادہ بود۔ او ہر مایہ شرف خود دانتہ مرا سم طاعت انقیاد
بجا آورد۔ و پیشکشہائے لائقہ ارسال داشت۔ مدت حکومت بست و دو سال و دس ماہ سلطان علی شاہ
عرف میراں خان بن سلطان سکندر بیت شکن بعد پدید بر سرند حکومت نشست۔ و شاہین خان
برادر خود را مدار علیہ نمودہ وزارت خویش مقرر گردانید۔ بعد چندے شاہین خان را ولیعہد کردہ در
کشمیر گذاشت۔ و خود بر سر راجہ جموں کہ خسرا بود لشکر کشید۔ بعد روانہ شدن باغواں بعضے مردم
از ولیعہد کردن برادر خود پشیمان شدہ معاودت نمود۔ و با عنایت راجہ جوری در کشمیر رسیدہ
متصرف گشت۔ و شاہین خان برادرش از کشمیر بر آمدہ بسیا لکوٹ رسید۔ و راں ایام جسر تھ
کھوکھ از خوف صاحب قران گریختہ در پنجاب رسیدہ بود۔ و نو بہتے کہ علی شاہ بعد فتح ٹھٹھ
مراجعت کردہ بکشمیر میرفت۔ جسر تھ سر راہ گرفتہ بعد محاربہ اورا دستگیر کردہ مال و متعہ
و اسباب و اشیاء بدست آوردہ بود۔ شاہین خان بعد رسیدن سیالکوٹ با جسر تھ
ملحق گشتہ با اتفاق بر سر علی شاہ رفت۔ علی شاہ بالمشکہ انہوہ بر آمدہ جنگ عظیم کرد۔ و از طرفین
خلائی بسیار کشتہ شد۔ بالاخر علی شاہ شکست خوردہ گریخت۔ ایام حکومت او شش سال و
چند ماہ۔ سلطان زین العابدین عرف شاہین خان مظفر و منصور گشتہ مسند آراے
حکومت گردید۔ محمد خاں بلور خود را بوزارت مقرر کرد۔ چون عدالت پیشہ و انصاف دوست بود
و سپاہ و رعیت از خوشنود شدند۔ براہمہ کہ در زبان حکومت سلطان سکندر پدرا و جلاے
وطن اختیار کردہ بودند در عہد او باز آمدہ آبا گشتند۔ سلطان بہ براہمہ تاکید کرد کہ انچہ آئین ایشان باشد
باعتل آرند و مجمعہ از براہمہ کہ در زمان سکندر و جبر واکراہ مسلمان شدہ بودند باز بائین خود رجوع نمودند۔
بالآخر برگ طبعی در گذشت۔ مدت حکومت او چہل و ہشت سال۔ سلطان حیدر عرف حاجی خان
بن زین العابدین چہار سال و دو ماہ۔ سلطان حسین بن سلطان حیدر دو سال و چند روز۔
سلطان محمد شاہ بن سلطان حسین بعد پد مسند آراے حکومت گشت۔ بعد چندے بعضے امر با اتفاق پسر ام
راجہ جموں کہ از خوف تاتار خاں نائب سلطان بہلول لودی حاکم پنجاب و کشمیر رفتہ بود و وزیر سلطان باشندہ
سلطان از تاتار خاں کمک طلب داشتہ خائفان را تاریب نمود۔ چون وہ سال و ہفت ماہ از حکومت سلطان

گذشت. سلطان فتح شاه بن آدم خاں بن زین العابدین از تاتار خاں کمک آورده با سلطان محمد شاه جنگ کرده
 نصرت یافت. و کشمیر را در تصرف خود آورده سکه و خطبه بنام خود کرد. سلطان محمد شاه هنریت خورده در پهنه بستان
 آمده. بعد نه سال سلطان محمد شاه باز در کشمیر رسیده بر سلطان فتح شاه یافته مجدداً بر حکومت نشست. و
 فتح شاه به جانب هند وستان آمده پس از دوازده سال باز در کشمیر رسیده بر سلطان محمد شاه ظفر یافت. و
 سه سال و یک ماه حکومت کرد. و سلطان محمد شاه باز لشکر فراهم آورد که کشمیر را تسخیر خود آورد. سلطان فتح شاه
 بطرف لاهور آمده همانجا دولیت حیات سپرده در سه هشت صد و هشتاد و نه که سلطان بهلول لودی ولایت
 نموده و سلطان سکندر خلف او اوزنگ آراک هند وستان گردید. نوکران سلطان فتح شاه سکندر خاں
 پسر فتح شاه را در کشمیر آورده مدعی سلطنت شدند. آخر الامر او شکست خورده بدر رفت. بعد آن در سینه
 نه صد و سی و سه از ظهیر الدین محمد بابر پادشاه کمک آورده باز در کشمیر رسیده. و باندک زمان اسیر گردید.
 سلطان محمد شاه اورامیل در چشم کشیده مقید بگذشت. ایام حکومت محمد شاه مرتبه اول ده سال و هفت ماه
 و مرتبه دوم دوازده سال و یک ماه. و مرتبه سوم یازده سال و یازده ماه و بستم و دور و زک که مکی سی و چهار
 سال و هفت ماه باشد. و مدت حکومت سلطان فتح شاه مرتبه اول نه سال. و مرتبه دوم سه سال و یک ماه
 که همگی دوازده سال و یک ماه میشود. و مدت سلطنت هر دو چهل و شش سال و هشت ماه سلطان ابراهیم خاں
 بن سلطان محمد شاه بعد پدر بر سر حکومت جا گرفت. پس از چند گاه ابدال باکری که از امرای بزرگان
 ولایت بود از سلطان بنجمیده بملازمت بابر پادشاه و رهند وستان آمده ظاهر ساخت که ولایت کشمیر
 بسبب ترسین و تنگی تخیر می تواند نمود. آخر الامر با حسب الطلب او کمک مرحمت فرمود. و از نو یک کشمیر
 رسیده بر سلطان پیغام کرد که شکست و سطوت پادشاهی بجز لیست که سلطان ابراهیم لودی پادشاه هندستان را
 با صد هزار کس بجاک برابر ساخت. تو چه خواهی بود بهتر آنکه اطاعت کنی. او قبول نکرد و جنگ در میان آمد.
 سلطان در محراب کشته شد. ابدال باکری بعد از فتح وظیفه نازک شاه برادر او را بر سر حکومت ممکن گردانید.
 مدت حکومت هشت سال و پنج روز. سلطان تازک شاه بن سلطان محمد شاه بعد کشته شدن برادر
 خود با اتفاق ابدال باکری حکومت یافت. چون بابر پادشاه ازین جهان رحلت کرد. و همایون پادشاه
 اوزنگ آراک سلطنت گشت. کامران میرزا برادر همایون پادشاه از پنجاب بر کشمیر لشکر کشیده و
 محارب روی داده اکثر کشمیریان علف تیج بیدریغ شدند. و عساکر

کامران میرزا اکثر مال و اسباب کشمیر یال را نالاج کرده معاودت نمود۔ و در سنه نہ صد و سی و نہ سلطان ابو سعید والی کاشغر سکندر خان خلف خود را مع حیدر میرزاے کاشغری باد و ازده ہزار ہار ہمارہ کردہ کشمیر فرستاد۔ و تا سہ ماہ کشمیر و مواضع آن را غارت و تاراج کردند۔ و عمارات قدیم برانداختند۔ و حرج و مرج تمام دران ولایت روئے داد و اکثر مردم کشتہ شدند۔ عاقبتہ الامر سکندر خان مصالحوہ نمودہ برگشت۔ و بعد چند گاہ سلطان نازک شاہ را ایام حیات بسر آمد۔ مدت حکومت پانزدہ سال۔ سلطان شمس الدین بن نازک شاہ ایام حکومت او ظاہر نیست۔ سلطان نازک شاہ بن شمس الدین بن نازک شاہ شش ماہ۔ میرزا حیدر کاشغری خالو زادہ بابر بادشاہ از کاشغر بملازمت ہمایوں پادشاہ در آگرہ رسیدہ بود۔ ہنگامیکہ ہمایوں از شیر شاہ شکست یافتہ بلا ہور رسید۔ حیدر میرزا بہ تبریک ابدال باکری و چک و رنگی چک و دیگر امراے کشمیر از ہمایوں رخصت گرفتہ در سنہ نہ صد و چہل و ہشت در کشمیر رفتہ بہ بغیر دآورد۔ و اولاً بمصلح کشمیر یال سکے و خطبہ بنام نازک شاہ بجال داشت۔ بعد ازاں کہ ہمایوں از عراق معاودت کردہ فتح قندھار و کابل نمود۔ حیدر میرزا بنا بر حسن اخلاصیکہ با ہمایوں داشت در کشمیر سکے و خطبہ بنام او کرد۔ نسبت شیر شاہ فوجے بر سر کشمیر فرستادہ بود بعد جنگ از لشکر حیدر میرزا شکست یافتہ برگشت۔ چہل حیدر میرزا دران ولایت استیلا یافتہ حکومت باستقلال کرد کشمیر یال را مغلوب داشتہ بخاطر نمی آورد بعضے از اہل کشمیر کہ فریب و ترس و بے جلی آہنہا است بمکر و دغلیہ در لباس دقتی شہمی کردہ لشکر میرزا لطیف تبت و گپہلی و راہر متفرق کردند۔ و با خود اتفاق نمودہ بر سر میرزا شب خون آوردند۔ و دران زود خود دتیرے بمیرزا رسیدہ عمرش بسر آمد۔ مدت حکومت دہ سال سلطان نازک شاہ مرتبہ دوم مسند آراے حکومت گشت۔ و در اندک ایام بعوارض بدنی پیمانہ زندگی او بسر نہ گردید۔ مدت حکومت دو ماہ۔ سلطان ابراہیم شاہ بن محمد شاہ برادر نازک شاہ پنج ماہ۔ سلطان اسمعیل شاہ برادر ابراہیم شاہ در سنہ نہ صد و پنجاہ و نہ سلطنت رسید۔ اگرچہ حکومت بنام او بود اما غازی خان چک استیلا داشت۔ ایام حکومت دو سال۔ سلطان حبیب شاہ بن شاہ اسمعیل شاہ بعد پدیر بر مسند حکومت نشست۔ غازی خان چک از روئے تسلطیکہ داشت او را در گوشہ نشانید و خود لوایے حکومت بر داشت ایام حبیب شاہ دو سال و چند ماہ سلطان غازی شاہ عرف غازی خان چک در سنہ نہ صد و شصت و چہار سکے و خطبہ بنام خود کرد۔ چہار

سال و چند ماه - سلطان حسین خاں برادرغازی خان چون غازی شاه را آزار جهام روس داد برادرش
غالب آمده پسران او را نابینا کرده خود مست نشین حکومت گشت - غازی خان ازین درد که ضمیمه گزارش بدنی
او گشت قالب تی کرد حسین خان وقت خود را با تحف و هدایای لاکتھ در خدمت اکبر فرستاد - مولانا
کمال که دران زمان بقضیدت و دروشی شهر بود در ایام حکومت حسین خان از کشمیر آمده در سیالکوٹ رسید
و هدرس و تدریس اشتغال ورزید - ایام حکومت حسین خان ده سال و چند ماه - سلطان علی شاه برادر حسین خان
پس از برادر خود مرزبان آل ولایت گشته بعد چند گاه سکه و خطبه بنام نامی اکبر مقرر کرد - و بامید از دیار اتحاد
و سعادت دلد او دختر خود را در خدمت شاهزاده سلیم با تحف و هدایا فرستاد - و اظهار ارادت و بندگی خود نمود -
بعد چند گاه در عرصه چوگان از اسب افتاده گوی زندگی بجز آن گاه آخرت برد - مدت حکومت نه سال
سلطان یوسف شاه بن علی شاه بعد پدر رسد آراء حکومت گردید - بعد اندک زمان سید مبارک خان
که از امرای بزرگ آن ولایت بود غالب آمده بمستند حکومت نشست - یوسف شاه از و گریخته از راه
جھون پیش میرزا یوسف خان حاکم پنجاب آمد - و باتفاق میرزا و راجه مان سنگه در فتح پور سیکری رسید -
بعد از مدت اکبر شرف گردید - و در سنه نه صد و هشتاد و هفت هجری میرزا یوسف خان در اجه مان سنگه
بیمار او مقرر شدند - و او بامرای پادشاهی در کشمیر رسیده بانگ جنگ فتح نموده حکومت با استقلال
یافته امرای پادشاهی را رخصت ساخت - در سنه نه صد و هشتاد و نه هجری اکبر بادشاه در وقت مراجعت
از کابل از مقام جلال آباد الپچی متعین کرده فرامان بنام یوسف خان اصدار فرمود - او باستقبال فرمان گیتی
مطاع سعادت اندر و ز گشته - حیدر خان عرف یعقوب پسر خود را با تحف و هدایا بدرگاه آسمان چاه فرستاد -
پس از یک سال در حضور والا بوده بدون رخصت گریخته کشمیر رفت - چون این معنی بفرمان مقدس رسید
میرزا شاهرخ و شاه قلی خان محرم و راجه بھگونت داس چنانچه گذشت به تسخیر کشمیر متعین شدند -
یوسف خان عاجز شد و همراه امرای پادشاهی در حضور پرنور رسید - و از سنه نه صد و نود
وسه ولایت کشمیر داخل ممالک محروسه گردید - مدت حکومت یوسف خان هشت سال - بعد
رسیدن یوسف خان بدرگاه والا یعقوب پسرش در کشمیر بوده مراسم انقیاد چنانچه باید
بجائی آورد و باستیصال او قاسم خان بامرای دیگر متعین گردیده براه کابل شتافت -
دران نواح تالاب است که هر گاه دران مکان آواز نغمه یاکرنا شود برف و باران عظیم

بارد - هنگام نزول لشکر چون آواز نثاره شد برف باران و تگرگ بسیار بارید و آسیب سرما
 بالشکریان رسیده جانداران بسیار تلف شدند - از وقوع این معنی کشمیریان که آمده پیکار
 بردند غالب آمدند - و تفرقه در لشکر پادشاهی روی داد - در آن حال قاسم خان فوج در دست
 کرده پیش رفت - یعقوب از دلیری قاسم خان هراسان گشته تاب جنگ نیاورد - و
 بطرف کشتوار گریخت - شمس چک را که در قید او بود خلاص نمود - کشمیریان بعد رفتن یعقوب
 شمس مذکور را بمحکومت برداشته آماده کارزار شدند - و بر سر کوه جنگ در پیوست -
 یاقبال پادشاهی قاسم خان فیروزمند گشته در شهر سری نگر که دالایا که کشمیر است در آمده
 بتجدید سگه و خطبه بنام اکبر جاری گردانید - بعد چند گاه کشمیریان یعقوب را از کشتوار آورده
 بر سر قاسم خان در شهر سری نگر شب خون آوردند - بهادران لشکر پائی همت افشوده جنگ
 مروانہ نمودند - غنیمت تاب نیاورده بے نیل مقصود راه فرار پیش گرفت - مرتبه ثانی باز یعقوب با اتفاق
 کشمیریان از شعبا جبال برآمده مصدر شورش شد - و ناگهان شب خون آورده
 بهمان و تیرو بازگشت - چون یعقوب غائب و حاضر گردید - و کارے از پیش نتوانست برد -
 اکثر امرای کشمیر آمده قاسم خان را دیدند - و خان آن جماعه را استمالت نموده بحضور پادشاه
 فرستاد - آنها بعد ادراک دولت حضور متمول عنایات شدند - و یعقوب باز با اتفاق
 شمس چک از کوه برآمده بدفعات با قاسم خان جنگ کرد - چون قاسم خان از محاربات متواتره
 بتنگ آمد استمداد و استعانت از حضور نمود - میرزا یوسف خان بایالت کشمیر تعین گشت - و حکم
 شد که هرگاه میرزا یوسف خان از نظم و نسق آن ولایت خاطر جمع نماید - و بنیاد فتنه و فساد
 برکنده گردد و قاسم خان برخصت میرزا بقدری آستان نشاید - میرزا یوسف خان بمنابع
 استعجال در کشمیر رسیده بشجاعت جبلی که داشت و دانش علاوه آن نظم و نسق آنجنابا باوقعی
 نمود - شمس چک ندامت کشیده ملازمت میرزا اختیار نمود - و میرزا اورا استمال نموده بدرگاه
 والا فرستاد - و رفیع شورش از آن ولایت گردید - و قاسم خان برخصت میرزا بحضور رسیده
 بصوبه داری کابل سرفرازی یافت - و چنانچه نگارشش آخر الامر از دست محمد زمان میرزا در کابل
 بقتل رسید -

ذکر نهضت اکبر پادشاه کشمیر

در سال سی و چهارم جلوس اکبر پادشاه بسیر کشمیر متوجه شد و دشواری راه کشمیر از ارتفاع جبال و مغاری خطرناک و گریوهای دشوار گذار و اینوسه جنگل از کثرت اشجار و سختی سنگ لاهها و ضیق مسالک بجدیست که اندیشه بدشواری میگردد و در اثنا راه رتن پنجال و پیری بل کو بهیست که از غایت ارتفاع سر فلک کشیده و از نهایت بلندی باوج آسمان رسیده و بر فراز آن تماشا عالم بالا توان نمود و صوت صدای ملکوت توان شنود - سکنه آنجا افغانیان را همایگی بینند و غارنش از خوشه پروین دانه می چینند - بموجب حکم مطاع چندین هزار غار تراش قوی دست و تبر و ان چابک و چست در قلع اجار و قطع اشجار ید میضا نموده آن مسالک را آراستند - و از لاهور تا کشمیر فود و هفت کوه بجزیب درآمد - اکبر بعد قطع مراحل و منازل در خطه و کشاکش کشمیر نزول اقبال فرمود - و بتماشای سیرگاه های آنجا بے مسرت اندوخت - فی الحقیقه که کشمیر از تعریف و توصیف مستغنی است و عیب غیر از کشمیر یان ندارد - نظم

چشم کشمیر استخاب هفت کشور قسم خورده بخاکش آب کوثر
چشم کشمیر آب و رنگی باغ و بستان اسیر هر بهانش صد گلستان
نظر چند آنکه بر دشت گماری بجز آب زمر و نیست جاری

درین گلشن ز جوش خنده گل

نمی آید بگوشش آواز بسبل

دریای بهت که از میان شهر و بازار جاریست از عجایب تماشا است - اطراف آن عمارات و گلزار و زمین ڈل نیز مزارع و باغها غرض از خوبی هر چه باید دارد - اما کشمیر یان نهایت بد معاش و بزبونی زلیست زانید - خورش دانی آنها خشک نرم بے نمک - برنج گرم خوردن رسم نیست شبانگاه برنج پخته نگاه میدارند و روز دیگری خوردند و پوشش پیرین لپمین است که عبادت از پتو باشد ناشسته از خانه یافته می آرند - و آنرا دوخته می پوشند - تا بپا به شدن بآب نمی رود - و از بدن بدر نمی کشند - بیت

نفاق فطقی شان همچو نیش با کثردم
نزاع خلقی شان همچو زهر لازم مار

القصه اکبر از سیر کشمیر بغایت خوش وقت شده عید رمضان المبارک ہما بخا نموده۔ دران روز باستشفاع میرزا یوسف خان حاکم آنجا تفصیلات پیشین بقوب خان بخشیدہ کفش پائے خود مرحمت نمود۔ او شرف خود دانستہ آن کفش را بر سر بست۔ و بمقدور رسیدہ مورد عنایات گشت۔ و اکبر بعد از فرج ببلوچپلی و دھندہ کہ بجے دشوار گذار است با جمیع شتم و خرم قطع منازل نموده و حسن ابدال نزول اقبال نمود۔ دران روز امیر فتح اللہ شیرازی و پس از ان حکیم ابوالفتح گیلانی کہ مقرب پادشاہ بودند ہر دو درخت ہستی پر بستند۔ و در حسن ابدال مدفون شدند۔ دران جا چند گاہ ریایات اقبال آقا است و در زیدہ طرح باغ و گلزار ریختہ آمدہ از بخا نہفت فرمودہ بخطہ فرح افزے کابل نزول اجلال نمود۔ قاسم خان صوبہ دار آنجا کہ دران وقت زندہ بود بموجب حکم اعلیٰ در گذر گاہ متصل شہر کہ ظہیر الدین محمد بابر پادشاہ و ہندال میرزا در آنجا مدفونند باغ و عمارات عالیہ احداث نمود۔ چون پریشانی حال رعایاے کابل بعرض رسید حکم شد کہ تا ہشت سال شتم جملہ اخراج مقرری بر رعایا معاف کردہ تتمہ بازیافت میکردہ باشند۔ و بعد سیر و شکار کابل معاودت ہندستان شد۔ قضا در منزل ڈھکہ اکبر از اسپ افتاد و رخسارہ اش خراشیدہ شد۔ شش روز صاحب فراش بود پس از حصول صحت از آنجا روانہ شد۔ بعد رسیدن در رہتاس پریل خاص کہ در جوش مستی بود سوار می شد پیش از آنکہ پایہ او در تلاء و مضبوط شود فیل مذکور بقصد مادہ فیلے دوید۔ اکبر بزمین افتادہ زمانے دراز بے ہوش بود۔ بعد برے بہوش آمد۔ ظاہرا اندک آسیبی در باطن رسیدہ بود۔ بنا بر احتیاط بصلح حکما رگ ہفت اندام دست راست پر کشاد و در اندک فرصتہ تندرستی یافت۔ از منور این مسانحہ خبر ہائے ناخوش در اطراف ممالک بر زبانہا افتاد و غریب شورش بر خاست و رعیت از مالگزاری دست باز کشید۔ و در معاملات ممالک اختلال روی داد۔ چون لاہور منیم سراوقات گشت۔ این شورش فرو نشست۔ و طرق و مسلک کہ نا امن شدہ بود امنیت گرفت۔ ہمدین نزدیک بشب مہتاب تماشاے جنگ میدید۔ قضا را آہو حریف خود را گذارستہ دید۔ و شاخے وریان بہر دوران اکبر و فرخے رسیدہ آماس کرد۔ و وجہ باشدہ اد کشید۔ بصواب دیدن شیخ ابوالفضل و مقرب خان معروف بشیخ بھینا جراح بمعالجہ پرداخت۔ بعد یک ماہ و ہفت روز صحت رویداد۔ شیخ ابوالفضل و مقرب خان کہ دران ایام خدمت بسیار کردہ بودند مورد عنایات شدند۔

در بیان حال راجه لودرمل و حلت او

در زمان نهرضمت رایات عالیات بکشمیر رخصت شده در لاهور مانده بود. بعوارض بدنی درگذشت. و در وقت مراجعت از کابل در انشای راه خبر حلت او بعرض رسید. چون مزاج شناس و وزیر اعظم و سپهسالار بود پادشاه از فوت او تأسف بسیار نمود. لودرمل صغیر بود که پدرش مرد و او در بیوه زن در کمال افلاس و تهیدستی بود. محنت تمام پرورش نمود. اما در صغر سن آثار شد و کاروانی و علامات طالعندی و بخت بلندی از ناصیه حال او می تابید بحسب قسمت در جرگه نولند. هاس سرکار پادشاهی نوکر شد. بمقتضای فوری دانش و کارگذاری روز بروز پایۀ قدا و افزون. چنانچه صاحب تدبیر و قلم بود صاحب کس و علم نیز گشت. و در اکثر معاکر دیوات شائسته و محاربات مروانۀ نمود. نقش مروانگی و دلاوری او در دل پادشاه درست نشست. و در ملک گجرات و بنگاله کارزار هاس عظیم نمود و فرزند آمد. رفته رفته بیایه اعلاسه وزارت سرفرازی یافت. و رسال بخت و پنجم جلوس وزیر اعظم گردید. دیانت گزین. سیر چشم. توانگر دل. هوشتیار مغز. پریر نگار نیک محضر بود. اصابت فکر و همت بلند داشت. با خویش و بیگانه یک جهت و به دوست و دشمن یکسان میگذاشت. آداب شناس سلطنت و راز دار مملکت و در دقائق حساب و سیاحت تحریر به نظر بود. پیش از و در مملک هند متصدیان بقانون مینمود و فتری نوشتند. راجه لودرمل از نو لیسندگان ایران اخذ ضوابط نموده دفتر را بطور ولایت درست کرد. تا حال اهل قلم مطابق آن بعمل می آرند. تمام اراضی ممالک محروسه بحد موقوفه پیچیده رقبه هر دهه از دهات منقح نمود و جمع و امه قرار یافته حدود صوبه با معین گشت. فی رویه چهل دام قرار یافت. در دنا تر ثبت گردید. و بر هر کرور دام عالی مقرر بزبان عرف گردی یافت. و نیز داغ اسپ شاهی مابین امرا و منصبداران و اعدیان قرار یافت. تا نوکر پادشاهی پیش چند کس نوکر نتواند شد. و مجال خیانت دل نوکری نماند. و منصبداران و اعدیان را نیز بارای عذر نباشد. هر سال تصحیم اسپان را داغ مقرر گشت. تا اشتباه نماند. در زمان سابق سلطان علاء الدین خلجی و بعد او شیر شاه داغ اسپ مقرر کرده بود اما رواج نیافت. و در عهد اکبر چنانچه باندۀ راج گردید. و نیز پادشاه نوکران خود را هفت بخش نمود چوکی هر دونه مقرر

ساخت۔ وہ ہفت چوکی نام یافت۔ برائے ہر چوکی علیحدہ چوکی نویسی تعین کر دیکر درنوبت ہر یکے ملا خطہ موم نمودہ مجال غائب بودن نہ بند۔ برائے ہر روز ہفتہ ہفت واقع نویسی مقرر گشت تا احکام حضور مضبوط و آشتہ و فترے جدا گانہ مقرر داند۔ تا عند الحاجت معلوم تواند شد کہ فلاں روز و فلاں تاریخ میں حکم اصدار یافتہ۔ و چندین ہزار غلام زر خرید و غیر زر خرید کہ از دار الحرب آمدہ در بندگی پادشاہ قیام داشتند انہارا آزاد کردہ ب خطاب چیلہ روس شناس گردانید۔ و میگفت کہ بندہ ہائے خدا را بندہ خود گردانیدن سزاوار نیست۔ بعد مردن راجہ ٹوڈل عبد الرحیم خان خاناناں بوالا منصب و کالت سرفراز گردید۔ او بمقتضائے فرست و کاروائی احکام وزارت و امور کالت را بوجہ احسن امضا وادہ رونق بخشش میں کار و امور تحسین شہر یار گشت۔

نہضت موکب مقدس تریہ و ہم بس کشمیر

دہاں سال سی و ہفتم جلوس والا باز عزیمت سیل گشت کشمیر و ضمیر اکبر سر بر زد۔ و ناگہاں دین برسات ازلاہور نہضت فرمود و در وقت عبور از دریائے راوی بزبان پادشاہ گذشت کہ میں بیت در باب کلام کل گفته اند۔ یہ بیت

کلاہ خسروی و تاج شاہی بہر کل کے رسد ہا حاشا و کلا

تضاریریں روزیادگار میرزا کے بنی عم میرزا یوسف خاں و کشمیر صدر شورش شدہ بود از معنی اصداد و حضور اطلاع نمود۔ باعث این شورش آنکہ قاضی نور الدین را برائے تفتیش جمع محال کشمیر از حضور فرستادہ بودند۔ چون کشمیریان دانستند کہ تغلب ظاہری شود و جمع افزوں میگردد و بنا بر مثل اندازی در این امر یادگار میرزا را کہ میرزا یوسف خاں ہنگام عزیمت حضور نائب خود و کشمیر گذارشتہ بود از راہ بردہ متکب فساد شدند۔ و خاطر نشان او کردند کہ بسبب و شوری مسائل کشمیر آنچنان جانیت کہ یکبارگی دست افروز پادشاہی بآن تواند رسید۔ آن بد اختر بایں ہرزہ گوئیا مغمور شدہ سکہ و خطبہ بنام خود نمود۔ چوں موکب والا برب دریائے چناب رسید خبر این شورش معروض شد و ہرزبان پادشاہ گذشت۔ یہ بیت

ولد الزنا ست حاسد منم آنکہ طالع من ولد الزنا کش آمد چو ستارہ بیانی

چون بادگار از شکم نفوذ نام لولی بود که هر روز بخانه و بهر شب بجای بسری برو فرمود که آن لولی
 بچو بخود بر آمدن بسپار کشته خواهد شد - درین ایام میرزا یوسف خان در حضور بود بنابر مزید احتیاط او را
 حواله شیخ ابوالفضل نمود - تا دقت نگاه دارد - چوں بوقت قصیری او بعرض رسید بعد چند روز
 نجات یافت - شیخ ابوالفضل در آن روزها از دیوان حافظ شیرازی رحمت الله تعالی علیه تعادل کرد
 سر صفحہ این بیت برآمد - بیت

آن خوش خبر کجاست بکریں فخر مژده داد تا جان فشانش چو زده و سیم دم قدم
 از غرائب آنکه چوں یادگار سکه و خطبه بنام خود کرد اورا تب لریزه در گرفت - و مہر کن را کہ خاتم
 او میکند ریزه فواد در حدقه چشم افتاد - چوں یادگار علم لغی برافراشت - لشکر آراستہ بر کوہ کربل
 بالکران باوشاهی کہ در انجا بودند آمادہ پیکار گشت - و باندک جنگ فرار نمود - و بر سر پور کسان
 میرزا یوسف خان کہ بحسب ضرورت رفیق او شدہ بودند نیم شب قابو یافتہ برد تا خفتند - او از خیمہ
 بدر رفت - آخر الامران بدست بدست کسان میرزا یوسف خان اسیر گردید و سر او از تن جدا کردند
 و در منزل بہمسر سر آن دشمن الحاقیہ بحضور اکبر رسید - چنانچہ پربان بادشاہ رفتہ بود بچو بر آمدن بسپار کہ
 ستارہ یمانی عبارت از دست آن ناعاقبت اندیش کشتہ شدہ و کشمیریان کہ با او رفیق بودند نیز بمکافات
 کردار خود رسیدند - و رفع شورش ازل دیار گردید - بالجمہ اکبر بعد قطع مراحل بخطہ کشمیر نزول اقبال
 نمودہ از سر منازل و کشادہ سیر گاہ ہای مقرری آن دیار نگاشت زعفران زار کہ خلاصہ آن سرزمین
 واقع شدہ و تماشای چراغان و کشتی ہای آب ڈل کہ دریاے پایان شہ کشمیر است خط و افسر و
 مسرت فراوان برگرفتہ معاودت ہندوستان فرمود - و بموجب التماس شاہزادہ ایاالت کشمیر بدستور
 پیشین بمیرزا یوسف خان بجلال ماندہ و جمع صوبہ کشمیری دیک لک خروار -

نہضت مملوکہ والا کشمیر میرزا تہ سوم

در سال چہل و دوم بکشیمیر نہضت نمود - شخصے از مردم غور در شہ کشمیر ظاہر گشتہ خود را
 بنام عمر شیخ میرزا سپہ سالار میرزا داؤد نمودہ مصدد شورش شدہ بود - کسان محمد علی اورا دستگیر کردہ
 و در منزل آباد آورده بنظر بادشاہ در آورد - و ہماں جا بیا سار رسید - بعد عبور از دریاے چناب علیہ

توابع سیالکوٹ از ستمکاری محمد بیگ کروری استغاثہ نمودند۔ اور ابرارے عبرت عمال ستمکار
جغاپشہ بخلق کشید۔ چوں از انجا نہضت فرمود و در خطہ دلکشاے کشمیر نزول اقبال شد تمام
ایام بعیش و عشرت در آن سرزمین گذرانید و در آب ڈل جشن چراغان ترتیب داده و دو ہزار کشتی
بانواع و اقسام شمع و چراغان آراستہ در دن آب سرد اندہ نیز بروست خانہ شاہی و ہر کنار
آب و عمارات و باغات و اشجار محاذی دولت خانہ چراغان کردند بعد بر شیر شکار در ایام آغاز دست
نہضت فرمودہ مدار الملک لاہور نزول نمود۔

ذکر در بیان تسخیر ولایت اوڈیسہ

آن ولایت قتل و تصرف داشت۔ چوں ادب مرگ طبیعہ در گذشت افغانان باتفاق یکدیگر
عین خاں پسر اورالہ سرواری برداشتہ متابعت او قبول کردند حسب الامر راجہ مان سنگھ بتخیر
آں ولایت رفت۔ افغانان بکرات جنگ و جدل کردند۔ بالاخر عاجز شدہ بعد گذشتن قتل و
نشستن پسرش برستہ حکومت باراجہ مان سنگھ صلح کردہ سک و خطبہ بنام اکبر مقررہ کردہ
جگنا تھ را داخل ممالک محروسہ دیک صد و پنجاہ ہیل دیگر نفاس آں دیار حوالہ راجہ مان سنگھ نمودند
کہ بدرگاہ مقدس ارسال دارد۔ و در سال سی و ہفتم جلوس والا مطابق سنہ ہزار و ہجری ملک اوڈیسہ
کہ بر ساحل دریائے شورا است بتمامہ داخل ممالک محروسہ گردید۔

ذکر در بیان تسخیر قندھار

بعض والا رسید کہ مظفر حسین میرزا و قتم میرزا بن بہرام میرزا بلور شاہ طہاسپ کہ در قندھار
قیام داشتند و بنا برین نوع حوادث و فتن کہ در عہد سلطان محمد پدیر شاہ عباس اول روداد و از طرف
اوزبکیہ نیز مطمئن نبودند بساط سلطنت گستر وند۔ و بعد تسلط شاہ عباس از سطوت او ترسیدہ
حیران ماندند کہ چہ کنند؟ و بکجا راہ برند؟ اکبر باستماع این خبر خوش وقت گشتہ میرزا خانخانان
را بالشکر گران از حضور خود بتخیر قندھار بہر صورتیکہ تیسرے مقتین نمود حکم شد کہ براہ بلوچستان
راگرد اگر در۔ اگر کلان تران بلوچان لوازم انقیاد بجا آند آنها را دریں مہم ہمراہ گیرد۔ والا بسر لائق برساند

دینار بلوچی و از دیاد آبرفتے اور منزل اول تخیمہ خانخاناں تشریف بردہ نصاح سو و مند فرمود -
 بموجب سرفرازی او بین الاقران گردید۔ خانخانان بعد قطع منازل در میان ملتان و بمبکہ کہ جاگیر او
 بود رسیدہ چند گاہ برائے سامان سپاہ و تہیہ راہ اقامت و زیدہ ویرس اشارت مہمیرزا از مظفر حسین
 میرزا و قندھار شکست خوردہ از انجا برآمد۔ و رونے نیاز یکبار آورد۔ فرین مطاعہ بامریکہ در راہ بودند
 اصداریافت۔ کہ خدمت گاری و مہمانداری نہایت اہم بموجب المعزل آوردند۔ چون میرزا بہ یک منزل
 از لاہور رسید و اکبر پادشاہ ہم آنجا بود۔ امرائے عالی شان و خوانین بلند مکان حسب الحکم پادشاہ
 باستقبال رفتہ میرزا را در حضور آوردند۔ اکبر باغرازا و اکرام تمام ملاقات نمود۔ و میرزا با چہار پسر
 بملازمت رسیدہ بغایت منصب پنج ہزاری زیر بار منت نوکری گردید۔ ولایت ملتان
 و بلوچستان بجاگیر او مرحمت گشت۔ بعد الوسجد میرزا بر اور رستم میرزا پس از ان بہرام میرزا
 ابن مظفر حسین میرزا و پیش مظفر حسین میرزا ہم رسیدہ ہر یک در خود حالت خویش کامیاب
 گشت۔ و ازل تاریخ قندھار داخل ممالک محروسہ ہند گردید۔ و خان دوران عرف شاہ بیگ خاں
 کہ ایالت صوبہ کابل داشت بصوبہ داری قندھار سرفرازی یافت۔

در بیان تسخیر ولایت ٹھٹھہ و آمدن مہمیرز جانی بیگ

ہنگامیکہ خان خانان تبخیر قندھار دستوری یافت پس از رسیدنش در نواحی ملتان و انلاشان
 صادر گشت کہ نخستین انزع ولایت ٹھٹھہ پیش نہاد ہمت سازد۔ بعد انان تبخیر قندھار پردازد۔
 خانخانان بموجب حکم مطاع مستوجب ٹھٹھہ گردید۔ راول کیم مرزا بن جیسلمیر و ولایت پسرانے لکے سنگھ
 بیکانیری ملحق شدہ کہ خدمت بر میان عبودیت بستند۔ اولاً سہسوان را مفتوح نمودہ روانہ پیشتر شدند۔
 میرزا جانی بیگ الی ٹھٹھہ جمعیت بسیار آمد و نصیر پور کہ یک جانب میان سندھ و جانب دیگر وودخانہا داشت
 قلہ کلین اساس نہادہ حصن گشت۔ و خانخانان را انجا رسیدہ بمجاہد ان پراخت چون محاصرہ داشتہ او کشید و
 لشکر و شاہی را در تصرفہ حال بدر ماندگی کشید با ضرر و صدمت حال بد گاہ آسمان جاہ محروص داشتند بموجب حکم محکم
 کشتی ہائے قلہ از لاہور لشکر خانخانان بملتان رسانیدند۔ و رائے سنگھ بیکانیری و دیگر امرار بمک
 متعین شدند۔ خانخانان از رسیدن غلات و امرائے ملکی قوی دل گشتہ بر سر ٹھٹھہ و افواج دیگر

در بیان جشن روز شروع ضابطه آراستن حجرات ایوان علم با تمام امار

چون موسم بهار در رسید و الواجب عیش و عشرت بر روی عالمیان کشاده گردید - نسیم نوروزی مزاج
دارندگان و نیازا منشرح قسیم نو بهاری مشام آزادگان گیتی را معطر گردانید - نظم

درخت غنچه برآورده بلبلان مستند - جهان جوان شده یاران بعیش نوشتند

بساط سبز و لکه کوب شبنم کای نشاط - ز بسکه عارف و عامی برقص بر جستند

حکم شد که دولت خانه خاص و عام که صد و بیست ایوان داشت بامرای عظام قسمت شود - و ضلع

چهار که را منصفه بیان هیوات زینت و بهند و سبها مندل را که دولت خانه خاص است - با تمام زینت
آئین بندگی نمایند - در اندک زمانه کار پر وازان بارگاه خلافت و امرای بالا مرتبت بموجب حکم تمام
دولت خانه را به تکلفات گوناگون آراستند - و با آرایش رنگارنگ آئین بستند - درین بزم جشن

مناصب امار بعرض رسید - و هر یک در نور حال با ضافه سرفرازی یافت - و فهرست اهل خدمت
ملحوظ گشته هر کس که مصدر اخلاص و نیکو خدمتی شده بود با لطاف و عنایت سرفراز گشت - و

آنکه مرتکب عذر و نادولت خواهی گشته بود بعزل خدمت و کمی منصب معاتب گردید - و حکم جهان
مطالع بصدر و ریوست که تار سپیدن روز شرف هر یک از نوینان و امرای عظام ضیافت

پادشاه کند - تا منزل او بمقدم عالی پایه برتری گیرد - و او بین الاقوان سرافتخار پرافزازد - و جوین
که بیست و بیست و سه عرض و طول داشت و دران مبلغ خطیر بکیسه و همیان گذاشته بودند

روز شرف آفتاب بامراد در نور منصب و بفقرا و مساکین و سائر الناس انعام فرمود - در عین این
نیاری بارگاه شاهی را که ده دوازده هزار کس در سایه آن تواند گنجید آتش در گرفت - و تاسه

روز بساط جشن و بعضی از عمارات حرم سرا سوخته خاکستر گردید - اندازه مبلغ این نقصان بهیچ
محاسبه نتواند یافت - بعد اطفای التهاب آتش مذکور حکم شد که بجهت بزم شرف که نزدیک

رسیده بود از سرنو بارگاه والاد درست گردد و در اندک روز بارگاه فلک اشتباه بتجدید صورت
انجام یافت - و از غرائب آنکه همدین روز در دکن بدولت سرای شاهزاده سلطان مراونیز

آتش در گرفت -

در بیان حلت میان تانین و مولانا عرفی شیرازی و شیخ ابوالفیض فیضی

سر آمد زخمه سرایان خوش آمیگ - و پیش خرام نوای پر والان و کیش رنگارنگ میان تانین کلاوت
که در عهد خود نظیر نداشت - و چند مدتی قبل از و بعد هم الی الآن مثل او نشان نمیدهند و پھر ای
فن اورا مقتدرے خود دانستہ نام او بچہ تعظیم بر زبان نمی آرند - در سال ہفتم جلوس والا راجہ رام چندر
مرزبان باندھو میان تانین داخل رخسارہ پیشکش ہائے خود خیال کردہ بخدمت پادشاہ فرستاد -
چون پادشاہ در فہم موسیقی مہارتے تام و تانین درین کار بدیدہ داشت صحبت او در گرفت - و
بمصاحبت او اختصاص یافتہ سرمایہ نشاط خاطر پادشاہ می بود - در سال سی و چہارم جلوس رخت
ہستی بر بست - و بموجب تاسف بے اندازہ خاطر پادشاہ گردید - و در سال سی و ششم مولانا عرفی
شیرازی کہ غنیہ استعداد و انگہست افلاطونی بمشام ارباب ہوش رسانیدہ مست و مدہوش سخن طرازی
میداشت - نشگفتہ بزمرد - و گلزار خاطر بختہ مغزان بیدار دل بروائح النفاس پاکیزہ و عطر آگین نگشتہ
افسرد - و در عمر سی و دو سالگی عاریت سراے دنیا را وداعی گفتہ و در عالم آخرت رسید - و بہشت بریں
را رنگ و بوی تازہ بخشید - و در سال چہلم جلوس اکبر شیخ ابوالفیض فیضی نیز رخت زندگانی بعالم جاہ وانی
کشید - شیخ در سال دوازدهم جلوس بخدمت اکبر رسیدہ مورد عنایات گشت - ہنگام ملازمت چہل شیخ را
بیرون پنجرہ انورہ استادہ کردند این قطعہ یہ بدیہہ گفت - قطعہ

پادشاہ دروں پنجرہ ام از سر لطف خود سرا جادہ
زانکہ من طوطے شکر خوارم جاسے طوطی دروں پنجرہ بہ

پسند خاطر پادشاہ افتاد و ہایوں روز در سلک ملازمان خاص اختصاص یافت - و چون
اخلاق حمیدہ و طبع سنجیدہ داشت - روز بروز پایہ قدرش افزود - و در سال سی و سوم بمخطاب
ملک الشعراء سرفراز گردید - و در سال سی و نہم تفسیر قرآن بے نقطہ و کتاب نل و سن و مرکز ادوار بحر مخزن اسرار
تصنیف نمودہ از نظر اکبر گذرانیدہ مورد تحسین گردید - و درین کتاب ہامحدت او برگزیدہ - ہچنان سلیمان

بمقیس یوزن خسرو شیرین و هفت کشور در برابر هفت بیگ و اکبر نامہ مقابل سکندر نامہ پیش نہاد ہمت داشت۔ مابین کتابہا تمام رسیدہ بود کہ زندگی او انجام یافت۔ چوں حسن اخلاص و رسوخ او در بندگی ہما قسم خاطر پادشاہ بود و شاہزادگان نیز از استفادہ می نمودند۔ اکبر مقتضائے قدر وانی و حقوق شناسی و بیماری کہ مرد۔ دور و ز قبل از ارتحال مع شاہزادگان بعیادت اورفت۔ در آن وقت این بای گفت

دیربای۔ دیدی کہ فلک بمن چہ نیرنگی کرد ؟ مرغ دلم از قفس شب آہنگی کرد
آں سینہ کہ عالمی درد میگنجید تا نیم نفس بر آوردم تنگی کرد

ذکر در بیان رسیدن پیرہان الملک بہ رگاہ والا محرمت

شدن ملک باو برائے مہم دکن

ادارہ تعلیل نظام الملک حاکم احمد نگر کہ تم او بود آزرده شد بواسطہ قطب الدین خان غزنوی بملازمست اکبر رسیدہ بمنصب شمش صدی سرافرازی یافت۔ پس از سہل مدت بمنصب ہزاری رسیدہ متعین محالات بنکش گردید۔ بعد چند سال در حضور رسیدہ استعارے ملک برائے تسخیر احمد نگر کرد۔ لہذا امرائے متعینہ صوبہ مالوہ و راجہ علی خاں حاکم خاندیس بامداد او متعین شدند۔ باعانت اولیائے دولت قاہرہ در احمد نگر رفتہ با تعلیل نظام الملک عم خود جنگ کردہ مظفر و منصور گشت۔ و بملک مورد وثق تسلط یافت۔ چوں سفلیہ بد نہاد بود مستیادہ دولت و حکومت کشتہ حقوق پرورش و امداد بر طاق نسیان گزارشتہ سراطاعت اکبر بر تافت۔ پادشاہ ملک الشعراء شیخ ابوالفیض فیضی را کہ در آن وقت زندہ بود۔ پیش راجہ علی خاں اورادالالت بانقیاد نمود قائمہ ندیدہ بپاداش آن گرفتار آمدہ بہ ترغیب شخصے سیماہ کشتہ خورو۔ و بدان سبب در بیماری صعب مبتلا گشتہ راہ آخرت سپرد۔ چنانچہ بی خواہر و اتفاق امرا برادر زادہ خود ابراہیم را کہ پیرہان الملک بود بسروری برداشتہ ان نظام مہم بر فہم بہت بخود گرفت۔ چوں احوال آن حدود اجراض رسید۔ شاہزادہ سلطان مراد بالشکر گران متعین گشت۔ شاہزادہ چند گاہ بچہت سامان سپاہ در مالوہ بودہ عازم پیشتر گردید۔ و از دریائے نرپدا عبور نمودہ در اندک فرصت ولایت برار از میر مرتضی و کھنئی انشراح نمود۔ و افواج قاہرہ بر سر احمد نگر رخصت فرمود۔

لشکر منصور که مصافدا داده غالب گشت. انا را بجای خان حاکم خاندیس دین مهم در رکاب شاهزاده بود و جان نثاری کرد. و نیز با قواج عادل شاهی حاکم بیجا پور و قطب شاه حاکم لککنده عاریات متواتر در میان آمده اولیائے دولت اکبری فیروزمند شدند لیکن چون شاهزاده در وکن بشربت ام شغال و زید از کثرت شراب خوری نحیف و نزار گشت و بمهات آن ولایت نمی توانست پرداخت. بنابراین آن از حضور شیخ ابوالفضل متعین گردید و حکم شد که شاهزاده را بنصالح ارحمندر بنهون سعادت گشته بهلازمت بیاورد. و امرای متعینه آن حدود را سرگرم خدمت گرداند و اگر یودن خود را بنابر انتظام مهمام در آنجا ضرورت دادند خود را آنجا بیاورد و بکار بپردازد. و شاهزاده را روانه حضور سازد. شیخ بعد از خدمت از حضور قطع ماحل نموده بخدمت شاهزاده رسید بحسب مشیت شاهزاده هماندم با مرض مزمنه سابقه بعالم آخرت شتافت و غریب شوی در لشکر دیداد. شیخ ابوالفضل بحسن تقریر و زرباشی خاطرهای آشفته را مجموع و مطمئن گردانید. و دشمنان که با شمل عرسلت شاهزاده جری و دلیر شده بودند بتدابیر صاحب شیخ باز مغلوب و یاکوس شدند چون این سانحه بعرض اکبر رسید موجب عصبانیت گردید که در وقت پادشاه گردید. آخر الامر بهمبر پرداخته شاهزاده و انیسال را به تسخیر دکن و خدمت فرموده خود نیز به تسخیر آن ولایت نهضت فرمود +

ذکر نهضت ملک مقدس الیهو بجانب دکن

چون از لاهور انتهای الویه عالییه بمقتب دکن رسید در حوالی قصبه پٹیاله بعرض رسید که در مکان اهل فقرائے مسلمین و طائفه سناسیان با هم جنگ کرده فقرائے مسلمین بعد غالب آمدن بر سناسیان بت خانرا آنجا را بتقدی برانداخته اند. اکبر که مذہب الهی ایجاد و اختیار کرده بهله بیان را یکسال می شمرد. اکثر فقرائے مسلمان را بنزدان فرستاد و حکم کرد بتخانه را که بتقدی مسلمانان سمار شده بود بنجد بتسیر و ترمیم کنند. بعد نهضت انا بتجاز دریلے بیاسا گذرشته بمنزل گوردارجن بتجاده نشین نانک شاه تشریف برده بملاقات او واستماع اشعار بتندی نانک شاه که مضامین ابیات بهو حنین اسلام و صوفیه و الامقام ترمیم نموده خوش وقت شد. و گوردارجن سرفرازی خویش دانسته پیشکش لائق گذرانید و التماس کرد که از نزول عساکر منصوره در پنجاب نزع غلبه گران بود از جهت جمع پرگشای زیاد شده الحظ ان

انتهاض لشکر فیروزی پیکر دوبر ازانی آورده رعایا از عهده افسه ای جمع نمی توانند برآمد عرض او پذیرفته
بدیوانیان سرکار حکم شد که بحساب ده دوازده از جمع برعایا تخفیف دهند. و تاکید کنند که عثمان بهین
حساب از رعایا گرفته زیاده طلبی نه نمایند. **قنوی**

چشم رعایت زر رعیت بگیر تا بودت ملک عمارت پذیر
کار رعیت بر رعایت سپار دست رعیت زر رعیت مدار

چون عرصه تقابلی سرور خیم گشت. رعایا از ظلم سلطان نام که درمی استغاثه نمودند. و پیداوی
او به تحقیق پیوست. حسب الحکم والا اورا بخلق کشیدند. **قنوی**

حکومت بدست کیان خطاست که از دست عثمان ستم بر خطاست
مکن جبر بر عامل ظلم دوست که از فریبی بایدش کند پوست

بعد رسیدن باکبر آباد چندگاه اتفاق اقامت افتاد. و بموجب عرضداشت شیخ ابوالفضل از انجا
بسمت سمرقند و پورنه حرکت کرده و در زمان عبور از دریای خزر با قبیله خاصه که از تخمیر آهن در آباد داشت
از همان دریا میگذشت. چون برکنار رسید. فیلبانان از تخمیر آهن را تمام از طلا دیدید و متحیر
شده بهار و طه فیلبانان اظهار کردند. و از تخمیر را بچشم خود دیده حقیقت را بعرض والا رسانید. و باکبر بخش
در حضور خود طلبید. بعد مشاهده صدق خبر عجائب قدرت این روی اعتراف نمود. و فرمود که همانا دیس
دریا سگه که مردم بهند آس را پارس گویند خواهد بود. بموجب حکم فیلبانان دیگر را باز تخمیر آهن در آن
دریا انداختند. و ملاحان نیز جزنجوشه آس سنگ کردند. لیکن بهم فرسید. و از تخمیر دیگر طلا بگشتند.

ابیات

بقدر طاقت خود و غوطها ز دم بسیا دریکه می طلسم آن هیچ دریانیت

ای سخن بادرت که از من نیست عهد بر او نیست و بر من نیست

الفصله اکبر بعد قلع مراحل در نقطه دارالسور بر همان پورنزل اقبال فرمود از اکبر آباد تا برانجود
دو صد و بیست و هفت کرده بجزر سیاه درآمد. و در آن نقطه و لکشا جشن نوروزی ترتیب یافت. مطربان
نوش ادا و مغنیان نغمه سرانجامه و ضرب و سرودهای دلکش باعث انبساط مجلسیان و
نشاط خاطر پادشاه شدند. در آن بزم شاه گامی شیخ ابوالفضل که بانصاف

مہمات و کن ہاں طرفنا بود حسب الحکم از احمد نگہ آمدہ بفرساط پوسی معزز گشت چوں وقت شب
بود و انجمن در اہناب کمال آراستگی داشت پادشاہ از نہایت عنایت این بہت بر نئے شیخ بفرماندہ میت
فرخندہ شے باید و خوش متابلے تابا تو حکایت کنم از ہر بابے

شیخ بمشاہدہ این عنایت کور نشات شکریا آورد و ایالت برہان پور نیز بجمہدہ شیخ مقرر گشت
و حکم شد کہ چوں امر در یساق عسرت کشیدہ اند تا بودن مایات عالی دریں حدود و حسب تفاوت
مناصب برہان پور در انعام امر مقرر باشد و شیخ را بمنصب چار ہزاری سرفراز فرمودہ بہ تسخیر
قلعہ آسیر کہ بہادر نبیرہ راجی علیخان حاکم آنجا تہم دور زیدہ بود رخصت نمود

ذکر در بیان تسخیر آسیر و ولایت احمد نگہ

شیخ ابو الفضل بعد رخصت از حضور در بیان آن قلعہ آسمان ارتقل رسیدہ محاصرہ نمود
و متہ از ہارات سخت در میان آمد چوں محاصرہ بامتداد کشیدہ شیخ بمقتضائے شجاعت نظری طباب
برکنگہ نصب کردہ بر فراز قلعہ برآمد و خود را درون حصار اناختہ جمیع کثیر ہمیں مطابا شیخ ہمسائے
نمودہ کارنامہ مرومی و مردانگی بطہور رسانیدند و بقوت سہو بخجہ دلاوری شیخ این عقدہ کشودہ تہن قلعہ
آسمانی ارتقل کہ تسخیر آن دشوار بود مفتوح گشت و بہادر حاکم آنجا عاجز آمدہ ملاقات نمود بواسطت
شیخ ابو الفضل بسلامت پادشاہ سعادت اندوختہ مور و عنایات شدہ قلعہ آسیر با ویاسے دولت
تفویض یافت و شیخ ابو الفضل در جلدوی این خدمت پشایرت علم و تقارہ واسپ و فلتحت نما
سرفرازی یافتہ بہ تسخیر ناسک رخصت یافت و در اندک زمانے بمقتضای ہنر سرفراز برافراشتہ مسند
خدمات عظیم گشت و بمقابلہ عنایت خداوندی در جانشانی و خدمت گذاری و بیخ نمیکرد حکم شد کہ تسخیر
احمد نگہ و دفع راجوری و دیگر مفسدان جمہدہ شیخ ابو الفضل و ضبط ولایت برار و نواحی آن بر ذمہ عبدالرحیم خان
خانناں باشد چوں آسیر و احمد نگہ و تمام ولایت نظام الملک بمشیر بہت شیخ ابو الفضل مفتوح گردیدہ و دلا
تنگا را شیخ عبدالرحمن ولد شیخ ابو الفضل تسخیر کرد و ہمدین قریب بہادر نظام الملک بنیرہ برہان
نظام الملک بحضور آمد و عادل شاہ حاکم بجا پور قطب شاہ مسند نشین گو لکنڈہ عرض نیاز و پیشکش
لائقہ ارسال داشتند و اکہر مہمچہ داناں طرفہ و انکار ہائے دکن فحاطہ و اخلاص و دہان حدود چنان کارے

نماند شایه زاده و انبال را در انجا گذاشته خاندیس را دادند لیس نام نهاده بشایه زاده مرحمت فرمود و نهانجا را
 را در خدمت شایه زاده شیخ ابوالفضل را در احوال نگه مقرر فرموده از برهان پور معاودت کرد و بجای قطع منازل
 وسط مراحل و در دار الخلافه اکبر آباد نزول نمود و امر اینکه دین مهم خدمت بجا آورده بودند باضافه ممتاز خدمت

ذکر سلاطین سابق دکن

از بعض کتب سیر و تاریخ چنان مستفاد می شود که در زمان سابق تمام دکن زیر فرمان سلاطین دکن
 بود خصوص محمد شاه نضر الدین جوان بن سلطان غیاث الدین تغلق شاه آل ملک را بود افعی ضبط کرد و
 دیوگیر را دولت آباد نام نهاده و دار السلطنه خویش مقرر کرده بود چون آفتاب دولت او قریب به خروید
 و بسبب افراط ظلم قلوب سپاه و رعیت نیز از او برگشت و در جمیع اقطار اختلال پیدا کردند سلطان محمد
 بدیع فتنه و آشوب متوجه گجرات شد و از انجا ملک لاجپن را از دولت آباد بر فاقه خود طلبید باغبان
 ملک لاجپن را کشته زیاد تر قهر و در زیدند و علاء الدین حسن که کجین کانگو مشهور و از جمله سپاهیان ملک
 ملک لاجپن بود با اتفاق جماعه و باش در دولت آباد دولتی حکومت برافراشته خود را سلطان محمد علاء الدین
 خطاب کرد چون این معنی سلطان محمد شاه ظاهر گشت بسبب مهم گجرات فرصت دفع او نیافت
 و در اسرع اوقات در لواحق مکتوبه در گذشت و حسن کانگو که از نسل بن بن اسفندیار بن گشتاسپ
 از بن حسن است او را بهمنی گفتند و در سنه هفت صد چهل و هشت هجری دکن را متصرف شده سکه و
 بنام خود کرد ایام حکومت او یازده سال و یازده ماه و هفت روز سلطان محمد شاه بن سلطان محمد علاء الدین
 پیچیده سال و یک ماه و هفت روز سلطان مجاهد شاه بن سلطان محمد شاه یک سال و یک ماه و نه روز
 سلطان داود شاه ابن عم سلطان مجاهد شاه یک ماه و سه روز سلطان محمد شاه بن محمود شاه بن
 سلطان علاء الدین فرزند سال نه ماه و هشت روز سلطان غیاث الدین بن محمد شاه یک ماه و بیست روز سلطان
 شمس الدین بن سلطان محمد شاه یک ماه و بیست و هفت روز سلطان فیروز شاه بن سلطان محمد شاه
 بیست و پنج سال و هفت ماه و یازده روز سلطان احمد شاه بن سلطان محمد شاه دو و نیم سال و نه ماه و
 چهار روز سلطان علاء الدین بن سلطان احمد شاه بیست و نه سال و نه ماه و بیست و دو روز سلطان
 پیاوی شاه بن سلطان علاء الدین سه سال و شش ماه و پنج روز سلطان نظام شاه

بن هایل شاه در هفت سالگی پادشاه شده سلطنت او یک سال و یازده روز سلطان محمد لشکری
بن سلطان هایل شاه در ده سالگی جلوس نموده سلطنت او پنجاه سال و چهار ماه و یازده روز.
سلطان شهاب الدین محمود شاه بن سلطان محمد شاه لشکری سی و هفت سال و دو ماه و سه روز.
سلطان احمد شاه بن سلطان شهاب الدین بن محمود شاه دو سال و یک ماه سلطان علاء الدین ابن
شهاب الدین محمود شاه یک سال و یازده ماه سلطان ولی الله بن سلطان شهاب الدین بن محمود شاه سه سال
یک ماه و بیست و هفت روز و مجموع ایام سلطنت سلطان علاء الدین عرف حسن کائو بهمنی و اولادش
هفتاد و نه نفر یکصد و هفتاد و هفت سال است لیکن در عهد سلطان نظام شاه و ولید از بهم حسن کائو که در هفت
سالگی سریر آرائی جهان بینی گردید بنیدنامه کلاز جمله عمده امر ابو و نظیر خرد سالی سلطان و اسشته خود
معتد به تمام سلطنت گردید چون یزید تسلط پیدا کرد بعد سلطان نظام شاه نیز غائب ماند و اولادش
نیز استیلا داشتند بنابرین چهل و هشت سال اگر چه اسم سلطنت بر اولاد حسن کائو بود اما در حقیقت
یزید و اولادش جهان بینی میکردند و در سنه نه صد و سی و پنج هجری عماد الملک کابلی اطاعت سلطان
بهادر شاه والی بگرامت قبول کرده و رد کن سکه و خطبه بنام او کرد و در آن زمان سلطان ولی الله را در
شهر بدین یزید بن یزید جلوس و اسشته خود سلطنت میکرد *

الفصل در سنه نه صد و سی و پنج هجری امرائیکه رکن الدوله سلاطین بهمنیه بودند ملک و کن
با خود باقیه ست کرده متصرف شدند و هر کس دم استقلال زده سکه و خطبه بنام خود کرد و عادل شاهیان
حاکم ولایت بیجا پور یوسف عادل شاه که بعد از سلسله آنهاست غلام گریه بود و خواهر محمود گریه شانی
بدرست سلطان شهاب الدین محمود بهمنی فروخته و سلطان ولایت خیل پور با و تفویض کرده بود و بزور
شمشیر و قوت شجاعت خود بیجا پور را متصرف شده آب کنه گریه و دم استقلال زد و ایام حکومت او
هفت سال بمخیل عادل شاه بن یوسف عادل شاه ابراهیم عادل شاه بن بمخیل عادل شاه برادر
زاده او علی عادل شاه تازمان اورنگ زیب عالمگیر سلطنت عادل شاهیان بود از سلطان اسکندر
عادل شاه عالمگیر نزاع بوده و سلطنت بابر که در اندر قطب شاهیان را در الملک کاکا کنده بود و بعد
این سلسله سلطان قلی قطب الملک وزیر بهمنیه است چون سلطان محمود بهمنی غلامان را بسیار و بیست
میداشت سلطان قلی خود را خود فروخته و داخل غلامان گردید و وزیر و پادشاه را و این گشتند بدین طریق الاصل

سرفراز شده بحکومت ولایت گلکنده تقریباً نشت. قضا دار سال اول بزرگ طبعی درگذشت حمید
 قطب شاه بن سلطان قلی قطب شاه بست سال. ابراهیم قطب شاه بعد از نشتن برادر برست حکومت
 و چهارم درسی متمکن شده سی و پنج سال پادشاهی کرد. محمد قلی قطب شاه بن ابراهیم قطب شاه بن سلطان
 قلی قطب الملک هزار فاحشه تقاضه نو کرده و انما ملازم رکاب داشت و مبتلذات جهانی و خط و نعلبانی
 اشتغال می ورزید بر نژاده اناها بهای گونا نام عاشق گشته میطع او گردید و شهر بهاگ نگر بنام او بنا کرد.
 لغایت سنه هزار و دو و چهری یازده سال حکومت او بود تا آنکه سلطان عبداللہ قطب شاه بعد از شصت ساله
 سلطنت درگذشت چون پسر نداشت داماد او سلطان ابوالحسن پادشاه شد. و او رنگ زیب از دست
 او انزعاج سلطنت نموده بممالک محروسه خود ملحق ساخت. نظام الملکیان حاکم ولایت احمد نگر بمباد
 این ساله احمد بگری نظام الملک است پدسا و غلام برین نژاد بود. شهر احمد نگر را او بنا کرده. ایام حکومت چهار
 سال. برهان نظام الملک بن احمد بگری بست و هشت سال حسین نظام الملک بن برهان نظام الملک
 سیزده سال. رتضی نظام الملک بن حسین هشت سال حسین نظام الملک بن رتضی ده سال. اسماعیل
 نظام الملک بن برهان برادر رتضی نظام الملک دو سال. برهان نظام الملک از عم خود اسماعیل
 نظام الملک آزرده شده در حضور اکبر رسیده در سنه نه صد و نود و نه هجری کمک همراه گرفته با اسماعیل
 نظام الملک جنگ کرده فیروز گردید. و بعد تسلط بفر و بجا و دولت از اطاعت اکبر انحراف درزید چون
 او مبرد. چاندنی بی خواهرش ابراهیم نظام الملک پسر خود سال برهان نظام الملک را بحکومت برشته
 خود کافل نظام مهام گردید. و افواج پادشاهی به تسخیر آن ولایت منتظر گشتند بد فحاشت بهاربان در میان
 آمد. آخر الامر شمشیر بهشت شیخ ابوالفضل بهیگی آن ولایت مفتوح شده داخل ممالک محروسه اکبری گردید
 و قبل ازین سست تخریب یافت. از ابتدای سنه نه صد و سی و پنج هجری لغایت سنه هزار و دوم هجری شصت
 و هفت سال آن ولایت در تصرف نظام الملکیان ماند.

ذکر و بیان کشته شدن شیخ ابوالفضل و شفق علی خاطر اکبر ازین ممر

اکبر در دارالافتاد اکبر آباد اقامت داشت بنابر تفسیر مصلح ملکی شیخ ابوالفضل را طایفه بدین ضرورت
 دیده فراموشی پادشاه کشته شد شیخ عبدالرحمن پسر خود را بهرام مرچوقه نصب کرده جمیع افواج و خدمت چشم

را همانجا گذاشته بود و جریده روانه حضور گردید و شیخ بموجب حکم پسر خود را با حشم و اسباب امارت و افواج در
احمد نگر گذاشته بامجد دوس روانه درگاه شاهی گردید. و در آن ایام سلطان سلیم شاه یسین
جهانگیر در اله آباد بس بستر تابی و تافزانی می گزید و از طرف شیخ ابوالفضل آزرگی بسیار داشت
و یقین خاطر داشت که چون شیخ از دکن بجهنور رسد خاطر پدید را از من زیاد تر مخوف خواهد ساخت.
باستماع این خبر که شیخ جریده می آید قباله دید و راز سر نشسته خود را بر سرنگه دیو دلداده که مسکن او در راه دکن
و شریک و رفیق شاهزاده و تهمرد و تافزان برادر می بود در میان آورده گفت که سر راه شیخ گرفته کارش با تمام
رساند ز سرنگه دیو برین کامرسته گشته منتهمد این خدمت شد. و بملک خود روانه گردید. خود را بر جناح
استقبال بمسکن خویش رسانید. و شیخ ابوالفضل در اجین رسید. بعضی هوشیاران آمدن راجه
نرسنگه دیو بموجب حکم شاهزاده باراده فاسد ظاهر کردند. چون قصه شیخ رسید و بود. برین
خبر التفات نکرده از انجا روانه پیشتر شدند **پسیت**

نقش از آسمان چون فرو شست پر همه عاقلان کور گشتند و کور

نقره بروج الاوّل سنه چهل و هفت جلوس اکبر سنه یک هزار و یازده هجری مابین قصه آنتری و
سر راه راجه ز سرنگه دیو با فوج راجپوتان از کمین گاه برآمد و قصد با و ظاهر شد. همراهان شیخ گزارش نمودند
که ارا جمعیت قلیل است و غنیمت لشکر بسیار دارد و در قصه آنتری رفته باید نشست. و بعد حصول جمعیت
پیشتر روانه باید شد. شیخ گفت که پادشاه مثل من فقیر زاده را سر فراز فرموده از حقیض خمول باوج عروج
رسانیده اگر امر و از پیش این روز که غنیمت خود را بنا هر دی موسوم سازم پس بکدام آبرو و حضور و خواجه فرت
و بهم چشمان چه رو خواهم نمود. آنچه در تقدیر است بمحض ظهور خواهد رسید این را بگفت و اسب برانگیخت
مخالفان نیز اسپان را غنای دادند و جنگ واقع شد. چون همراه شیخ مردم مدد و بودند و غنیمت جمعیت
فراوان داشت غائبها آمد. اما شیخ بمقتضای شجاعت و جوانمردی ثبات قدم و رزیده و دادرمانگی
داد و حمله نمود و جمیع کثیر از راجپوتان چوم آوردند و شیخ ابوالفضل بزخم نیزه بر زمین افتاده با خرت
شافت و همراهانش نیز کشته شدند **پسیت**

مزن با سپاه ز خود بیشتر که توان زدن مشت بر بیشتر

راجه ز سرنگه دیو سر شیخ جدا کرده بخدست شاهزاده در اله آباد فرستاد. شاهزاده از این توفیق

وقت شد و بجائے لالائی انداخت. و در تے ہما نجا ماند چون اکبر را کمال محبت با شیخ بود. با ستیلا
 این سانہ از خورد رفت. و دست بیتابی بر روی سینہ خود زد. و نوع آنرا بیتابی و بیقراری از دل بطور

رسید کہ لائق شان ادب بود **بیت**

شہنشاہ جہاں در وفاتش دیدہ پر خم شد سکند اشک حسرت بخت کاظمیوں عالم شد

راے رایان پتیر داس کہ بمنصب سہناری سرفرازی داشت فوجدار آں حدود بود و شیخ عبدالرحمن
 ولد شیخ ابوالفضل با آئر لے دیگر با ستیصال را جہ نرسنگہ دیو قاتل شیخ متعین شدند و حکم شد کہ
 تا سہر آں بد اختر نیارند دست از کار باز ندارند. باز بر زبان پادشاہ گذشت کہ در بدل سر شیخ سر
 آں بد گوہر چہ مقدار داشتہ باشند و بچہ اور ابدار باید کشید. و ملک او بتما سے قاعاً صفاً
 باید ساخت. حق آنست کہ شیخ ابوالفضل بن شیخ مبارک در زمان خود کم ہتا بود. و مفصل احوال او
 بجا ریکہ خود نگاشتہ در آخر احوال ایں پادشاہ الشاہ اللہ تعالیٰ بحسب استنساخ کردہ آید چون حقیقت
 دانشندی شیخ مبارک و اولاد او را بر اکیہ ظاہر شد باقتضائے قدر شناسی احضار آنرا فرمود و رسالہ و از ہم
 جلوس ابوالفیض کہ در افتخار فیضی تخلص داشت و بزرگترین اولاد شیخ مبارک بود بہلازمت پادشاہ فیض
 اندو گزید. و در سال نوزدہم شیخ ابوالفضل را کہ از فیضی نرود بود پادشاہ پیش خود خواند. او تفسیر آئینہ الکبری
 بنام اکبر نوشتہ بشرف حضور مشرف شد. و پسند خاطر پادشاہ افتاد چون بزرگ ہوش و اکثر علوم اختصاصاً
 داشت و در ہر ذمہ و الطائفہ بیکران و مشمول اعطاف بے پایان گشتہ پایہ قدس و از امر لے عظام
 وز لے کرام در گذشت و مقرب مستشار پادشاہ گشت. ہر چہ کہ محمود جمیع منقریان در گاہ گردید و
 شاہزادگان بالفاق ارکان دولت در صد دآن شدند کہ قابو یافتہ اورا از بیخ بر اندازند تا آنکہ چنین
 الفاق افتاد کہ شیخ مبارک پدر او در زمان حیات خود تفسیر سے بر لے قرآن مجید درست تصنیف
 کردہ بود و نام پادشاہ در ان نیادہ شیخ بعد از ہلک شد بہ لے آنکہ موافق رسم و نیان عنوان کتب را بنام
 پادشاہ موشخ گردانانہ ہائے بسیار نویسانید و اکثر ولایت و بلاد اسلام فرستاد چون ایں معنی بعض اکبر
 رسید انفروریکہ داشت سخت بر آشفست و شیخ ابوالفضل را امور و عتاب گردانید شاہزادہ سلیم کہ از شیخ
 آزرده خاطر می بود و امر لے دیگر کہ از خود رانی و بے پروائی او جراتہا در جل داشتند قابو یافتہ بہ نسبت ان
 بیہودہ بخشش پادشاہ افزودند و شیخ ابوالفضل از کور نشی مخ گردید اما شیخ در زمان تقرب اکثر بزرگان

میرسانید که من از غیر حضرت پادشاه دیگرے رانی و انم و بشا ہزاراد ہائیز التجائی آرم۔ ازین جهت
ہنگام از من آزرده می باشد۔ و اگر این معنی را نیک میدانست۔ و شیخ را بسیار میخواست۔ و از
مصاحبت او بسیار محفوظ بود۔ بعد چند روز تفصیلش معاف کردہ باز مشمول عنایت فرمود۔ و بعد از
او از حضور تا ضرور نمیدید جانز نمیداشت۔ تا آنکہ بحسب قضایا بتقدیم خدمات دکن مامور و چنانچہ مسطور
شدہ بجاوت شاہزادہ سلیم بہ جهت ظاہر مقتول گشت۔ مقالات او حکایات کہ آتش میکند۔ بہیت

درین باغ سرورے نیامد بلکہ کہ باد ایل بخش ازین نکند

ذکر در بیان بغی شاہزادہ سلیم پسر بزرگ اکبر

در زمانیکہ اکبر بہ تسخیر دکن نہضت فرمود۔ شاہزادہ سلیم پسرے استیصال را از امتحین شدہ بود۔ و
خطہ ولکٹاشے اجمیر اقامت در زیدہ تدبیر تخریب ملک را نادر پیش داشت۔ و راجہ مان سنگھ در نہضت
شاہزادہ بسپہ لاری مامور بود۔ از لشکرات امرای بنگال ظاہر گشت کہ افغانہ قابو یافتہ بسبب ندان
سردار عمدہ دران دیار مصدر شورش شدہ اند۔ و فتنہ و فساد بر پا گشتہ۔ و کنور جہا سنگھ و
راجہ مان سنگھ کہ بہ نیابت پدر دران ولایت بود در اندک جنگ شکست یافتہ۔ راجہ مان سنگھ
باستماع این خبر بخدشت شاہزادہ التماس نمود کہ چون پادشاہ تسخیر دکن متوجہ است۔ اگر شاہزادہ از اجمیر
نہضت فرمودہ در الہ آباد تشریف از رانی فرماید۔ شورش بنگالہ رفع میشود۔ شاہزادہ حسب التماس
راجہ و صلاح ملکی از اجمیر کوچ کردہ بالہ آباد نزول نمود۔ و جاگیر ملازمان خود را در حوالی آگہ بود بطور
خود گذارستہ محل صوبہ الہ آباد کہ بسیاگیر آصف خان جعفر تعلق داشت نیز بسراکار خویش
گرفت۔ و سی لک روپیہ خزانہ صوبہ بہار و آن حدود کہ کنور داس دیوان فراہم آورده بود فوج سرکار
فرستادہ از انجا طلب داشت۔ بمشاہدہ این قسم اعمال بدون حکم حضور آثار بغی و سرتابی شاہزادہ
بطہور چہرست۔ و در اندازان سخنان چند از پیش خود نیز تراستیدہ بعرض پادشاہ رسانید۔
فرمان عطوفت عنوان متعل بر نصاح سودمند محبوب محمد شریف ولد عبدالصمد شیریں قلم صادر گشت۔
لیکن اثرے برال مترتب نگشت۔ بعد از ان کہ اکبر از دکن معاودت فرمودہ بدار السلطنتہ اکبر آباد
نزدل نمود و قضیہ شیخ ابوالفضل نوعیکہ مذکور شد نیز رویداد شاہزادہ باسی ہزار سوار از الہ آباد

متوجه آستان پد گروید۔ دولت خواہان بعض رسانیدند کہ آمدن شاهزادہ با این کثرت سپاہ در حضور
صلح دولت نیست۔ لہذا فرمان عالیشان بنام شاهزادہ صادر گشت کہ آمدن آن فرزند بایں روش
پسندیدہ نیست۔ اگر مطلب اظہار جمیعت سپاہ است مجرای اظہار ہیوست۔ باید کہ مردم خور را
بحالات جاگیر رخصت کردہ جریہ بلا زست آید۔ و در صورتیکہ ازین طرف و اہمہ در خاطر داشتہ باشد
باز عنان بصواب الہ آس بزتابہ۔ بعد از آن کہ خاطر آن فرزند اطمینان پذیرد ارادہ ملازمت نماید۔
شاهزادہ در جواب فرمان عرض داشت منشاء عز و نیل و عقیدت خویش ارسال داشتہ بصوب
الہ آس عطف عنان نمودہ۔ بعدہ فرمان والا نشان صادر گشت کہ صوبہ بنگالہ دار لیسہ بآن فرزند مرحمت
شدہ بدان صوبہ شتابد۔ شاهزادہ رفتن بدان سمت قبول نکرد۔ بدین بہت نیز مردم سخنان
وحشت افزا از جانب شاهزادہ بعض رسانیدند۔ موجب برہزدگی طبیعت پادشاہ گردید۔ سلیم
سلطان بیگم را برائے و جوی شاهزادہ فرستادند۔ آن عصمت قباب در الہ آس رفتہ بہر طور خاطر رسیدہ
شاهزادہ را تسکین دادہ ہمراہ خود بجنور آورد۔ چوں یک منزل از اکبر آباد رسید باستدعای شاهزادہ
مریم مکانی والدہ پادشاہ رفتہ شاهزادہ را بجانہ خود آورد۔ و پادشاہ بموجب امر مریم مکانی ہماختہ تشریف
ارزانی داشت۔ و شاهزادہ بواسطت جدہ خود مریم مکانی ملازمت نمودہ سرور پائے پدر گذاشت۔
و یک ہزار مہر طلا بصیغہ نذر و نہ صد و ہفتاد و ہفت زنجیر فیل مشکیش گذرانید۔ پادشاہ از روئے
عنایت شاهزادہ را در آغوش گرفتہ از ملاقات فرزند پسے خرسند شد و دستار از سر خود برگرفتہ۔
ہر سر شاہزادہ نہاد۔ و حکم شد کہ کوس شادمانی بلند آوازہ گردانند۔ در سال چہل و ہشتتم جلوس
این واقعہ روندا۔ بعد چندان گاہ شاهزادہ را باستیصال رانا رخصت فرمودند۔ شاهزادہ بواسطہ بعض
موانع پا از روئے سرتانی ترک ہم رانا نمودہ بے رخصت و بے اذن پدر باز بطرف الہ آس رفت و
باعث آزر دگی خاطر پدر گردید۔ چوں در سال چہل و نہم مادر اکبر کہ مریم مکانی خطاب داشت نقاب
اہل بر رو کشید۔ اکبر باین قدمائے آباے خویش سروریش تراستیدہ لباس اتمی
پوشید و نعش والدہ خود بردوش گرفتہ قدمے چند مشایعت نمود و روانہ دہلی کردہ
باہل بریاں و دیدہ گریاں معاودت کرد۔ شاهزادہ سلیم باستماع این واقعہ از الہ آس در حضور
پدر رسیدہ سعادت اندوز حضور گردید۔

ذکر در بیان رحلت شاهزاده انبال در کن

سلطان انبال در شرب مدام شل برادر خود سلطان مراد مولع بود. هر چند از پیش گاه پرا حکام
نصائح صادر می گشتند و معتدلان باند روزگونی منفعین میشدند و نوشیدن داری نمی توانست. یک چند
خانخانان عبد الرحیم و خواجه ابوالحسن بموجب حکم پادشاه در خلا و ملا در بانان گذاشته احتیاط بطبع کردند
تقریبات شکار انگلیخته بصحرارفته و قراوان شراب در نال بندوق انداخته میسرسانیدند و گاه روده
گوسفند پر از شراب کرده در زیر دستار پنهان می آوردند آخر افراط می کشی بدن شاهزاده را از لیاقت
زندگی دور فکند. و قواس بدنی ضعیف گردید و بیار بهای سخت روست آورد و تا چهل روز صاحب
فراش بود. هر چند اطباء بنده بر کوشیدند سودی ندیدند. **پسیت**

نیدانند اهل غفلت انجام شراب آخر با آتش میروند این غافلان از راه آب آخر
بالآخر در سنه پنجاه جلوس اکبر مطابق سنه هزار و سیزده هجری در عمر سی و سه سال و شش ماه
ازین منزل دلفریب دنیا رحلت نمود.

ذکر در بیان رحلت اکبر پادشاه

اکبر از تقصیر ارتحال سلطان مراد غمناک و اندوگین می بود. چون این حادثه جانگاہ روست
نمود حاکم غریبالای داغ گردید تا آن رفته رفته ناتوانی تن و جان اکبر را فرو گرفت. و مزاج او از
مرکز اعتدال منحرف گشته. آخر با از کسوت صحت عاری و بر بستر بیماری افتاده صاحب فراش گردید.
خیر خواهان برای شفای بمرات کرام و اماکن عظام صدقات و صلوات فرستادند و بفقرا و صفا فرزان
خیرات و مبرات دادند حکیم علی که سر آمد حکمای دربار بود و متصدی معالجه گردید. تا هشت روز دست تصرف
باز داشته طبیعت را بحال خود گذاشت که شاید بقوت خود دفع عارضه تواند نمود. چون بیماری باشت را و
انجامید روز نهم بمداد پر و اذخت. تا ده روز هر چند تدبیرات و معالجات بکار برد فایده نکرده با سهال منجر
گردید. و بواسطه این مرض بهم هر چند بکار رفت سودمند نیفتاد. و امراض مختلفه متضاده جمع شد که
معالجه یکموجب از دیاد دیگر می شد. **پسیت**

چو آمد قضا از دلا چه سود ؟ چه جای پزشک از میم چه سود

چون اندازد بگذشت سوء المزاج فردماند عاجز طبیب از علاج

دورین مدتی آن شیردل قوی همت با وجود کمال ضعیف خود را از بار عام دادن و با مقررات صحبت داشتن باز نگرفت - چون پادشاه بحالت نزع رسید روز دهم حکیم علی علاج را سودمند پدید دست از معالجه باز کشید - و از بیم جان خود و پوش گردیده در کج امنی خزید - شب چهارشنبه دوازدهم جمادی الآخر سنه هزار و چهاردهم مطابق پنجاه و دوم جلوس که عمر پادشاه شصت و پنج سال قمری رسیده بود در شهر اکبر آباد را بکرایه عالم بقا و روز دیگر بعد از بهیز و تکفین در باغ سکندر ه منصف اکبر آباد مدفون گردیده اکثره از قافیه سخنان و مثنویان زمان تاریخ وفات را در سلسله عبارات نظم و نثر کشیده اند - از انجمله آصف خان بمقرچین گفته -

فوت اکبر شه از قضا آله گشت تاریخ فوت اکبر شاه

مدت سلطنت پنجاه و یک سال و دوماه و نه روز بود -

ذکر ابوالمظفر نورالدین محمد جهانگیر پادشاه

شاهزاده سلیم بن جلال الدین محمد اکبر پادشاه در سن سی و هفت سالگی بتاریخ چهاردهم جمادی الثانیه روز پنجشنبه سنه یک هزار و چهارده هجری بساعت مختار در قلعه دار الخلافه اکبر آباد بر اورنگ سلطنت جلوس فرمود - در آن جشن فرزند محمد شریف دلخواه عبدالصمد شیرین قلم را بخطاب امیر الاسرائیل بموضع جلیل القدر و کالت سرفراز فرموده مهر اشرف بخواهیمتی آراسته بدست خود پیرایه گردش ساخت - و میرزا غیاث بیگ را بخطاب اعتماد الدوله و میرزا خان بیگ را که در زمان شاهزادگی دیوان بود بخطاب وزیر الممالک اختصاص بخشیده هر دو را بخدست دیوانی شریک گردانید - و زمانه بیگ را که در ایام شاهزادگی خدمات شایسته بتقدیم رسانیده بود بخطاب هبابت خان و پیرخان لودی را بخطاب صلابت خانی لواخت - و بعد چند صلابت خان به خان جهان مخاطب گشت - و شیخ فرید بخاری که از سادات عظام موسوس و تربیت یافته اکبر بود و در حضور خدمت بخشی داشت بمنصب پنجهزاری ذات بیایه بانه میربخشی سرفراز برافراخت - و راجه مان سنگه را خلعت چارقب و شمشیر مرصع و اسب خاصه

محرم نموده بصوبه داری بنگالہ رخصت فرمود۔ و خان اعظم میرزا عزیز کو کلتاش و آصف خان جو قزاق
کہ از صوبہ بہار و حلقہ نور رسیدہ بود با نواح عواطف سر فراز فرمودہ در حضور داشت۔ و اُسرے
دیگرے بقدر مراتب اجنایات مناصب شرف امتیاز یافتند۔

ذکر در بیان بغی شاہزادہ سلطان خسرو

سلطان خسرو پور بزرگ جہانگیر بادشاہ بگفتگوے خوش آمدگویان ہرزہ در خیال سلطنت
در سر داشت سببش آنکہ اکبر در زمان رحلت فرمودہ بود کہ شاہزادہ سلیم عیش و دست است۔ قابلیت
سلطنت ندارد سلطان خسرو پسرش بجمع خویشا آراستہ و قابل سلطنت است۔ باین صورت مرض یونیا
در دماغش جا گرفته ہمیشہ از خند مست پدید متوش درمیدہ می بود۔ بعد شش ماہ از جلوس شب یکشنبہ
ہشتم ذی الحجہ با معدودے از محرمان را از معتقدان خانہ برانداز اکبر آباد برآمدہ فرار اختیار نمود امیرالامرا
خبر یافتہ بلا توقف بعض پادشاہ رسانید۔ ہماں ساعت بخشی الممالک شیخ فرید بخاری را با اکثرے از
امرا برسم نقل رخصت فرمودہ در آخر شب پادشاہ خود نیز رایت توجہ برافراشت۔ و رسو او شہر چون
صبح برآمد میرزا حسن پسر شاہرخ میرزا را کہ رفیق طریق بغی شاہزادہ بود و در ظلمت شب راہ مقصود
گم کردہ سرگشتہ بادیدہ او بار می گشت۔ اولیای دولت گرفتہ آوردند بموجب حکم والا حوالہ اہتمام خان
کوئوال گردید کہ در زندان مکافات گرفتار باشد۔

القصہ۔ چون شاہزادہ در قلعہ رسید حسن بیگ بدخستہ کہ از کابل می آمد بشاہزادہ ملاقات نمودہ
رفیق اہبار او گشت۔ در اثنای راہ ہر کس را می یافت غارت می کرد۔ سراہار آتش میزد۔ و اسپان
مسافران و سوداگران و طوئلہ ہاے سرکار پادشاہی کہ در اکثر اماکن سر راہ بود گرفتہ بہ پیادہاے ہمراہی
می بخشید۔ تا آنکہ بلاہور رسید۔ عبدالرحیم دیوان از بخت بگشتگی آمدہ رفاقت کرد۔ و لا اور خاں صدوقار
لاہور ملاقات کردہ در استحکام قلعہ اہتمام نمود۔ شاہزادہ ہر چند سعی کرد قلعہ لاہور بدست نیامد۔
درین ضمن چون خبر آمدن شیخ فرید بخاری بالشکرگران و دنواحی سلطان پور شہرت پذیر یافت۔ شاہزادہ
دست از قلعہ لاہور باز داشتہ رو بجانب شیخ فرید آورد۔ و در حوالے کوئند اقل ہر دو لشکر ہم پیوستند۔ و
اکثرے از طرفین کشتہ شدند۔ ہمدین اثنا خبر نزول رایات اقبال مرید شیخ فرید و محاربہ گرم تر گردید شاہزادہ

تاب جنگ نیامده با حسن بیگ بخشی و دیگر رفیقان رو بفرار نهاد. مقارن این حال پادشاه نیز در آن
 عرصه نزد اقبالی فرموده و از غایت عنایت شیخ فرید را که بر شاهزاده مظفر شده بود در آغوشش
 عاطف کشید و شب در خیمه شیخ گزرا نیده و روز دیگر متوجه لاهور شد. شاهزاده میخواست که بجانب
 اکبر آباد روانه شود حسن بیگ بخشی صلاح داد که جاگیر من در راه است از اینجا سامان نموده بکابل
 رویم و از اینجا جمعیت فراهم آورده باز رو به هندوستان آوریم. چه بابر و همایون پادشاه هر دو بتقویت کابل
 هندوستان را گرفته بودند و دیگر سخنان دور از کار و میان آورد. تاگزیر شاهزاده بحسب صلاح آن برگشته
 بنهشت روانه بیست کابل گردید چون بدریاسه چنان رسید خواست که از راه گذر شاهپور بگذرد و کشتی بهم
 نرسید. از اینجا برگشته برگرد سوه آمد. وقت شب بتردد بسیار یک کشتی بهم رسید میخواست که از
 دریای برونماید و از شهر غوغا سوه و چوهری سوه و واقف گشته ملا عال را برگزید و نایب ملای شد. چون
 صبح برومید و انتهای گردید که این شاهزاده است. میرالو القاسم و بلال خان خواجہ سرکه در حدود
 گجرات شاه دوله بودند ازین معنی اطلاع یافته در رسیدند و شاهزاده را با حسن بیگ بخشی و عبدالرحیم
 گرفته و گجرات بردند. و حقیقت را به پادشاه عرض داشت نمودند. و روز دوشنبه سلخ محرم سنه یک هزار
 و پانزده در لاهور که پادشاه ببارغ کاهران میرزا مقام داشت بحضر رسید بموجب حکم امیرالامراست گجرات
 شش فته شاهزاده را مع رفقا گرفته در حضور آمد. و شاهزاده را دست بسته و زنجیر در پا انداخته بروش چنگیز خانی
 از طرف چپ حاضر آورد و حسن بیگ بدخشی را دست راست و عبدالرحیم را دست چپ استاده نمود و حکم
 شد که خسرو خسران زده را مسلسل محبوس دارند. و حسن بیگ بخشی را در پوست گاو و عبدالرحیم را در پوست
 خر کشیده و از گون برادر از گوش نشاندند و تنهیر نمایند. چنانچه کار پردازان همچنان بعمل آوردند. پوست
 گاو و خر خشک شد حسن بیگ بخشی زیاده از چهار پیر زنده نماند. و عبدالرحیم را که در پوست خر کشیده
 بودند از اشتداد حرارت که بر دست و پا بود خیار و ترب و امثال ذلک انجمی یافت نمی خورد و روز و شب زنده
 ماند. روز دیگر بالتاس بار یا بان حضور حکم شد که از پوست برآرند. چون برآوردند کرم بسیار در پوست افتاده
 بود. اما بهم صورت جان بود بحسب الحکم از بارغ کاهران میرزا نادر و زده دولت خانه و الا جمعی را که با شاهزاده
 رفاقت کرده بودند و رویه به دار کشیدند و شاهزاده را بر قیل سوار کرده از میان دار گذرانیدند و بجای
 موعود رسیده در زندان تادیب محبوس شد. بعد چند سال که پادشاه را با چند روپ سنیاسی ملاقات گردید

اور بابائے تخلص شاہزادہ سفارش نمود۔ چند گاہ اگرچہ باریاب مجرا شد اما خلاصی از زندان نیافت۔ بعد از آن مہنگامیکہ پادشاہ بزم جشن نوروزی آراستہ بالتماس سلطان پرویز برادر خود خلاصی یافتہ بود۔ باز محبوس گردید۔ آخر زمانیکہ پادشاہزادہ خرم مخاطب بشاہجہان بہم دکن رخصت یافت۔ شاہزادہ ہمسفر را مسلسل حوالہ او کردند۔ چنانچہ در سال پانزدہم جلوس جہاں طرف در زندان خانہ جان داد۔ بر بزرگانہ افتاد کہ شاہجہان اورا آسپہان تنگ کرد کہ در زندان ببرد۔

القصة شیخ فرید بخارے بخشی کہ در آرد گاہ بر سلطان خسرو فتح یافتہ بود بجلودی این خدمت بخطاب مرتضیٰ خانی سرفراز گشت۔ بموجب التماس شیخ مذکور در پرنہ بیروال بمکانیکہ شیخ مسطیر ظفر یافت شہر آباد و سرے وسیع تعمیر شدہ و فتح آباد موسوم گردید۔ و آن پرنہ بجایگزینی خان چوگشت۔

توجہ موکب الالبی کابل و سواخ آنجا

در آغاز سال دوم پادشاہ از لاہور متوجہ سیرو شکار کابل شد۔ بعد قطع منازل چون علی مسجد نعیم خیام عالی گردید عینکبوتے نظر جہانگیر درآمد کہ لکھانے خرچنگ بود۔ و گلوے مارے کہ بدرازی و دودہ باشد گرفتہ می فشارد۔ تا آنکہ مار جان داد۔ پادشاہ تماشاے آن نمود۔ از آنجا منزل بمنزل طے مسافت نمودہ ہمار الملک کابل نزول فرمود۔ و از سران آن دیار خط وافر برداشت۔ بموجب حکم والا متصل باغ شہر آرا کہ احداث کردہ ابر پادشاہ بود باغ و لکشاہی ببلخ جہان آراست۔ و نہرے را کہ از گذر گاہ می آمد از وسط خیابان آن بلخ جاری ساخت۔ و ہر دو باغ مذکور بشاہ لالان مشہور۔ در زمان بودن کابل بعض رسید کہ در میان ضحاک و بامیان کہ جانب بلخ بر سر حد کابل کوہے واقع شدہ در آن شہے است مشہور بخواجه سراتابوت و مدت چہار صد سال از تازخ قوت او خبری دہند۔ ہنوز اعضائیش از ہم زخمینہ و اکثر مردم رفتہ زیارت می کنند بر گردنش زخمیست کہ چون پنبہ را از بالاسے آن برمی گیرند خون جاری می شود۔ و تا جہاں پنبہ بالاسے زخم نہ نہند خون از جریان باز نمی ایستد۔ براسے تحقیق این مقدمہ معتقد خان محرابال نامہ جہانگیر میقتضی گشت و جراحے ہمار ہش رخصت یافت کہ زخم اورا کچشم خود دیدہ بجنوہ آید و حقیقت را بعض رساند معتقد خان بآن سرزمین رفتہ و براہیری مردم آن حدود را سہ یافتہ بر کوہیکہ متصل بامیان واقع است رفت۔ و در نمودار گشت مقدمہ دوم در از زمین بلند سیکہ را

بر فراز آن برآورده بوسید و نگیری او بالا برآمد و با چند کس دیگر درون آن رفت۔ ایوانی دیدم در عرض طول و یک در عرض و درون ایوان خانه مربعی چار درتہ در چار درعہ بود۔ و در آن تالوتی چون مثل روشن کرده تختہ از بالاس تالوت برگرفتند۔ همگان میبست را دیدند کہ بآئین اہل اسلام رو بقبلہ خواہیدہ دوست چہب بر سر عورت دراز کردہ مقدار نیم گز کمر پاس بالاس ستر مانده۔ از اعضائش انچہ بر زمین پیوستہ بوسیدہ و از ہم ریختہ است و بقیہ درست و چشم بر ہم زدہ۔ و دندان یکے از بالا و یکے از پائین در لبہا نمایان و گوش کہ بر زمین پیوستہ بالستے از گردن خاک خورده۔ و نانشہک دست پادرسٹ داشت۔ لیکن زخم معلوم نگشت۔ و از کهن سالان آمد بار چنان بظہور پیوست کہ در جنگ چنگیز خان و سلطان جلال الدین در سہ شش صد و دہ ہجری آن مرد شہید شد۔ و از همان مدت درین جا بہین طور افتادہ معتمد خان بعد تحقیق این مقدمہ در حضور رسیدہ حقیقت را بعرض رسانید۔ پادشاہ بعد از نظام و شکار آن دیار و سیر گلگشت آن کھزار معاودت بہند و ستان نمود۔

ذکر بیان درآمدن نور جهان بیگم زوجہ شیر افغن خان

بحرم سرائے شاہی

شیر افغن خان۔ علی قلی نام داشت در قوم اتخلو و سفیر جی اسمعیل میرزا خلف شاہ طہاسب صفوی پادشاہ ایران بود۔ بعد از آنکہ اسمعیل میرزا بر حمت حق پیوست۔ علی قلی مذکور از راہ قندھار در زمان سلطنت اکبر پادشاہ ہند و ستان آمد۔ ہنگام رسیدن بملتان اول با خانخانان عبدالحجیم کہ منوچیم ٹھٹھ بود ملاقات نمودند۔ و خانخانان حقیقت اورا بحضور پادشاہ عرض داشت نمودہ غائبانہ در سلک بند ہائے پادشاہی منسلک گردانید و رفیق خود داشت۔ و دوران ہم ترواست نمایان بظہور آورد۔ بعد فتح ٹھٹھ کہ در حضور اکبر پادشاہ رسید۔ بموجب التماس خانخانان بمنصب شایان سرفراز گردید و ہمدران وقت بشیر افغن خان مخاطب گشتہ در صوبہ بنگالہ جاگیر یافت و در زمان ایام نور جهان بیگم در عقد از دواج او درآمدہ باد بود۔ چون طبعش غیور بود و جہانگیر در عہد جوانی نور جهان بیگم را در حرم سرای اکبر کہ بمقریب بامادر خود رشتہ بود ویدہ با او شوق داشت بعد جلوس بر تخت سلطنت و اطمینان از امور

ضروری قطب الدین کو کلتاش خان را که نوه شیخ سلیم چشتی بود بصوبه داری بنگاله مقرر نموده مخفی گفت که نور جهان بیگم را از شیر افکن خان طلاق بدهاند - اگر طلاق ندهد او را بهر حیل از هم بگذرانند و نور جهان را بجنور فرستند - قطب الدین خان در بنگاله رسیده بعد چند گاه روانه بر روان گردید - شیر افکن خان که در آن حدود جاگیر داشت باستقبال شنافت و بعد ملاقات قطب الدین خان کو کلتاش از خوف جرأت و غیرت او اول به ایماست مطلب خود گفت - چون شیر افکن خان نفیض تصریح نمود شیر افکن خان چون همی که کار ازان گذشته که ندرک توان نمود ناچار از فرط غیرت و شجاعت جان بازی خود و کشتن نور جهان بیگم مصمم نموده اول قطب الدین خان را همان جا به تیغ دو نیم زد - مردم قطب الدین خان بر او هجوم آوردند او داد غیرت و دلاوری داد و چند کس را کشته و خود مجروح گشته برآمد و راه خانه گرفت تا نور جهان را نیز بگذرانند - نور جهان از فرست فبیله در بر روستا اولست تا آنکه مردم قطب الدین خان رسیده کار او تمام نمودند - نور جهان صبیغی بیگ مخاطب با عماد الدوله است و او پسر خواجه محمد شریف طهرانی است - خواجه در مبادی حال دیوان محمد خان تنکو حاکم بهرات بود که در وقت رفتن همایون پادشاه از صدرمه شیر شاه به عراق بموجب امر شاه طهماسب خدمات شایسته بتقدیم رسانید و فرمان شاه طهماسب بر باب منیافت و همان داری که در اکبر نامه داخل است بنام همین محمد خان است - بعد فوت محمد خان مذکور خواجه محمد شریف بخدمت شاه طهماسب رسیده بوزارت سرفرازی یافت - چون فوت شیر غیاث بیگ و محمد طاهر بیگ هر دو پسر او بهندوستان آمدند غیاث بیگ دو پسر و یک دختر همراه داشت - بعد رسیدن در قندهار دختر دیگر که عبارت از نور جهان بیگم است تولد شد و از آنجا روانه شده در فتح پور سیکری ملازمت اکبر پادشاه نمود - و بمقتضائے استدعا نویسنده گی و خوشنویسی و شاعری و رانندگی فرستید دیوان بیوتات گردید - چون جامع هر گونه علوم بود روز بروز در مرتبه اش می افزود - در همین ایام نور جهان را با شیر افکن خان وصلت نمود -

القصه عمله حضور که در بنگاله بود حسب الامر جهانگیر نور جهان را روانه دار السلطنت نمودند و جهانگیر چون اکثر الاعتقل و غرق نشه شراب می ماند با وجود آن همه عشق از معشوق خود غافل و بی خبر بود تا آنکه مادرش مح و دختر خود بخدمت زوجه اکبر که جهانگیر را پرورده بود شنافت - و جهانگیر در آنجا دیده شناخت و در عشق با او از سر باخت - و در سال ششم از جلوس داخل حرم سرای پادشاهی شد نخستین نور محل

خطاب یافت. بعد از آن نور جهان بیگم مخاطب گشت. و آخر کار بجای رسید که پادشاه دل از دست داده در پله او از خود رفت. و زمام مہام سلطنت بکف او گذاشت. **ایمپات**
 ز جام خجیت چنان مست شد که سر رشته کارش از دست شد
 فرو بست چشم خود دست عشق خرد را چه کار است باست عشق
 دلش بود مشغول محبوب و لبس نه فکر جهان و نه پروا کس
 بجان بود در بند پیمان او نمی زد نفس جز بفرمان او

نور جهان بیگم در زنها ممتاز و در اکثر صفات به شریک و انبار بود. و از فرط شعور بر مردان از خرد و در تفوق داشت طبعش موزون و بعضی اشعار او زبان ز در و زگار. رفته رفته کار بجای رسید که از پادشاه جز نامی نماند. و پادشاه اکثر می گفت که سلطنت نبود جهان بیگم از نانی باد. و مرا صراحی شرب و اندک قوت کافیست دیگر هیچ نمی باید. نور جهان بیگم در جبر و کرمی نشست و امر حاضر گشته کورنش و مراتب بندگی بجای آوردند. بنام امرای متعینه مالک محروسه فراسین که نوشته میشد. توقیع طفله آن چنین مرقوم میگشت حکم علیه مهد علیا نور جهان پادشاه و صبح مهرش این بود. **پیت**

نور جهان گشت بحکم آله ہدم و ہمراز جهانگیر شاہ
 اگر چه خطبہ بنام بیگم نبود اما سکہ بنام او میزدند و نقوش سکہ این بود. **پیت**
 بحکم شاہ جهانگیر یافت صدر یور بنام نور جهان پادشاہ بیگم زرد

پدرش خطاب اعتماد الدولہ و بمنصب والای و کالت کل سرفرازی داشت. و ابوالحسن بلور کلان بیگم خطاب اعتماد خانی سباہی و بخد مت میر سامانی مامور بود. و چند گاہ بخطاب آصف خانی ممتاز گردید. و جمیع خویشان و مقتربان او بمناسب بلند و مراتب از جہت اختصاص یافتند. بلکه غلامان و خواجہ سرایان او بخطاب خانی و ترخان مخاطب گشته بین الامثال و الاقران سرخوای بلور و خندند.

ذکر در بیان یازدہن خان عالم از پچی گری ایران

در سال دہم جلوس پادشاہ خان عالم از ایران معاودت نموده با دراک دولت حضور معزز گردید. و زمین بیگ ایلمچی فرستادہ شاہ عباس فرمانروای ایران برفاقت خان عالم در حضور رسیدہ سرفراز گشت. چون معلوم

پادشاه شد که شاه ایران باخان عالم التفات بسیار کرد و گاهی به بخان عالم خطاب می فرمود و از مصاحبت او خوشنود بود تا آنکه گاهی به بخانه او نیز عزت و نزول می بخشید و بعد از خصت انصاف که خان عالم مقصّل شهر منزل نموده شاه عباس در آنجا آمد و مراسم وداع بجا آورد و گویند از ابتدا الی یومنا بدینچ ایلمی همنده مراسم سفارت باین خوبی بجا نیامده بدین جهت جهانگیر پادشاه و نور جهان بیگم خان عالم را بنفروان عنایت و الطاف سرفرازی بخشیده باضافه منصب و دیگر عایات شائسته خوشنود گردانیدند -

ذکر نهضت ملک جهانگیر بسیر احمد آباد گجرات

در سال دوازدهم جلوس پادشاه بسیر احمد آباد گجرات برآمد و بعد قطع مسافت در بلده ماکوژ نزل فرمود. اگرچه آب و هوا و آن ملک بر مزاج ناگوار آمد و از سیر آن ولایت مکدر گشت. اما تفریح در پلای شور که سی که در ده احمد آباد واقعست باعث رفع این همه کدورت و انبساط خاطر او گشت. خیر النساء بیگم بنت خانم خانان التماس کرد که باغ خانم خانان مقصّل گجرات واقع است. آرزوی این ضعیفه آنکه در آن باغ ضیافت پادشاه نموده سرفرازی حاصل نمایم و التماس او با حاکمات مقفرون گشت. چون موسم خزان و تمام برگ درختان ریخته و اشجار از سرتاپا برهنه بود. **نظمی**

هر شجره سر تا پاینه ماند ز بے برگی خود برهنه
ریختنی کرد درختان ز سر گشت زین پر زور هماره ز

آن عفت سرشت در آستان باغ چنان جد موفور نمود که کارگران هوشیار و مهروران بدین کار هر درختی را که در آن باغ بود برگ و گل آن را در کاغذ رنگ و میوه از میوه بهمان لون و شکل و اندام بچینه و خام و نیم خام آراستند و اقسام میوه از نارنج و لیمو و سیب و انار و شفتالو و غیره و لک پرشما درست ساختند و همچنان انواع شقائق دریا همین اقسام گلها و رنگین پاپگ و شاخ ار کاغذ و پارچه های رنگین درست نمودند که در عین خزان بهار و بروی کار آمد. و گلها و نگاری بروی شکوفه بهاری می خندید و دوست هوس از شاخه اش ثناء و از بار می چید حتی بر پادشاه هم در بادوی نظر مشتبه گشته خواست که گل برچیند. بعد از آن متنبه شد و حسن سلیقه آن ضعیفه و کارگران جاد و فن آفرین و تحسین نمود و از اشجار و درختان بداران لافه کرد.

ذکر ولادت شاهزاده محمد اورنگ زیب شاهزاده خرم

مشهور بشاهجهان

پیش ازین در حرم سراے شاهزاده از عنفت قباب ممتاز محل بنت آصف خان نوزدهم صفر سال دهم جلوس سلطان داراشکوہ چہادہم جہادی الاولیٰ سال یازدهم سلطان شجاع متولد شدہ بودہ بہنگام مراجعت پادشاہ از گجرات در مقام حوالی موضع دمود شب یکشنبہ و ازوہم آبان ماہ الہی مطابق یازدهم شہر ذی القعدہ سال سیزدہم جلوس مہینت نوس موافق سنہ یک ہزار و بیست و ہفت ہجری محمد اورنگ زیب ولادت یافت۔ آفتاب عالم تاب تاریخ تولد اوست۔

ذکر در بیان مقرر شدن منارہ و چاہ درختان شاہراہ

و عمارات جہانگیر آباد در لاہور

بسال چہادہم جلوس حکم شد کہ از کلبہ آباد تالاہور در شاہراہ بمسافت ہر کسے منارہ بلند و دو کمرہے چاہ پختہ کہ تشنگان ازان سیراب شوند تیار نمایند۔ و در رویہ رستہ درختان سایہ گستر بارہار نشانند تارہ روان در سایہ آن بیامانند و اشیاء از ابکام خواہش رسانند۔ اگر نشانند درختان در شاہراہ اختراع شیر شاہ افغانست۔ اما در عہد جہانگیر پادشاہ نیز تجدید یافت۔ فرمان پذیران در اندک زمان اجمل آوردند۔ پادشاہ در ایام شاہزادگی در پنجاب شیخ پور نام دہے متصل ساسولی بنام خود آباد کردہ بود۔ و تہسمیہ شیخ پور آنکہ جہانگیر را در طفلی بمناسبت اسم شیخ سلیم چشتی کہ گویند بدعاے او پیدا شدہ سلطان شہجہ میگفتند و مختصر عمارتے ہم در آنجا اساس نہادہ حوالی آراشا کارگاہ مقرر کردہ بود۔ و در زمان سلطنت خود آرا پر گنہ علیحدہ کردہ بجہانگیر آباد موصوم نمود۔ و از پرگنہ ہاسے جوار نہات برآورہ در آن پرگنہ داخل نمودہ بجایگہ رسکندرقاویل مرحمت گشت۔ و بموجب حکم پادشاہ عمارت عظیم نشان و تالاب کلان و منارہ بلند نشان اساس نہاد۔ و بعد از سکندریہ بجایگہ ارادت خان مقرر شد و سربای عمارات

بہمدہ او قرار یافت۔ و بہرہ ہست یک لک پنجاہ ہزار روپیہ صرف گردید۔ و بہرہ روان سال دولت خانہ دار السلطنت لاہور شیش براقسم شیش دلاکشا و انواع امکان فرح افزا بکمال متانت آراستگی گزید و ہشت لک روپیہ خرچ گردید۔

ذکر در بیان احوال تنہا کو منع و دکشیدن آن

اگرچہ آغاز بر آمدن تنہا کو از جزائر فرنگست و اہل تجارت و تشخیص احوال او نموده و ددکشی آن بطور معہود برائے بعضے امراض مناسب شمرند۔ رفتہ رفتہ مرغوب جمیع طبایع گشت۔ اما از فرنگ کمتر می آوردند۔ بعد چند روز تخم آنرا آوردند۔ و در محالک ہند کشا و رزاں صحرا صحرایا کاشتہ منقوع شدند۔ و عاصمات آن بر اجناس دیگر تفوق جست خصوص در عہد بہانگیر پادشاہ زیادہ تر رواج یافت۔ بکشیدن و دد آن بہر کس آرزو مند گشت۔ حتیٰ بر تمامی ماکولات و مشروبات تقدیم یافتہ۔ گزین ما حاضر ہمانان و بہترین تحفہ افلاک انسان گشت۔ و شدت اعتیاد آن بمرتبہ میرسد کہ طالبش ترک اکل تواند کرد اما تجنب از تنہا کو پسے دشوار۔ بہر چند تلخیص بیشتر در مذاق طالبان گوارا تر و خوش گرانتر۔ بہت بسیار کسیکہ خواہش از دل و جان کمیاب کسے بود کہ اورا کم خواست

نفع و ضررش از شدت اشتہار محتاج باظہار نیست۔ بالحمکہ چون رواج بسیار یافت۔ بہانگیر بامتناع آن کوشید و بناظران محالک مناشیر مطاعہ در بارہ دفع و منع بیع و شرائش بصدور پیوست۔ و بنا بر مزید تاکید و پاس حکم نمود اکثری کہ باوجود صدور حکم جرات بکشیدن آن نمودند در شہر لاہور تشہیر نمود۔ بلکہ بعضے را بہا بہا برید۔ اما بسکہ مردم معتاد و راغب بآن بودہ اندہ سودے ندید۔ و کسے اجتناب نورزید۔

ذکر در بیان بعضے از اہل سوانح

بعض بہانگیر پادشاہ رسید کہ در اکبر آباد عورتی سہ و ختر بیکبار کہ قدرت بر توانمان دار و قبل ازین زائید بودہ آنہوں باز یک پسر و دو دختر بیک دفعہ آورد و ہمہ رقیہ حیات ہستند۔ و نیز معرفش گشت کہ عورت زرگرے اقل مرتبہ حاملہ گردید۔ بعد دوازده ماہ زائید و از حمل دوم پس از ہیچہ

ماه و مرتبه سوم بعد از دو سال فرزند آورد و درین مدت کار و بار خانه چنانچه رسم مردم نامراد است می کرد و هیچ وجه برودشوار مشکل نبود و بخت دختر یاغبلیه بنظر پادشاه در آمد با دلش و بروت انبوه ظاهرش بمیزان مشتبیه دلش او از یک وجب زیاده و در میان سینه هم موها انبوه اما پستان نداشت - بزرگ حکم شد که او را در گوشه برده کشف مستر نموده حقیقت را بعرض رساند که مسبب داغش باشد - انگشانی یافت که محض عورت است - و نیز در همین ایام قلندر شیخ قوی بهیكل پرورده او را با خود آشفته ساخته بعل خان موسوم کرده بود بنظر جهانگیر پادشاه گذرانید - پادشاه فرمود که یا او بچنگد - خلق کثیر برائت تماشای هجوم آورد - جمعی از جوگیان نیز محو تماشا بودند - شیر و پیده با یک جوی که برهنه بود بطریق ملاعبت نه بطرف غضب چنانچه با ماده خود جفت می شود بچرکت درآمد و بعد انزال گذاشت - حکم شد که آن شیر را قلاعه و زنجیر و اگر دیر جھور که بگذرانند همچنین قریب پانزده شیر ز ماده زیر جھور که گذاشته و شیران هیچکس را آزار نمی رسانیدند و از آن شیران بچها بوجود آمد - و نیز چند سگ یوز در باغ جھور که گذاشته بودند از آنها نیز قلعه و تناسل میشد - بعرض رسید که حکیم علی بخانه خود حوشی احداث نموده و در سیک از کنبه های آن زیر آب خانه ساخته بغایت روشن و در آن خانه رختی چند و کتابها گذاشته و تدبیر بکار برده که هوا آب را نمی گذارد که در اینجا داخل شود - هر کس می خواهد که بتماشای آن خانه برود برهنه شده - لنگ بسته در آب فرو میرود و در آن خانه رفته لنگ تر گذاشته رخت خشک که در اینجا گذاشته اند می پوشد و در آن خانه جاسی دو اذره کس است که با هم نشسته صحبت می دارند - جهانگیر به تماشای آن خانه تشریف برده بر فروشی که گذارش یافت در آن خانه رفت - و نوعیکه شنیده بود دیده محظوظ شد - و حکیم علی بمنصب دو هزار و سیصد فراری یافت - نویسنده در این اوقات جالندهر تعلقه پنجاب برق بر زمین افتاد و دوازده و سه در طول و عرض نویسنده سوخته شد که نشان از رستنی و سبزه نمایند - محمد سعید حاکم جالندهر بر سر آن زمین رفته حکم بکندن آنجا نمود هر چند که کندیدند اثر طارت بیشتر ظاهر می شد - بعد کندن پنج شش و سه زمین پارچه مانند آهن نغشته برآمد - سجدی گرم بود که گویا همین زمان از کوه آتش برآمده - هرگاه باد هوا رسید سرد گردید - آنرا بجنس پخته و پادشاه ارسال داشت - چون از نظر گذشت حواله دادیم آنرا بنگر گردید که سر حصه از آن یک حصه از آهن دیگر آمیخته و شمشیر و یک خنجر و یک کار و در دست ساخته گذرانید - پسند افتاد - العلم عنده تعالی که آنرا بنگر از آن قطعه آهن نمایا میزند آن دیگر این چیزها ساختن بایسته ضاجوی

پادشاه از آهمن دیگر ساخته پادشاه را خوشنود گردانید۔ و الا آنچه معلوم است آن قطعه آهمن نیست که چنین چیزها از او آراسته شود۔ نوبت پادشاه در قصبه متحرک برآید و بدین درویش خدا اندیش که بعضی مردم او را از باریافتگان درگاه الوهیت میدانستند و خوارق عادات از وی بیان می کردند و بعضی اعمال او را البحر و جادو نسبت میدادند متوجه شد۔ چون وقت نماز شام بود بعد از آن که درویش از نماز فارغ شد۔ پنج درویش دیگر برابر آن درویش که او مرشد آنها بود ایستاده دست مناجات بجانب قاضی الحاجات برداشتند۔ ناگهان از هر ابرش بطریق زری پاشی هفت صد شرفی طلسم مرتبه بمرتبه بارید۔ درویش نصف اشرفیهها پادشاه داد و گفت که در خزانه بگذارید۔ گاهی کی نخواهد شد۔ و نصف بخواستی خود قسمت کرد۔ پادشاه متعجب شده رخصت گشت۔ و راه بخاطر گذرانید حیف که با درویش دست بوس نکردیم بهترین اثنا خادم آن درویش آمده گفت که دست بوس شما بدرویش رسید۔ این معنی موجب مزید تعجب گردید و گفت که این قسم امور آریا کرمت است یا ساحری یا از عوالم جن و پری۔ و به استکشاف از بهشت بظهور پیوست که از صفائی باطن و حسن اخلاص اعمال اوست۔ نظم

کای از خاک گیر و زرشود ناقص را سیم خاکستر شود
سنگ گر خار او گردد مرمر بود چون بصاحب دل رسد گوهر بود

ذکر در بیان رسیدن یازدگيران بننگال بحضور تماشاخانه

انواع یازدگيران بحیرت افزا

بازدگيران اول تخم اقسام اشجار شمر بر زمین ریخته صد یاز گرد آن گردیدند و افسونهای خواندند یک بار از چند جا شروع بدیدن درختان گردید و در طرفه العین درخت تلوت و سیب و نار حیل و انبه و انناس و انجیر و خرما و میخک و غیره هم که درین بلاد وجود دارد نمودار گشت۔ و آهسته آهسته بلند شد و بجای کمال رسید۔ و برگها برآورده گل کرد۔ و بار بسته بپشته گردید۔ باز زدگيران التماس نمودند که اگر حکم شود میوه این درختان چیده بخورائیم۔ حکم شد که بکنند۔ برگرد درختان گردیدند و افسونهای خوانده و انبه و سیب و تلوت و انناس و انجیر و غیره ذلک چیده در حضور آوردند۔ حاضران آنجن بموجب حکم خورند۔ و لذتها یافتند۔ بعد از آن مرغی

چند بکمال زیبایی خوش رنگ و نغمه سیخ در میان آن درختان ظاهر گردید. و آن همه مرغها بر آن اشجار
نوازش و نغمه سر می‌آوردند. بعد از ساعتی در آن لبنان بی‌بو و خزان روزه نمود و پرگار زرد و خشک گردیده
در زمین فرو رفت و از نظر باغاب گشت. دیگر در آن شب که نهایت سیاه و تاریک بود یکی از
بازیگران برهنه شد و غیر از سر و صورت چیزی با خود نداشت. چرخ چند زد. بعد آن چادر گرفت و
آئینه جلوی در میان چادر آورد و بشعاع آن برنگ روز روشن گشت و آنقدر نور و وضو بهم رسید
که آنده روزه راه هر کس آمده ظاهر کرد که در فلان شب عجبی نمود و از آسمان چنان نور ظاهر
گشت که هرگز بدان روشنی روز ندیده ایم. دیگر هفت نفر با هم استاد شروع بگویی و خوانندگی بنوعی
نمودند که متنازعی شد که یکی بخواند یا هر هفت کس. دیگر قریب بصد تیر می‌رسید و دند و معلق در هوا نگاه
داشته می‌گفتند که هرگاه امر شود یکی از تیرها را آتش دهیم و حسب الامر شمع در دست گرفته تیر
هوائی را که بر سر آنها قریب بصد گز بلکه افزون بود آتش می‌زدند و هر قدر تیر را حکم میشد در همان قدر
آتش می‌گرفت و دیگر بنجاه تیر پیکاندار و کمانی حاضر ساختند. یکی از ایشان کمان را بدست گرفت
و تیر انداخت و در هوا بلند رفته همانجا ایستاد و تیر دیگر سوزان تیر اول بند شد و همچنین چهل و نه تیر با هم بند
کردند تیر آخرین از شست رها شد. دیگر تیرها را از هم جدا ساخت. دیگر بیست من گوشت و برنج و
مصلح در دیگ انداخته آب نیز در آن کردند و اصلاً آتش در زیر آجاع نبود و دیگ خود بخود در جوش آمد
بعد از ساعتی سردیگ را و اگر دند قریب بصد لنگری طعام بر آوردند و بخورش مردم دادند. دیگر فواره
بر زمین خشک نصب کرده سه بار برد و در آن کشتند فواره بیکیا بخوش آمده قریب بده دره بلند شد
و هر لحظه برنگ دیگر آب از فواره می‌جوشید و کل افشان نیز میشد و آب فواره که بر زمین می‌ریخت زمین
تر نمی‌شد. قریب یک ساعت نجومی فواره در جوش بود. چون فواره برداشتند آنرا آب هیچ جاپیما
نبود و باز فواره بر زمین نصب کردند. درین مرتبه از یک سر فواره آب می‌ریخت و از سر دیگرش شراب افشان
میشد. قریب دو گھڑی تماشا کردند. دیگر یک فزانیان استاد شد و نفر دیگر بالا آن برکتف و استاده
و همین قسم شصت نفر بالا هم ایستادند. یکی آمده پای شخص اولین راجع دیگران برداشته حبیبه
دلفرا اولین قوت کرده خود را از دست او ربانید و بنجاه و نه نفر را برداشته در میان گردید. دیگر
آدمی آورد و یک یک اعضائے آن را جدا کرده بر زمین انداختند. اعضائے او فساد بود و باز چادر

برو کشیده یک از بازوگران آمد و آن چادر رفته بعد از ساعتی برآمد چون پارچه را برداشتند آن شخص
صحیح و سالم اعضا برخواست - گویا هرگز زخم بر بدن نبود - دیگر کلاه و ریشمان آورده سر ریشمان گرفت
کلاه را دور هوا بلند انگشت کلاه از نظر نا پدید گشت و تارهای بستی حاضر
آمد و گفت دشمنان من آمده در هوا ایستاده و سر ریشمانی که این طرف نمایاں بود گرفته برده ریشمان بر آسمان
عروج کرد - چند آنکه از نظر تماشا نمایان غائب گشت - بعد ساعتی از تار ریشمان قطره های خون چکید
بعد از هفت ساعت تمام اعضا بدن و سر او و پیرایه بر زمین افتاد - در آن حال زرش از پرده بیرون
آمده اعضا شوهر را جدا جدا دیده و گریه کنان اجازت می شدن یعنی سوختن بالاش شوهر
مرده خود گرفت و آتش افروخته با اعضا شوهر خاکستر گردید - ساعتی نگذشته بود که آن شخص بجان طرز
پایراق از بالا آسمان برآه تار ریشمان فرو داده کورنش بجا آورد و گفت با قبایل پادشاه بدشمنان
ظفر یافته آمده ام و اعضا که فرو ریخته از زمین بود و چون بر حقیقت زوجه خود اطلاع یافت ناله و فریاد
بنیاد نهاد - بیاران گفت زن مرا پیدا کنید و الا خود را در آتش انداخته سوخته خاکستر می شویم و برآید
سوختن مستعد گردید - درین اثنا زن او حاضر آمده گفت ای شوهر خود را کاش که من زنده ام -
دیگر کیسه آوردند افتادند هیچ چیز در آن نبود بعد آن دست درون کرده و دو خروس بر آوردند و خوش
رنگ و گلان و سر و خروس را بچنگ در آوردند هر گاه این خروسها بال بهم می زدند از بال آنها
شرافشان میشد و یک ساعت بخومی باهم در جنگ بودند - چو پرده بر روی خروس کشیده داشتند
کبک رنگین نمودار شده بنیاد و خوشخوانی و قهقهه می نمود که گویا در دهن کوهستانند - باز پرده در میان گذاشته
چون برداشتند دو مار سیاه کفچه دار بودند - پشت آنها قمری و دهنها باز و کفچه سر از زمین برداشته بهیچ کس
دست شرافت انداد - بعد غائب شدند - دیگر بر زمین جوفه می کردند و گفتند که سقایان از آب پرانند چون گشت
پرده بر روی آن کشیده برداشتند - آب بمرتبہ تخم بسته بود که فیضان بر آن گزشتند و هرگز شکسته نشد - دیگر و خیمه و بر
هم بغافل یک تیر انداز ایستاده کردند و الا دامن خیمه برچیدند و گفتند بهیچ کس نیست و خیمه
خالیست - بعد از آن یک و خیمه رفت و دیگر داخل خیمه دیگر شد و گفتند که از جانوران چرمه و پرند ه هر چه
بفرمایند ازین خیمه بیرون آوردند بچنگانیم حکم شد که شتر مرغ را بآزند - فی الفور از آن خیمه باد و شتر مرغ بیرون
آمدند - و با یکدیگر جنگ کردند - مجمل ازین هر دو خیمه هر جانور را که نام می بردند باز بگردان حاضر

میساختند - دیگر پشت بزرگ از آب پرسیاختند و بر زمین گذاشتند از آنها گل در دست داشت گفت
 که هر رنگ بفرمایند بر آن رنگ در آب فرو برده بر آردم گل اند و بود در آب انداخته بر آرد و ناله می شد و
 همین یک گل را صد بار در آب انداخته هر بار رنگ تازه ظاهر ساخت همچنین کلاه و ریشمان سفید در آن
 آب فرو برده سُرخ شد - دیگر باز در آب پرسیاختند که آن ریشمان در آب انداخته هر بار رنگ دیگر
 بر آورد - دیگر قفس چهار پهلو آورد یک طرفه که نمود بلبل خوش آواز در آن قفس نمود - طرف دیگر قفس که نمودند
 درین مرتبه جفت طوطی نمود - از طرف سوم جانور سبزه رنگ از طرف چهارم جفت کبک مشاهده
 گشت - دیگر قالی کلان بیست و دو گسترده خوش طرح و رنگین چون آن قالی برگردانیدند پشت او
 رو می شد و رو به پشت آواز رنگ و طرح دیگر اگر صد بار می گردانیدند هر بار پشت رو می شد - و رو به
 پشت و طرح دیگر نمودار می گشت - دیگر آفتابه کلان پر آب کرده آتش را تمام و کمال ریختند چون باد آنرا
 درست داشته و از آن نمودند از دهنه آن آتش ریخت همچنین چند مرتبه آب و آتش از آن بگورند دیگر
 جوال کلاسه آوردند آن جوال دوسر داشتند تریز و کلان بر آوردند و ازین سر جوال تریز را اندون انداختند
 و از آن سر را تریز صبا کشی و کشش بر آوردند همچنین چند مرتبه انواع میوه ازین سر جوال انداختند - و از سر دیگر
 میوه دیگر بر آوردند - دیگر از آنجا که نقره ای است از دهن باز کرد و سر را از دهن او بیرون آمد و نقره دیگر سر را
 گرفته بر کشید - قریب سپهر از دهن او بر آورد و دهن آئین تابست مار از دهن او بر آورد و مار را
 بر زمین را کرد و آن مار را با یکدیگر چنگ نمودند و با هم پیچیدند - دیگر آئینه بر آوردند و یک گل در دست
 گرفتند آن گل در آئینه هر بار رنگ دیگری نمود - دیگر ده مرتبه آن خانه بر آوردند و همه کس مشاهده کردند که
 مرتبه آنها خالصت بود یک گهری مرتبه آنها بر داشتند - سبکی که از عمل و دیگر که پر از شکر و همچنین از
 هر یک شیره می دیگر و آن شیر شیره را اهل مجلس خوردند - بعد از ساعتیکه باز مرتبه آنها آوردند همه خالی بودند
 بود که گویا کسی آنها را پاک شسته - دیگر کلیات سعدی شیرازی آوردند و یکسره گذاشته چون بر آوردند
 دیوان حافظ بر آمد - آنرا چون یکسره کردند دیوان سلمان ساوجی بر آمد - باز چون در یکسره نمودند دیوان انوری
 بر آمد همچنین چند مرتبه کتاب را در یکسره کردند و هر مرتبه دیوان دیگر بر آوردند - دیگر زنجیر به قدر پنجاه درعه آورده
 به هوا انداختند - آن زنجیر هر بار راست الیقا و که گویا زنجیر بجای بن راست و سبکی آوردند - آن سنگ زنجیر
 گرفته بالا رفته ناپدید گردید همچنین پلنگ و شیر و بعضی جانوران دیگر زنجیر را گرفته بالا رفتند

و ناپدید شدند۔ بعد آن زنجیر زیر آورده در کیسه کردند۔ ازان سنگ و جانوران اثری ظاهر نگشت که
 کجا رفتند و چه شدند۔ دیگر لنگرے آورند بر از لیون و گوشت لَدید بود باز سرپوش بر سر لنگرے
 گذاشتند چون برداشتند لنگرے پر از قبولی و کشمش و بادام و قیبه بود۔ باز سرپوش بر آن نهادند این
 مرتبه از کله و پاچه بود همچنین چند مرتبه سرپوش گذاشتند و برداشتند هر بار خوردنی تازه بنظر می آمد۔ یک
 از آنها انگشتی یا قوتے آورد و در انگشت کوچک خود کرد۔ باز از انگشت کوچک بر آورده با انگشت
 دیگر کرد۔ الماس گردید۔ با انگشت دیگر انداخت لیکن فیروزه گشت۔ دیگر بیاضی تمام از کاغذ سفید
 حاضر کردند و بدست پادشاه دادند غیر از کاغذ سفید ساده بنظر در نیامد و بعد آنکه باز دید اول ورق سرخ
 افشان و لوح پر کار بر آن ساخته نمودار گشت۔ ورق دیگر باز کردند رنگ کاغذ آسمانی افشان کرده و بر صفحه
 صورت مرد وزن برابر هم کشیده بودند بسیار پاکیزه۔ ورق دیگر باز کردند رنگ زرد در کمال همواری افشان
 کرده نموده شیر و گاو بنظر در آمد۔ ورق دیگر که باز کردند رنگ سبز افشان کرده نموده باغ و درختان سر و
 بسیار و گلها بے شمار شگفته و عمارت در میان باغ بود۔ ورق دیگر که بر آورند رنگ کاغذ سفید و
 مجلس نرمی کشیده بودند که دوسر دار بایکدیگر در جنگ و جدال اند۔ مجله در هر ورقے که باز می کردند
 رنگ کاغذ غیر مکر و صورت نمود مجلس تازه بنظر می آمد۔

القصه در روز و شب با دیگران جادو کار و نادره کاران سحر کردار اتساط پیرایه خاطر پا و شاه بودند
 پنجاه هزار روپیہ و خلایق فاخره محبت گردید۔ همچنین شاهزاده خرم شاه جهان و دیگر شاهزادها و امارانها
 نمودند بمجموعه قریب دو لک روپیہ بآنها رسید۔ این احوال راجه بانگیر خود هم در کتاب جهانگیر نامه که بقلم
 والٹاش خود نگاشته مفصل مرقوم ساخته۔ فقیر از کتابیکه استنساخ نموده در اینجا چنین نوشته اند
 اگر چه معقول نیست والعبدۃ علی الراوی۔

ذکر در بیان تسخیر کانگره که مقدمه فتح کوہستان پنجاب است

در اوائل سال سیزدهم جلوس شیخ فرید مرتضی خان میهنشاهی بالمشکران برائے تسخیر قلعه کانگره متعین
 شد۔ و راجه سورج مل پس راجه باسوک بعد فوت پدرش بمنصب دو هزار سرفراز گشته بود همراه
 میهنشاهی تعینات گردید۔ راجه سورج مل بمقام ناسازی و فتنه پردازی درآمده با شیخ طریق مخالفت و

من از عمت پیمود و شیخ صورت حال او را بدرگاه نگاشت و راجه بخدشت شاهزاده خرم ملتجی گشته سوء مزاجی
 شیخ نسبت به حال خود معروض داشت و مقالین این حال مرتضی خان بقضای الهی فوت نمود و راجه بروج مل
 حضور طلب شده هر کاب شاهزاده بهم دکن رخصت یافت و هم کاکلاره موقوف ماند - بعد ازان که مالک
 دکن مفتوح گشت و شاهزاده از آن طرف معاودت فرمود - راجه سورج مل بواسطه امرای خدمت شاهزاده
 متهم بدسخطی قلعہ کاکلاره گردید - و شاهزاده از پادشاه اذن گرفته - لشکر گران بسرکردگی راجه سورج مل متعین
 فرمود و محمد تقی بخشی سرکار خود را نیز همراه او کرد - و بعد رسیدن در کوهستان راجه را با محمد تقی نیز صحبت
 در نگرفت - چون این جناب السبع شاهزاده رسید - محمد تقی بخشی را طلب داشت و عوض آن بکراجیت
 برین را که یکے از عیوایس سرکار شاهزاده و دلاور بے ہمتا بود با مردم دیگر متعین فرمود - از طلبیدن
 محمد تقی متعین شدن راجه بکراجیت - راجه سورج مل فرصت را غنیمت دانستہ بصراحت لئی در زبید
 و بالکک شاهزاده جنگ کرده سپید صنی بار شد که از عہدہ ہالود - مع چندے از برادرانش بکشت - و
 دست اندازی دراز کرده پرگنہ ہاسے دامن کوه و محلات خالصہ شریفہ کہ در پرگنہ پٹیلہ و کلانور است
 غارت کرد - و ہمدین اشنا چون راجه بکراجیت نزدیک در رسید راجه سورج مل تاب نیامدہ متعین
 گشت - و باندک زود خود و قلعہ نیز مفتوح شد - راجه سورج مل راہ فرار گرفته خود را در شجاع جبال
 و گریوہ ہاسے و شوارگر آرشید - جگہ گت سنگھ برادر خود راجه سورج مل بمنصب چہار صدی تعینات بنگالہ
 بود چون راجه سورج مل مہدی چنین حرکت گردید مطابق تجویز بکراجیت شاهزاده در خدمت پادشاه
 التماس کردہ جگہ سنگھ را از بنگالہ طلب داشت - و بعد از آمدن او را بمنصب ہزارے ذات و پانصد سوار
 و خطاب راجگے سر فرزند فرمودہ بمالک سوروئی رخصت نمود - و بموجب حکم پادشاه در متحرا کہ مسکن راجه
 سورج مل است شہرے موسوم بنوہ پور بنام نور جہان بیگم آیا و گشت - و راجه جگہ سنگھ ہم بدسخط
 کاکلاره ہر فاقہ راجه بکراجیت متعین شد - کاکلاره قلعہ الیست قدیم بہمت شمالی لامور و میان کوهستان
 بیست و سہ برج و ہفت دروازہ داد - و درون آن یک کردہ و پانزہ طناب طو است - و دو کردہ و
 دو طناب از تفارخ - و یک صد و چہار درختہ خم - و دو حوض یعنی تالاب کلان و رون او است - تاریخ
 اساس آن قلعہ یکس نمیداند - و در بیچ نسخہ ہم نہ نوشتہ اند و بیچ یکے از فرزانہ وایان دہلی تا عہد اکبر پادشاه
 باوصف پور شہر ہاسے متواتر مفتوح نگردہ -

القصہ راجہ بکرماجیت محاصرہ نمودہ راہ رسد قلہ و جمع مایحتاج مسدود ساخت ۔ و
 مشیت ایزدی بتجربہ نشسته بود و فرائض قلعہ باختر رسید ۔ و اندکے کہ ماندوران کرم افتادہ انکار رفت ۔ قلعہ
 تشنیاں چہار ماہ علف ہائے خشک جوشانیہ خوردند ۔ چون نہایت عسرت روسے نمود و کار بہلاکت کشید ۔
 بناچار راجہ تلوک چند راہان خواستہ مقابلہ قلعہ پیش راجہ بکرماجیت فرستاد ۔ و بواسطت راجہ جگت سنگھ لود
 اخذ عہد و پیمان آمدہ ملازمت کرو و غرہ محرم سنہ پانز و چم جلوس مطابق سنہ یک ہزار و سہ یک ہجری روز شنبہ
 عہد سلطنت جہانگیر مفتوح گشت ۔ و راجہ بکرماجیت مور و اقسام عنایات پادشاہی گردید ۔

ذکر در بیان نہضت یوگپ والہ بعد سیرنگ پورہ بکشمیر دلی پورہ

جہانگیر پادشاہ از دارالخلافہ اکبر آباد نہضت نمودہ چون متصل موضع تلوارہ رسید ۔ اعتماد اللہ
 بر حمت حق پیوست ۔ و قریب بموضع مذکور برب دریاے بیابانہ فون گردید ۔ و عمارت عالی بہر مزانش
 تعمیر یافت ۔ و محال جاگیر و اسباب امارت و تاحی نقد و جلس ان مخفور بدختر اور جہان بیگم مرحمت
 گشت ۔ و پادشاہ از اینجا متوجہ پٹنہ ترشد ۔ چہل راہ کہسار و کرپوہ ہائے دشوار گزار بودار دوسے بزرگ
 را در لواہی سیسہ گذشتہ یا جمعی از خصوصاً و اہل خدمات متوجہ سرکار کا نگڑہ گشت ۔ و اندہ سیسہ پچہار
 منزل ساحل دریاے گنگا صفر بخیام والا گشت ۔ راجہ حسینہ کہ بیست و پنج کروہ کا نگڑہ واقعست جو
 کوہستان عمدہ ترین زمینداران است ۔ و گاہے بفرمان رواے دہلی روسے نیایش نیار وہ برادر خود را
 با پیشکش لائق حضور پادشاہ فرستاد ۔ بالجملہ پادشاہ بر فراز قلعہ کا نگڑہ تشریف بردہ تماشا فرمود ۔ و بانگ
 نماز و شکر اسلام بتقدیم رسید ۔ و حکم شد کہ مسجد عالی تعمیر نمایند ۔ بعد مشاہدہ قلعہ در بھون کہ پایان
 قلعہ واقعست آمدہ و در زیر چتر کلائے کہ بربت بندے از زمان پانڈوان نشان میدہند ۔ معلوم نیست
 از کدام نژاد است ۔ و میگویند کہ چنان تعبیه بکار رفتہ کہ آن چتر خود بخود دایم برگردد سران پیکر بھوان در
 حرکت و سرگردانست چترے خود از طلا استادہ کرد ۔ و چند روز بسیر و شکار آن زمین اشتعال داشتہ ۔
 از اینجا تماشاے جوالاکی توجہ نمود ۔ آن مکان نیست و دوازہ کروہ کا نگڑہ زیر گوہے کلان کہ سر فلک
 کشیدہ وار و دوران مکان شبانہ روز از زمین و دیوار ہا آتش خود بخود زبانہ میزند ۔ بعضے گمان کردند
 کہ در اینجا کان گوگرد است و شعلہ ہائے آتش اثر آن ۔ پادشاہ قلیل الادراک در تحقیق نشستمہ

حکم بکندن زمین نمود و آبها پاشید چون بوسه گوگرد نشینید و آتش منطفی نگشت از عجایب و کرامت
شمر و جادو و جرات که بکندن منهدم شده بود تعمیر نمود و به اراقل بتان آراست و در حواله آن مکان
عمارات و نشین درست کرد - گویند سلطان فیروز شاه نیز در ایام سلطنت خویش کا نگاره متوجه شده
بود در حواله مکه رفته زمین کا دید و پی برد که چیست - همانا قصه معاون لغت بگوش این ابلهان رسیده
تا بداند که این شعله را پیش او حکم تشراف دارد - مع هذا محل تعجب و نظره کرامت بمرحوم آنجا و ارباب عقل
نمی شود بلکه اگر شعله زنده جلالت تعجب حیرت است - و لکن الله یهدی من یشاء الی صراط مستقیم -

خلاصه پادشاه از سیر و شکار آن سرزمین و تماشاخانه آن اکنه بغایت سرور شده متوجه کشمیر گشت - اگر چه در
راه کشمیر بسبب نشیب و فراز راهها صعبه کشید و دشواری گذر از جبال و گریه با بر طبیعت آسایش طلب
او دشوار آمد - اما بعد از نزول در کشمیر و مشاهده بهار آنجا که کوه و صحرا پر از شقائق دریا حین و هر طرف جوی
های دلجو و آبشار و چشمه های شیرین بود بغایت محظوظ شد - در زمان بودن بآن خطا مول پذیرد و ز
سلطان شجاع پسر شاهزاده خرم در دولت خانه باز تطفلان میگرد - اتفاقاً بازی گمان بطرف دریچه جانب
دریافته مجبور رسیدن سرنگون بر افتاد و قضا را پلاسے نه کرده در زیر دیوار پانها ده بودند و فراتش متصل
آن نشسته سر سلطان به پلاس رسید و پایا به پشت فرانش خورده بر زمین افتاد -
با آنکه از هفت درعه بر افتاد و آسیبی به بدنش نرسید - پیش از آن چهار ماه چوتنگ را میمنه گرفته
بود که سلطان از جائے بلند خواهد افتاد - اما آیسے با و نخواهد رسید - از وقوع این معنی صدقات و خیرات
بسیار بعمل آمد و چوتنگ را مورد آفرین گشته با نماند موجب انعام سرفراز گردید - پادشاه بعد کشمیر معاودت
بهندوستان فرمود - چون اثر مرض ضیق النفس بپادشاه ظاهر گشت و رفته رفته با شدت او کشید - مول بهندوستان
را با مازن خود سازگار نمیدانست - بنابراین از سنه شانزدهم جلوس هر سال اوائل بهار بکشمیر میرفت - و در
ایام هندوستان معاودت بهندوستان میکرد -

ذکر در بیان بخت شاهزاده شاه جهان

ماجرای احوال شاهزاده خرم ملقب بشاه جهان برین منظر است که در سال دوم جلوس جهانگیر
پادشاه بمنصب هشت هزار و سیصد و چار هزار سوار سرفراز گشت - بعد از آن که در سال ششم صبیبه میرزا

ابوالحسن مخاطب باصف خان پسر اعتماد الدوله در عقد نکاح شاهزاده در آمد. به مدت از محل مخاطب
 گشت بمنصب ده هزارى ذات و شش هزار سوار ترقى نمود و پس از چندگاه منصب پانزده هزارى
 ذات و هشت هزار سوار عطا گردید و هرگاه فتح مهم و لايت را نموده پسرش را بحضور آورد و منصب بیست
 هزارى ذات و ده هزار سوار و شاه خرم خطاب یافت پس ازان که برهم دکن متعین شد خطاب شاه جهان
 و منصب سی هزارى و بیست هزار یافته همیشه مورد عنایات پدر بود. و نور جهان بیگم بیاس ظر پادشاه
 و هم بنابر رضا جوئى برادر خود آصف خان که شاه جهان داماد او بود و از زیاده دارج شاه جهان می گوشتید.
 بعد ازان که صبیبه نور جهان بیگم که از صلیب شیر افکن خان بود در جباله از دواج سلطان شهریار بلور زاده
 جهانگیر پسر شاهزاده وانیال در آمد. نور جهان بیگم که جمیع مهمام سلطنت بقصد اختیار او بود جانب داری
 داماد خود سلطان شهریار پیش نهاد خاطر ساخت. شاهزاده شاه جهان بعد ازانکه از مهم دکن معاودت نموده
 بماند دن رسید. با اعتماد و صنع سالبه برگشته و هنوز بجایگزین خود خواسته گماشته خود متعین کرد. اتفاقاً
 پیش از رسیدن عرض داشت شاه جهان نور جهان بیگم آن برگشته را بجایگزین سلطان شهریار نخواه کرده شریف الملک
 گماشته سلطان شهریار را بران برگشته خود متعین نموده بود. هر دو گماشته دان با یک دیگر در آویختند. و
 شریف الملک بزخم نیز از یک چشم کور گشت. بدین جهت طرفه آشوب در سرای سلطانی بر فاست و منجر
 بفساد های عظیم گردید. شاهزاده عرض داشت متعین عجز و نیاز بحضور ارسال داشته افضل خان دیوان خود
 و فرستاد که هر وجه غبار شورش فرو نشاند. بداندیشان خواستند که رفع فساد نگردد بلکه در آنچه شورش افزاید
 پیش نهاد همت ساخته خاطر بیگم را از برادرش مثل آصف خان با تهم آنگه جانب دار شاه جهان است بر
 گردانیدند و بر این صرافت آوردند که مهابت خان را که باصف خان دشمن و از شاه جهان نیز انحراف دارد
 از کابل طلبیده شاهزاده و آصف خان را بدست او ذلیل باید گردانید. بنابرین تمهید مهابت خان را
 بحضور طلبیدند و مناشیر مطاعه درین خصوص بنام او صدور یافت. او هر بار عندی معروض داشت بحضور
 نیامد. در آخر صریح نگاشت که تا آصف خان در حضور است آمدن من نمی تواند شد اگر فی الواقع باند اذ حق
 شاه جهان منظور است آصف خان را بصوبه بنگاله بفرستند تا من بحضور رسیده بتقدیم حکم پادشاهی بپردازم.
 پادشاه بطریق عرض داشت مهابت خان آصف خان را به پنهان آوردن خزانه بطرف اکیر آباد متعین نمود.
 و امان الله پسر مهابت خان را بمنصب سه هزارى ذات و ده هزار سوار سرفراز فرموده فرمان فرستاد که

اور انیابته در کابل گذاشته خود متوجه آستانه پوس گردد. بعد این فرمان جهابت خان از کابل در حضور
 رسید و محال جاگیرات شاهجهان از میان دو آب و غیره تفسیر گشته سیاهی سلطان شهر یازخواه گردید. شاهجهان
 با شمع چنین اخبار از ماندون عازم حضور پدر گشت و پادشاه بجز اطلاع این عزیمت از لاهور با کبر آباد
 نهضت فرمود و از فتنه سازی کوته اندیشان و اغوا س نور جهان بیگم در عین کسین و ضعف یاری با چنان
 فرزندان قبال مندر خود که غیر از اطاعت و فرمانبرداری امری دیگر در خاطر نداشت بر سر تیزه آمد. درین حال اکثر
 امرای حضور با اتهام ارسال رسل و رسائل بطرف شاهجهان مآخوذ شدند و بمنزل منصب و جاگیر معاتب
 گشتند. و درین هم جهابت خان مدال لهام بود و بعد نهضت از لاهور افواج قاهره بر سر شاهجهان متعین
 گردید. و شاهجهان بعد رسیدن در کبر آباد از استماع خبر آمد پادشاه بکوه ملک میوات نشاءت -
 و از انجا پسر خانن و راجه بکر باجیت و دیگر امرای خود را بر روی افواج پادشاهی که بر متعین شده بود
 فرستاد و خود نیز مستعد شد. عساکر طرین با هم آویختند و هنگام جدال و قتال گرم گردید. لشکر شاهزاده
 غالب آمده صورت ظفر بر روی نموده بود. اتفاقاً در غصه کارزار بند قچی نیم جان افتاده و بندوق تیر بند و
 فتیل آتش افروز در دست داشت. راجه بکر باجیت که جنگ مراد کرده و لیکن بر لشکر پادشاهی حمله آورد
 بود نزدیک بآن بند قچی نیم جان رسید. قضا افتید بر بندوق رسید و تیر آن از سینه راجه بکر باجیت
 گذرشته او را از جهان گذرانید. بجز و بلاکت اولشکریان رادل از دست رفت و شکست بر لشکر
 شاهزاده افتاد. شاهجهان بمشاهده این حال پائے ثبات افشرون محض جهالت و سفاهت شمرده
 بنا چاری از میدان عطف عثمان نمود و بجانب ماندون روان گردید. پادشاه با شمع این فتح متوجه
 اجمیر شده سلطان پرویز را که درین نزدیکی از پشته در حضور رسیده بود با جهابت خان و راجه نرسنگه دیو
 بوندید. راجه گج سنگه را بطور و راجه جی سنگه کچھو ایه و دیگر امرای کهگی پهل هزار سوار و فوج بود بر سر
 شاهجهان متعین فرمود. و تا یقی شاهزاده پرویز ملار این هم بر جهابت خان مقرر گشت. چون افواج پادشاهی
 نزدیک بقلمه ماندون رسید شاهجهان رستم خان را با فوج خویش بمقابله مخالفان فرستاد. و رستم خان
 طریق بیوفائی پیچوده خود را جهابت خان رسانید. از این معنی نوز که جمعیت شاهجهان زیاده تر بر هم شد و
 ماندن در ماندون صلاح ندیده از آب زبلا گذرته بآسیر رسید. دران وقت خانن آن که همراه شاهجهان
 بود. ظاهر گشت که جهابت خان ملکاتیب می نویسد و داده رفتن دارد. و او را با داراب خان پسرش

قید کرد و در آسیر بعضی حرم و اسباب زیاده گذاشته بر برهان پور آمد خانخانان که نظر بند بود بهرین
 صلح و آشتی از شاه جهان رخصت گرفته بهایت خان پیوست و نیز اکثر مردم جدائی گزیدند.
 بحسب ضرورت شاه جهان در عین شدت بالان از برهان پور دانه شد براه گوگنده و بندر محلی پٹن بطرف
 اوڈیسہ و بنگالہ راہی گردید۔ چند منزل کہ در حدود گوگندہ میرفت قطب الملک والی آن ولایت از راه
 مردمی پیشکش نقد و جنس و غلہ و میوہ فرستاد۔ سلطان پرویز چند منزل تعاقب نموده بہر ہاتھ پر
 برگشت۔ چون خبر رفتن شاہ جهان بطرف بنگالہ بہاوشاہ رسید شاہزادہ سلطان پرویز و مہابت خان
 را حکم رفت کہ با جمیعت خود بطرف پٹنہ بروند و سوار شاہ جهان شوند۔ و خانخانان را با کہ آب دمقر نموده
 خود پدروست متوجہ کشمیر شد۔ و شاہ جهان بعد رسیدن دیوڈیسہ و آل حدود بانک جنگ اذلا قلعہ
 بردوان گرفت۔ بعد آن قلعہ اکبر نگر را محاصرہ نموده جنگ بسیار کرد۔ و ابراہیم خان صوبہ دار و عابد خان
 دیوان و دیگر پند ہاسے پادشاہی کشتہ شدند۔ شاہ جهان آن قلعہ را کشادہ متوجہ دہاکہ گردید۔ و چہل لک
 روپیہ نقد سوائے آتشہ ذیل و دیگر اجناس الاموال ابراہیم خان بھٹیطہ در آند۔ و احمد بیگ خان بہار و زاوہ
 ابراہیم خان کہ در دہاکہ بود بیچارہ شدہ بملازمت شاہ جهان رسید۔ تا این مدت داراب خان پسر خانان
 در قید بود۔ در بٹولاشاہ جهان اورا سوگند دادہ از قید خلاص کرد و صوبہ داری بنگالہ باو مرحمت نموده خود بہ پٹنہ
 رسید۔ و از انجا عبداللہ خان را با لہ آباد و دریا خان را با اور رخصت کرد۔ عبداللہ خان بزور شمشیر و قوت
 مردانگی الہ آباد را تصرف شد۔ چون زمینداران بنگالہ کہ فارہ ہمراہ شاہ جهان آورده بودند بعد رسیدن
 در پٹنہ مع لوارہ گنجہ رفتند۔ شاہ جهان در جنگل حصہ اسے از گل ساختہ استحکام داد۔ ہمہ ریس
 انشا شاہزادہ پرویز و مہابت خان بالشکر بسیار در رسیدن و بدفعات جنگ رستے داد۔ و راجہ
 بہیم پسر لانا کرن کہ سردار لشکر شاہ جهان بود در معرکہ کشتہ شد۔ ازین ہمت نہرمیت و رشک شاہ جهان
 افتادہ و غیر از قورچیان عبداللہ خان بچکیں نہاند۔ شاہ جهان بہ قضاے شجاعت ذاتی دل بہرگ نہادہ
 اسپ برانگیخت۔ اسپ سوائے چوں زخمی گشت عبداللہ خان جلو گزشتہ شاہ جهان را ز معرکہ بر آورد
 و اناں اسپ فرد آورده بر اسپ خود سوار کردہ بجانب پٹنہ برو۔ چون افواج پادشاہی نزدیکی پٹنہ
 رسید شاہ جهان بودن در آن دیار صلاح ندیدہ در اکبر نگر آید چوں در آن سال کہ نوزد ہم از جلاوٹی دہاکہ
 بود۔ سلطان مراد بخش قدم در عالم وجود نہاد اورا با والدہ او در رہتاس گذاشتہ متوجہ پیشتر شد۔ داراب خان

پسر خانان را که سوگند داده از قید خلاص و بصوبه دایه بنگاله اختصاص داده بود. هر چند طلب داشت غدر را در میان آورد و نیامد. زن و پسر او را که بطریق ریغمال با خود داشته بود بسبب ظهور این مرد زنیش را در قلعه رهناس فرستاد. و پسر جوان او را بقتل رسانید. بسبب غلبه لشکریا و شاهی بودن در وگلا بنگاله صلاح وقت ندانسته براسیکه آمده بود از بنگاله باز بدکن برگشت. و در اثنای راه پیمودن شاهجهان سلطان مراد بخش مع والده اش بمحض شاهجهان رسید چون سید شاهجهان از بنگاله ردکن معروض پادشاه گشت حکم رفت که شاهزاده پرویز و مهابت خان با لشکر همراهی بدفع شویش شاهجهان باز بدکن روند. هر دو کس حسب الامر بپنده روانه دکن شدند و در اینجا پسر خانان که شاهجهان جدا گشته بلشکریا و شاهی ملحق شده بود بموجب حکم بقتل رسید. و خانان خود مقید گردید شاهزاده پرویز و مهابت خان قطع مراحل نموده هر گاه در راه رسیدند شاهجهان بسبب سیدن افواج قاهره بودن خود و ردکن متاع ندیده با جمیر رفت و در اینجا هم توقف ناکرده از راه جیسلمیر بصوبه شططه آمده قصد ایران کرد. و هر سیر خود سلطان دارا شکوه و سلطان شجاع و سلطان او رنگ زیب را بدرگاه پدر فرستاد. چهل در شططه شریف الملک کورنوکر شاهزاده شهریار قیام داشت. با شجاع خبر آمدن شاهجهان جمعیت فراهم آورد و توب و تفنگ بقلعه نصب کرده متعین گردید. شاهزاده بدو قلعه منزل نموده چند روز جنگ پرداخت و چندی از مردان کاری بکار آمدند. و چون کلمه از پیش رفت بخاطرش گذشت که بتخییر شططه پرداختن سودی ندارد. و چنان فائده در آن نه میدریس اشنا خبر رسید که شاهزاده پرویز و دکن مرد و مهابت خان بمحض رفتن فقط خان جهان لودهی در دکن قیام دارد. بعد از این گاهی دکن را خالی دانسته بخاطر آورد که پیش او آنکه مهابت خان باز بهم او متعین خود او راه ولایت بهار و گجرات متوجه دکن باید شد. بعد تقصیر این اراده قطع مراحل نموده و رناسک ترنگ از مضافات احمد نگر که بنگال خویش در اینجا گذاشته بود نزول فرموده محل اقامت نمود. و در اینجا قاصداً خارج خان جهان لودهی از دکن گردید.

ذکر سیدن مهابت خان حضور مصلحت گستانی گردیدن اصفیای مقید کردن

چون ارادت الهی بر آن شد که چشم زخمی پادشاه بر سدا مکیه از صلاح دور و بفساد اقرب بود بمنقشه

ظہور رسید یعنی مہابت خاں کہ مصدر چنین خدمات نمایاں و ترددات شایان شدہ بود بموجب التماس نورجہاں بیگم و آصف خاں بے موجب مورد عقاب گشت و فدائی خاں از حضور مامور گردید کہ مہابت خاں را از شاہزادہ پرویز جدا کردہ بطرف بنگالہ روانہ سازد و اگر مہابت خاں بوقت بنگالہ راضی نباشد جریدہ بجنوب آید و حکم شد کہ خانجہاں لودھی از گجرات آمدہ بجائے مہابت خاں اتالیق شاہزادہ باشند و نیز حکم شد کہ زرخیز مطالبہ سرکار بر ذمہ مہابت خاں طلب است از مزاج مبلغیکہ از محال جاگیر امرا بنور و لغت سی متصرف شدہ و کلائے آہما در حضور استخاد اندند و ہم فیلاں نامی کہ از بنگالہ و آن حدود بدست آوردہ از باختر خواست نمایند و صورتیکہ عذر دیوان پسندے داشتہ باشند بحضور رسیدہ خاطر نشان دیوانیاں نمایند چون فدائی خاں از حضور دستوری یافتہ در مالوہ رسیدہ احکام عالیہ رسانیدہ مہابت خاں از شاہزادہ پرویز رخصت گشتہ عازم حضور گردید و خان جہاں لودی از گجرات بخدمت شاہزادہ پرویز رسید مہابت خاں بعد قطع منازل در ایامیکہ پادشاہ بر لب دریلے بہت متوجہ سپہ و لشکار کابل بود نزدیک اردوئے معلی منزل نمود مہابت خاں ہر چہ میدانست کہ طلب باو بقریب آصف خاں وارادہ و آنست کہ بہ صورت این را ذلیل گرداند و قبل از ورود او بر خود اوراد خواجہ عمر نقشبندی را کہ داداد مہابت خاں بود پادشاہ حسب التماس آصف خاں زیر تازیانہ ہائے شدید کشیدہ و سر بر ہندہ دست برگردن بستہ بے آبرو گردانید و آنچه مہابت خاں باو دادہ باز یافت نمودہ بود و محمد حسن برادر زن مہابت خاں کہ کروی پرگنہ پٹیا لہ بود مقیدہ گردیدہ در ہائے خطیر از ہم باز یافت شد مہابت خاں باستماع این حالات بنا بر حفظ آبروئے خود بچہزادہ سوار جزا را کثر از قوم راجپوت و غیرہ ہمراہ آوردہ بود تا اگر کار بے آبروئی او کشید جان خود بزرگی در بازو بسبب آمدن او بایں صورت مردم باہمدگر خفا داشتند پادشاہ از خود بیخبر لا تامل بچہزادہ و رود او را محتاب فرمودہ پیغام فرستاد کہ تا مطالبات پادشاہی بدیوان اعلیٰ نشان نکنند و مدعیان خود را خوشنود نگردانند و فیلاں بنگالہ بحضور رسانند باریاب کورنش نخواہد شد و آصف خاں بنا بر فطرہ غرور از شور و در افتادہ با وجود احوال عدالت با چنین مقتدر و قوی چنگ و رکن السلطنت رخت آہنگ بے خرمی را کار فرما گشتہ تا کہ این آمدنش را نیندیشید و پادشاہ را انتہا بے طرف آب گذاشتہ خود با عیال اطفال و اطفال و جہج خدم و حشم براہ جہت کشتی از آب گذشتہ آن طرف دریافت

دیگر امر هم باتفاق آصف خان بهاس طرف آب رفته خیمه بازوند. و گریه پادشاهی غیر از شاگرد پیشه
و خدمه ضروری کسی نمائند. مهابت خان این احوال شنیده قابو یافت. و فوراً مع چهار سوار از
معسکه خود سوار گشته به سر پل آمده معتمدان خود را بر معبر یاد و هزار سوار گذاشت و پل را آتش داده
تا بکند که که احدی از امر لای آن طرف را بدین سمت عبور کردن ندهند و خود در دوازه دولت خانه
رسیده از اسب پیاده گشت. و یاد و صد را چون درون غسل خانه شتافت. و تخته غسل خانه را شکسته
باز درون رفت. پرستاران حرم هم این حقیقت را بعرض رسانیدند. پادشاه از درون خرگاه برآمده بر
پاکی نشست. مهابت خان پیشتر آمده کورنش بجا آورد و برگرد پاکی قمریان گردیده معروض داشت که
چون یقین کردم که از دست آصف خان خلاصی من ممکن نیست دلیر کرده خود را در پناه حضرت
پادشاه انداخته ام. اگر مستوجب قتل سیاستم بهای به که در حضور بسزاسم و از چو تن مسلح در سرا پرده
شاهی را فرار کنند و غیر از چند کس خدمتکار در حضور حاضر نماند پادشاه بپای هائے مهابت خان دیده
دو مرتبه دست بقیضه شمشیر کرده خواست که آس بیابک را بزند. حاضران حضور التماس کردند که وقت
حصول آزادی نیست ازین جهت خود داری نمود. و در اندک فرصت از چو تنال ماندون بیرون رفتند و تخته
پادشاهی را فرار کنند. مهابت خان بعرض رسانید که خود بدولت بر اسب سوار شوند و غلام در کاب و
باشد و در آن وقت اسب خود را پیش آورد. پادشاه را غیرت سلطنت محضت نداد که بر اسب او سوار شود
اسب سوارسی خاص طلب داشته سوار شد چون دو تیر انداز راه از دو تخته اسب سواره رفت. مهتابان
فیل حوضه در پیش آورده التماس کرد که در چنین شورش سوار شدن بر فیل صلاح دولت است. بالعصر
بر فیل سوار شد. مهابت خان یکی از راجهوتان معتمد خود را در پیش فیل و در راجهوت عقب حوضه نشان داد
هر کس از خواصان خدمتکاران پادشاهی که نزدیک می آمد بقتل میسید تا آنکه اخل خیمه مهابت خان شد و راجا
مهابت خان فرزندان خود را بر دو پادشاه تصدیق گردانید و خود دست بسته الیتاد. و التماس می کرد که
هر چه حکم شود بجا آورد. ازینجا که شام به غم مست باده عشق و اسیر ام محبت نور جهان میگیم بود. و لحظه بے او
نمی آسود و درین حال هم دم بمدم یاد داشت و بهمت بوسال او می گماشت. مهابت خان خیال اینکه
نور جهان میگیم را نیز با اختیار خود آورد. پادشاه را باز بسزایده شاهی آورد. اما نور جهان میگیم در زمان رفتن
پادشاه بخانه مهابت خان فرصت یافته آن طرف آب بنزد آصف خان رفته بود و مهابت خان ازین سو

خود تاسف میکرد. بهر کیف آن روز در شب خان خانم بمنزل شاهزاده شهریار گذر آیند چون بهر حال
 آن طرف دریا صفوف آراسته تدارک بانی اندیشید. پادشاه متعجب خان خانم را آصف خان فرستاده
 پیغام داد که جنگیدن از نیک اندیشی نیست. و بجهت اعتماد آشتی خاصی بدست او داد. روزگار
 دیگر آصف خان و خواجه ابوالحسن فوجها آراسته قرار جنگ دادند. و چون پل را کسان مهابت خان آتش دا
 بودند. راه پایاب می جستند. ابوطالب پسر آصف خان با چند کسان بهر حال از آب گذشت. و اکثر
 همراهانش بفرق بگشتند. آصف خان بهر حال پسر نیز از میان آب راه فرار پیود. و بهر حال نیل سواره از دریا گذشت
 بمردم تا کید عجمی گردد جنگ در میان بود. در آن ضمن تیر بر بازو یک از پرنساران بگیم که در غاری فیلیان آشفته
 بود رسید. و بگیم بدست خود تیر از بازو او بردارد. و نزدیک نیل بگیم بسیاری از مردم بقتل رسیدند. و نیل
 سواره بگیم زخم چند برداشته برگشت. و شنا کرده از دریا گذشت تا گریه بگیم بچه که آشتی دریا در خیمه فرد آمد
 و آصف خان با ابوطالب پسر خود و دو صد کس دیگر از آنجا راهی شد و شبانروز قطع مراحل نموده در قلعه تنک
 بنارس که بجای گیر او در فتنه مستحسن گردید چون مطوت مهابت خان دل امر غالب آید و خواجه ابوالحسن و دیگر امراء
 سوگند غلام و شداد از مهابت خان گرفته ملاقات کردند بعد از سه روز و چنان در حضور پادشاه رسید و پادشاه
 از ملاقات او خوش وقت شده از لب دریائے بهت کوچ کرده با مهابت خان داد کابل شد مهابت خان از
 بس تسلط و استیلا داشتند همین که در آنک بنارس رسید درون قلعه رفته آصف خان و ابوطالب
 پسرش و میر غلیل الله و له میرا را با داد و از ده کس دیگر بدست آورده قید نمود و یک از معاصیان آصف خان
 و تنگرس که بقتل رسانید پادشاه چیز نمی توانست کرد. با محمله بعد قطع مسافت بدارالملک کابل فرستاد
 شد اجپوتال که بایه شهنشاه رفته سازی مهابت خان بودند دیگر گشته طریق نیل و بیابانی می پیوند. و رویه جماعه با چوتال با
 احدیان پادشاهی گفتگو کردند و کار بجای رسید که حدریان هم بکجا شده جنگ برآوردند و قریب شصت و چوبست
 علف تیغ گردیده هلاک شدند و این معنی موجب کسر ثبات و رعوت مهابت خان شد. بنابرین بعرض رسانید
 که باعث این فساد خواجه قاسم برادر خواجه ابوالحسن بدیع الزمان خویش او شده. چون سعادت مهابت خان
 در میان بود شاه آنها را دستگیر کرده حواله کرد و مهابت خان آن هر دو را سر برهنه کرده در بازار کابل بخاری
 و بے عزتی گردانید و قید نگذاشت از فتنه که پادشاه این همه گستاخی کرد بر همه کس چیرگی داشت.

و پادشاه بهر صورت رعایت خاطر مهابت خان میفرمود و هر چه نور جهان میگیم در خلوت میگفت پادشاه
 ناطقین بے کم و کاست بامهابت خان اظهار می نمود و صیح می گفت که بیگم و صبیح شاه نوار خان ولد
 خان خانان عبد الرحیم که در عقد میرزا ابوطالب مخاطب بشالسته خان ولد آصف خان ست قصد تودارند
 غافل مباحث و نور جهان بیگم در فراموشی جیت سعی داشت تا آنکه از کابل معاودت بهستان
 شد چون در حوالی رهناس نزول واقع و در آنجا اجتماع ملازمان پادشاهی شد پادشاه مهابت خان از بنیانی
 خواجہ ابوالحسن عنایت خان پیغام فرستاد که پیشتر روانه گرد و ایا کار بیک خواجہ کشید. بالضرور مهابت خان
 پیشتر را ہی گشت. بعد از آنکه از دریائے بهست عبور کرد بنیانی افضل خان چهار حکم اصداریافت اول آنکه
 شاهزاده شاه جهان بصوب ٹھٹھه رفته است بتقاضیش شتانه هم او بالنظر م راند دوم آنکه آصف خان را
 با هم رانش از قید بر آورده بحضور بفرستد سوم آنکه طمش و خوشگ پسرا شاهزاده انبال که با دحواله شده بود
 روانه حضور نماید چهارم آنکه لشکری پسرخان را که ضامن اوست و حال بهار دست نرسیده حاضر گردان
 و رصورتیکه از فرستادن آصف خان دیگر احکام عدول نماید فرج بهر سر و متحین شد بسنخواستار سانیه افضل خان
 رفته احکام مطاع بهر مباحثان یک یک گذارش نمود بهر مباحثان سپران سلطان انبال را حواله نمود از کابل که بموجب
 حکم و الارادنه ٹھٹھه می نمود و آصف خان بخللاص می نمایم اما خوف ارم که بعد خللاص آصف خان بهاد بیگم از رفس
 عدالتیکه از قفس بر سر بر متعین کند برین رت امید از سلامت ام که بهرگاه از کابل بگردد آصف خان را
 خلاص کرده روانه حضور نمایم. افضل خان از پیش مهابت خان آمد پسرا شاهزاده انبال را از نظر گذرانید
 و آنچه مهابت خان گفته بود مفصل بعرض رسانید چون مکر بنیانی افضل خان حکم شد که خیریت تودیرین است
 به آصف خان بخللاص کنی و الا ندامت خواهی کشید تا چار مهابت خان بموجب حکم والا بعیل آورد و آصف خان
 طلب داشته معذرت خواست و بعد و سوگند خاطر خود را مطمئن ساخته با هم رانش بحضور فرستاد لیکن ابوطالب
 پسر او را بحسب مصلحت اندیشی چند نگذاشته روانه گردید از جمله محاسن اتفاق آنکه خوش مهابت خان بر اصل دریا
 بهست واقع شده بود و خلاصی آصف خان روانه گردید بن مهابت خان بیست ٹھٹھه برهین کنار دریا اتفاق افتاد
 بعد چند روز ابوطالب خواجہ ابوالحسن بدیع الزمان انا و او غدر با خواسته روانه حضور نمود و منزل بنزل ٹھٹھه
 گشت پیش از رسیدن او دران حدود پادشاهزاده شاه جهان از ٹھٹھه کوچ کرده بطرف کج معاودت نموده بود
 چنانچه سابقا مذکور شد و مهابت خان بعد رسیدن در ٹھٹھه بدین حکم پادشاه و بهرستان آورد و آنرا بنی از و بطور

پروست پادشاه فوج بر سر او متعین نمود. و خانخانان عبدالرحیم که از دست مهابت خان زخمی گاری
برجگ داشت با الحاح و افتراح مهم ایروزمه خود گرفته نصرت شد. و محال جاگیر مهابت خان و صوبه اری
اجیر خاخانان محرمت گشت. خانخانان بعد قطع مراحل و راهبر رسید و مهابت خان که بعد معاودت از
کشمکش به دست اجیر رسیده بود تالیب جنگ نیارده و در شتاب جبال ملک رانا اقامت و رزید خانخانان
دران سمت در سینه بهیست دیکم جلوس اجیر نهاد و دود سالی بجز از رحمت ایزدی پروست مهابت خان
انال جاع الفی نیاز مشتمل بر عقیدت و اخلاص بخدمت شاهجهان ارسال داشت. و بموجب شش
که در جواب متفرض طلب او صادر گشت. بجناب استیصال در جویر رسید. و بملازمت شاهجهان پیش
گشته نمود انواع عواطف گردید. این معنی بعرض پادشاه رسید خان جهان لدی بخطاب سپه سالاری و
صوبه داری دکن سرفرازی یافت. و مدتی او را پادشاه بنوازه شاه جهان محاربه و مجادله ماند.

در بیان رحمت جنگ پادشاه عالم تبار

در سال بهیست دوم جلوس جهانگیر پادشاه مطابق عادات متوجه کشمیر شد و بعد از رسیدن آنجا
بیماری ضعیف که لازم داشت استیلا یافت و ضعف ناتوانی روز بروز زیاده شد. و در اواخر ایستاد محرمت
برافراشته چون منزل بیرم کلمه بنشاند لشکرا را اشتغال و رزید را سربازان بر تبه که نشسته بخدمت بنده و قتل ازای
ترتیب یافته مقرب بود که چون زمینداران آهوان را رانده بر تیغه کوه برآوردند بطور دایره پادشاه خود بنده و قتل ازای
و همین که زخم با گوی می رسید از سر کوه جدا شد و مخلوق زنان بر زمین می افتاد. درین روز یکبار پادشاه را
آورد آهوی برپا چه سنگی استخوان خوب بنظر در نمی آمد. پیاده مذکور خواست که پیشتر آمده آهوی از انال مکان پیشتر
رانند بجز رسیدن در آنجا پائش لغزیده دست بپایه زد. و قضا را بپایه کشیده شد و آن پیاده اجل گرفته از انال کوه عالی
مخلوق زنان بر زمین افتاد و استخوانش خرد شکست و اعضایش از هم گسیخته جان بحق تسلیم کرد. و پشاده این
حال مزاج پادشاه نهایت ملول و خاطرش بیسے مکرر گردید ترک شکار کرده بدولت خانه آمد. از انال سلطنت
قرار و آرام خاطرش به خواست از بیرم کلمه کوچ کرده در کشمکش و از آنجا بایرومی نزول واقع شد و از آنجا بدستور مهوود
یک پهره زمانه کوچ فرمود. و در آنجا راه پیاده خواست همین که بر لب گذشت. گویا انداخت. و آخر شب
حال دیگرگون گردید. و هنگام صبح نفسی چند بختی کشیده. وقت چاشت روز یکشنبه بهیست و هشتم صفر سنه

یک ہزاروسی کوشش پجری مطابق پانزدہم آبان ماہ در عشر شصت و دو سالگی طائر روح او از آشیان کالبد
عنصری پرید و نور جهان بیگم غروش دل خراش و ناله جان تراش بر آسمان رسانید و گل خسارہ از خار
ناخن غم خراشید و ہائے ہائے گویاں چون مرغ نیم لبیل بر خاک و خون می طپید بیت
بسیہ از تنہا بن سنگ میزد طپانچہ بر رخ گل رنگ میزد
و بے اختیار می خواند نظم

در یغایزین دل آزاری در یغا در یغایزین جگر خواری در یغا
نخواہم بے حالش زندگی را بملک جادواں پاشندگی را
نہال عربے برگ است او حیات جادواں در گشت او
بقانون و فانیس کو نباشد کہ من باشم بگیتی او نباشد
نخواہم کند یک سویش نم جہاں رلبے جمال او بہ بنیم
چہ آسائش؟ دران گلزار ماند
کز گل سخت بند و خار ماند

در چنین وقت ہر چند بلا در خود آصف خاں را طلب داشت او عذر ہا در میان آوردہ نیا
و لش جہانگیر بادشاہ از انجا مصوب مقصود خان بلا ہور رسید و برب دریا ئے راوی متصل شاہد
در باغ قاسم خان کہ نور جہاں بیگم رونق افزائے اکل باغ بود مدفون گردید و عمارات عالیہ براں تعمیر
یافت۔ این یک بیت آخر از قطعہ تاریخ رحلت اوست ملا کشفی گفتہ۔ بیت

چو تاریخ وفاتش جُست کشفی
خرد گفتا جہانگیر از جہاں رفت

ختم شد

ملک تاج محمد باب سید و پیشہ
ملک تاج بکڑ پوہن محل و لاہور

انجمن سلاطین

یعنی اُردو ترجمہ مع فرنگ

انتخاب سیر المتاخرین

از بابرتاج سائیکس

مترجمہ

پروفیسر عبدالباقی عباسی

قیمت

۴

اُردو ترجمہ مع فرنگ

قصائد حکیم فرخی سستانی

(حصہ اول نصائحتی کا بیان پنجاب پریس)

مترجمہ

پروفیسر عبدالباقی عباسی

جسٹس کالج جوڈھپور

قیمت

۴

درمبین

خلاصہ

انتخاب سیر المتاخرین

از

صوفی عبد الغفری الہمی

پروفیسر خالصہ کالج گوجرانولہ

قیمت

۸

اسرار فلسفہ

خلاصہ

رموز حکمت لکچر ترمیم

از

پروفیسر عبدالباقی عباسی

جسٹس کالج

جوڈھپور

قیمت

۸

بادہ شہر

یعنی

مجموعہ مضامین فی

جسٹس

چالیس مستند جواب

چالیس کی تمنا

بیس کے

گئے ہیں

ایک

ملنے کا پتہ

ملک اندر احمر کتب پڑھنا ج کدو بیرون پیراڑہ

ملک اندر احمر کتب پڑھنا ج کدو بیرون پیراڑہ (ملک اندر احمر کتب پڑھنا ج کدو بیرون پیراڑہ)

